

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE INCULCATION OF VIRTUE-LED KNOWLEDGE BASED
ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY
IN BASIC EDUCATION STUDENTS

Miss Patcharin Rujiranukul

ศูนย์วิทยทรัพยากร
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Development Education
Department of Educational Policy, Management and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดย

นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล

สาขาวิชา

พัฒนศึกษา

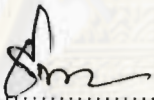
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

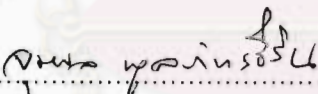
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า)

คณบดีคณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล : การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (A STUDY OF THE INCULCATION OF VIRTUE-LED KNOWLEDGE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN BASIC EDUCATION STUDENTS) อ.ที่ปริกษาวិทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน, 321 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียน 2) ศึกษาและนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาในโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 จำนวน 97 แห่ง ด้วยแบบสอบถาม และในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 จำนวน 9 แห่ง จาก 97 แห่ง ด้วยการศึกษารายละเอียดเบื้องต้นของโรงเรียน การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษามีดังนี้

1) บุคลากรมีความเข้าใจความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลายแนวคิด ส่วนใหญ่เข้าใจว่าหมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็น 8 คุณธรรมพื้นฐาน และคุณธรรมอื่นๆ เช่น อดทนอดกลั้น พอเพียงพอประมาณ สติปัญญา

2) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน มีนโยบาย การดำเนินการต่างๆ มีการวางแผนและมีโครงการในการขับเคลื่อนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้จัดตั้งกิจกรรมโครงการต่างๆ ขึ้นตามบริบทของโรงเรียน กิจกรรมโครงการมีมากน้อยต่างกันตามสภาพและความพร้อมของโรงเรียน ในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดีของครู และพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

3) แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน ควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ มีการวางแผนนโยบายการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง กำหนดนิยามความหมายของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน มีการสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมโครงการที่หลากหลายและเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน โดยสร้างแผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน มีการจัดระบบการติดตามประเมินผล ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากร พัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำระบบการประเมินวิทยฐานะมาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมีการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นการปลูกฝังให้เกิดขึ้นทุกที่ ทุกเวลา มีการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน จัดการสอนให้เกิดความตระหนัก เน้นย้ำ ให้ทำบ่อยๆ เป็นประจำ สร้างคุณธรรมหลักเป็นคุณธรรมร่วม ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีความหลากหลาย เน้นให้นักเรียนเป็นแกนนำหลัก และพัฒนานักเรียนในทุกมิติ มีการจัดทำโครงการที่เน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านอื่นๆ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี การเริ่มปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปฐมวัย ควรมีการสนับสนุนด้านต่างๆ จากกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการผลิตบัณฑิตด้านครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ ให้มีความรู้ในด้านการวิจัยและพัฒนา

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา   ลายมือชื่อนิสิต.....พัชรินทร์.....รุจิรานุกูล.....
 สาขาวิชา พัฒนศึกษา   ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....จุมพล พูลภัทรชีวิน.....
 ปีการศึกษา 2551

4983729527: MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD: THE INCULCATION OF VIRTUE / VIRTUE-LED KNOWLEDGE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY / BASIC EDUCATION STUDENTS

PATCHARIN RUJIRANUKUL: A STUDY OF THE INCULCATION OF VIRTUE-LED KNOWLEDGE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN BASIC EDUCATION STUDENTS. THESIS PRINCIPAL ADVISOR: ASST. PROF. CHUMPOL POOLPATARACHEWIN, Ph.D., 321 pp.

This study's objectives are: 1) to study school personnel's understandings of virtue-led knowledge based on the philosophy of sufficiency economy which has been implemented among students; and 2) to study and present guidelines for the inculcation of such knowledge in basic education students. The settings of this study are ninety-seven public schools which are under responsibilities of Chonburi Educational Service Area Office 1. The analyzed data were gathered from those schools by questionnaires, and particularly from nine schools which were awarded leading morals-based schools in 2007 by primary documents available from the schools, interview, and focus groups. The study's findings are as follows:

1) School personnel diversely develop understandings of the meanings of the virtue-led knowledge based on the philosophy of sufficiency economy. Most of them understand that it means life styles based on the philosophy such as living simply, spending money economically, self-sufficiency, reasonable behaviors and thinking, and promoting fine self-protection. Most of the personnel understand that morals and behavioral quality of people who acquire the virtue-led knowledge based on the philosophy of sufficiency economy are eight basic morals and others such as patience, self-sufficiency, and wisdom.

2) For school administration and management, the schools have policies, strategies, plans, and projects for promoting themselves to be schools that support the virtue-led knowledge based on the philosophy of sufficiency economy. However, each school has different projects and the various numbers of them, depending upon its condition and readiness with respect to its professional development, teaching and learning arrangement, learner development activities, teachers' being good role models, and students' behaviors after their schools' employment of the virtue-led knowledge based on the philosophy of self-sufficiency economy.

3) Guidelines for the inculcation of virtue-led knowledge based on the philosophy of sufficiency economy are discussed. For school administration and management, the schools should have procedural management and systematic and clear plans, continually and seriously carry on the plans, define the meaning of development of virtue-led knowledge based on the philosophy of sufficiency economy, organize various activities appropriate for the schools' contexts, promote good relationships with the schools' parents and communities around the schools, have plans for improving the roles of the parents and the communities, and develop monitoring and evaluating systems. For professional development, the schools should help their teachers become aware of the philosophy of self-sufficiency, and utilize it as a promotion requirement. For teaching and learning arrangement, the virtue-led knowledge should be integrated in all subject matters and inculcated in everywhere and every time, and various sources of learning outside the schools. Moreover, the schools should arrange teaching that repeat inculcation of basic morals, so that students become aware of them. For learner development activities, they should be various and learner-oriented, develop learners in all dimensions, and require learners to produce projects that emphasize the principles of the philosophy self-sufficiency economy. For others, they include teachers' good role models, beginning the inculcation of the virtue-led knowledge in students at the kindergarten level, support from the Ministry of Education and other relating organizations, and produce teachers who have knowledge and skills in research and development.

Department: Educational Policy, Management and Leadership

Field of study: Development Education

Academic year: 2008

Student's signature: Patcharin Rujiranukul

Principal advisor's signature: C. Poolpatarachewin

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือที่ดียิ่ง จาก ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้คอยให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ตลอดจน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ชื่นชนก โควินท์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษาทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาและสั่งสอนวิทยาการความรู้ต่างๆ ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาเวลาในการตรวจพิจารณา ตลอดจนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจนมีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยเป็นอย่างสูงที่กรุณาสับสนุนทุนวิจัยสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จนทำให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ อ.พสุธา ลิ่มลาววัลย์ ศึกษานิเทศก์ สพท.ชลบุรี เขต 1 ที่ท่านให้ความเมตตากรุณาต่อผู้วิจัย ทั้งในการติดต่อรับแบบสอบถามและให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ตลอดจนเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณ อ.ณรงค์สุข อ.สุภาพิมพ์ และอ.กัลหา ศึกษานิเทศก์ สพท.ชลบุรี เขต 1 ที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อแบบสอบถาม และขอขอบคุณเพื่อนรุ่นพี่ที่กรุณาช่วยประสานงานและรับแบบสอบถามคืนให้ผู้วิจัยด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณนักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนและครู ที่ได้เมตตาและกรุณาเวลาเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ทั้งยังให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ขอขอบคุณผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำและโรงเรียนภาครัฐ สังกัด สพท.ชลบุรี เขต 1 ที่ให้ความร่วมมือที่ดีแก่ผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลอันเป็นประโยชน์ทางวิชาการ

ขอกราบขอบพระคุณ พ่อสุทัศน์ แม่สมจิตร์ สร้อยแสงจันทร์ ที่ท่านกรุณาให้ที่พักอาศัยแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณพี่อัครเดช พี่นาวาโทหญิงอาภรณ์ ที่ให้คำปรึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูล ขอขอบคุณพี่ปณัฐพงศ์ ที่ช่วยแนะนำในด้านภาษาอังกฤษ ขอขอบคุณ ดร.บุญรอด พี่ เพื่อน(รุ่น 7) และน้องพัฒนศึกษาทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่ดีให้กับผู้วิจัย

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พ่อศิริชัย แม่บุญยงค์ บิดามารดาผู้ซึ่งมีพระคุณยิ่ง เป็นผู้ให้ทุกสิ่งในชีวิตแก่ผู้วิจัย ทั้งให้การสนับสนุนด้านการศึกษาเป็นอย่างดี และขอขอบใจน้องชายทั้งสองคนที่คอยช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน รวมทั้งเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและคุณธรรมนำความรู้.....	9
ความหมายและขอบข่ายของคุณธรรม.....	9
ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม.....	12
ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม.....	13
แหล่งปลูกฝังและเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม.....	15
ขั้นตอน ขบวนการเกิดคุณธรรมและแนวทางพัฒนาคุณธรรม.....	17
ความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้.....	22
บทบาทของการศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้.....	30
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	33
ความเป็นมาและความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	33
หลักแนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	36
คุณลักษณะของคน/กิจกรรม ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	39
ความสำคัญ การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	41

	หน้า
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน.....	44
การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	44
การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา.....	45
ความเป็นมาของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา.....	46
การจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	47
แผนพัฒนาและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง.....	48
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	48
นโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	48
นโยบายด้านสังคมของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2550-2551.....	48
นโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2550-2551.....	51
นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2550-2551.....	52
นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ปี พ.ศ. 2550.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	70
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	72
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	74
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	243
รายการอ้างอิง.....	281
ภาคผนวก.....	289
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	290

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม.....	292
ภาคผนวก ค จดหมายขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย.....	295
ภาคผนวก ง รายชื่อโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1.....	300
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	305
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	321

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวน และร้อยละของแบบสอบถามที่รับคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 และที่ไปติดต่อขอรับคืนจากโรงเรียนด้วยตนเอง.....	76
2	จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปลูกฝัง คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550.....	77
3	จำนวน และร้อยละของบุคลากรภายในโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพทั่วไป.....	82
4	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มี คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน.....	84
5	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มี คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนา.....	84
6	จำนวน และร้อยละของบุคลากรภายในโรงเรียน จำแนกตามความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	86
7	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูป การศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความ สมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน.....	87
8	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูป การศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความ สมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ จำแนกตามประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนา.....	88
9	คุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง.....	90

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียน และนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 เกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550) ระบุว่า

การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้สะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว

พระราชดำริที่ยกมากล่าวในข้างต้น แม้จะผ่านมาเป็นระยะเวลาที่นานพอสมควรแต่ความหมายของการศึกษายังคงไม่เปลี่ยนแปลง ในส่วนของความสำคัญของการศึกษาแล้วก็ยังมีได้ลดน้อยถอยลง ตรงกันข้ามปัจจุบันบุคคลจะให้คุณค่าและให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น จากแนวพระราชดำริจะเห็นว่าการศึกษานั้นแบ่งได้ 2 ความหมาย คือ ประการแรก การศึกษาเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ และประการที่สอง การศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคลผู้ศึกษาให้มีความคิด ความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยมและคุณธรรม ซึ่งความหมายทั้งสองอย่างนี้ไม่สามารถที่แยกออกจากกันได้ ตรงกันข้ามแล้วจะต้องดำเนินควบคู่กันไป เพราะเมื่อบุคคลหนึ่งมีความรู้แต่มีความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ย่อมนำไปสู่การใช้ความรู้นั้นไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2550)

การศึกษาจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะเยาวชนของประเทศชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายและหลักการของการศึกษาที่ได้กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545: 5) มาตรา 6 ที่ว่า

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ในภาวะปัจจุบันการศึกษาที่ดำเนินอยู่นั้นยังไม่สามารถสะท้อนหรือแสดงออกมาให้เห็นชัดได้ว่า การศึกษาของไทยจะสามารถสร้างคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดกับผู้เรียนอันเป็นเยาวชนและกำลังเติบโตไปเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาของชาติได้เพียงใด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 3) จากภาพข่าวที่ได้ปรากฏให้เห็นตามสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสังคมและวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมของคนในสังคม การก่ออาชญากรรม การปล้น การฆ่ามนุษย์ด้วยกันจาวผักปลา หรือแม้กระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนซึ่งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น

จากการบรรยายเรื่อง วิกฤตเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน โดยสมพงษ์ จิตระดับ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550ค) ได้กล่าวว่า

สถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยจะแยลงเรื่อยๆ ซึ่งในอีก 10-15 ปีข้างหน้า ปัญหาหนักจนถึงขั้นวิกฤต โดยปัจจุบันเด็กและเยาวชน ร้อยละ 90 มีคุณลักษณะหรือคาแรคเตอร์ ก้าวร้าว หมกมุ่นเรื่องเพศ และติดเกม ทำให้เด็กมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรมลดลง

ข้อมูลจากโครงการเฝ้าระวังสถานการณ์เด็กไทยของสถาบันรามจิตติ พบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงหลายด้าน ขณะเดียวกันคนไทยก็กำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมที่เป็นผลจากการไหลเลือนทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 3)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าสังคมไทยกำลังเป็นสังคมที่มีความเสี่ยงสูง ปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายย่อมทำให้คนในสังคมไม่มั่นใจในความปลอดภัยของตน สภาพสังคมดังกล่าวย่อมไม่มีความเจริญและสันติสุขอย่างแท้จริง บทสรุปของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเป็นเสมือนสัญญาณที่เตือนให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักและเรียกร้องหาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคคลและเยาวชนของชาติมากขึ้น คุณธรรมนำความรู้จึงเป็นเรื่องที่ต้องเร่งสร้าง เพราะถ้าเราสร้างคนดีได้ การสร้างคนเก่งก็ไม่ยาก แต่การสร้างคนเก่งแล้วไม่ดี ทำได้ง่ายกว่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550ข: 29) ซึ่งหลายฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างหันมามุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการเป็นคนดี มีคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการสร้างเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในระบบการศึกษา เพราะเชื่อว่าการศึกษามี

บทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาคน จนกระทั่งสังคมให้เกิดความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็น รวมถึงกรณีปัญหาต่างๆ ตลอดจนวิกฤตการขาดคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนจะคลี่คลายลงเมื่อการศึกษามุ่งสร้างบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

เริ่มตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าประเทศไทยหันมามุ่งเน้นที่การพัฒนาคน คือ พัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และปัจจุบันได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งก็ได้มีการกำหนดทิศทางของการพัฒนาประเทศสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม... ตามแนวของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาคนจึงมุ่งให้มีคุณภาพพร้อมด้วยคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทัน

จากนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน นำโดยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ณ อาคารรัฐสภา แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและส่งเสริมเรื่องของคุณธรรมให้เกิดมีขึ้นในสังคมไทยอย่างเด่นชัด โดยระบุไว้ในนโยบายด้านสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 4-5) ให้มีการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา จัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษาและท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนี้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงด้านการศึกษาอย่างกระทรวงศึกษาธิการ โดยการนำของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 7) ได้ประกาศเจตนารมณ์นโยบายและทิศทางหลักในการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ในการจัดการศึกษา มีทิศทางและเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย โดยร่วมคิด ร่วมทำ เชื่อมโยงและเสริมสร้างความเข้มแข็งในบทบาทของ 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้

ในส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาที่รัฐจะต้องจัดให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การศึกษาระดับนี้จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศให้มีคุณธรรมและมีความรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550: 4-11) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์โดยพิจารณาจากการนำนโยบายด้านสังคมของรัฐบาล และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการนำมาวิเคราะห์สภาพสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์กร กำหนดกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาให้ดีและตอบสนองต่อคนในสังคมไทย อันเป็นกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และหนึ่งในกลยุทธ์ต่างๆ นั้น กลยุทธ์ที่ได้นำเรื่องของคุณธรรมนำความรู้มากล่าวถึงเพื่อดำเนินการปฏิบัติ คือ กลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้ นำมาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่เน้นในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ ให้ดำเนินการปฏิบัติและขยายผล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เป็นอีกเขตพื้นที่การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดเป็นทิศทางการขับเคลื่อนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ปี พ.ศ. 2550 ที่ขานรับกลยุทธ์จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาปฏิบัติ และขยายผลให้เป็นรูปธรรม โดยมีกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและเป้าหมายผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 (2550: 1-3) ไว้อย่างชัดเจน ในด้านของกลยุทธ์ได้กำหนดขึ้นเพื่อให้มีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งเน้นด้านคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจน กลยุทธ์ดังกล่าวคือ เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย นอกจากนี้ได้มีการคัดเลือกโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ขึ้นภายใต้กลยุทธ์นี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาว่านโยบายและกลยุทธ์จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดขึ้น เมื่อลงมาสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ และได้มีการนำมาดำเนินการปฏิบัติ นั้น โรงเรียนภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการรับรู้ มีความเข้าใจและมีการดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะเรื่องที่มีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม อย่างเช่นเรื่องคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ที่ต้องการเสริมสร้างให้ประชากรวัยเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้กำหนดกลยุทธ์เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความสอดคล้องกับของสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวไว้ในวิสัยทัศน์ และพันธกิจ คือต้องการให้ประชากรวัยเรียนมีคุณธรรม นำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในส่วนที่กล่าวถึงการเร่งปฏิรูป การศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตามความเข้าใจของ บุคลากรภายในโรงเรียนที่นำไปดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร ได้แก่คุณธรรมอะไรบ้าง และมี คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมอย่างไร พร้อมทั้งศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนว่ามีการดำเนินการอย่างไร และในการดำเนินการนั้นมีปัญหา/ อุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อนำผลการศึกษาเสนอเป็นภาพรวมให้นักวิชาการและบุคคลที่มีส่วน เกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ ได้พิจารณาช่วยนำเสนอ แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เรียนระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานต่อไป ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ทั้งกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และโรงเรียนใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ ในการนำมาประยุกต์และปรับใช้กับโรงเรียนเพื่อปลูกฝัง คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นหลักชัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานให้แก่คนไทย รวมทั้งเยาวชนไทยได้น้อมนำมาปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงให้แก่เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำ ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานในเบื้องต้น ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี เขต 1 ภายใต้การนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาดำเนินการปฏิบัติ และ นำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เรียนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนักวิชาการและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกล ยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ

ในการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ การส่งแบบสอบถาม การศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ โรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 97 แห่ง และในส่วนนี้มีโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 จำนวน 9 แห่ง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญกับ เรื่องของคุณธรรมที่อยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานมาก่อนความรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกล ยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการ เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นประจำทั้งทาง กายหรือวาจา ที่แสดงออกถึงความดีงามของการมีคุณธรรมด้านต่างๆ อันเป็นสิ่งที่พึงให้เกิดใน นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับก่อน อุดมศึกษา ได้แก่ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 หมายถึง โรงเรียน ในจังหวัดชลบุรีที่อยู่ในการดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ภายใต้สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย โรงเรียนในอำเภอเมืองชลบุรี อำเภอ บ้านบึง และอำเภอหนองใหญ่

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 หมายถึง โรงเรียนทั้ง 9 แห่งที่ได้รับการคัดเลือกจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ปี พ.ศ. 2550 เป็นไปตามคุณสมบัติของโรงเรียน

คุณธรรมชั้นนำ ภายใต้กลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเสมอภาค สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย”

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการจัดการวางแผนและดำเนินนโยบายการปฏิบัติงาน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งภายในโรงเรียนที่อยู่ในการดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สนใจนำไปปฏิบัติอย่างมีระบบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและคุณธรรมนำความรู้
  - 1.1 ความหมายและขอบข่ายของคุณธรรม
  - 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม
  - 1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม
  - 1.4 แหล่งปลูกฝังและเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม
  - 1.5 ขั้นตอน ขบวนการเกิดคุณธรรมและแนวทางพัฒนาคุณธรรม
  - 1.6 ความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้
  - 1.7 บทบาทของการศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.1 ความเป็นมาและความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.2 หลักแนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.3 คุณลักษณะของคน/กิจกรรม ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.4 ความสำคัญ การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
    - 2.4.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน
    - 2.4.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.5 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
    - 2.5.1 ความเป็นมาของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
    - 2.5.2 การจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. แผนพัฒนาและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
  - 3.2 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
    - 3.2.1 นโยบายด้านสังคมของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2550-2551

3.2.2 นโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2550-2551

3.2.3 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปี พ.ศ. 2550-2551

3.2.4 นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1
ปี พ.ศ. 2550

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและคุณธรรมนำความรู้

1.1 ความหมายและขอบข่ายของคุณธรรม

คำว่า **คุณธรรม** ได้มีผู้กล่าวถึงและนิยามความหมายของคุณธรรมเอาไว้มากมาย ทั้งปราชญ์ภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

Collins cobuild (1987: 937) อธิบายถึงความหมายของคุณธรรมไว้ใน Dictionary English Language ว่า คุณธรรม มีความหมาย 2 นัย โดยนัยที่เป็นภาวะทางจิตใจ คุณธรรม แปลว่า ความคิดที่ว่าบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ควรทำและเป็นที่ยอมรับ และบางพฤติกรรม เป็นสิ่งที่ผิดหรือเลว ทั้งนี้เป็นไปทั้งโดยความคิดเห็นของแต่ละบุคคลและของสังคม นอกจากนี้ คุณธรรมยังเป็นคุณภาพหรือสถานะในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ควรทำและยอมรับได้สำหรับ อีกนัยหนึ่ง คุณธรรมเป็นระบบของลักษณะการประพฤติและคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคน ส่วนใหญ่ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันในสังคมหรือเฉพาะในกลุ่มคน

Carter V. Good (1973: 641) ได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน อีกนัยหนึ่งหมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติ และศีลธรรม

Marshall G. Lowe (1976: 17-18) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่ดีสังคม ยึดถือเป็นข้ออ้างอิง

Barnhart (1967: 2337) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง ระบบของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี

Harold H. Titus (1966: 456) กล่าวว่า บุคลิกลักษณะที่ปฏิบัติดี เรียกว่า คุณธรรม... คุณธรรม เป็นคุณภาพหรือนิสัยลักษณะของบุคคลที่สังคมยอมรับและเห็นว่ามีคุณค่า ซึ่งบุคคล จะต้องแสดงออกเพื่อเอื้ออำนวยและสวัสดิการกลุ่มชน ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้มีขึ้น คุณธรรมจึง เป็นการสร้างนิสัยต่อสิ่งเร้า และกิเลสที่รุ่มเร้าความคิด อันเป็นแบบหรือทรรคนะในการกระทำอัน เป็นการสร้างความคิดดีทางศีลธรรม

เพลโต (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2514: 123) กล่าวว่า คุณธรรมที่แท้จริง หมายถึง การกระทำอันถูกต้องซึ่งเกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงด้วยปัญญา...คุณธรรมทางปรัชญา ต้องอาศัยปัญญาและความเข้าใจในหลักแห่งคุณธรรมนั้น...คุณธรรมทางสังคม คือ การกระทำอันถูกต้องที่มาจากพื้นฐานอย่างอื่น เช่น ขนบธรรมเนียม นิสัย ประเพณี ความรู้สึกในทางดี ความโอบอ้อมอารี ความดีตามสัญชาตญาณ ทำถูกเพราะคนอื่นทำ ทำเพราะเป็นประเพณี

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดทางคุณธรรมของเพลโตนั้นได้แบ่งคุณธรรมออกเป็น 2 ประเภท (ปรีชา เศรษฐีธรรม, 2523: 66) คือ 1) คุณธรรมของสังคม คือ คุณธรรมบางส่วนที่เรานำไปใช้ในชีวิตรทางสังคม เช่น ความยุติธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรัก ความเคารพบูชา การมีวาจาสัตย์ ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความซื่อสัตย์ ฯลฯ และ 2) คุณธรรมของปัจเจกชน คือ สิ่งที่เรานำมาใช้กับตนเอง เช่น ความกล้าหาญ การควบคุมตนเอง การเคารพตนเอง ความรู้จักประมาณ การมีวัฒนธรรม ฯลฯ

อริสโตเติล (บุญมี แทนแก้ว, 2539: 45) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี เป็นสภาพจิตใจที่มั่นคง ซึ่งแสดงตัวออกมาในรูปการกระทำที่ถูกต้อง และอยู่ในทางสายกลาง ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมแยกกันไม่ออก แต่ไม่ใช่เป็นสิ่งเดียวกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 253) อธิบายว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ซึ่งมีสอดคล้องกับคำกล่าวของ มานิต มานิตเจริญ (2519: 218) ที่ได้อธิบายว่า คุณธรรม หมายถึง ความงาม ความดี หรือธรรมแห่งความดี

กิริติ บุญเจือ (2519: 82) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ตรงกันข้ามกับกิเลส ซึ่งได้แก่ ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

พินิจ รัตนกุล (2515: 1) กล่าวว่า คุณธรรมโดยทั่วไป หมายถึง คุณสมบัติที่มีค่าวิเศษ ผู้มีคุณธรรมถือว่าเป็นคนดี

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524: 10) อธิบายว่า คุณธรรม หมายถึง ความงาม ความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีหรือเป็นพฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ความความเสียสละ ความมีน้ำใจงาม ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็กและรักเพื่อนมนุษย์ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ชัยวัฒน์ อุตพัฒน (2525: 12) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณสมบัติของบุคคลซึ่งทำให้ผู้มีความรู้จักรู้จักแสวงหาความงามความดี และทำให้เขาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันดีเลิศ ทั้งในด้านความประพฤติทั่วไป หรือขอบเขตจำกัดแห่งความประพฤติที่ดี

ประภาศรี สีหอำไพ (2531: 21) กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี การกระทำที่ดีเยี่ยมมีผลผลิตผลของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่

กระทำความช่วยเหลือ นำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรมคือ การปฏิบัติอยู่ในกรอบที่งดงาม ความเข้าใจในเรื่องการกระทำดีมีคุณธรรมเป็นเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพการณ์ของการกระทำที่ดีคือ ความเหมาะสม ความควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วย หลักธรรมจริยาที่สามารถจำแนกความถูกผิด สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของ พฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจ ลักษณะนิสัย หรือความตั้งใจที่งดงาม

ลัดดา เสนาวงษ์ (2532: 59) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม คือ ความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจ ของแต่ละคน และยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความ รับผิดชอบ ความเสียสละ ความเมตตา กรุณา เป็นต้น

นอกจากปราชญ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งเป็้นนักการศึกษา นักปรัชญา ฯลฯ ที่ได้ กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมแล้ว ในวงการศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องของ คุณธรรมโดยตรง มีพระภิกษุที่กล่าวแสดงถึงความหมายของคุณธรรมเอาไว้ เช่น

พระเทพวิสุทธิเมธี หรือพุทธทาสภิกขุ (2529: 90) ซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่สังคมไทยและ สังคมโลกให้ความเคารพ เป็นพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยอย่างยิ่ง ได้ อธิบายคำว่าคุณธรรมว่าหมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดี เป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือ สันติสุข คุณธรรมเป็นส่วนที่ต้องอบรมโดยเฉพาะ หรือให้เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมกับที่ต้องการ

พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตฺโต](2538: 34) ซึ่งเป็นพระภิกษุอีกรูปหนึ่งซึ่งสังคมทั่วไปให้ความ เคารพยกย่องและยอมรับในความรู้ความสามารถ ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมไว้อย่างย่อๆ ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ว่า คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณงามความดี สภาพที่เกื้อกูล

โดยขอขยายของคุณธรรมนั้น สวงน สุทธิเลิศอรุณ (2524: 10-11) กล่าวไว้ว่า คุณธรรม สามารถจะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คุณธรรมแบบทาส และ 2) คุณธรรมแบบนาย โดย คุณธรรมแบบทาส เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณ งามความดี เช่น ถือตามแบบอย่างที่ดีจากครูอาจารย์ ถือตามแบบอย่างที่ดีจากผู้บังคับบัญชา ถือ แบบอย่างทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ และถือแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและคำสอน ของพุทธองค์ หรือของพระเจ้าในศาสนาที่ตนนับถือ ในส่วนของคุณธรรมแบบนาย เป็น คุณลักษณะที่ยึดถือและปฏิบัติตามมโนธรรมของตนเองที่ตนเห็นว่าถูกต้องและดีงาม โดยให้ สอดคล้องกับปทัสถานของสังคม และมีลักษณะเป็นกฎสากลด้วย

จากขอขยายของคุณธรรมที่กล่าวข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า คุณธรรมถ้าเกิดจากการที่บุคคล ใดบุคคลหนึ่งยึดถือและปฏิบัติตามบุคคลที่เขาเห็นว่าเป็นผู้ก่อปรด้วยคุณงามความดี จนเกิดเป็น

นิสัย ตลอดจนบุคคลดังกล่าวได้แสดงออกถึงการมีคุณธรรมนั้นๆ ออกมา ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมแบบทาส แต่ถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งยึดถือและปฏิบัติตามความคิดของตนว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยไม่ยึดตามบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และไม่ขัดต่อความดีงามที่คนในสังคมนั้นๆ ยอมรับแล้วถือเป็นคุณธรรมแบบนาย

โดยความหมายและขอบข่ายของคำว่าคุณธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะและสภาพคุณงามความดีที่สังคมยอมรับ เป็นคุณสมบัติฝ่ายดีที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดมีขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ มีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งความเจริญทั้งต่อตนเองและสังคม ซึ่งคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นเกิดได้ทั้งจากการอบรมสั่งสอน ตลอดจนการปลูกฝังให้เกิดมีขึ้น

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ทั้งสองสิ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมากซึ่ง ชม ภูมิภาค (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2525: 327) กล่าวถึงในบทความวิทยุกระจายเสียง ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม: บทสรุป ว่าจริยธรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีนั้นเรียกว่า การเรียนรู้จริยธรรม...ซึ่งสอดคล้องกับที่ วีรศักดิ์ อัครบวร (2544: 127) กล่าวไว้ว่า คุณธรรมกับจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน คุณธรรมจัดเป็นธรรมฝ่ายดีที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล การแสดงออกของคุณธรรมให้ประจักษ์นั้นเรียกว่า จริยธรรม

พระธรรมปิฎก (3 กุมภาพันธ์ 2538, สัมภาษณ์ อ้างถึงใน จิตรจางง รัตนสกุล, 2538: 18) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรมเป็นคุณสมบัติของจิตใจ คือเป็นสภาพจิตที่ดีงามที่อยู่ในใจ ส่วนจริยธรรมจะมองในแง่ของการแสดงออกภายนอก พวกพฤติกรรม ซึ่งการตัดสินคุณค่าของคุณธรรมนั้นให้ดูจากสิ่งที่เขาแสดงออกหรือพฤติกรรม นั้นหมายถึง ดูจากจริยธรรมซึ่งเป็นเครื่องสื่อแสดงถึงคุณธรรมนั่นเอง

ทิตินา แคมมณี (2546: 4) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมมีลักษณะที่มีส่วนคล้ายคลึงและสัมพันธ์กัน คุณธรรมเป็นคุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2538) กล่าวถึงคุณธรรมว่า หมายถึง ลักษณะนิสัยอันเป็นผลมาจากการฝึกอบรมด้วยหลักแห่งจริยธรรมที่มีลักษณะที่ค่อนข้างถาวรและสามารถแสดงออกให้ผู้อื่นสามารถสัมผัสได้ดี เช่น ความอ่อนโยน ความมีระเบียบ ความมีน้ำใจ ความขยัน ความเป็นคนใจกว้าง การตรงต่อเวลา การใฝ่หาความรู้ เป็นต้น คุณธรรมเกิดจากการฝึกฝนอบรมอย่างเอาจริงเอาจังจนเกิดทักษะและแปรสภาพเป็นลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นที่ปรารถนาและใฝ่หาของสังคมทั่วๆ ไป ปัจจัยสำคัญที่บ่งชี้ลักษณะของคุณธรรมได้อย่างชัดเจนก็คือ

จริยธรรมต้องการคุณธรรมอะไรก็ต้องให้การฝึกฝนอบรมจริยธรรมนั้น คุณธรรมเป็นสิ่งที่สามารถให้การศึกษและฝึกฝนโดยผ่านกระบวนการจริยธรรม

สุขุมาล เกษมสุข (2548: 1-2) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรมว่าคุณธรรมเป็นคุณลักษณะที่ดีงาม เป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจของบุคคล ส่วนจริยธรรมเป็นการประพฤติการแสดงออกถึงความมีคุณธรรมของบุคคลนั้นๆ ดังนั้นจึงมักมีการกล่าวถึงคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป เช่น กล่าวว่า *สังคมต้องการคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม* เป็นต้น

คุณธรรมและจริยธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงดังที่ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524: 7) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีจิตใจเป็นผู้สั่งการและควบคุม หากจิตใจว่าจริงเบิกบาน กิริยาท่าทีที่แสดงออกในทางกระฉับกระเฉง ว่องไว คึกคัก แต่ถ้าเมื่อใดจิตใจเศร้าหมอง เหี่ยวแห้ง กิริยาอาการก็หงอยเหงาซึมเซื่องไม่สดใส ปรากฏแก่ผู้ใกล้ชิดและพบเห็นได้ ในด้านความประพฤติก็เช่นเดียวกันใครมีจิตใจเป็นอย่างไรก็จะแสดงออกมาเป็นความประพฤติหรือการปฏิบัติในทำนองนั้น การที่จิตใจเป็นผู้สั่งการและกำกับการกระทำหรือแสดงออกทางร่างกายเช่นนี้ ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้ คนที่มีคุณธรรมสูง คือ จิตใจทรงคุณธรรมจะประพฤติปฏิบัติสิ่งใดๆ ในลักษณะของการมีจริยธรรมสูงด้วย และในทางตรงกันข้าม คนที่ประพฤติชั่ว ซอบปฏิบัติหรือแสดงออกในทางที่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น อันเป็นแบบอย่างของคนมีจริยธรรมต่ำทราม ย่อมแสดงว่าผู้นั้นในจิตใจขาดคุณธรรม หรือมีคุณธรรมต่ำด้วย ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นลักษณะความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ และจริยธรรม เป็นลักษณะการแสดงออกของร่างกายนั่นเอง

จึงสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และอยู่อย่างควบคู่กันจนเรียกได้ว่าเป็นเสมือนส่วนหนึ่ง กล่าวคือ จริยธรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรม ซึ่งคุณธรรมเป็นส่วนของความดีงามที่อยู่ภายในจิตใจ และจริยธรรมเป็นการแสดงออกมาของผู้ที่มีคุณธรรมในด้านนั้นๆ

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม

คุณธรรมสามารถจะพัฒนาและปลูกฝังให้มีขึ้นในตัวบุคคลได้ โดยเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก การพัฒนาการของคุณธรรม หรือการกำเนิดคุณธรรมนี้ มีนักจิตวิทยาากลุ่มต่างๆ ได้สรุปเป็นทฤษฎีไว้หลายทฤษฎี ที่สำคัญมีดังนี้ (ทิสนา เขมมณี, 2546)

1.3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psycho-analytic Theory)

มนุษย์อยู่ในสังคมใดก็จะเรียนรู้ความรู้สึกชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นจนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่า เอกลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกเกิดหิริโอตปปะละอายใจตนเอง ถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก

ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษา คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ การศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่กล้ายิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือความเป็นอยู่อย่างที่ดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมของชีวิต โดยชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

1.3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

อธิบายการเกิดของคุณธรรมจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการสังคมประกิต โดยการซึบซับกฎเกณฑ์ต่างๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบ โดยยึดถือว่าการเรียนรู้ คือ การสังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อเป็นแรงจูงใจ คือเป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกัน กลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

ในลักษณะเช่นนี้ สถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ โรงเรียนจะได้รับความคาดหวังจากสังคมอย่างมาก ในการเป็นสถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้แก่นักเรียนพึงระมัดระวังในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบ ใช้อารมณ์ และวางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจพึงอบรมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้สึกละอายที่ทำชั่ว ความคิดเหตุผลและความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก เป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่อบรมหล่อหลอมเกล้าให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ จึงมีหน้าที่ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม เป็นที่ยอมรับว่าครูเป็นผู้ที่มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังคุณธรรม

1.3.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory)

เพียเจท์ มีความคิดว่า พัฒนาการทางคุณธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และได้แบ่งขั้นของพัฒนาการทางคุณธรรมของมนุษย์ เป็น 3 ขั้น

- 1) ขั้นก่อนคุณธรรม เป็นขั้นที่เด็กจะเชื่อฟังตามคำสั่งของคนอื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข
- 2) ขั้นยึดคำสั่ง เป็นขั้นที่เด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ
- 3) ขั้นยึดหลักแห่งตน เด็กจะมีพัฒนาการในใจเขา สำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเอง รับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเอง

1.3.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมของโคลเบอร์ก

เมื่อบุคคลมีโอกาสได้ติดต่อด้านสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้รับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในทัศนะใหม่ โดยเฉพาะจากบุคคลที่มีระดับพัฒนาการทางคุณธรรมที่สูงกว่า ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการทางคุณธรรมในขั้นที่สูงขึ้นได้ การพัฒนาคุณธรรมเกิดจากการผสมผสานความรู้ที่ได้จากการปรับตัว เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น บุคคลจะเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น บทบาทของบุคคลอื่นๆ และข้อกำหนดจากกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม มาผสมผสานกันเกิดเป็นความเข้าใจใหม่ที่สามารถอธิบายสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด รู้จักใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นได้

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ นั้นนอกจากครูผู้สอนได้เห็นความตระหนักในการปรับการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้อแล้ว ครูผู้สอนควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้สอดคล้องคุณธรรมในการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน จัดระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน จัดประกวดสื่อการเรียนการสอนด้านคุณธรรม ยกย่องเชิดชูผู้มีความดี จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมตามความเหมาะสมในบริบทของสถานศึกษา และครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า เป็นแบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน

จากทฤษฎีทั้งหลายที่กล่าวมาจะพบว่าเด็กและเยาวชนนั้นเป็นช่วงวัยที่สามารถพัฒนา ด้านคุณธรรมได้ง่าย นอกจากนี้แล้วการอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมรอบตัว สังคมที่อาศัยการเป็นแบบอย่างของบุคคลใกล้ชิด ยังมีผลต่อการพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมเป็นอย่างมากอีกด้วย

1.4 แหล่งปลูกฝังและเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ต้องปลูกฝังกันตั้งแต่เด็กเพื่อให้เป็นภูมิด้านทานทางสังคม เมื่อบุคคลนั้นเติบโตขึ้น สังคมจะสงบสุขถ้าหากสมาชิกมีคุณธรรมจริยธรรมยึดเหนี่ยว ปัจจุบันยุคสังคมวิกฤต คุณธรรมจริยธรรมจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการลดวิกฤตสังคมลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550: 66) ในการที่เด็กคนหนึ่งนั้นจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา ต้องได้รับการพัฒนาปลูกฝังด้านคุณธรรมไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมมา ซึ่งแหล่งปลูกฝังที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมนั้นเกิดจากหลายฝ่าย และหลายบุคคล ที่ล้วนส่งผลต่อระบบความคิด จิตใจของเด็กและเยาวชน โดยข้าหลวง วุฒิจันทร์ (2524: 76-77) ได้กล่าวถึงแหล่งปลูกฝังและเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรมโดยรวม ดังนี้

1) บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอม ตลอดจนถ่ายทอดคุณลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว และต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาระดับต่างๆ อยู่แล้วก็ตาม นักการศึกษาได้ศึกษาผลกระทบของการเลี้ยงดูเด็กแบบต่างๆ ต่อความมีคุณธรรมและจริยธรรม

ของเด็กปรากฏว่า เด็กที่ได้รับความรักจากการอบรมเลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบ มีวินัยทางสังคมและความเชื่อเพื่อสูงกว่าเด็กที่ได้รับความรักจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองน้อย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะมีลักษณะเชื่อฟัง สุขภาพ เชื่อเพื่อ แต่มีลักษณะขี้อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบและขาดสมาธิ ในขณะที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลจะเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดีและรู้สึกละเอียดใจเมื่อทำผิด

2) ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยปกติ เด็กจะเรียนรู้เจตคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกต และเลียนแบบมากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งของผู้ใหญ่โดยตรง ถ้าหากผู้ใหญ่เป็นผู้มีลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมาก เด็กจะมีแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่มากขึ้นเท่านั้น

3) กลุ่มเพื่อน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการสร้างค่านิยมและลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่เข้าสู่วัยรุ่น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมาก การเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็กมิใช่มาจากเพื่อนๆ เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน การเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กวัยเดียวกันเองด้วย ซึ่งเพื่อนๆ ดังกล่าวนี้นี้ รวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนนอกโรงเรียนด้วย

4) พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรม ในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอยู่ เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น และได้มอบให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนทุกวัย การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่น จึงมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กหรือนักเรียนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

5) สื่อสารมวลชน หรือสื่อสารมวลชนทุกรูปแบบ อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสือพิมพ์ ตลอดจนสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมาก ซึ่งหากจะอธิบายตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา สื่อมวลชนจะมีบทบาทในการสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้กับคนเราด้วยการให้เรียนรู้ผ่านตัวแบบใน 2 ประเภท คือ ตัวแบบสัญลักษณ์ จากภาพยนตร์และโทรทัศน์ และตัวแบบที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมแล้ว ยังอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังจริยธรรมอย่างมากด้วย

6) โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงสภาพแวดล้อม การบริหารและการให้บริการต่างๆ ในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างที่ดีงามของครูอาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่างๆ และโดยเฉพาะวิชาจริยศึกษา ซึ่งต้องเน้นทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป รวมถึงการ

จัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาด้วย

จากที่กล่าวมาแหล่งปลูกฝังที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมนั้น ประกอบด้วยหลายฝ่าย หลายบุคคล ซึ่งการที่เราจะพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคคลใดก็ตาม ไม่ใช่เป็นเพียงความรับผิดชอบหรือหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น เพราะคุณธรรมเป็นการสร้างให้บุคคลมีจิตใจที่ดีงาม เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน และเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่เป็นเสมือนแหล่งรวมของการพบปะทั้งเพื่อน ผู้ใหญ่ บุคคลต่างๆ มากมาย จึงเป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรมเป็นอย่างมาก

1.5 ขั้นตอน ขบวนการเกิดคุณธรรมและแนวทางพัฒนาคุณธรรม

คุณธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ถ้าเราสามารถปลูกฝังให้คุณธรรมเกิดขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนแล้ว เขาเหล่านั้นก็จะปฏิบัติและดำรงชีวิตในสังคมอย่างผู้เป็นคนดี ดังคำกล่าวที่ว่า จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว นั่นคือ ถ้าจิตของคนเราคิดแต่สิ่งที่ดี จิตที่ดีก็จะสามารถสั่งให้บุคคลนั้นปฏิบัติตนเป็นคนดีได้ โดยขั้นตอนหรือขบวนการเกิดคุณธรรมนั้น ชม ภูมิภาค (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2525: 4) ได้กล่าวถึงไว้ในบทความวิทยุกระจายเสียง ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรมว่า คุณธรรมจะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมผ่านขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรก ได้แก่ขั้นของการรับรู้ หรือให้ความตั้งใจต่อสิ่งนั้น กล่าวคือผู้เรียนรู้ว่ามีคุณธรรมเช่นนั้น และมีความเต็มใจที่จะพิจารณาคุณธรรมนั้น

ขั้นที่สอง ก็คือการตอบสนองหรือการปฏิบัติตามคุณธรรมนั้น และเกิดความพึงพอใจต่อการตอบสนองเช่นนั้น

ขั้นที่สาม จะต้องมีการตีค่าการให้คุณค่าของคุณธรรมนั้นแล้วเกิดการยอมรับ เกิดความชอบและเกิดพันธะทางใจขึ้น

ขั้นที่สี่ จัดระเบียบคุณธรรม มองเห็นความสัมพันธ์ของคุณธรรมนั้นต่อกิจการต่างๆ ในการดำเนินชีวิต

ประการสุดท้าย การก่อเกิดเป็นอุปนิสัย นำเอาคุณธรรมทั้งหลายอันเกี่ยวข้องกันสร้างเป็นปรัชญาต่อการดำเนินชีวิต

การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมนั้น ยังถือเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา นอกเหนือจากที่ครอบครัวและชุมชนได้ร่วมกันพัฒนามาระดับหนึ่งแล้ว (พรตตฤณ เพชรวิวรรณ์, 2545: 19)

จากโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน: 5 กรณีศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550จ: 33-35) ได้กล่าวถึงรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ของ

สถาบันการศึกษาว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของสถาบันการศึกษา (โรงเรียน) ให้ความสำคัญในการจัดกลไกกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) การจัดสภาพแวดล้อม
- 2) การวิเคราะห์แยกแยะดี-ชั่ว
- 3) ให้มีสติรู้เท่าทันความคิด และคิดอย่างมีหลักการและเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์
- 4) สอนให้รู้และปฏิบัติเป็น
- 5) ความรู้เน้นพัฒนากาย พัฒนาจิต ที่ไม่ลงลึกรายละเอียดของแต่ละศาสนา แต่เน้นพฤติกรรมที่แสดงออก ที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ทางปัญญา จิตใจแล้วว่าดีและเหมาะสม ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และการแสดงออกที่เกิดจาก จิตคิดดี คิดอย่างมีสติ มีเหตุผล
- 6) เน้นการฝึกพฤติกรรมจากต้นแบบที่ดี และสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคมไทย
- 7) กระบวนการเรียนรู้นั้น ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่นจากสิ่งแวดล้อม จากกรณีปัญหาในท้องถิ่น และใช้กระบวนการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นให้สื่อเกิดการเรียนรู้
- 8) กระบวนการวัดผลนั้น ควรยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของบริบท ไม่แข็งจนเกินไป
- 9) เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว โรงเรียน วัด และชุมชน
- 10) กระบวนการเรียนรู้เกิดได้ทั้งการเรียนรู้ในระบบ การเรียนรู้นอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา ดังนี้

- 1) บุคลากร ประกอบด้วย บุคลากรในสถานศึกษา เช่น ครู เพื่อน นักเรียน บุคลากรนอกสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษา
- 2) สาระที่จะอบรม เช่นเดียวกับทุกสถาบันและที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
- 3) วิธีการอบรม ชัดเจน ได้แก่ การสอน การฝึกปฏิบัติ การจัดบรรยากาศ การทำให้ตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี การประเมินผลโดยครู กรณีมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ กรณีไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
- 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ซึ่งในส่วนของการปลูกฝังคุณธรรมได้มีผู้เสนอแนะไว้มากมาย เช่น สุมณ อมรวิวัฒน์ (2522: 101-102) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กว่า ค่านิยมที่เราต้องการปลูกฝังไว้ในจิตใจของเด็กมากที่สุดคือ ค่านิยมทางคุณธรรม และค่านิยมทางวัฒนธรรมมากกว่าค่านิยมทางด้านวัตถุ การปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมและวัฒนธรรมนั้นจะทำได้ด้วยการบอกอย่างเดี๋ยวย่อมไม่เกิดผล วิธีการปลูกฝังค่านิยมที่ได้ผลคือ การให้เด็กได้พบกับสภาพการณ์จริงในโรงเรียน หรือพบกับสถานการณ์จำลองในห้องเรียน ซึ่งสามารถจัดขึ้นได้ และสุมณ อมรวิวัฒน์ (ธีระพร อุวรรณโณ, บรรณาธิการ, 2530) ยังได้กล่าวต่อถึงแนวการจัดสภาพการณ์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวนักเรียนไว้ 5 สถานการณ์ คือ

1) การจัดสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สงบและสวยงาม ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีจิตใจที่สงบและเกิดความคุ้นเคยกับระเบียบวินัยและความสะอาดสวยงามต่างๆ จนรับไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและนำไปจัดสภาพแวดล้อมของตนเองและครอบครัวด้วย

2) ครูควรแสดงแบบอย่างที่ดีอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดศรัทธาและเห็นสิ่งที่ดีอยู่ตลอดเวลาและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน

3) ในการสอนควรสร้างสถานการณ์จำลองให้เด็กได้ฝึกการเลือกและการตัดสินใจตลอดจนได้ตระหนักถึงความดี ความชั่ว และจริยธรรมที่พึงประสงค์ด้วยตนเอง

4) การสอนโดยใช้เทคนิคกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักว่า ในชีวิตจริงนั้นคนเราแต่ละคนจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ต้องยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเรียนรู้วิถีทางของการอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือกัน

5) ครูควรเป็นกำลังใจแก่นักเรียนที่ประพฤติดี ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีกำลังใจที่จะทำดีต่อไป และเกิดความแน่ใจ มั่นใจว่าสิ่งที่ตนทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง

สมพงษ์ จิตระดับ (2530) ได้กล่าวถึงแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1) ในการสอนจริยศึกษา โรงเรียนควรเพิ่มเติมหลักสูตรและแนวคิดทางพุทธศาสนาให้แก่นักเรียนด้วย

2) การส่งเสริมการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การยกย่องชมเชย และการประกาศเกียรติคุณนักเรียน เป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3) การให้การอบรมหรือการให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับจริยธรรม ควรกระทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยจะได้ผลและน่าสนใจกว่า

4) โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่อยู่อย่างใกล้ชิดกับวัด ซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดโครงการ

ธรรมชาติเพื่อเป็นสามเณรในระหว่างปิดภาคการศึกษาด้วย

5) โรงเรียน คณะครู ร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะพูดคุย เยี่ยมเยียน ตลอดจนปรึกษาหารือร่วมกันตามโอกาสและความเหมาะสม ครูจึงควรรหาโอกาสติดตามผลนักเรียนแต่ละคน ตามสภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียนด้วย

6) การจัดสิ่งแวดล้อม บริเวณโรงเรียน อาคารเรียนและห้องเรียนจะต้องสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีวินัยอยู่เสมอ ทั้งควรเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อมบางอย่างที่น่าสนใจ และชวนติดตามเกี่ยวกับจริยธรรมอยู่เสมอ เช่น การติดรูปการ์ตูนทางจริยธรรม คติสอนใจ การจัดป้ายนิเทศ เป็นต้น

7) ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจะได้มีการร่วมประชุม เพื่อปรึกษาหารือ กำหนดแผนงานการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน

8) ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมจริยธรรมระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น

9) โรงเรียนควรดำเนินการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเร่งรัดหรือรีบร้อนเพื่อให้เห็นผลงานในระยะเวลานั้นๆ เป็นอันขาด

10) ควรพิจารณาบุคคลในชุมชนที่มีคุณธรรมดีเด่นมาร่วมเป็นวิทยากรบรรยาย เกี่ยวกับศักดิ์ อิชยานันท์ (2527 อ้างถึงใน เทพไท ศรคํารณ, 2535: 33) ได้เสนอวิธีการปลูกฝังความสำนึก ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การให้ความรู้ค่านิยมที่จะปลูกฝัง คือ การให้ผู้ที่จะได้รับการปลูกฝังได้รับรู้หรือเข้าใจค่านิยมที่จะปลูกฝังว่าคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และมีวิธีการอย่างไรที่จะสามารถปฏิบัติตามค่านิยมเหล่านั้นได้

2) การสร้างเจตคติและศรัทธาต่อค่านิยมที่จะปลูกฝัง ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดได้แก่ ตัวของผู้ทำหน้าที่ปลูกฝัง เพราะผู้ที่ได้รับการปลูกฝังมองเห็นและยึดถือผู้ที่ทำหน้าที่ปลูกฝังเป็นแบบอย่างในความประพฤติ หากผู้ปลูกฝังไม่ได้ทำในสิ่งที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนแล้ว ความศรัทธาเชื่อถือในค่านิยมที่จะปลูกฝังก็หมดไป

3) การจัดกิจกรรมเพื่อการปฏิบัติ โดยกิจกรรมนั้นควรจะเป็นกิจกรรมง่าย ๆ นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ สัมพันธ์กับปัญหาและช่วยแก้ปัญหาทั้งส่วนตัวและส่วนรวมด้วย

4) การปฏิบัติตามค่านิยมที่จะปลูกฝัง ให้ผู้ได้รับการปลูกฝังค่านิยมได้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรม ที่ได้จัดไว้แล้ว ย้ำการฝึกให้เกิดความรู้สึกนึกคิดและฝังรากลึกกลายเป็นนิสัยในการประพฤติต่อไป

ในส่วนของการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนก็ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญซึ่ง สุมน อมรวิวัฒน์ (2545) กล่าวถึงไว้ดังนี้

1) การปลูกฝังคุณธรรมต้องเริ่มที่ครอบครัวร่วมกับสถานศึกษาและทุกฝ่ายในสังคม เป็นกิจกรรมต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยการอบรมสั่งสอน ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย

2) การปลูกฝังคุณธรรม ต้องเริ่มด้วยการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เช่น ต้องมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาทุกระดับ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เวลาเรียนและเนื้อหาต้องมีมากพอ มีครูเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาที่รู้เนื้อหาและวิธีสอนที่เป็นศรัทธาแก่ผู้เรียน

3) การปลูกฝังคุณธรรม ควรสอดแทรกในทุกวิชาและทุกกิจกรรมการเรียนการสอน ครูทุกคนมีหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่ศิษย์ ทั้งในด้านที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง แก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่อง วางแนวทางป้องกันทางเลื่อม และสั่งสอนให้ศิษย์เป็นคนดี

4) การปลูกฝังคุณธรรม เป็นการสร้างสังคมการเรียนรู้ให้ได้ฝึกปฏิบัติแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาค้นพบความรู้บูรณาการกับความดี การจัดกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมปฏิบัติธรรม และนำภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าในชุมชนท้องถิ่นมาถักทอกลมเกลียวจิตใจและฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีแก่นักเรียน เป็นการสร้างคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ

ในการปลูกฝังคุณธรรม กิจกรรมสิ่งสำคัญอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความตระหนักรู้ โดยเฉพาะการสร้างเสริมคุณธรรมด้วยกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมเพื่อให้ได้ความรู้ที่จะนำไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งมีหลักการและทฤษฎีของกลุ่มสัมพันธ์ (ทิตินา แคมมณี, 2522 อ้างถึงใน อภิชา แดงจำรูญ, 2548: 19) ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมต้องยึดสมาชิกเป็นศูนย์กลาง พยายามให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมโดยทั่วถึง เพราะจะทำให้กลุ่มมีความกระตือรือร้น การดำเนินกิจกรรมต้องเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา

2) การจัดกิจกรรมต้องยึดหลักการค้นพบด้วยตนเอง เพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้ค้นพบมักจะจำใจได้ดี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการบอกเล่า

3) การจัดกิจกรรม ต้องยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้จากกลุ่มให้มาก เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันเสมอ การเรียนรู้ที่ได้จากกลุ่ม จะสามารถทำให้มีการปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

4) การจัดกิจกรรมต้องยึดหลักความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ควรให้สมาชิกได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย

5) การจัดกิจกรรมต้องยึดหลักความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นจะต้องส่งเสริมให้สมาชิกได้มีโอกาสค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2539) ได้จัดทำแนวคิดแนวปฏิบัติในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อช่วยให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนี้

หลักการพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรม

1) การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงนั้น โรงเรียนจะต้องมีนโยบายที่จะพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมอย่างชัดเจน และนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

2) การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมใดก็ตาม ต้องดำเนินการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน

3) วิธีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมสามารถสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน

4) บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแบบอย่างที่ดีเอื้อต่อการปลูกฝังส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรม

5) การประสานงานและร่วมมือกันของบุคลากรหลายฝ่าย ทั้งในบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน จะช่วยให้การพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6) หลักวิชา ทฤษฎีและเทคนิคอย่างหลากหลายในการพัฒนา รวมทั้งความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม

7) การปลูกฝังสร้างเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรมต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และนำผลมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

โดยภาพรวมกว้างๆ ที่กล่าวมาในส่วนของ การปลูกฝังเพื่อพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้ คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณครู

1.6 ความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี ตลอดจนการเลือนไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อค่านิยม คุณธรรมของบุคคลในสังคมอย่างกว้างขวาง เกิดการสร้างค่านิยมทั้งวัตถุนิยมและบริโภคนิยมให้กับบุคคล ทำให้บุคคลละเลยสิ่งที่ดีงาม นำมาซึ่งปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย ซึ่งแรมสมร อยู่สถาพร (2537: 7-11) ได้ยกตัวอย่างปัญหาของสังคมที่เกิดจากความบกพร่องด้านคุณธรรมของคนในสังคม ไว้ดังนี้

1) การขาดความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลและประเทศโดยรวม

- 2) การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ
- 3) การขาดวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาเป็นจำนวนมาก เช่น ทำให้ประเทศชาติขาดระเบียบวินัยเพราะประชาชนไม่เคารพกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาการจราจรติดขัดนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่เคารพกฎจราจร หรือบ้านเมืองขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เพราะประชาชนส่วนหนึ่งขาดวินัยในตนเอง ไม่สามารถบังคับจิตใจให้ทำสิ่งที่ถูกต้องสมควรจะทำได้
- 4) การไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในชีวิตประจำวันจะพบว่าบุคคลเป็นจำนวนมากขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน มักจะยกตนข่มท่านหรือพูดจาใส่ร้ายผู้อื่นอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน หรืออาจจะเกิดจากความเข้าใจผิดหรือความรู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น ซึ่งความประพฤติเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ความเกลียดชังซึ่งกันและกัน และเป็นสาเหตุนำไปสู่ความริแค้นและการแตกความสามัคคีของหมู่คณะในที่สุด
- 5) ความเห็นแก่ตัว อาจจะกล่าวได้ว่า ความเห็นแก่ตัวนี้เป็นสิ่งที่พบเห็นได้มากในสังคมไทย ความเห็นแก่ตัวที่แสดงออกต่อสถาบัน ต่อองค์กร หรือแม้แต่เพื่อนฝูงญาติพี่น้องและครอบครัวของตนเอง
- 6) การแสดงความละโมภะเปรียบผู้อื่น ซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น การคดโกงต่อหน้าที่ การแสดงความเห็นแก่ตัว เป็นต้น
- 7) การขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เช่น นายจ้างขาดความเห็นอกเห็นใจลูกจ้าง หัวหน้างานขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใหญ่ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้น้อยเหล่านี้ เป็นปัญหาที่พบเห็นกันอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สังคมไม่สงบสุขเพราะขาดความเมตตากรุณาต่อกันนั่นเอง
- 8) การพูดจาใส่ร้าย เยาะเย้ย ถากถาง นับเป็นปัญหาด้านคุณธรรมของสังคมที่พบเห็นกันอยู่ทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าเราจะได้ยินได้ฟังสิ่งที่กล่าวข้างต้นทั้งในวงงานระดับชาติและในวงงานระดับต่างๆ รวมทั้งระดับการติดต่อสัมพันธ์ส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความริแค้นในหมู่คณะและสังคม ตลอดจนความแตกแยกในสังคมและความสัมพันธ์ส่วนบุคคลอีกด้วย
- 9) การขาดการควบคุมอารมณ์ โมหะ และโทสะ ซึ่งจะพบว่าเนื่องจากความเครียดในการดำรงชีวิตของคนเราในปัจจุบัน ทำให้คนเป็นจำนวนมากมีความหงุดหงิด มีอารมณ์หุนหันไหวต่อสิ่งที่มากระทบตนเองง่ายขึ้น เกิดความเครียด เกิดอารมณ์ชั่ววูบด้วยโทสะ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ทำให้คนบางคนก่อเหตุการณาร้ายแรงถึงแก่ชีวิตได้

10) ความเกียจคร้านในการทำงาน หรือไม่อุทิศตนเองให้กับงานโดยเฉพาะงานของส่วนรวม ซึ่งคนเหล่านี้มักจะมีข้ออ้างให้กับตัวเองเสมอ เช่น ยังไม่มีงานที่ถูกต้องหรือเหมาะสมกับตนทำ ไม่ชอบหัวหน้างานนั้นๆ หรือ งานบางอย่างไม่สมกับเกียรติและฐานะของตน ทั้งๆ ที่ตนเองก็มีความต้องการเงินมาใช้จ่าย หรือคนที่มีการทำงานทำอยู่แล้วก็มักจะหลีกเลี่ยงงานประจำไปทำงานอื่นที่ตนจะได้ผลประโยชน์เพิ่มขึ้น มีชื่อเสียงมากขึ้น โดยไม่ใส่ใจว่างานในหน้าที่ของตนจะเกิดผลเสียหายหรือเจริญรุ่งเรืองเท่าที่ควรหรือไม่

11) การขาดมนุษยธรรม ไม่ว่าจะในโลกหรือในสังคมขนาดใหญ่ขนาดเล็ก โดยทั่วไปจะเห็นว่ามีกรกระทำที่เรียกว่า ไร้มนุษยธรรมเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ยกตัวอย่างเช่น การฆ่าฟันกันอย่างไร้เหตุผล การขับขีรถยนต์ที่รวดเร็วและขาดความระมัดระวังหรือเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ที่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งบางครั้งร้ายแรงถึงแก่ชีวิต

12) การขาดความเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งเห็นมากในระดับประเทศและหมู่คณะ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะมีข้ออ้างหรือเหตุผลของตนเองหรือถึงเห็นแต่ประโยชน์ของตนเอง จึงมิได้ทำสิ่งใดเพื่อหมู่คณะนั้นๆ และในบางครั้งก็ละเลยการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน

13) การประจบด้วยทิวฐิ ยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นที่ตั้ง ซึ่งการยึดถือทิวฐิดังกล่าวเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความระส่ำระสายในบ้านเมืองหรือหน่วยงานต่างๆ อยู่เนืองๆ เป็นสิ่งที่เกิดบ่อยครั้งและในบางครั้งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมอย่างมาก

14) ความอิจฉาริษยา ไม่อยากเห็นผู้อื่นได้ดี ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ตนเองแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่หมู่คณะในด้านต่างๆ ได้ เพราะความอิจฉาริษยาดังกล่าวก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ เก่งกันทำงานเพราะกลัวเสียเปรียบหรือกลัวว่าผู้อื่นจะได้ประโยชน์มากกว่าตนเอง

15) การพูดจาเพื่อเจ้าไร้สาระ ทำให้เสียเวลาทั้งของตนเองและผู้อื่น ซึ่งการกระทำเหล่านี้จะเห็นได้ รับฟังได้ ทั้งจากสื่อมวลชนและในสภาพการทำงานในหน่วยงานโดยทั่วไป ผลเสียของการพูดเพื่อเจ้าไร้สาระ โดยไม่ถูกกาลเทศะนั้นนอกจากจะเสียเวลาของทั้งสองฝ่ายแล้วยังก่อให้เกิดความอึดอัดและความเครียดต่อคู่สนทนาอย่างมาก เพราะผู้ที่รับฟังอยู่นั้นต้องเสียเวลาในการประกอบกรงานและการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวมไป

16) การขาดสัมมาคารวะ และความอ่อนน้อมถ่อมตน การกระทำที่ขาดคุณสมบัติทั้งสองที่กล่าวมานี้สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป โดยจะเห็นจากการกระทำที่ก้าวร้าว การไม่ให้เกียรติบุคคลที่ต้องติดต่อด้วย ซึ่งความเป็นจริงแล้วการกระทำดังกล่าวนี้เป็นผลเสียแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเอง

17) การขาดความกตัญญู ซึ่งกำลังเป็นปัญหาที่พบเห็นกันบ่อยขึ้นในสังคมไทย ที่เห็นได้ชัดคือ การขาดความกตัญญูต่อบุพการีหรือญาติผู้ใหญ่ ผู้มีพระคุณ หรือศิษย์บางคนขาด

ความกตัญญูต่อครูผู้มีพระคุณด้วยการกระทำในด้านต่างๆ เป็นต้น การขาดความกตัญญูรู้คุณ เช่นนี้นับวันจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงของลักษณะความเป็นอยู่ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมมากขึ้น เห็นแก่ตนเองและครอบครัวของตนเองมากขึ้น จนไม่สามารถไปเจือจางแก่ผู้อื่นที่นอกเหนือไปจากที่กล่าวถึงได้ แม้ว่าผู้ผู้นั้นจะเคยเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อตนเองมาก่อนก็ตาม

18) การไม่ตรงต่อเวลา ซึ่งเราจะพบเห็นกันมากและเป็นทีที่กล่าวขวัญกันมากกว่า เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข การไม่ตรงต่อเวลานี้นอกจากจะก่อให้เกิดผลเสียต่อการปฏิบัติงานแล้ว ผู้ไม่ตรงต่อเวลาเองก็มักเสียผลประโยชน์ เสียภาพพจน์ของตนเองและหมู่คณะและยังเป็นการไม่ให้เกิดเกียรติแก่ผู้อื่น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลเสียอื่นๆ ตามมาอีกเป็นจำนวนมาก

19) ความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมของสังคมคนสมัยใหม่ เช่น การเปิดศูนย์การค้า และสถานเริงรมย์ต่างๆ ทำให้คนไทยบางส่วนใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อสะดวกสบาย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคม เพราะเมื่อคนเหล่านั้นไม่มีเงินมาใช้จ่ายใช้สอยตามความจำเป็นของชีวิตแล้วก็หันไปประกอบมิชฉาชีพหรืออาชญากรรม ก่อให้เกิดปัญหาการลักขโมย และการปล้นจี้ เป็นต้น

20) การขาดความละเอียดรอบาป หรือการทำชั่ว ซึ่งเป็นข่าวที่พบเห็นกันอยู่ทั่วไป การขาดหิริโอตตัปปะก่อให้เกิดคดีร้ายแรงขึ้นมากมาย เช่น คดีมือปืนรับจ้าง การรับสินบน การประพาดตีเสื้อมเสี้ยทั้งในทางโลกและทางธรรม

21) การประพาดตีไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียประโยชน์ เสียเวลา และเกิดความไม่เป็นเรียบร้อยแก่สังคม ก่อให้เกิดการทะเลาะแตกแยกและความระส่ำระสายในการปฏิบัติงานได้ ในสังคมไทยเรานั้นพบเห็นอยู่เสมอทั้งในระดับบุคคล หน่วยงาน และในสถาบันระดับชาติ

จากปัญหาการขาดคุณธรรมด้านต่างๆ ของคนในสังคมไทย รวมทั้งในตัวเด็กและเยาวชนที่ยกมากล่าวข้างต้นนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เราพบเห็นกัน ซึ่งมีผลให้สภาพสังคมเกิดความเสื่อมทางจิตใจอย่างมาก ปัญหาการขาดคุณธรรมของคนในสังคมเท่าที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ ล้วนเป็นปัญหาที่ต้องการความเอาใจใส่ในการแก้ไขทั้งสิ้น และการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นจำเป็นต้องอาศัยเวลา วิธีหนึ่งที่สามารถจะกระทำได้และจะได้ผลในระยะยาวคือการอบรมปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน ซึ่งสถานศึกษาก็เป็นสถาบันหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม สอดคล้องกับที่ Dewey (1975 อ้างถึงใน พรรัตนฤณ เพชรวิจิตรธรรณ, 2545: 18) กล่าวว่าโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบต่อการศึกษาคูณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน และจะต้องเป็นแหล่งสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนตลอดจนเตรียมนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

นอกจากนี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือที่ดีจากสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ซึ่งในหลายหน่วยงานได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและเห็นความสำคัญที่จะต้องปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมโดยเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อร่วมสร้างสันติสุขและความเจริญสู่สังคมไทย คุณธรรมเป็นสิ่งที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคน เพราะคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ดังที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2546: 262-265) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม ไว้ว่า

คุณธรรมเป็นเรื่องของความดีที่มีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ส่วนการกระทำดีหรือพฤติกรรมดีๆ ที่บุคคลได้กระทำนั้นเป็นเรื่องของจริยธรรม ด้วยเหตุนี้คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นของคู่กัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีจิตวิญญาณที่เปี่ยมไปด้วยคุณความดี ย่อมจะกระทำแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม หากบุคคลใดมีความคิดดีๆ แต่ไร้การกระทำดี ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นแต่ประการใด แต่ก็ยังมีประโยชน์อยู่บ้างเพราะมิได้สร้างความสับสนวุ่นวายหรือความเดือดร้อนหรืออันตรายต่อผู้ใด

บุคคลจะมีความสุขความเจริญทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน การทำธุรกิจ การงานใดๆ นั้นจะต้องประกอบด้วย การคิดดี การพูดดี และการทำดี

การคิดดี หมายถึง คิดแต่สิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ ไม่คิดในเรื่องที่ทำจิตใจต้องเศร้าหมองเสื่อมโทรมตกต่ำ

การพูดดี หมายถึง การมีวาจาสุภาพสันติ เช่น พูดความจริง ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ พูดด้วยความเมตตา พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดให้กำลังใจ ใช้ถ้อยคำอ่อนหวานจับใจ เป็นต้น

การกระทำดี หมายถึง พฤติกรรมทางกายในทางที่ดีที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนผู้อื่นทางกาย ไม่ยึดถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาตมาเป็นของตน และไม่ประพฤติผิดทางประเวณี เป็นต้น

ซึ่งการกระทำความดีทั้งสามด้านนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องเกี่ยวเนื่องกับคุณธรรมทั้งสิ้น

คุณธรรม จริยธรรมมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคุณคนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพเวที (2533: 3-4) ได้กล่าวไว้ว่า

น้ำและอากาศเป็นสิ่งที่อยู่ทั่วๆ เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตเพราะว่าถ้าขาดน้ำเพียงวันเดียวคนก็แทบตาย ยิ่งขาดอากาศประเดี๋ยวเดียวก็อาจจะตายหรือไม่ก็เป็นอัมพาตไป จริยธรรมหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์และสังคมเราอยู่โดยไม่รู้ตัว แต่ก็

ยังมีความแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งระหว่างน้ำและอากาศ กับศาสนาและจริยธรรม คือ น้ำและอากาศนั้น คนขาดไปแล้วก็รู้ตัวเองว่าตนเองขาดอะไรและต้องการอะไร แต่ศาสนาและจริยธรรมนั้นมีลักษณะประณีตและเป็นนามธรรมมาก จนกระทั่งแม้ว่าจะขาดสิ่งเหล่านี้จนถึงขั้นมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ยังไม่รู้ว่าขาดอะไร ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องสร้างความเข้าใจ ชี้แจงอย่างต่อเนื่องให้ตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญ

จากคำกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า คุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคมทุกหมู่เหล่าเป็นอย่างมาก เป็นสิ่งที่ชีวิตมนุษย์จะขาดไม่ได้ เพราะหากมนุษย์ขาดซึ่งคุณธรรมจริยธรรม ก็เท่ากับว่าขาดจากความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมจะปฏิบัติต่อกันอย่างไม่มีสำนึกแห่งความโอบอ้อมอารี ไร้ความเมตตา สอดคล้องกับที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2546: 263-264) กล่าวไว้ว่า

สังคมใดหรือชาติใดที่เต็มไปด้วยประชาชนซึ่งเป็นผู้ขาดคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมแล้ว สังคมนั้นจะมีแต่ความยุ่งเหยิง ไร้สาระสลาย ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นทุกหนแห่งไม่ว่างเว้น อาทิ จะมีการลักขโมย แย่งชิง ปล้นฆ่า ช่มชู้ และสิ่งเลวร้ายต่างๆ จะบังเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน เด็กหนุ่มจะมั่วสุมอยู่กับอบายมุขและสิ่งเสพติดนานาชนิด เด็กสาวจะหลงไหลมัวเมาอยู่กับแฟชั่นและสิ่งยั่วเย้าต่างๆ ปล่อยตัวปล่อยใจไปตามสิ่งยั่วเย้าและอารมณ์ปรารถนา และจะถูกข่มเหงรังแกจากผู้ที่มีกำลังมากกว่าไม่ว่างเว้น ผู้ที่มีอำนาจ มีกำลัง ก็จะหมกมุ่นอยู่ในอำนาจ มีการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ต่างๆ เท่าที่ตนและพวกพ้องของตนจะกระทำได้ คนที่อ่อนแอกว่า คนที่ไร้ความสามารถก็จะถูกเอารัดเอาเปรียบ คนชราและบุพการีก็จะถูกทอดทิ้งให้ต้องทรมานว่าเหวไรที่พึ่ง นักบวชก็จะมีชีวิตอยู่อย่างผู้ลวงโลกไร้ยางอาย พยายามใช้อวดชักชวนให้คนลุ่มหลงในทางที่ไม่ถูกไม่ควร แทนที่จะอบรมสั่งสอนให้คนมีสติปัญญา กลับทำให้คนต้องลุ่มหลงมกมาย ผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองดูแลบ้านเมืองก็ปล่อยให้ประมาทที่ใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองก็ถูกใช้ไปไม่คุ้มค่า การพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เป็นไปอย่างล่าช้า ไร้ผล

ซึ่งหากสังคมใดก็ตามมีสภาพเช่นดังที่กล่าวมานั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมนั้นๆ คงไม่อาจพบพาคความสุขได้ จะต้องอยู่อย่างหวาดหวั่นและคิดเพียงแต่เอาประโยชน์ส่วนตน ละเลยความสัมพันธต่อบุคคลอื่น ทำให้ปราศจากซึ่งความสุขที่แท้จริงในชีวิต

และในทางตรงข้ามกันนั้น ยนต์ ชุ่มจิต (2546: 264) ยังได้กล่าวต่อถึงสังคมที่สมาชิกของสังคมนั้นเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ไว้ว่า

เด็กและเยาวชนในวัยศึกษาเล่าเรียนทั้งหนุ่มสาวมีจิตใจมุ่งมั่นต่อการศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของมารดาบิดา ครูอาจารย์ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหลายต่างก็ยึดมั่นในคุณธรรมศีลธรรม ประกอบความเพียรในการทำงานที่สุจริต ผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองดูแลบ้านเมืองต่างก็ทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต นักบวชในศาสนาต่างก็ยึดมั่นในคำสั่งสอนของพระศาสดา พยายามศึกษาหาความรู้ความจริงเพื่อนำมาอบรมสั่งสอนประชาชนอย่างถูกต้อง

สังคมในข้างต้นเป็นสังคมที่พึงปรารถนาของคนทุกคน หากสังคมใดที่เป็นดังเช่นที่กล่าวมา สังคมนั้นก็จะพบแต่ความร่มเย็นเป็นสุข การพัฒนาของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ชีวิตของทุกคนในสังคมนั้นจะมีแต่ความสุขสบาย ทั้งกายและจิตใจ เป็นชีวิตที่มีค่ามีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นด้วย

คุณธรรมเป็นความรู้สึกภายใน และเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้องและต้องการรักษาไว้ โดยเห็นว่าการที่คนมีคุณธรรมเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมโดยส่วนรวม ทำให้สังคมสงบสุข มีความก้าวหน้า ปัญหาสังคมมีน้อย ผู้คนไม่เบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกัน แต่จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คุณธรรมเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม เป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2525: 3)

จากที่กล่าวมาโดยสรุป คุณธรรมจริยธรรมก่อให้เกิดประโยชน์ (พรรัตนถน เพชรวิวรรณ์, 2545: 11) สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1) ประโยชน์ในส่วนตัวของผู้ปฏิบัติ

1. ทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบเย็น ไม่ต้องเดือดร้อนใจ ไม่ต้องอยู่อย่างหวาดระแวง เพราะตนเองไม่เบียดเบียนผู้ใด มีแต่จะสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมและผู้อื่น

2. ทำให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตส่วนตัวและการงานอาชีพ มีความมั่นคงก้าวหน้า

3. ได้รับการยกย่องสรรเสริญเทิดทูนบูชาจากบุคคลทั่วไป

4. ครอบครัวอบอุ่น มีความสุข ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง

2) ประโยชน์ในส่วนตัว สังคมและประเทศชาติ

1. ประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น

1.1 สถาบันครอบครัวของตนได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป

1.2 สถาบันการศึกษา หรือสถาบันที่ประกอบอาชีพธุรกิจมีชื่อเสียง ทำให้บุคคลอื่นศรัทธาเลื่อมใส

1.3 สถาบันหรือหน่วยงานที่ตนเองสังกัดมีความเจริญก้าวหน้า รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสมาชิกทุกคนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม

2. ประโยชน์ต่อชุมชน เช่น

2.1 สังคมได้รับความสงบสุข เพราะทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม

2.2 สังคมได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เพราะสมาชิกทุกคนต่างทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ

3. ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เช่น

3.1 สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความจงรักภักดี และเห็นความสำคัญของสถาบันดังกล่าวอย่างแท้จริง

3.2 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะทุกคนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และเต็มใจยึดถือปฏิบัติตาม

ก่อนนี้เราเคยใช้คำว่า ต้องการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข แต่ขณะนี้เปลี่ยนเป็นว่าต้องการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีความสุข กล่าวคือ ณ ปัจจุบันสังคมจึงต้องการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข คือต้องการคนที่ดีมีคุณธรรมมากกว่าคนที่เก่งมีความรู้ มีคำกล่าวที่ว่า *ประเทศด้อยพัฒนา เพราะคนด้อยพัฒนา* ข้อนี้เป็นความจริงที่ทุกคนยอมรับ เพราะคนในสังคมทั้งหมดนั้นประกอบกันขึ้นเป็นสังคม ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาประเทศ องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาให้ได้ผลจึงอยู่ที่การพัฒนาบุคคลเป็นสำคัญ และในตัวบุคคลแต่ละคนนั้น ลักษณะนิสัยและคุณธรรมของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเมื่อมีความรู้แต่จิตใจไม่พัฒนา เช่น มีใจคับแคบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว นอกจากจะไม่นำความรู้ที่ศึกษาไว้มาใช้ประโยชน์แก่สังคมแล้ว ยังอาจกลับนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิดได้อีกด้วย และผู้ที่มีความรู้สูงย่อมสร้างความสันตะเทือนแก่สังคมได้มาก และรุนแรงกว่าผู้มีความรู้น้อยตามสัดส่วนของระดับความรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งสร้างคุณธรรมนำความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเจริญทางเทคโนโลยีที่ล้นหลามเข้ามา ทำให้เกิดผลกระทบทั้งต่อระบบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามของคนไทย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่การศึกษา โดยสถาบันการศึกษาที่มี

ส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างโรงเรียนจะเอาใจใส่กับเรื่องของปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของเด็กนักเรียนทุกคน โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งโสภา (ชูพิกุลชัย) ชปิลมันน์ ราชบัณฑิต (จิตวิทยา) (วารสารการศึกษาไทย, 2549: 24) ได้กล่าวไว้ในการบรรยาย เรื่อง จริยธรรมในเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2549 ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาว่า

การพัฒนาจริยธรรมควรทำเป็นขั้นเป็นตอน คือ เริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน หากยังไม่ได้เริ่มพัฒนาในขั้นแรก แต่กลับไปเริ่มพัฒนาในขั้นสูงเลย ย่อมทำได้ยาก เปรียบเสมือนการเรียนเลขคณิต ต้องค่อยๆ เริ่มไปจากการเรียนบวกก่อนไปเรียนเลขลบ ต่อไปเลขคูณ และทำยสุดท้ายเรียนการหาร จึงจะประสบผล หากเลขบวกยังไม่เป็น แต่เราไปเรียนหารเลย ย่อมเป็นไปได้

การปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นนั้นจะต้องใช้ระยะเวลาและสม่ำเสมอ ดังที่ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2524: 7) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมลงในจิตใจมนุษย์ว่าจะต้องใช้เวลานานในการฝึกอบรมสั่งสอนโดยตรงและโดยอ้อมเป็นอันมาก สม่ำเสมอและยาวนาน และไม่สามารถจะวัดได้แน่นอนว่า ใครมีคุณธรรมในจิตใจมากหรือน้อยเพียงไร การให้การศึกษาทางด้านจริยธรรมแก่บุคคลอาจบรรลุสำเร็จได้ แต่คนนั้นจะมีจริยธรรมที่อยู่เสมอ อยู่ยาวนาน หรือมากเพียงไร ขึ้นอยู่กับการเกิดมีคุณธรรมขึ้นในจิตใจของบุคคลนั้นมากน้อยอย่างไร

1.7 บทบาทของการศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้

การศึกษานับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็นระบบมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ แล้วมนุษย์เหล่านี้ก็จะไปพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาสถาบันสังคมโดยการปฏิบัติหน้าที่ และประกอบอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมศึกษามามีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ถึงกับมีการกล่าวกันว่า *ถ้าจะดูความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติใด อาจดูได้จากระบบการศึกษาของประเทศนั้น เพราะระบบการศึกษาเป็นระบบการสร้างคน เป็นระบบที่ปลูกฝัง และถ่ายทอดปรัชญา ความคิด ความเชื่อแบบแผนอันดีงามและมรดกทางวัฒนธรรมชาติ* (ดารา ทีปะปาล, 2538: 78) ซึ่งสอดคล้องกับคำปราศรัยของอานันท์ ปันยารชุน เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กล่าวไว้ในการประชุมคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก ครั้งที่ 1/2534 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2534 ณ ห้องประชุมตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล (คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก, 2535: 1) สรุปลงสาระสำคัญได้ว่า การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นผลสะท้อนคุณภาพของคนในสังคม อันเป็นผลจาก

การอบรมบ่มนิสัยจากครอบครัว สถาบันการศึกษา ตลอดจนการได้รับกระบวนการขัดเกลาและประสบการณ์ในสังคมที่ดี ดังนั้น การที่ประเทศไทยจะพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูงขึ้นไปเป็นอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ให้กับสังคมก็ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น

ดังนั้น จึงมีสิ่งที่น่าสนใจว่า จะจัดการศึกษาแบบใดจึงจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศได้ดีที่สุด การศึกษาจะมีบทบาทเพียงใด อย่างไร จะใช้แนวทางการศึกษาและจะวางแผนการศึกษาให้รอบคอบแค่ไหน เพื่อที่จะให้ผลผลิตที่ออกมาจากระบบการศึกษามีคุณภาพในการพัฒนาประเทศ พัฒนาศักยภาพคนได้อย่างเหมาะสมที่สุด

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545: 5) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายและหลักการของการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบคือการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จึงต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้

ในสาระความรู้ ให้บูรณาการความรู้และทักษะด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับ การศึกษา ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ด้านภาษาโดยเฉพาะภาษาไทย ด้านคณิตศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ในเรื่องกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งให้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง ผลผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนไทยที่พึงปรารถนา คือ คนดี คนเก่ง และมีความสุขไว้ (ผกา สัตยธรรม, 2544: 358-359) ดังนี้

คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้าน จิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีจิตใจที่เป็นธรรม มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด มีวินัย มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มี

ความเสียสละ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถเฉพาะทาง เช่น ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ดนตรี มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น

มีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพกายและจิตใจดี คือเป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ยังได้กำหนดให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำหน้าที่พิจารณาเสนอมาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมาตรฐานการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548: 3-4) ในมาตรฐานที่ 1 ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลเมืองโลก พัฒนาคนไทยให้เก่ง ดี มีความสุข และมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรม จิตสาธารณะ จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกก็คือ คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต มีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติ รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

พระบรมราชาโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ซึ่งวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 2) ได้ยกมากล่าวไว้ในหนังสือวิสัยทัศน์การศึกษา มีใจความตอนหนึ่งว่า

...นอกจากการศึกษาจะสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีไปพร้อมกันด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประดับประดา หนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่อำนวยประโยชน์อันพึงประสงค์...

จากพระบรมราชาโชวาทที่ได้ยกมากล่าวไว้ข้างต้นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการศึกษเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนเก่งและคนดี ซึ่งการศึกษาไทยได้จัดการศึกษาโดยเน้นคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คุณธรรมมาตลอด ณ ภาวะปัจจุบันนี้ประเทศไทยต้อง

ประสบกับปัญหามากมายอันเนื่องมาจากคนไทยชาติซึ่งคุณธรรม ฉะนั้นความรู้คู่คุณธรรมจึงไม่เพียงพอแล้วสำหรับประเทศไทย สังคมไทย ปัจจุบันเราต้องให้ความสำคัญกับคุณธรรมมาเป็นอันดับแรกแล้วความรู้เป็นเรื่องรองลงมา สาเหตุสำคัญที่ต้องนำเอาคุณธรรมนำความรู้ก็เนื่องมาจาก เมื่อเราหันมองสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน จะเห็นว่า มีความไม่สงบสุข ความเดือดร้อน และอุปสรรคที่ขัดขวางความเจริญของประเทศ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถ้าสามารถจัดไปได้ ก็จะทำให้สังคมหรือประเทศชาติของเราเกิดความสงบสุขเจริญก้าวหน้าไปได้มากยิ่งขึ้น และเมื่อนำปัญหาเหล่านั้นมาพิจารณาดี ๆ แล้วจะเห็นว่า ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากความบกพร่องด้านคุณธรรมของสมาชิกในสังคมและประเทศชาติ

เนื่องจากเราพบว่าการศึกษาในปัจจุบันยังขาดมิติทางด้านคุณธรรมอยู่มาก ถ้าสังคมเราเน้นสร้างคนเก่งเราก็จะได้แต่คนเก่ง แต่หากคนเก่งเหล่านั้นขาดคุณธรรมจริยธรรมเขาก็จะกลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัว คิดถึงตนเองมากกว่าส่วนรวม เพราะโดยปกติแล้วคนเก่งมักจะไม่อยากให้คนอื่นเก่งกว่า จึงถือว่าหากเราสอนให้เด็กเป็นคนเก่ง โดยไม่คำนึงถึงเรื่องคุณธรรมก็จะกลายเป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคมดังที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ ในทางตรงข้ามการศึกษาจะต้องช่วยมนุษย์ให้เป็นคนดีเหนือสิ่งใด ให้ทุกคนสามารถมีชีวิตที่เต็มไปด้วยความสงบและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การศึกษาไม่ใช่แค่สอนให้เรามีความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่ควรสอนให้เราสามารถมีชีวิตที่สมบูรณ์ คนดีเท่านั้นที่จะคิดช่วยเหลือผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ และโลกของเรา คนดีจะเป็นคนเก่งได้โดยอัตโนมัติ เพราะเขาจะขยันมีความตั้งใจเรียน ปราศจากอบายมุข คนดีจึงไม่เสียเวลาชีวิตไปโดยเปล่าประโยชน์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550ช: 1-2)

ดังจะเห็นแล้วว่าสังคมไทย ระบบการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจและมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ซึ่งการที่เรามุ่งสร้างคนดีมาก่อนคนเก่งนั้นก็เพื่อเป็นคนดีและมีความดีในตัวของบุคคลช่วยประดับประดาตนเองและประเทศชาติสู่ความเจริญรุ่งเรือง ระบบการศึกษา สถาบันการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรมอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นตัวช่วยในการสร้างและพัฒนาบุคคล ถ้าบุคคลที่ได้รับการพัฒนาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมก็จะสามารถนำพาตนเอง สังคม และประเทศชาติสู่ความเจริญอย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรมนำความรู้สู่สังคมไทยให้มากยิ่งขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ความเป็นมาและความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อช่วยให้

สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547: 5)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานแก่นิสิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 จึงขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ (ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน, ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และสุวัจฉรา เปี่ยมญาติ, 2549: 39) ดังนี้

...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดี พอกิน พอใช้ ของประชาชน ส่วนใหญ่ เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยส่งเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...

สืบเนื่องมาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2542 ที่พระองค์ทรงเสนอแนะทางออกของปัญหาที่เกิดจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยใช้ชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียง ได้นำไปสู่การตีความที่หลากหลายทั้งจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ในสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขาวิชามาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานไว้ในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเรียบเรียงขึ้นเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไข และพระราชทานพระบรมราชนาญญาตีให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนทั่วไป

โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547: 6-7) กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำ

วิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องสร้างเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเอาไว้มากมาย เช่น

อำพล เสนาณรงค์ (2541: 2) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของ ชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคม นั้นๆ ได้โดยไม่พึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่ เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตาม กระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุปคือ หัน กลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

ประเวศ วะสี (จูติพร ศิริพันธ์ พันธเสน และคณะ, 2549: 58) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมี ความหมายถึงความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้ง
- 2) จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น
- 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการ ประกอบอาชีพ
- 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหา ความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 5) ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก
- 6) ตั้งอยู่พื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์ และเติบโตจาก ฐานทางวัฒนธรรม อันหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อม จึงเป็นเศรษฐกิจที่ มั่นคง
- 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถรับ ได้

ซึ่งแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของประเวศ วะสี นอกจากจะเป็นแนวคิด ทางเศรษฐกิจที่มีคุณลักษณะเด่น คือ นอกจากความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์หรือมีมิติมนุษย์

(Human Dimension) โดยอนุรักษัรทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในกระบวนการผลิตแล้ว ยังต้องครอบคลุมถึงแนวคิดด้านศีลธรรมและจิตใจไปพร้อมๆ กันด้วย (ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน และคณะ, 2549: 61)

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545: 11) สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต

กาญจนา บุญเรือง (2542: 20) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตเรียบง่ายตามฐานะ มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ใช้จ่ายไม่เกินรายรับ รู้เก็บออม รู้จักเลือกซื้อสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น มีการผลิตเพื่อพอกินในครอบครัว และมีความรักสามัคคีกันในชุมชน

โสภิต ทองปาน (2542 อ้างถึงใน กาญจนา บุญเรือง, 2542: 20) กล่าวไว้ในเอกสารการบรรยายหัวข้อเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2542 สรุปได้ว่า พระราชกระแสรับสั่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตีความได้สองลักษณะ ลักษณะแรกเป็นแนวประกอบการ แนวทางการทำกิจการ แนวทางการทำธุรกิจ ลักษณะที่สองเป็นแนวทางการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตภายใต้กรอบของเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานให้คนไทยเพื่อให้คนไทยนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตนได้ทุกระดับ สามารถตีความและนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกวงการ เช่น เศรษฐกิจ ธุรกิจ หรือแม้กระทั่งวงการการศึกษา เพื่อสร้างวิถีชีวิตที่พอเพียงบนกรอบของแนวคิดหรือหลักคิดเดียวกัน

2.2 หลักแนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

อภิชาติ พันธเสน, สรวิชญ เปรมชื่น และพิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา (2546: 13-14) ได้วิเคราะห์เพิ่มเติมว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้มีสถานภาพที่สำคัญสองประการ คือ

1) เป็นทิศทางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด

2) เป็นแนวคิดในการดำรงชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียงหรือความพอประมาณคือ ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียสละจนเกิดความเดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็ต้องมีเหตุผล แต่เป็นเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมของทุกศาสนา นั่นคือความไม่โลภจนเกินไป ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น เพราะถ้าทุกคนในสังคมดำเนินชีวิตในลักษณะนี้สังคมโดยรวมก็就会有ความสงบสุข

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอย่างมีสติ เพื่อให้เกิดความพอเหมาะพอควรในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าเราจะทำอะไร และสอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักปฏิบัติของพุทธศาสนา ที่ใช้สติกำกับให้เดินเข้าสู่ทางสายกลางได้ การน้อมนำของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของแต่ละคน แต่ละหน่วยงาน จึงเป็นเสมือนการเชื่อมโยงของการปฏิบัติธรรมกับโลกแห่งการทำงานเข้าหากัน เพื่อให้คนสามารถมีและใช้ธรรมะนำหน้าการพัฒนาได้ อันจะเป็นวิถีทางที่นำไปสู่ความสงบสุข สันติ และความสมดุล ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา 5 ส่วน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547: 14-16)

1) **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นกรอบโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่

เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

นอกจากนี้กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2546: 107-109) ยังกล่าวขยายความเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมว่า เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

- 1) ความรอบรู้ คือ รู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อย่างรอบด้าน
- 2) ความรอบคอบ คือ รู้เชื่อมโยงระหว่างความรู้ด้านต่างๆ
- 3) ความระมัดระวัง คือ รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อพร้อมที่จะรับมือแก้ไขต่อความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ

ซึ่งอาจกล่าวอีกลักษณะหนึ่งได้ว่าในข้อที่ 1-2 คือความมีปัญญา และในข้อที่ 3 นั้นคือความมีสติ ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านจิตใจ คุณธรรม ไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น
- 2) ด้านการกระทำ เน้นความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร

ในการสัมมนาทางวิชาการประจำปี พ.ศ. 2542 ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เมื่อวันที่ 18-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีการขยายความคำสำคัญต่างๆ ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถึงวิถีชีวิตและเศรษฐกิจทางสายกลางในทุกระดับเสนอต่อที่ประชุมครั้งนี้ (ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน และคณะ, 2549: 58)

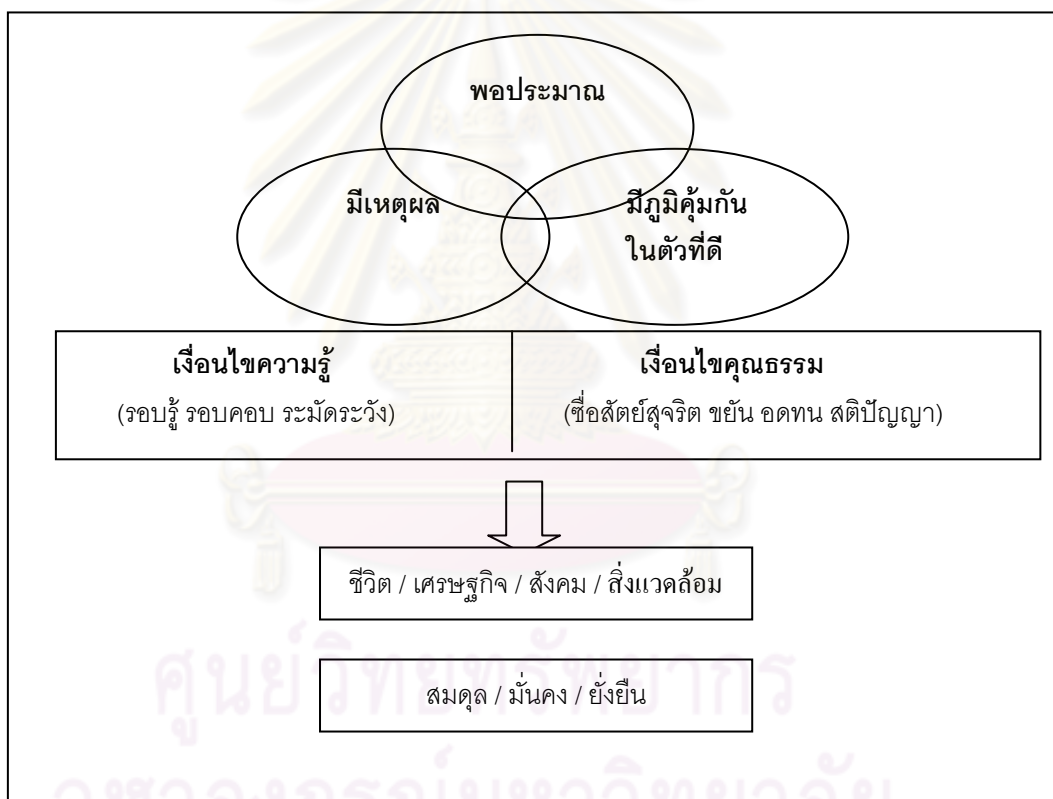
พอเพียง คือ การบริโภคและการผลิต อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และเหตุผล ไม่ขัดสนแต่ไม่ฟุ้งเฟ้อ

สมดุล คือ การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์ (Globalization) กับอภีวัตน์ท้องถิ่น (Localization) มีความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจกับการเงิน และภาคคนกับสังคมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โครงสร้างการผลิตที่สมดุลมีการผลิตหลากหลายใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ยั่งยืน คือ พอเพียงอย่างต่อเนื่องในทุกด้านโดยเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีภูมิคุ้มกันที่ดี ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและพร้อมรับต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิกฤต) ได้

คุณภาพคน โดยการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจทางสายกลางได้ คนต้องมีคุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ พื้นฐานจิตใจ มีความสำนึกในคุณธรรมซื่อสัตย์สุจริต มีไมตรี มีความเมตตาหวังดีให้แกกันและกัน หลักการดำเนินชีวิตมีความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญาคิดอย่างรอบคอบก่อน ทำให้มีวินัยมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต มีสุขภาพดีและมีศักยภาพ ทักษะและความรอบรู้ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพและหารายได้อย่างมั่นคงและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่อง

ที่มา : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2548: 4

2.3 คุณลักษณะของคน/กิจกรรม ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คือ คนที่มีความพอเพียง ซึ่งหมายถึง บุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2542) ได้ให้คำจำกัดความในการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของคนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยแยกคุณลักษณะ 3 ประการ ตามคำนิยามของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ

1) มีความพอประมาณ หมายถึง ยึดถือวิถีไทย อยู่แต่พอดี ไม่ฟุ่มเฟือยอย่างไร้ประโยชน์ ไม่ยึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดทางสายกลาง และอยู่กินตามฐานะ

2) มีเหตุผล หมายถึง การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3) มีภูมิคุ้มกัน หมายถึง มีการเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่หลักลงทุนเชิงการพนันซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง หรือการกู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว

ซึ่งคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ประการ จะเกิดขึ้นอย่างไม่สมบูรณ์ถ้าไม่มีเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมพื้นฐาน นอกจากนี้จากการศึกษาค้นคว้ามีเอกสารที่กล่าวถึงลักษณะของคนที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวม เช่น เอกสารของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545: 93-94 อ้างถึงใน สหัชยา พลบั๊ดพี, 2548: 11) ระบุคุณสมบัติของคนที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) ชยัน อดทน และทุ่มเท ทำงานหนัก

2) มีระเบียบวินัย

3) มีความซื่อสัตย์

4) มีวิสัยทัศน์

5) ทำสิ่งต่างๆ อย่างดีเลิศ

6) รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7) มีจิตสำนึกประชาธิปไตย

8) เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย

9) มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม

10) ประหยัด อดออม

และจากเอกสารของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2543: 5) ที่ระบุคุณสมบัติของคนที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) มีความรอบรู้ที่เหมาะสม

2) มีความรอบคอบ

3) มีความซื่อสัตย์สุจริต

4) มีความอดทน

5) มีความเพียรพยายาม

6) มีสติ

7) มีปัญญา

นอกจากนี้ ทิศนา แหมมถวี (2542 อ้างถึงใน สมศักดิ์ ลาดี, 2543: 37-38) ยังกล่าวถึงการดำรงชีวิตในระดับที่อยู่รอด พอลงพอลูก และอยู่ดีนั้น บุคคลจำเป็นที่จะต้องมีความสมบัติ ดังนี้

- 1) รู้จักฟังตนเอง
- 2) ดำรงชีวิตอย่างมีอิสรภาพ
- 3) มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ
- 4) มีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย
- 5) มีความสามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ มีการรวมกลุ่มและมีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย
- 6) มีการศึกษาข้อมูล ข้อความรู้ และนำมาใช้ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาคือ
- 7) รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล
- 8) รู้จักพัฒนาตนเองขึ้นตามลำดับ
- 9) สามารถนำความรู้ หลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์, 2542: 17-18) คือ

- 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม
- 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงในอดีต
- 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
- 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนไม่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละเอียดอ่อนต่อแผ่นดิน

2.4 ความสำคัญ การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในด้านความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคมไทยอันมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องกำหนดทิศทางอย่างสำคัญในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นรวมศูนย์การผลิตเพื่อการค้าในระดับชาติ ตลอดจนระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมกลายเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อความคิด การดำเนินชีวิตของ

ปัจเจกบุคคลมากขึ้นเป็นลำดับและเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์มากมาย ทั้ง การเกิดปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายลง จึงทำให้หน่วยงาน องค์กรเอกชน ชุมชน สื่อมวลชนให้ความสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ อันเนื่องจาก กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงมีการนำไปสู่การปฏิบัติ กิจกรรมเพื่อนำไปสู่วิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง

สีลาภรณ์ บัวสาย (2549: 23-24) กล่าวเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น เสมือนเครื่องนำทางให้คนสามารถหาทางออกจากความตึบตันของระบอบทุนนิยมโลก และกระแส บริโภคนิยมอย่างสุดขีดได้โดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธการแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกวงการ ตั้งแต่การ ดำเนินชีวิตในครอบครัว การบริหารองค์กรการพัฒนาท้องถิ่น ไปจนถึงการพัฒนาประเทศ ใช้ได้ทั้ง ในการวางแผนธุรกิจของบริษัท ภาคเอกชน การกำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณในภาครัฐ การพัฒนาองคกรวิชาการ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมในภาคประชาชน และประชาสังคม

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545: 12) กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้คนไทยดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสามัคคี ร่วมมือกัน มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อกัน และที่สำคัญคือเป็นแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทาน ให้กับคนไทยในยามที่ประเทศมีปัญหาทางเศรษฐกิจ คนไทยควรนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความพอเพียงสมดุลกัน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม พื้นฐานจิตใจมีคุณธรรม เยาวชนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับความรู้เศรษฐกิจ พอเพียงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ครูจึงควรส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

อภิชัย พันธเสน (2549: 18-20) ได้กล่าวเน้นย้ำว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งวิถีในการ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิต แต่ความลึกซึ้งของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การเป็นวิถีในการดำรงชีวิต ที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความทุกข์ลดน้อยลง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือชีวิตที่มีความสุขเพิ่มขึ้น ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งวิถีและวิถีในการดำรงชีวิต ในแง่ของการเป็นวิถีในการประกอบอาชีพ จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียงจะอยู่ที่การมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยให้งาน สามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะไม่เสี่ยงมากเกินไป ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ ไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ หรือถ้าหากได้รับผลกระทบก็สามารถฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็ว พอสมควร แต่การจะมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้นั้น ต้องมาจากการพึ่งตัวเองให้ได้โดยส่วนใหญ่ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่นให้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถ จัดการได้หรือควบคุมได้ หรือมีทุนของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็ทุนมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่อง สติปัญญาประกอบกับความสามารถส่วนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมคือการช่วยเหลือ เกื้อกูลและร่วมมือกัน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางกายภาพที่มนุษย์สร้าง

ขึ้น ไม่ว่าจะจะเป็นเงินทุน เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีในการผลิต ตลอดจนภาวการณ์ตลาดที่สามารถจัดการได้โดยไม่ยากจนเกินไป ถ้าสามารถพึ่งตนเองได้มากเท่าไร ภูมิคุ้มกันก็จะมีสูงมากขึ้น ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นและมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็สามารถจัดการได้ เพราะปัญหาส่วนใหญ่ทุกประเภทอยู่ในขอบเขตความสามารถที่จะจัดการได้เอง แต่การจะพึ่งตัวเองได้นั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความพอประมาณ ความหมายของความพอประมาณก็คือทำทุกอย่างเท่าที่จะสามารถจัดการได้เอง ไม่ทำเกินกำลังความสามารถหรือโลภมาก ถ้าใช้พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คือ ไม่ “ตาโต” แต่ขณะเดียวกันก็ต้องไม่หย่อนยาน ยึดยาด หรือเฉื่อยเนือย เป็นเหตุให้ไม่สามารถที่จะช่วยตนเองได้ ดังนั้นความพอประมาณจึงเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะหนุนความสามารถที่ในการพึ่งตนเองให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นสัมฤทธิ์ผลได้จริง อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และเมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดีแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น สามารถดำเนินกิจการทุกอย่างได้อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ตลอดจนมีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น นั่นก็คือ ความมีเหตุมีผล ตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้น คือ การดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เป็นวิธีการ นั่นคือเป็นวิธีการที่จะช่วยผู้ที่ดำเนินการตามวิธีการดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้ในโลกที่มีความไม่แน่นอน หรือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างจะรวดเร็วได้อย่างไม่ยากจนเกินไปนัก ถ้าหากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีก็อาจเพลี่ยงพล้ำได้ง่าย อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าใจถึงความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะสามารถพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจพอเพียงจากระดับที่เป็นวิธีการมาสู่การเป็นวิถีชีวิต เพราะความพอประมาณนอกจากจะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้จริงแล้ว ยังช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย ในพุทธธรรมความพอประมาณคือทางสายกลาง หมายถึง ทางที่ไม่ข้องแวะกับสิ่งที่สุดขั้ว นั่นคือสุดขั้วไปในทางโลกียสุข หรือสุดขั้วในทางทรมานร่างกายและจิตใจของตนเอง เพราะทั้งสองทางนี้ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้เกิดปัญญาที่จะช่วยลดความทุกข์หรือช่วยให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้น ส่วนความมีเหตุผลนั้นจะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ชีวิตสามารถลดความทุกข์และมีความสุขเพิ่มขึ้นได้อย่างแท้จริง ซึ่งก็คือเป้าหมายสุดท้ายของวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะความมีเหตุผลนั้นแท้ที่จริงก็คือ การมีทั้งสติและปัญญา นั่นคือมีความรู้จริง รอบคอบและระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ความรู้จริง นั่นคือ ปัญญา ส่วนความรอบคอบและระมัดระวังนั่นก็คือสติ ดังนั้น การมีความรู้ ซึ่งประกอบด้วย รู้จริง รอบคอบ และระมัดระวัง คือการมีปัญญาที่ถูกกับด้วยสติ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว คุณธรรมก็จะเกิด คือความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน และโอบอ้อมอารี หรือมีเมตตา กรุณาและมุทิตา ส่วนอุเบกขานั้นคือสติที่กำกับปัญญาให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือเงื่อนไขความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน ตลอดจนเมตตา กรุณา

และมูทิตา นั่นคือเงื่อนไขคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่ความมีเหตุผลซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขตามนัยของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา

2.4.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาบุคคล กล่าวได้ว่า ถ้าเราจะพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ปรียานุช พิบูลสรารุณ, 2550: 2) จะต้องพัฒนาแต่ละคนให้มีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยแนวทางการพัฒนาคนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการฝึกให้คิด พูด ทำ อย่างพอดี พอเหมาะ พอควร อยู่บนหลักของเหตุผล ไม่ประมาท โดยใช้สติและปัญญาในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอุ้มชูตนเองและครอบครัวได้ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ประกอบกับอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข รู้รักสามัคคี อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน มีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมรักษาคุณค่าของความเป็นไทย

2.4.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเอง เป็นหลักการทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ (โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2549: 23) ดังนี้

1. ด้านจิตใจ คือ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
2. ด้านสังคม คือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกลงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
4. ด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

2.5 การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2549ก: 226-228) กล่าวถึงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ที่ว่า

ต้องพัฒนาอาชีพความเป็นของประชาชนเป็นอาชีพ ไม่ใช่เพียงแค่ปลูกผัก ถั่ว งา ให้หลานเฝ้า แต่เป็นเรื่องของความอยู่ดีกินดี ความรู้ การศึกษาที่กล่าวว่า ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงานได้ การศึกษาต้องได้ทุกระดับ ถ้าพูดถึงระดับสูง หมายความว่านักวิทยาศาสตร์ชั้นสูง ถ้าไม่มีการเรียนประถม อนุบาล ไม่มีทางที่จะให้คนไทยเรียนชั้นสูง หรือเรียนชั้นสูงไม่ได้ ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ได้ เพราะชั้นสูงนั้นต้องมีรากฐานการเรียนขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาหลังจากการปฏิรูปการศึกษา ปี พ.ศ. 2542 ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่น การปฏิรูปด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน หรือด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดประการหนึ่งก็คือ การบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการจัดการศึกษา ที่เน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เน้นให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ในทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการด้านการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรด้านการศึกษา การจัดการศึกษาให้มีผลอยู่ในเกณฑ์ของมาตรฐาน และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

การศึกษา คือ เครื่องมือของการพัฒนา ดังนั้นเมื่อการพัฒนาประเทศกำหนดทิศทางไปสู่สังคมแห่งความพอเพียง ระบบการศึกษาจึงต้องนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียน นักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับมือกับความผันผวนของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญแนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงยังเน้นให้นักเรียน นักศึกษา มีคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

2.5.1 ความเป็นมาของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้าน การศึกษา

จากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเป็นกระแสพระราชดำรัสซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจในสภาวะวิกฤตอันทรงคุณค่ายิ่ง รวมทั้งรัฐบาลในชุดปัจจุบันได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยการประสานความร่วมมือกันของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชน เพื่อให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ กระทรวงศึกษาธิการมีความตระหนักในภารกิจที่สำคัญดังกล่าว และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศ จึงจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งสิ่งแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นำวิถีชีวิตของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ได้ตามแนวพระราชดำรัส และนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศไทยโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานานพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 1)

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและเยาวชน มีวิสัยทัศน์ของการขับเคลื่อนคือ สถานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางในการขับเคลื่อน 2 ส่วน คือส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการให้บริการ/บริหารสถานศึกษา และส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และส่วนที่เรียนนอกห้องเรียนหรือที่เรียกว่าการพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ยกตัวอย่าง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะและการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ พอประมาณกับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนเป็นที่ตั้ง เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมเข้าวัดสร้างเสริมคุณธรรม เป็นต้น โดยมีการส่งเสริมให้ใช้ความรู้อย่างรอบคอบระมัดระวัง ฝึกให้เด็ก เยาวชนรู้จักตัวเองและชุมชน คิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันผ่านการ ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมา คารวะ ปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมสืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ ให้เด็กและเยาวชน ยึด มั่นในหลักศีลธรรม สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม สิ่งแวดล้อม และตัวกิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันในด้านต่างๆ เช่น ถึงแม้จะเปลี่ยนผู้อำนวยการ แต่กิจกรรมก็ยังดำเนินอยู่ (โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2549ก: 228-229) นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเข้าไปในการเรียนรู้สาระต่างๆ ทุกสาระ เรียนรู้

2.5.2 การจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปริญานุช พิบูลสรวาฐ (2550: 3) ประธานคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ การสอน กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน รู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์ ความเป็นไทย โดยการจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการได้ใน 2 ส่วน คือ การบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย หนึ่งคือการสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และสอง คือการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน และโดย การจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ครูผู้ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และ ปลูกฝังหลักคิดต่างๆ ให้แก่เด็ก ต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง มีความสามารถวิเคราะห์ความ พอเพียง/ไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้ ตลอดจนครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการ ดำเนินชีวิตแบบพอเพียงอีกด้วย

เรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นแนวทางในการพึ่งตนเอง นับตั้งแต่การ เรียนรู้ การศึกษาที่เหมาะสมกับประเทศไทย การประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่อัตภาพ การรู้จัก สันโดษที่เหมาะสม ไม่โลภมาก มีพอมีพอกิน เมื่อเหลือก็จำหน่าย ให้มีรายได้ ในระยะแรกอาจเป็น จำนวนน้อยๆ แต่สม่ำเสมอ ก็จะทำให้มีฐานะดีขึ้น มีความสุขตามสมควรแก่อัตภาพ นับเป็น แนวทางที่ดีเยี่ยมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีเมตตาต่อประชาชนชาวไทย ทำให้มี แนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหวัง และอยู่ได้เป็นสุข จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครู ศิษย์ และทุก คน ทุกอาชีพ ควรรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในชีวิตการทำงานของตน ได้มีหลัก

จริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติตน มีหลักธรรมประจำใจอันจะทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข (एका สัตยธรรม, 2544: 330)

3. แผนพัฒนาและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) พบว่า เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาของประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งการปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้มีการกำหนดทิศทางของการพัฒนาประเทศสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รบู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งการมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขนั้น อยู่ภายใต้แนวปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียง

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวมานั้น ทำให้หลายฝ่ายเริ่มมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้และการพัฒนาคนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ได้มีการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร อันแสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ ความต้องการสร้างสังคมคุณธรรมและน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้มากยิ่งขึ้น

3.2 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2.1 นโยบายด้านสังคมของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2550-2551

จากนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน นำโดย พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ณ อาคารรัฐสภา ได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและส่งเสริมด้านคุณธรรมให้เกิดมีในสังคมไทยอย่าง

เด่นชัด ในประเด็นนโยบายด้านสังคม ไว้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 4-5)

1) ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความร่วมมือกันในการปกป้องและฟื้นฟูประเทศชาติในทุกด้าน โดยการสรุปบทเรียนจากปัญหาความแตกแยก ร้าวฉาน และความล้มเหลวในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอดีตแล้วนำมาปรับความเข้าใจของประชาชนสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหานั้นที่เน้นความสมานฉันท์ของคนในชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมเผยแพร่ตัวอย่างของความร่วมมือที่ดีและมีความสุขของทุกชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2) จัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานคุณธรรมร่วมกับภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน และสถาบันศาสนา เพื่อสร้างสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้งกัน สังคมที่ชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคมเข้มแข็ง สังคมคุณธรรม และสังคมประชาธิปไตย

3) เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถานการศึกษา จัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่สันติสุขอย่างยั่งยืน บนฐานของวัฒนธรรมไทย และใช้สื่อทุกรูปแบบในการสร้างสรรค์สังคม รักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ และความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณของความเป็นไทย ตลอดจนสร้างความสามัคคีเอื้ออาทร สมานฉันท์ของสังคมและประเทศชาติ

นอกจากนี้ ยังมีนโยบายด้านอื่นๆ ที่มีส่วนในการส่งเสริมคุณธรรม ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 5-6)

นโยบาย	ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง
1. นโยบายด้านการปฏิรูปการเมืองการปกครองและการบริหาร	<p>- เสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบ ในภาคการเมือง และภาคราชการ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ...</p> <p>- จัดทำแผนแม่บทพัฒนาการเมืองที่สร้างเสริมระบบคุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมและการเรียนรู้ใหม่ทางการเมือง...</p>

- มุ่งเน้นการบริหารทรัพยากรบุคคลและการจัดองค์ประกอบภาครัฐ ให้สอดคล้องกับทิศทางการนำพาประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมมีความเข้มแข็ง และประชาชนมีความสุขด้วยการดำรงชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...
2. นโยบายด้านเศรษฐกิจ ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการใช้หลักคุณธรรมกำกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบตลาดเสรี
- ภาคเศรษฐกิจระบบตลาด ให้กลไกการตลาดสามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ภายใต้หลักคุณธรรมและการสร้างความเป็นธรรมในภาคเศรษฐกิจ ขจัด การดำเนินการที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล...
  - โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ...สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ยึดมั่นความซื่อสัตย์ สุจริต คุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างมาตรฐานการบริหารจัดการโครงการที่ดี
  - โครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา...เร่งรัดให้มีการสร้างปัญญาในสังคมเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง
3. นโยบายด้านการต่างประเทศ
- รัฐบาลมุ่งมั่นในการส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ เสริมสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาคมระหว่างประเทศ... สานต่อความร่วมมือระหว่างประเทศบนพื้นฐานของคุณธรรม ความโปร่งใส ค่านิยมประชาธิปไตย...
4. นโยบายด้านการรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ
- ส่งเสริมการผนึกกำลังระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคมและภาควิชาการ เพื่อการป้องกันประเทศอย่างต่อเรื่องในยามปกติ เพื่อให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสมานฉันท์ สามารถป้องกัน บรรเทาและแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ

3.2.2 นโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2550-2551

กระทรวงศึกษาธิการโดยการนำของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำนโยบายด้านสังคมโดยเฉพาะด้านการศึกษาที่มีการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ กำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 : 3-4) ดังนี้

1) เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการนำคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และขยายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับประเภท โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ได้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายภายในระยะเวลา 3 ปี

3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยมีเป้าหมายให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณภาพทางการศึกษาสูงขึ้นทุกระดับและประเภทการศึกษา

4) การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชนและท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้มีการจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

6) พัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนและประชาชนได้รับการศึกษาที่บูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3.2.3 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปี พ.ศ. 2550-2551

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกลยุทธ์โดยพิจารณาจากการนำนโยบายด้านสังคมของรัฐบาล และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการนำมาวิเคราะห์สภาพสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์กร กำหนดกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ดังมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: 4-11) ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐาน

พันธกิจ

ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยกกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์

- 1) ประชากรวัยเรียนทุกคนทั้งปกติ พิการ และด้อยโอกาสได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามสิทธิอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง
- 2) ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการศึกษา
- 4) ผู้เรียนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

กลยุทธ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำผลผลิตจำนวน 5 ผลผลิต ได้แก่ ผู้จบการศึกษาก่อนประถมศึกษา ผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กพิการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสมรรถภาพ และเด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหน่วยกำกับ ประสานส่งเสริมการจัดการศึกษาอยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 178 เขตพื้นที่การศึกษา และมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยปฏิบัติการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวเป็นกลยุทธ์ 6 กลยุทธ์ ดังนี้

- 1) กลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้ นำปรัชาญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติ
- 2) กลยุทธ์ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างกว้างขวางและทั่วถึง
- 3) กลยุทธ์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
- 4) กลยุทธ์กระจายอำนาจและส่งเสริมความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
- 5) กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
- 6) กลยุทธ์เร่งพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในส่วนของกลยุทธ์แรกคือ กลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้ นำปรัชาญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติ นั้นเพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ คุณธรรมตามหลักสุตร และคุณธรรมที่ค้ำจุนโดยคณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน ภายในปีการศึกษา 2550 โดยทุกโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ที่ต่อเนื่องตลอดปี โดยมีโรงเรียนร้อยละ 10 ที่จัดเป็นแบบอย่างเพื่อขยายผลในปีการศึกษาต่อไป

กิจกรรมสำคัญที่เป็นจุดเน้นกลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้ นำปรัชาญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติประกอบด้วย

- 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม
  1. การสนับสนุนให้พัฒนาเป็นต้นแบบเพื่อการขยายผล
  2. การสนับสนุนระบบการจัดการความรู้ให้เรียนรู้จากโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น
  3. การเผยแพร่แบบอย่างที่ดีด้วยการจัดตลาดนัดคุณธรรม นำเสนอหลักสูตร แนวทางกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน
- 2) สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเป็นกลไกการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
  1. การสร้างวินัยและความมีน้ำใจที่จำเป็นประโชยชน์เพื่อสังคมด้วยการอบรมผู้บริหารทุกคน ให้ผ่านหลักสูตรผู้บังคับบัญชาลูกเสือ เพื่อเสริมความเข้มแข็งกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี และจัดค่ายคุณธรรมให้แก่เยาวชน เพื่อร่วมกลุ่มจัดทำโครงการทำความดีถวายในหลวง
  2. การปลูกฝังคุณธรรม ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ และการแสดง

3. การเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย ด้วยการพัฒนากรรมการและสภานักเรียน
- 3) น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลสู่การบริหารงานทุกระดับและบูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร
1. น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลสู่การบริหารทุกระดับ
  2. บูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร
- 4) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลนักเรียน
1. การพัฒนาครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว
  2. การพัฒนาเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายผู้ปกครอง
  3. การพัฒนาระบบส่งเสริมความประพฤตินักเรียนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานให้แก่เยาวชน

3.2.4 นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ปี พ.ศ. 2550

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เป็นอีกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนึ่งที่เล็งเห็นถึงความสำคัญและการเร่งสร้างคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเริ่มจากในระบบการศึกษา ได้มีการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนปี พ.ศ. 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ไว้ มีสาระที่เน้นและสนับสนุนในด้านจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดและเป้าหมายผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์เอาไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1, 2550: 1-3) ดังนี้

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เป็นองค์กรชั้นนำในการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาค มีคุณภาพตามมาตรฐานและมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

- 1) พัฒนาเป็นองค์กรชั้นนำในการส่งเสริม การจัดการศึกษา
- 2) ส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง เสมอภาค
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน
- 4) ส่งเสริมให้ประชากรวัยเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และสถานศึกษา มีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการศึกษา

2) ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาค

3) ประชากรวัยเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4) ประชากรวัยเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดและเป้าหมายผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย

ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

1) ร้อยละ 80 ของสถานศึกษานำร่องการบริหารจัดการที่นำหลักคุณธรรมนำความรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) ร้อยละ 10 ของสถานศึกษาที่จัดกิจกรรมผู้เรียน เน้นหลักคุณธรรมนำความรู้และสามารถทำเป็นแบบอย่างได้

3) ร้อยละ 80 ของสถานศึกษานำร่องการใช้หลักสูตรที่เน้นหลักคุณธรรมนำความรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

1) ร้อยละ 90 ของประชากรวัยเรียนที่ได้รับการศึกษาระดับปฐมวัย

2) ร้อยละ 100 ของประชากรวัยเรียน ที่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ

3) ร้อยละ 50 ของเด็กที่ออกกลางคันได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับ

4) ร้อยละ 95 ของผู้จบการศึกษาภาคบังคับได้รับการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

5) ร้อยละ 98 ของผู้ด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

1) ร้อยละ 100 ของสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับปรับปรุงสามารถพัฒนาเป็นระดับพอใช้

- 2) ร้อยละ 80 ของสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับพอใช้ สามารถพัฒนาเป็นระดับดี
- 3) ร้อยละ 70 ของสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับดี สามารถพัฒนาเป็นระดับดีมาก
- 4) ร้อยละ 100 ของสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน วิชาหลักสูงขึ้น
- 5) ร้อยละ 100 ของสถานศึกษาที่สามารถลดจำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านการทดสอบมาตรฐาน (NT)
- 6) ร้อยละ 100 ของนักเรียนชั้น ป.3 ที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ตาม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน
- 7) ร้อยละ 10 ของสถานศึกษาที่มีผลงานวิจัย และนวัตกรรมที่เป็น แบบอย่าง (Best Practice)

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างองค์กรเข้มแข็งและกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา

ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

- 1) ร้อยละ 60 ของบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน วิชาชีพ
- 2) ร้อยละ 80 ของสถานศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสู่ ความเข้มแข็ง
- 3) ร้อยละ 20 ของบุคลากรในกลุ่มงานที่ต้องพัฒนาความรู้และศักยภาพ ตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน
- 4) ร้อยละ 100 ของสถานศึกษากลุ่มที่ 1 สามารถดำรงสภาพความเป็น สถานศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- 5) ร้อยละ 5 ของสถานศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาบริหารจัดการศึกษาแบบฐานโรงเรียน (SBM)
- 6) ร้อยละ 10 ของสถานศึกษากลุ่มที่ 2 สามารถพัฒนาให้มีความพร้อม เข้าสู่สถานศึกษากลุ่มที่ 1
- 7) ร้อยละ 80 ของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ภาคเอกชนและท้องถิ่น ในการจัดการศึกษา

ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

- ร้อยละ 100 ของสถานศึกษาที่มีการส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่องค์กรนักเรียน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โกเศศ ดั่งอินทร์ (2528) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน เกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรเป็นผู้บริหารโรงเรียน 251 คน ครู 409 คน และนักเรียน 500 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1) กิจกรรมปลูกฝังจริยธรรมที่โรงเรียนปฏิบัติในระดับมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คือ การยกย่องชมเชยนักเรียนผู้กระทำดี และการเสนอตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ตามความคิดเห็นของครู คือ การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของครูแก่นักเรียน และตามความคิดเห็นของนักเรียน คือ การยกย่องชมเชยนักเรียนผู้กระทำดีและการเสนอตัวอย่างผู้กระทำดีแก่นักเรียน

2) กิจกรรมส่งเสริมให้มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่โรงเรียนสนับสนุน ให้นักเรียนปฏิบัติในระดับมากที่สุด และรองลงมาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน คือ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3) พฤติกรรมทางจริยธรรมที่โรงเรียนพยายามปลูกฝังแก่นักเรียนในระดับมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คือ การเสียสละสิ่งของ กำลังความคิดหรือผลประโยชน์ส่วนตนให้กับผู้อื่น และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (พฤติกรรมจริยธรรมของเมตตากรุณา) ตามความคิดเห็นของครู คือ การกล่าววาจาอันเหมาะสม (พฤติกรรมจริยธรรมของเมตตากรุณา) และตามความคิดเห็นของนักเรียน คือ การบังคับตนเองไม่ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ผิดศีลธรรม และมาตรฐานความดี (พฤติกรรมจริยธรรมของหิริโอตตัปปะ)

อรุณศรี เหลืองไทยงาม (2533) ศึกษาการส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ตัวอย่างประชากรเป็นผู้บริหารโรงเรียน 75 คน ครูผู้สอน 398 คน ของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ดัดแปลงจากแบบสำรวจจากการส่งเสริมจริยศึกษาของผู้บริหารและครู ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการกำหนดนโยบาย มีการส่งเสริมการปฏิบัติระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ การให้ครูเฝ้าประจำวันกล่าวอบรมความประพฤติก่อนเข้าเรียน การให้ครูกวาดชั้นนักเรียนทั้งด้านความรู้ ความประพฤติ และการให้ครูประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

2) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การจัดนิทรรศการแสดงความสำคัญในวันสำคัญทางศาสนา การจัดให้มีพระพุทธรูป ภาพพระพุทธรูประวัติไว้ในห้องเรียน และการให้ครูประจำชั้นทุกชั้นสนับสนุนนักเรียนที่มีความประพฤติดีเป็นหัวหน้าผู้นำ

3) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมาก เรียงลำดับดังนี้ คือ การเสนอแนะให้ครูอบรมความประพฤตินักเรียนพร้อมไปกับการสอน การเสนอแนะให้ครูเอาใจใส่สังเกตนักเรียน ทั้งการแต่งกาย คำพูด มารยาท ทุกครั้งที่เข้าสอน และเน้นให้ครูยกย่องชมเชยนักเรียนทันทีที่เห็นว่านักเรียนประพฤติดี

4) ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ที่มีการปฏิบัติมากเรียงตามลำดับ คือ การส่งเสริมโครงการยกย่องนักเรียนที่มีความประพฤติดี การเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมวันแม่ และการจัดประกวดคำขวัญ บทกลอน เรียงความที่เกี่ยวกับวันสำคัญ เช่น วันวิสาขบูชา

ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมจริยศึกษาของผู้บริหารและครู มีอยู่ในระดับมากในด้านต่างๆ คือ ปัญหาด้านคะแนนพฤติกรรมของแต่ละรายวิชา ไม่ได้เป็นผลรวมของการประเมินพฤติกรรมที่เหมาะสม ปัญหาเนื้อหาวิชาแต่ละวิชามีมาก ครูไม่สามารถจะใช้วิธีการสอนอื่นที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังคุณลักษณะทางจริยศึกษาให้แก่นักเรียนได้ ปัญหาการเรียนการสอนมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากเกินไป ทำให้ละเลยเรื่องของการปลูกฝังคุณลักษณะอื่น

อดุลย์ สารยะบาล (2535) ทำการวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการจัดกิจกรรมที่กำหนดในหลักสูตร โรงเรียนได้จัดกิจกรรมนักเรียนซึ่งเป็นกิจกรรม ที่กำหนดในหลักสูตร ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมดังกล่าวจัดดำเนินการและวางแผนโดยครู อาจารย์ผู้รับผิดชอบด้วยตนเอง กิจกรรมจะจัดขึ้นทุกๆ สัปดาห์ และโรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน หรือ นักเรียนเข้าร่วมตามความสมัครใจ ผลของกิจกรรมนักเรียนที่กำหนดในหลักสูตรที่จัดขึ้นก่อให้เกิดความมีระเบียบวินัย รู้รักสามัคคี และความรับผิดชอบ

2) สภาพการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก สภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ ผู้จัดกิจกรรมคือ อาจารย์ผู้รับผิดชอบร่วมกับนักเรียน มีการจัดกิจกรรมขึ้นทุกวัน ผลของกิจกรรมนักเรียนที่กำหนดในแผนปฏิบัติการก่อให้เกิดความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และรู้รักสามัคคี กลุ่มที่สอง สภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแนะนำเพิ่มเติม มีผู้จัดกิจกรรมคือ อาจารย์ผู้รับผิดชอบร่วมกับนักเรียน กิจกรรมจัดขึ้นทุกวัน และผลของกิจกรรมนั้นก่อให้เกิดความรับผิดชอบ เสียสละ และความมีระเบียบวินัย

3) สภาพการจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่โรงเรียนจัดนอกเหนือจากกิจกรรมที่กำหนดในหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมวันไหว้ครูและวันเด็ก มีอาจารย์ผู้รับผิดชอบเป็นผู้วางแผน

และดำเนินการเอง ผลของกิจกรรมกิจกรรมอื่นๆ ก่อให้เกิดความกตัญญูทเวที่ รู้รักสามัคคี และเสียสละ

ชูจิตร์ แซ่มลำเจียก (2537) ศึกษาแนวทางการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูและนักเรียนจำนวน 768 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

- 1) โรงเรียนมีผู้รับผิดชอบดำเนินงานอบรมคุณธรรม จริยธรรมตามโครงการและกิจกรรมที่จัดทำ แต่ยังมีขาดระบบ เพราะครูผู้รับผิดชอบยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่จะนำมาใช้อบรมนักเรียนเพียงพอ
- 2) ผลการดำเนินงานการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจนักเรียน ยังไม่ชี้ชัดว่าการดำเนินงานการอบรมได้ผลเพียงใด เหมาะสมหรือไม่
- 3) มีการประเมินผลการดำเนินงานการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาจิตใจนักเรียน แต่รูปแบบการประเมินไม่ชัดเจน

กนกพรรณ บุญธรรม (2540) ศึกษาพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรเป็นครูผู้สอนในกลุ่มวิชาทักษะ (ภาษาไทย) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ (งานบ้าน) และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (จริยศึกษา) ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสังเกตและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

- 1) พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนด้านความอดทน ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคี พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความใฝ่รู้ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนมากที่สุด ส่วนด้านความซื่อสัตย์นั้น จากการสังเกตการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติของนักเรียนมากที่สุด แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด และในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกด้าน ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการเสริมแรงน้อยที่สุด
- 2) ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยมากที่สุด จากการสังเกตการสอนพบว่า ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์น้อยที่สุด แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังจริยธรรมด้านความใฝ่รู้น้อยที่สุด

3) กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียน พบว่ากลุ่มทักษะ ครูส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคีให้แก่นักเรียนมากที่สุด กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด

กฤษฎณา ผ่องสุวรรณ (2540) ศึกษาผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพด้านการสอนจริยศึกษาของครูระดับประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาหลังจากฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม
- 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรมมีการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

มยุรี เสวตน้อย (2541) ศึกษาคุณลักษณะของครูที่ดีตามแนวคิดของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษา จำนวน 500 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของครูที่ดีตามแนวคิดของนักเรียนประถมศึกษา คือ

- 1) ด้านบุคลิกภาพ ครูควรรับผิดชอบหน้าที่ มีความรู้ดี แต่งกายสะอาด สุขภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ดี
- 2) ด้านวิชาชีพครู ครูควรวางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี สอนดี สอนให้นักเรียนแก้ปัญหาได้ มีประชาธิปไตย
- 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม ครูควรเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความยุติธรรม ให้อภัย เห็นคุณค่าของศิษย์ มีความซื่อสัตย์สุจริต และเมตตากรุณาแก่ศิษย์ทุกคน

พรตณฤณ เพชรวิวรรณ์ (2545) ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหาร 267 คน ครู 534 คน และนักเรียน 801 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินประกอบการสัมภาษณ์ แบบสังเกตและแบบศึกษาเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ด้านการบริหาร ทุกโรงเรียนมีแผนการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมแก่นักเรียน และมีการคัดเลือกครูที่จะสอนวิชาจริยศึกษา และครูประจำชั้นห้องที่มีเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม ผู้บริหารส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานโดยการให้คำปรึกษา แนะนำและยกย่อง ชมเชย โรงเรียนส่วนใหญ่มีแผนงานการนิเทศการสอน มีการประเมินผลการ

ดำเนินงานครบทุกงาน ปัญหาที่พบคือ โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายได้ทั้งหมด เนื่องจากขาดความร่วมมือจากบุคลากร ครูขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ผู้บริหารไม่มีเวลาที่จะนิเทศตามกำหนดได้

2) ด้านการจัดกิจกรรม ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดหลักให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูมีความเห็นว่า การสอนแบบบทบาทสมมติ เป็นวิธีการปลูกฝังคุณธรรมได้ดีที่สุด สื่อที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุดคือ สื่อประเภทของจริง การเสริมแรงแก่นักเรียนที่ได้ผลดีที่สุดคือการให้คำชมเชย ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนได้ผลดีที่สุดคือ กิจกรรมการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ปัญหาที่พบคือ ครูไม่สามารถจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้ครบทุกกิจกรรม และไม่สามารถวัดและประเมินผลทางด้านคุณธรรมได้ครบทุกด้าน เนื่องจากมีนักเรียนมากเกินไป

3) ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ครูส่วนใหญ่มีการประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีความเมตตากรุณา เอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นอย่างดี แต่ยังมีครูส่วนหนึ่งไม่ได้ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เช่น การทำโทษเกินกว่าเหตุและขาดเหตุผล การใช้คำพูดที่ไม่สมควร รวมถึงมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม

4) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรม นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจากโรงเรียนในระดับมาก

อภิชา แดงจำรูญ (2548) ศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรคือ ผู้บริหารโรงเรียน 37 คน ครู 38 คน และนักเรียน 985 คน โดยใช้แบบสอบถาม และผู้บริหารโรงเรียน 6 คน ครู 6 คน และนักเรียน 36 คน ใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า

1) หลักการและเหตุผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมคือ เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้นักเรียนมีคุณธรรมเป็นคนดีมีคุณภาพ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมที่จัดให้มีขึ้น ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน การอบรมศีลธรรมในช่วงโม่งเรียน การตักบาตรประจำปี ทั้งนี้พบว่า หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สิ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากที่สุดคือ นิทานและวีดิทัศน์ ตามลำดับ

2) การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับวัย โดยพบว่าหลังจากที่นักเรียนได้ฝึกกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การกำหนดอิริยาบถย่อย การฟังธรรมและการ

ร่วมกิจกรรมอื่นๆ นักเรียนได้เรียนรู้และสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เข้าใจเรื่องความดี ความชั่ว สามารถควบคุมอารมณ์และมีสติสัมปชัญญะเพิ่มขึ้น ส่วนในด้านการวางแผน การจัดหา วัสดุอุปกรณ์ และการจัดอาคารสถานที่ ไม่พบว่ามีปัญหาแต่อย่างใด สำหรับการรับรู้และความ เข้าใจของนักเรียนนั้นพบว่า นักเรียนตระหนักดีว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นมีประโยชน์ต่อตนเอง ที่สำคัญ ช่วยให้นักเรียนมีภาวะทางอารมณ์และสติปัญญาที่ดีขึ้น

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขภิมขัย (2549 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2550: 49-52) สังเคราะห์งานการวิจัยคุณลักษณะ และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของประเทศต่างๆ โดยการวิจัยเอกสารจากรายงานผลการศึกษาคณะคุณลักษณะและ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ไต้หวัน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ศรีลังกา อินเดีย ฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สวิตเซอร์แลนด์ แคนาดา และประเทศนิวซีแลนด์ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1) คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานสำคัญๆ ที่ประเทศส่วนใหญ่มี ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่กำลัง พัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อเป็นฐานที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ร่วมกันพัฒนา ความเจริญและความมั่นคงของประเทศชาติได้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ มีวินัย เคารพใน ระเบียบ ความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ และประหยัด รวมทั้งพบว่า คุณลักษณะเด่นของคนเอเชียคือ ความกตัญญู ความรักชาติ ความอ่อนน้อม ขณะที่คุณลักษณะเด่นของคนในยุโรป อเมริกาเหนือ และแปซิฟิกใต้ มีจุดเด่นเรื่องการยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลาย

2) บทเรียนของประเทศต่างๆ ชี้ว่า แม้ประเทศจะเสียหายทางวัตถุหรือจะมีความก้าวหน้า ทางเศรษฐกิจเพียงใดก็ตาม ทุกประเทศยังอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดี งามให้คงอยู่ต่อเนื่อง แต่แตกต่างกันออกไปคือการให้ความสำคัญ

3) ศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ศาสนาพุทธนิกาย มหายานและคำสั่งสอนของขงจื้อมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณลักษณะและคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น เรื่องความซื่อสัตย์ ความเคารพในอาวุโส การจัดระเบียบของสังคม ความสัมพันธ์และหน้าที่ ระหว่างสมาชิกในครอบครัว องค์กร และสังคมโดยรวม ในเกาหลี ไต้หวันและเวียดนาม ส่วนคำ สอนของศาสนาพุทธเถรวาทส่งผลให้ชาวพุทธสิงหลเป็นคนอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ และศาสนาฮินดูและ คัมภีร์พระเวทส่งผลให้คนอินเดียเคร่งในศาสนาประเพณีและวัฒนธรรม เชื่อในโชคชะตา มุ่งทำ กรรมดี

ปัจจัยต่างๆ รวมทั้งศาสนามีผลต่อคุณลักษณะของคนในยุโรป อเมริกาเหนือ และแปซิฟิก โดยไม่สามารถระบุชัดว่ามีผลจากศาสนาเด่นด้านใดหรือมากน้อยเพียงใด แม้ว่าผู้นับถือศาสนา คริสต์ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ยังนิยมไปโบสถ์ในวันอาทิตย์

4) สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ทุกประเทศยังให้ความสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ประเทศในเอเชีย ข้อมูลชี้ให้เห็นชัดเจนชัดครอบครัวถ่ายทอดค่านิยมจากศาสนา ลัทธิ และความเชื่อต่างๆ ผ่านพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ผู้ลูกหลาน ที่ช่วยหล่อหลอมคุณลักษณะเด่นชัดมากโดยเฉพาะเรื่องความเคารพอาวุโส ความอ่อนน้อม ความกตัญญู ส่วนในประเทศในยุโรป อเมริกาเหนือ ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยพ่อและแม่ เลี้ยงดูลูกที่หล่อหลอมคุณลักษณะด้านการช่วยเหลือตนเอง ความมีวินัย และความมีระเบียบ

สำหรับการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมผ่านสถาบันการศึกษาบางประเทศ มีทั้งการสอนเป็นรายวิชา ซึ่งมีทั้งวิชาทางด้านศาสนาโดยตรงหรือวิชาอื่นที่มีเป้าหมายสร้างคุณที่พึงประสงค์ ส่วนประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาหลากหลาย จะไม่สอนวิชาศาสนาโดยตรงในห้องเรียน วิชาที่ใช้สอนเพื่อหล่อหลอมคุณลักษณะ ได้แก่ วิชาว่าด้วยการเป็นพลเมืองดี วิชาปรัชญาชีวิต แต่พบว่า การเรียนการสอนที่สำคัญและได้ผลดีในหลายประเทศ ได้แก่การสอนผ่านกระบวนการกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริง สิ่งรอบข้างและสภาพแวดล้อม การสอนให้คิดวิเคราะห์ รู้จักใช้เหตุและผล การยอมรับความแตกต่าง การเคารพในสิทธิผู้อื่น ฯลฯ

6. ปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละประเทศ คือผู้นำประเทศ หรือผู้นำศาสนา นักคิด นักปราชญ์ บทบาทของสื่อมวลชนและสื่อต่างๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร มูลนิธิ บทบาทรัฐ การออกกฎหมายหรือระเบียบ ประวัติศาสตร์และสภาพภูมิศาสตร์อิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ บางปัจจัยเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หรือโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่บางประเทศได้ใช้ปัจจัยบางด้านเป็นยุทธศาสตร์หลักในการหล่อหลอมคุณลักษณะของประชากรในประเทศ

6. ข้อมูลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและใช้เวลา และให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต รัฐที่เข้ามามีบทบาทดำเนินการหรือสนับสนุน ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ จะเป็นผลดีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นอย่างดี

มาราศรี มีโชค และคณะ (2549) อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550: 14-21) ศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนประจำโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย เพชรบูรณ์ โดยมีตัวอย่างประชากรคือผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จำนวน 10 คน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครูโรงเรียนกาญจนา

ภิเชกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ จำนวน 79 คน เครื่องมือที่ใช้การวิจัย คือ แบบสอบถาม สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1) จากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สำหรับนักเรียนประจำ โรงเรียนกาญจนาภิเชกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้วยการใช้ตัวแบบอย่างที่ดี การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และการพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2) ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน พบว่า กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในแต่ละกลยุทธ์ทั้งในรายละเอียดทุกกิจกรรมและโดยภาพรวม มีความเหมาะสมสอดคล้องตรงกับสภาพบริบท และความต้องการของโรงเรียนกาญจนาภิเชกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ในระดับที่ยอมรับได้ทุกรายการ

3) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครูโรงเรียนกาญจนาภิเชกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ จำนวน 79 คน พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่พัฒนาขึ้น ทั้งในรายละเอียดทุกกิจกรรมและโดยภาพรวม มีความเป็นไปได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้สภาพบริบทของโรงเรียน ในระดับที่ยอมรับได้ทุกรายการ

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2542) ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนาให้นักเรียนทำโครงการอาชีพที่ชุมชนมีส่วนร่วม พบว่าแต่เดิมการทำโครงการประกอบในกิจกรรมในวิชา ช 041 การปฏิบัติงานอาชีพนั้น ประสบปัญหาในเรื่องต่างๆ เช่นนักเรียนมักเป็นผู้กำหนดโครงการเองหรือไม่ก็ทำตามเพื่อน ทำให้โครงการที่ปฏิบัตินั้นไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยที่เป็นอาจารย์สอน จึงได้แก้ปัญหา โดยให้นักเรียนศึกษาในชั้นเรียนก่อนแล้วจึงค่อยให้นักเรียนเขียนโครงการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน โดยที่นักเรียนจำเป็นที่จะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร ความต้องการสินค้า จำนวนประชากร และอาชีพที่ชุมชนยอมรับ ซึ่งตัวนักเรียนจะได้จากการไปพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ ชาวบ้านหลายๆ คน จึงจะได้ข้อมูลมาตัดสินใจอันแสดงถึงการได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการทำงาน

2) การติดตามผลทำโครงการอาชีพของนักเรียนที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามกระบวนการทำวิจัยพบว่า การทำโครงการของนักเรียนนั้น นักเรียนไม่ตระหนักถึงการใช้วัสดุอุปกรณ์ มีการใช้อย่างฟุ่มเฟือยสิ้นเปลือง ไม่มีการบันทึกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน นักเรียนไม่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การแก้ปัญหาต้องรอให้คนอื่นมาทำให้ รวมทั้งไม่เอื้อเฟื้อกันทุกๆ ที่มีวัสดุเหลือใช้ก็ปล่อยให้ทิ้งไว้ เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหาของผู้วิจัย คือ การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยผู้วิจัยต้องร่วมส่งเสริมในลักษณะการนิเทศโครงการ พยายามให้นักเรียนทำโครงการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่นักเรียนจะได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง พี่น้อง ญาติ เพื่อนบ้านและหน่วยงานในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการทำโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนก็จะเกิดเป็นค่านิยมปฏิบัติต่อไปในที่สุด

3) ความคิดเห็นของนักเรียนและชุมชนในการดำเนินโครงการอาชีพที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้ปกครองของนักเรียน พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่นักเรียนได้นำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโครงการ เนื่องจากเป็นการเรียนรู้อาชีพด้วยตนเอง สามารถปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาหารในครอบครัวขึ้นมาได้เองเป็นลักษณะการพึ่งตนเอง นอกจากนี้การทำโครงการยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ช่วยแบ่งเบาภาระให้ครอบครัว มีความรับผิดชอบงานของตนมากขึ้น ผลผลิตที่เกิดสามารถนำมารับประทานในครอบครัวได้ อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับน้องๆ และเพื่อนบ้านก็ให้ความชื่นชมกับโครงการที่นักเรียนทำ เกิดความรักสามัคคีในครอบครัว

สมศักดิ์ ลาดี (2543) ศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน รวมทั้งสิ้น 580 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษา 3 ระดับ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีพื้นที่และแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร

2) ผลการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ ส่วนการวางแผนงานวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3) ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ และด้านการให้ชุมชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ยกเว้นด้านการวางแผนงานวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนมีปัญหาในระดับน้อย

4) โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การได้งบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และผู้ปกครองเห็นความสำคัญ และสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี (2543) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหาร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 49 คน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน 46 คน และครูผู้สอน 99 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มีการ ปฏิบัติ และปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง ทั้งด้านการเตรียมการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล

ความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการนี้ได้แก่ การ เตรียมพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงกับรายวิชาต่างๆ และการกำกับติดตาม ประเมินผลอย่างใกล้ชิด สม่ำเสมอ

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจ พอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งการวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของครูในการ ส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดยสำรวจ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อาทิ เพศ อายุ การศึกษา ปัจจัยแนวคิด เจตคติในการปฏิบัติกับบทบาทในการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสนับสนุนจากสังคม ตลอดจนศึกษาว่ามีความเข้าใจและสนใจแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียงอย่างไรบ้าง สามารถถ่ายทอดความรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียนมากน้อยเพียงไร เป็น เพียงการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็น ทศณะ และความสนใจและความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรบ้าง ยังไม่ถึงระดับการนำไปประยุกต์ใช้ศึกษาในกลุ่มวิชาชีพครู เพราะ กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการส่งเสริมความรู้ด้านนี้ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ให้ ความสำคัญกับบทบาทการส่งเสริมความรู้ในระดับต่ำ

สุรางค์ลักษณ์ ไรจน์พานิช (2545) ศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับ สถานสงเคราะห์: กรณีศึกษา สถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนบ้านเบธานี อำเภอดงสะพาน

จังหวัดเลย โดยศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำความเข้าใจแล้วไปประยุกต์ ปฏิบัติในบริบท สถานสงเคราะห์ จากนั้นจึงศึกษาทัศนคติและความเข้าใจของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ว่า สามารถนำไปใช้ได้หรือไม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับทุกเพศ ทุกวัย และ ระดับการศึกษา แต่พบว่ามีข้อจำกัดอยู่บ้างในส่วนของการจัดวิธีการในการนำไปใช้ เช่น กิจกรรม หรือโครงการเป็นตัวชี้วัดการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ก็ควรคำนึงถึงอุปสรรคด้านเวลาและความเหมาะสมของของวัยด้วย

การทดลองปฏิบัติครั้งนี้เริ่มต้นจากการชี้แนะโดยผู้บริหารสถานสงเคราะห์ ได้นำแนวคิดนี้ ไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับกิจกรรมในองค์กร และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในองค์กร เป็นการ สอน สร้างนิสัย ปลูกฝังค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เน้นการจัดสรรทรัพยากรมากกว่าการระดมทรัพยากร ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางในการ พึ่งตนเอง รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์

เทพวณี วิณิชำธร (2548) ศึกษาการปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตความอดทน ความเพียร และความรอบคอบสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนสาธิตบางนา จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนตาม เนื้อหาสาระค่านิยม แบบวัดเจตคติของนักเรียนตามค่านิยม และแบบวัดพฤติกรรมการปฏิบัติตน ของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งแบบบันทึกการ เรียนรู้

ผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน ค่าเฉลี่ยของ คะแนนเจตคติของนักเรียน และค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตาม เนื้อหาสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และ ความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและ แรทส์ ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยม

และจากแบบบันทึกการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เขียนบรรยายสิ่งที่ได้เรียนรู้ ความรู้สึกของการ เข้าร่วมกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับ และการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า นักเรียน ได้รับความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาสาระของค่านิยม รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของค่านิยมทั้ง 4 เรื่อง นักเรียนสามารถบอกและแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการมีค่านิยมทั้ง 4 เรื่องได้ ในส่วนของความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ได้มีโอกาสทำงาน

ร่วมกับเพื่อนในห้องเรียน นักเรียนรู้สึกสนใจ สนุก เพลิดเพลิน ชอบกิจกรรมต่างๆ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในส่วนประโยชน์ที่นักเรียนได้รับนั้นนักเรียนสามารถทำงานประดิษฐ์ต่างๆ ได้สามารถทำงานกลุ่มให้สำเร็จด้วยความร่วมมือกัน ทำแผนผังความคิดเป็น และมีความกล้าในการแสดงออกเพิ่มมากขึ้น

สหทยา พลปัดพี (2548) ศึกษาการนำเสนอแนวทางพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการวิจัยนี้ใช้การวิจัยเอกสาร เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และใช้การวิจัยภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในชุมชนชนบท 3 แห่ง ในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1. พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น 2. มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุพิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ 3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลประโยชน์มากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 ประการจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน

2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งได้ 4 ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

3) การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

4) แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง

จากแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่สามารถสร้างให้เกิดมีขึ้นภายในจิตใจของบุคคลทุกคนได้ โดยเฉพาะวัยเด็กซึ่งเป็นวัยที่เหมาะสมต่อการเริ่มพัฒนาปลูกฝังคุณธรรม พบว่า โรงเรียนเป็นอีกสถาบันทางสังคมหนึ่งที่เด็กจะใช้ชีวิตและทำกิจกรรมอยู่ภายในโรงเรียนเป็นเวลายาวนาน ฉะนั้นโรงเรียนจึงถือว่ามีบทบาท และดำรงบทบาทที่มีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากระบบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่เด็กต้องเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ชีวิตส่วนหนึ่งของเด็กจึงดำรงอยู่ภายในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ ได้มีส่วนสำคัญต่อการซึมซับคุณธรรมต่างๆ อย่างมาก ซึ่งหากตัวเด็กนั้นได้รับการปลูกฝังคุณธรรมอย่างจริงจังให้เขาตระหนักถึงคุณธรรมว่าจะช่วยจรรโลงสังคมให้อยู่รอดและผู้คนจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเมื่อมีคุณธรรม หรือให้เขาเห็นว่าคุณธรรมนั้นสำคัญยิ่งกว่าความรู้ โดยเฉพาะคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระราชทานให้กับคนไทยมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการศึกษาเล่าเรียนอย่างจริงจังแล้ว เด็กเหล่านั้นก็จะสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ดีในวัยต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ รอบรู้และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยนักวิชาการและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ

กรณีศึกษา คือ โรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยใช้การส่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปยังโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่นำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาดำเนินการปฏิบัติ จำนวน 97 แห่ง เพื่อสอบถามบุคลากรภายในโรงเรียน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม

1. กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ ในกรณีที่โรงเรียนไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านวิชาการโดยตรงของโรงเรียนเป็นผู้ตอบแบบสอบถามแทน

2. กลุ่มครู คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้สอนในโรงเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นส่วนของการศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน และทำการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 9 แห่ง ดังนี้

1. โรงเรียนชลกันยานุกูล
2. โรงเรียนบ้านสวน (จั่นอนุสรณ์)
3. โรงเรียนบ้านสวนอุดมวิทยา
4. โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”
5. โรงเรียนอนุบาลชลบุรี
6. โรงเรียนบ้านบึง “มัญญวิทยาการ”
7. โรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์”
8. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี
9. โรงเรียนชุมชนวัดหนองรี

ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาทำการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน โดยนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมของการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งบุคคลที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ประกอบด้วย นักวิชาการและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้มีเกณฑ์การคัดเลือกนักวิชาการที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อช่วยนำเสนอการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้มีความถูกต้องเหมาะสมและมีความน่าเชื่อถือ ได้แบ่งนักวิชาการออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. นักวิชาการด้านคุณธรรม กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกนักวิชาการด้านคุณธรรม ดังนี้

- 1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสนใจ และศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม
- 1.2 เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับคุณธรรม

2. นักวิชาการด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกนักวิชาการด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- 2.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสนใจ และศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. นักวิชาการด้านการศึกษา กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกนักวิชาการด้านการศึกษา ดังนี้

- 3.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสนใจ ศึกษาและทำงานเกี่ยวกับการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.2 เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับการศึกษา

กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มซึ่งเป็นบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียน ที่นำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาดำเนินการปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน
2. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. ครูผู้สอน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ดังกล่าวได้พิจารณาสัดส่วนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มระหว่างนักวิชาการและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ ในสัดส่วน 50:50

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. แบบสอบถาม

มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบปลายเปิด (Open-ended) ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือ และรายงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ชลบุรี เขต 1 โดยใช้สอบถามผู้บริหารโรงเรียนและครู ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้สอนในโรงเรียน ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนของการสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย

1.1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือ และรายงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

1.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องของภาษา แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

1.3 นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองเก็บข้อมูล (Try out) กับโรงเรียนอื่นเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของภาษา และสำนวนที่ใช้ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือ และรายงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 เพื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน จำนวน 1 ฉบับ

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน ใช้สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 เพื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 1 ฉบับ

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์นักเรียน ใช้สัมภาษณ์นักเรียน โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 เพื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู จำนวน 1 ฉบับ

ฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ใช้สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 เพื่อสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ จำนวน 1 ฉบับ

ขั้นตอนของการสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย

2.1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือ และรายงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องและความเหมาะสมของการใช้ภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในระหว่างต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 ถึงปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและไม่ให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effect) ในทางลบ จึงได้ดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1. โทรศัพท์ติดต่อและแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 เพื่อขอสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นก่อนการวิจัย เกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ด้านต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พร้อมทั้งสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

2. ขอหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และผู้บริหารโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดย

3.1 การศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำ

ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อสอบถามบุคลากรภายในโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครู

ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้สอบถามบุคลากรภายในโรงเรียนทั้ง 2 กลุ่มนี้เป็นแบบสอบถามชุดเดียวกัน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้รับเอกสารของโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 88 แห่ง (โรงเรียนละ 4 ฉบับ) และสำหรับโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ จำนวน 9 แห่ง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ด้วยตนเองพร้อมทั้งทำการติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์และนัดเวลาเพื่อทำการสัมภาษณ์ต่อไป ซึ่งโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้ทำการส่งแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 97 แห่ง และคิดเป็นจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 388 ฉบับ

โดยแบบสอบถามที่บุคลากรภายในโรงเรียนทั้ง 2 กลุ่มตอบเสร็จแล้วส่งคืนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ไปติดต่อขอรับแบบสอบถามคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 รอบแรกมีจำนวน 74 ฉบับ (จากโรงเรียน 19 แห่ง) รอบที่สองมีจำนวน 118 ฉบับ (จากโรงเรียน 31 แห่ง) รอบที่สามมีจำนวน 76 ฉบับ (จากโรงเรียน 20 แห่ง) และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยเดินทางไปติดต่อขอรับคืนด้วยตนเองจากโรงเรียนมีจำนวน 58 ฉบับ (จากโรงเรียน 15 แห่ง) รวมโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 85 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 87.63 มีปริมาณแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้รับคืนทั้งหมด จำนวน 326 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.02 รายละเอียดของจำนวนเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่ได้ส่งถึงบุคลากรภายในโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ได้นำเสนอในตารางที่ 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของแบบสอบถามที่รับคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และที่ไปติดต่อขอรับคืนจากโรงเรียนด้วยตนเอง

แบบสอบถามบุคลากรภายใน โรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1	จำนวน		ร้อยละ	
	โรงเรียน (N=97)	แบบสอบถาม (N=388)	โรงเรียน	แบบสอบถาม
1. รับแบบสอบถามคืนจากสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1				
ครั้งที่ 1	19	74	19.59	19.07
ครั้งที่ 2	31	118	31.96	30.41
ครั้งที่ 3	20	76	20.62	19.59
2. รับแบบสอบถามคืนจากโรงเรียน ด้วยตนเอง	15	58	15.46	14.95
จำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ที่ได้รับคืน	85	326	87.63	84.02

3.2 การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 จำนวนทั้งหมด 9 แห่ง ประกอบด้วย

3.2.1 สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน (โรงเรียนละ 1 คน) เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ทำการสัมภาษณ์ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ยกเว้นในกรณีที่ผู้อำนวยการโรงเรียนไม่สะดวกในการให้สัมภาษณ์หรือให้ข้อมูลได้ จึงทำการสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายให้ตอบแบบสัมภาษณ์แทน

ในการวิจัยครั้งนี้มีผู้อำนวยการโรงเรียนที่ไม่สะดวกในการให้สัมภาษณ์หรือให้ข้อมูลได้ จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนชลกันยานุกูล และในกรณีที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมารับตำแหน่งใหม่ภายหลังจากที่โรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ จะทำการสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมในประเด็นข้อคำถามเดียวกัน โดยกรณีดังกล่าว ได้มีผู้อำนวยการโรงเรียนมารับตำแหน่งใหม่จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านบึง “มนูญวิทยาการ” และโรงเรียนบ้านสวน (จันอนุสรณ์) รวมจำนวนผู้บริหารโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำที่ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 11 คน

3.2.2 สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (โรงเรียนละ 1 คน) และครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ (โรงเรียนละ 1 คน) เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในกรณีที่โรงเรียนมีหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำเป็นบุคคลเดียวกันผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เพียงคนเดียว รวมจำนวนครูที่ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 15 คน

3.2.3 สัมภาษณ์นักเรียน (โรงเรียนละ 2 คน) เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) รวมจำนวนนักเรียนที่ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 18 คน

3.2.4 สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน (โรงเรียนละ 2 คน) เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) รวมจำนวนผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 18 คน

รายละเอียดของจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสัมภาษณ์ ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ได้นำเสนอในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำ ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550		ประเด็นการสัมภาษณ์
1. ผู้บริหารโรงเรียน (11 คน)		
ผู้อำนวยการโรงเรียน (8 คน)		- ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน
รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (3 คน)		- ด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน
2. ครู (15 คน)		
หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (9 คน)		- ด้านการจัดการเรียนการสอน
		- ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ (6 คน)		
3. นักเรียน (18 คน)		
		- ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณครู

ตารางที่ 2 (ต่อ)

<p>ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำ ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550</p>	<p>ประเด็นการสัมภาษณ์</p>
<p>4. ผู้ปกครองนักเรียน (18 คน)</p>	<p>- ด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจาก การที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำ ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาปฏิบัติ</p>
<p>รวมจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ (61 คน)</p>	

การเข้าสู่สนามแบบเปิดเผยตัว ใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550

3.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการจัดสนทนาโดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสนทนาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ดังกล่าวเสนอในการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มนักวิชาการและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ

ในการจัดการสนทนากลุ่มดังกล่าวผู้วิจัยได้จัดส่งเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ในการจัดสนทนากลุ่ม วัตถุประสงค์ในการวิจัย ผลการวิจัยที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งประเด็นหัวข้อการสนทนากลุ่มให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้รับทราบและเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ประมาณ 1 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้การทดสอบค่าที่ (t-test) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

สำหรับในส่วนขอแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ที่ข้อมูลมีการแบ่งเป็น 3 ระดับ และ 5 ระดับ มีการกำหนดความหมายและเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

เกณฑ์ในการแปลความหมายของความสนใจในเรื่องการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยมีการแปลความหมาย ดังนี้

คะแนน	ความหมาย
3	สนใจเป็นอย่างมาก
2	สนใจ
1	ไม่สนใจ

การแปลความหมายข้อมูล

2.50-3.00	การแปลความหมาย	สนใจเป็นอย่างมาก
1.50-2.49	การแปลความหมาย	สนใจ
1.00-1.49	การแปลความหมาย	ไม่สนใจ

เกณฑ์ในการแปลความหมายการให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ที่ว่าด้วยการ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ ผู้วิจัยนำระดับคะแนนที่เฉลิมชัย วาสะสิริ (2533: 47) ใช้ในการแปลความหมายมาประยุกต์ใช้กับการแปลความหมาย ดังนี้

คะแนน	ความหมาย
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

การแปลความหมายข้อมูล

4.50-5.00	การแปลความหมาย	มากที่สุด
3.50-4.49	การแปลความหมาย	มาก
2.50-3.49	การแปลความหมาย	ปานกลาง
1.50-2.49	การแปลความหมาย	น้อย
1.00-1.49	การแปลความหมาย	น้อยที่สุด

ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่มข้อมูล โดยถ้ามีผู้ที่พูดซ้ำในเรื่องเดิมจะบันทึก

ความถี่ไว้ท้ายข้อความด้วยตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบความเรียงตามประเด็น ดังนี้

- 1.1 ความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 คุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่มข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบความเรียง แบ่งตามประเด็นดังนี้
  - 2.1 การบริหารจัดการโรงเรียน
  - 2.2 การพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน
  - 2.3 การจัดการเรียนการสอน
  - 2.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 2.5 การประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู
  - 2.6 พฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเสนอเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

มีการยกตัวอย่างคำพูดของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อให้เห็นรายละเอียดมากขึ้นในประเด็นต่างๆ และนำข้อมูลจากทั้งสองส่วนคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เสนอเป็นภาพรวมเพื่อนำเสนอในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3. ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและยกตัวอย่างคำพูดของนักวิชาการและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่น่ากลยุทธิ์ไปดำเนินการปฏิบัติ เพื่อให้เห็นรายละเอียดในประเด็นต่างๆ มากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม

- 1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกลุ่มข้อมูล ตามประเด็นดังนี้
  - 1.2.1 ความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.2.2 คุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียนและการตอบแบบสัมภาษณ์ของบุคลากรภายในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550

- 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา
- 2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
- 2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของบุคลากรภายในโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพทั่วไป

สถานภาพทั่วไป	ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ		รวม
	ภายในโรงเรียน		
	ผู้บริหารโรงเรียน	ครู	
	จำนวน (N=162)	จำนวน (N=164)	จำนวน (N=326)
1. เพศ			
ชาย	89 (54.9)	37 (22.6)	126 (38.7)
หญิง	73 (45.1)	127 (77.4)	200 (61.3)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)
2. อายุ			
ต่ำกว่า 30 ปี	2 (1.2)	4 (2.4)	6 (1.8)
30-39 ปี	3 (1.9)	16 (9.8)	19 (5.8)
40-49 ปี	59 (36.4)	76 (46.3)	135 (41.4)
50 ปี ขึ้นไป	98 (60.5)	68 (41.5)	166 (50.9)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1 (0.6)	4 (2.4)	5 (1.5)
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	1 (0.6)	0 (0.0)	1 (0.3)
ปริญญาตรี	74 (45.7)	147 (89.6)	221 (67.8)
ปริญญาโท	85 (52.5)	13 (7.9)	98 (30.1)
ปริญญาเอก	1 (0.6)	0 (0.0)	1 (0.3)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)
4. ประสบการณ์ในการทำงานเป็นข้าราชการครู			
1-5 ปี	3 (1.9)	10 (6.1)	13 (4.0)
6-10 ปี	4 (2.5)	8 (4.9)	12 (3.7)
11-15 ปี	14 (8.6)	20 (12.2)	34 (10.4)
15 ปี ขึ้นไป	141 (87.0)	126 (76.8)	267 (81.9)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานภาพทั่วไป	ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ		รวม
	ภายในโรงเรียน		
	ผู้บริหารโรงเรียน	ครู	
	จำนวน (N=162)	จำนวน (N=164)	จำนวน (N=326)
5. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม			
เคย	156 (96.3)	144 (87.8)	300 (92.0)
ไม่เคย	6 (3.7)	20 (12.2)	26 (8.0)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)
6. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
เคย	131 (80.9)	101 (61.6)	232 (71.2)
ไม่เคย	31 (19.1)	63 (38.4)	94 (28.8)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียน เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ รับผิดชอบภายในโรงเรียน พบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.9 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 60.5 ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมาคือ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 45.7 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นข้าราชการครูเป็นเวลา 15 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 87.0 ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 96.3 และส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 80.9

ครู ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 77.4 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 50 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 41.5 ครูส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 89.6 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นข้าราชการครูเป็นเวลา 15 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 76.8 ครูส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 87.8 และส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 61.6

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน

ตำแหน่งหน้าที่ รับผิดชอบภายใน โรงเรียน	ความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำ ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	จำนวน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย	t	p
ผู้บริหารโรงเรียน	162	2.62	0.488	สนใจเป็นอย่างมาก	2.890	0.004*
ครู	164	2.46	0.512	สนใจ		
รวม	326	2.54	0.506	สนใจเป็นอย่างมาก		

(*p < 0.05)

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียนมีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสนใจเป็นอย่างมาก ($\bar{x}=2.62$) ซึ่งสูงกว่าครูที่มีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสนใจ ($\bar{x}=2.46$)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนา

รายการ	ความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำ ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	จำนวน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย	t	p
1. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม						
เคย	300	2.55	0.498	สนใจเป็นอย่างมาก	1.604	0.110
ไม่เคย	26	2.38	0.571	สนใจ		
2. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง						
เคย	232	2.58	0.495	สนใจเป็นอย่างมาก	2.303	0.022*
ไม่เคย	94	2.44	0.520	สนใจ		

(*p < 0.05)

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกัน มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมีความสนใจอยู่ในระดับสนใจเป็นอย่างมาก ($\bar{x}=2.55$) และผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีความสนใจอยู่ในระดับสนใจ ($\bar{x}=2.38$)

และพบว่าบุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสนใจในระดับสนใจเป็นอย่างมาก ($\bar{x}=2.58$) สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสนใจในระดับสนใจ ($\bar{x}=2.44$)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละของบุคลากรภายในโรงเรียน จำแนกตามความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน		รวม
	ผู้บริหารโรงเรียน	ครู	
	จำนวน (N=162)	จำนวน (N=164)	
1. การรับรู้เกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1			
ทราบ	158 (97.5)	158 (96.3)	316 (96.9)
ไม่ทราบ	4 (2.5)	6 (3.7)	10 (3.1)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)
2. การนำกลยุทธ์ต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 มาดำเนินการปฏิบัติ			
นำมาปฏิบัติในทุกกลยุทธ์	79 (48.8)	67 (40.9)	146 (44.8)
นำมาปฏิบัติบางกลยุทธ์	83 (51.2)	95 (57.9)	178 (54.6)
ไม่ได้นำกลยุทธ์ใดมาปฏิบัติ	0 (0.0)	2 (1.2)	2 (0.6)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)
3. การจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย”			
มี	162 (100.0)	163 (99.4)	325 (99.7)
ไม่มี	0.0 (0.0)	1 (0.6)	1 (0.3)
รวม	162 (100.0)	164 (100.0)	326 (100.0)

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียน เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน พบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่รับทราบเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 คิดเป็นร้อยละ 97.5 ส่วนใหญ่ได้นำกลยุทธ์ต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 มาปฏิบัติในบางกลยุทธ์ คิดเป็นร้อยละ

51.2 รองลงมาคือ นำมาปฏิบัติในทุกกลยุทธ์ คิดเป็นร้อยละ 48.8 และผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองกลยุทธ์ คิดเป็นร้อยละ 100

ครู ส่วนใหญ่รับทราบเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 คิดเป็นร้อยละ 96.3 ส่วนใหญ่ได้นำกลยุทธ์ต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาปฏิบัติในบางกลยุทธ์ คิดเป็นร้อยละ 57.9 รองลงมาคือ นำมาปฏิบัติในทุกกลยุทธ์ คิดเป็นร้อยละ 40.9 และครูส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองกลยุทธ์ คิดเป็นร้อยละ 99.4

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน

ตำแหน่งหน้าที่ รับผิดชอบภายใน โรงเรียน	การให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ					
	จำนวน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย	t	p
ผู้บริหารโรงเรียน	162	4.23	0.653	มาก	2.119	0.035*
ครู	164	4.07	0.670	มาก		
รวม	326	4.15	0.665	มาก		

(*p < 0.05)

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.23$) ซึ่งสูงกว่าครูที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.07$)

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ จำแนกตามประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนา

รายการ	การให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติ					
	จำนวน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย	t	p
1. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม						
เคย	300	4.17	0.670	มาก	2.120	0.042*
ไม่เคย	26	3.92	0.560	มาก		
2. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง						
เคย	232	4.24	0.651	มาก	3.773	0.000*
ไม่เคย	94	3.94	0.653	มาก		

(*p < 0.05)

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกัน ได้ให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.17$) สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.92$)

และพบว่าบุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ได้ให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.24$) สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.94$)

1.2.1 ความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปปฏิบัติ

จากการส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นดังกล่าวจำนวน 240 คน จากจำนวนของผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 326 คน จัดเรียงลำดับข้อมูลตามความถี่ ดังนี้

บุคลากรภายในโรงเรียนมีความเข้าใจว่า คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี (99 คน) คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีจิตใจที่ดีก่อน (77 คน) เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริต อุดมทุน ขยัน มีสติปัญญา แบ่งปัน และประหยัดอดออม (67 คน) เข้าใจว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมอันสอดคล้องกับเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอนเกี่ยวกับเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน (48 คน) เป็นการให้คุณธรรมเป็นตัวกำกับการใช้ความรู้ (31 คน) คือ การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง (27 คน) คือ การนำธรรมะ คำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (20 คน) และมีบุคลากรภายในโรงเรียนบางส่วนได้ตอบแบบสอบถามโดยอธิบายถึงความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงรัฐ ทั้งในพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีความประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต้องรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม (8 คน) เข้าใจว่าเป็นการนำเอา 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการมาปฏิบัติในโรงเรียน (5 คน) เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง อุดมตนเองได้ (2 คน) และมีความเข้าใจว่า คือ การสร้างจิตสำนึกในความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (1 คน)

1.2.2 คุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นดังกล่าวจำนวน 240 คน จากจำนวนของผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 326 คน ซึ่งครอบคลุมคุณธรรมต่างๆ ดังได้นำเสนอในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 คุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง

คุณธรรม	คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม
8 คุณธรรมพื้นฐาน	
ประหยัดอดออม (146 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็น ควรแก่ฐานะและเก็บออม (22 คน) - รู้จักเลือกใช้ของใช้ ตลอดจนการใช้ของที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่า (10 คน) - วางแผนการใช้จ่าย ทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย (4 คน) - ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านประหยัดอดออม (109 คน)
ซื่อสัตย์ สุจริต (132 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่โลภ ไม่คดโกงผู้อื่น (7 คน) - มีจิตใจมั่นคงที่จะไม่ทำในสิ่งที่ผิดต่อตนเองและผู้อื่น (7 คน) - ประพฤติตรงต่อเวลา หน้าที่ อาชีพของตนเอง (4 คน) - ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรง ไม่ยกยอก ไม่พุดบด ไม่คอร์รัปชัน (4 คน) - มีความจริงใจ ปราศจากอคติและลำเอียง (3 คน) - ไม่อยากได้ของผู้อื่น (2 คน) - โปร่งใส ตรวจสอบได้ทุกเรื่อง (2 คน) - ทำตามข้อตกลง (1 คน) - เก็บเงินหรือสิ่งของได้แล้วนำส่งคืน (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านซื่อสัตย์ สุจริต (101 คน)
ขยันหมั่นเพียร (116 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่นิ่งดูตาย กระตือรือร้นในการทำงาน ตั้งใจเรียน ตั้งใจปฏิบัติ งาน ไม่เกียจงาน (9 คน) - หมั่นเพียรทำหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วง (7 คน) - มีความตั้งใจจริง (3 คน) - ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก แม้จะไม่ได้ผลสำเร็จตามคาดหวัง (2 คน) - ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง หรือใช้เวลาอย่างเปล่าประโยชน์ (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านขยันหมั่นเพียร (94 คน)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

คุณธรรม	คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม
สามัคคี (48 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรักและความสามัคคี กลมเกลียวในหมู่คณะ (5 คน) - ร่วมมือกันปฏิบัติงาน (3 คน) - ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (2 คน) - ร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง (1 คน) - จัดความขัดแย้ง รู้จักสันติและสมานฉันท์ (1 คน) - ไม่สร้างความแตกแยก (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านสามัคคี (35 คน)
มีระเบียบวินัย (42 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบข้อตกลงของสังคม (8 คน) - มีระเบียบวินัยในตนเองและสังคม (5 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านระเบียบวินัย (29 คน)
มีน้ำใจ (33 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักแบ่งปัน (4 คน) - ช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน (4 คน) - เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (1 คน) - มีความเอื้ออาทรระหว่างกัน (2 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านมีน้ำใจ (22 คน)
สุภาพอ่อนน้อม (23 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสม (4 คน) - มีจิตสำนึกที่ดี ประณีประนอม (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านสุภาพอ่อนน้อม (18 คน)
สะอาด (19 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - รักษาความสะอาดของสถานที่ และสุขอนามัยของตน (6 คน) - มีจิตใจแจ่มใส คิดดีต่อผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยา (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านสะอาด (12 คน)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

คุณธรรม	คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม
คุณธรรมอื่นๆ	
อดทนอดกลั้น (91 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถทนต่อสภาวะกดดันต่างๆ ได้ เช่น ทนต่อร้อน ต่อหนาว ต่อความหิวกระหาย ความยากลำบากต่างๆ และต่อการทำงานหนัก (7 คน) - ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค ต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคอย่างเข้มแข็ง (5 คน) - ตั้งมั่นทำหน้าที่หรือทำงาน (2 คน) - พึ่งพาตนเอง (2 คน) - อดทนในความอยากได้อะไรก็มี (1 คน) - ยับยั้งชั่งใจ (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านอดทนอดกลั้น (73 คน)
พอเพียง พอประมาณ (55 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - มีความต้องการที่ต้องไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น (6 คน) - ไม่หุหรรพุ่มเฟื่อย (2 คน) - พอประมาณในความเป็นอยู่ ในการคิด (1 คน) - ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (1 คน) - ไม่ย่อท้อต่อหน้าที่ที่ทำ (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านพอเพียง พอประมาณ (44 คน)
สติปัญญา (38 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านสติปัญญา (38 คน)
แบ่งปัน (32 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - แบ่งปันในส่วนที่ตนมีหรือรู้จักให้กับผู้อื่นบ้าง (5 คน) - รู้จักการให้บริจาคตักกับผู้ที่ควรบริจาคให้ (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านแบ่งปัน (26 คน)
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (26 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถ (2 คน) - แบ่งปันสิ่งของ (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (23 คน)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

คุณธรรม	คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม
รับผิดชอบ (24 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ (2 คน) - มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ตนเองเป็นอย่างดี (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านรับผิดชอบ (21 คน)
เสียสละ (25 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น (2 คน) - รู้จักให้และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (2 คน) - ช่วยเหลือผู้อื่นเสมอๆ เมื่อมีโอกาส (2 คน) - ให้โอกาสผู้ที่ด้อยกว่า (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านเสียสละ (18 คน)
มีเหตุผล (19 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี (3 คน) - มีความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิต (1 คน) - ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านมีเหตุผล (14 คน)
รอบคอบ (17 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านรอบคอบ (17 คน)
พึ่งตนเอง (14 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านพึ่งตนเอง (14 คน)
เมตตา (11 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านเมตตา (11 คน)
รอบรู้ (8 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านซื่อสัตย์ สุจริต (101 คน)
ไม่เบียดเบียน (8 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านไม่เบียดเบียน (8 คน)
กตัญญู (7 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านกตัญญู (7 คน)
ใฝ่รู้ (4 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - สนใจขวนขวายหาความรู้ตลอดเวลา เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านใฝ่รู้ (3 คน)
ระมัดระวัง (4 คน)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านระมัดระวัง (4 คน)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

คุณธรรม	คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม
คุณธรรมอื่นๆ	
ตรงต่อเวลา (3 คน)	- ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านตรงต่อเวลา (3 คน)
มีภูมิคุ้มกัน (4 คน)	- รู้เท่าทันเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้อง (1 คน) - ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านภูมิคุ้มกัน (3 คน)

นอกจากนี้บุคลากรภายในโรงเรียนบางส่วนมีความเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุมคุณธรรมทุกๆ เรื่อง (4 คน) และมีความเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลายหลักธรรมด้วยกัน โดยจัดเรียงลำดับข้อมูลตามความถี่ ดังนี้

อิทธิบาท 4 (21 คน) มรรค 8 (17 คน) พรหมวิหาร 4 (15 คน) เบญจศีล-เบญจธรรม (13 คน) สังคหัตถ์ 4 (13 คน) หิริโอตตปปะ (6 คน) ไตรสิกขา (5 คน) อริยสัจ 4 (4 คน) ทิวฐฐัมมิกัตถประโยชน์ (4 คน) สันโดษ (3 คน) สัมปรีชธรรม 7 (2 คน) ธรรมาภิบาล (1 คน) คิหิสุข (1 คน) ฆราวาสธรรม (1 คน) สาราณียธรรม (1 คน) และไตรลักษณ์ (1 คน)

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นดังกล่าว จำนวน 171 คน จากจำนวนของผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 326 คน โดยจัดเรียงลำดับข้อมูลตามความถี่ ดังนี้

1. วิธีการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (81 คน)

โดยเห็นว่าควรมีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงไปในทุกสาระวิชา ทุกสาระการเรียนรู้ และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (34 คน) ควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการเสริมสร้างคุณธรรม เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี กิจกรรมชุมนุม โครงการธนาคารความดี โครงการธนาคารขยะ (17 คน) ในส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนต้องให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และทำบ่อยๆ (13 คน) ฝึกให้เด็กรู้จักการนำสิ่งของต่างๆ มาใช้ใหม่ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (5 คน) กิจกรรมที่โรงเรียนจัดควรมีความหลากหลาย เหมาะสมแก่วัยของผู้เรียน (3 คน) มีการจัดให้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน (2 คน) ให้เด็กได้สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติสมาธิ (2 คน) มีการนำพระมา

สอนธรรมชาติในโรงเรียน (2 คน) นำเอาเรื่องของศีล 5 และคุณธรรมต่างๆ มาสอนนักเรียน (1 คน) ทุกสาระวิชาควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในการปลูกฝังคุณธรรม (1 คน) และฝึกฝนให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน (1 คน)

2. การให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (78 คน)

เสนอให้มีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ (56 คน) ซึ่งคุณธรรมที่ควรปลูกฝัง ได้แก่ ความประหยัดอดออม ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความพอเพียง พอประมาณ ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความกตัญญู และความมีสติ นอกจากนี้ยังได้เสนอว่าควรนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเน้นและปลูกฝังให้นักเรียน (3 คน) เช่น หลักอิทธิบาท 4 มรรค 8 และหิริโอตตัปปะ การปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ที่สำคัญควรเริ่มจากการทำให้บุคคลทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของคุณธรรม (8 คน) โดยถือว่าคุณธรรมนั้นเป็นเรื่องจำเป็นในสังคม ควรปฏิบัติและเร่งสร้างอย่างรีบด่วน (6 คน) ซึ่งประโยชน์ที่เกิดจากการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนจะมีหลายประการ (5 คน) เช่น การอยู่ในสังคมได้อย่างรู้เท่าทันชีวิตมีแต่ความสุข รู้จักตนเอง ทำให้สังคมน่าอยู่ และแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ประกอบกับการเข้ามาของสื่อต่างๆ ได้มีอิทธิพลอย่างมากทำให้เด็กเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี (3 คน)

3. บุคคลที่เกี่ยวข้องในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (64 คน)

บุคลากรภายในโรงเรียนได้ให้ความเห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยการเป็นแบบอย่างที่ดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากครู ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับเด็ก ผู้นำประเทศ ตลอดจนการให้เด็กนักเรียนได้เป็นแบบอย่างซึ่งกันและกัน (32 คน) ครูต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้เด็กนักเรียนมีคุณธรรม (9 คน) ผู้ปกครอง ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน (7 คน) การปลูกฝังคุณธรรมต้องอาศัยความร่วมมือ ความเอาใจใส่จากบุคคลทุกๆ ฝ่าย เช่น ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมมือกัน (5 คน) เริ่มต้นครูควรจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมในตัวเองก่อน (3 คน) เป็นผู้ที่ต้องให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนให้ทราบว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีคุณธรรมอะไร (2 คน) ครูควรได้สอนเรื่องของคุณธรรมทุกๆ วัน สอนซ้ำๆ (2 คน) ครูมีการผลิตสื่อที่ทันสมัย มีเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้อยากเรียนรู้ (2 คน) และครูต้องรู้จักให้โอกาสและรางวัลกับนักเรียน (1 คน) ตลอดจนมีการสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน (1 คน)

4. ระยะเวลาในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (36 คน)

โดยเห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมเป็นเรื่องที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และจริงจัง (14 คน) คุณธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ต้องใช้ระยะเวลา และต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป (11 คน) การ

ปลูกฝังคุณธรรมนั้นควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เป็นไปได้ควรเริ่มในระดับอนุบาล เป็นต้นไป (6 คน) และมีการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนในทุกระดับชั้น (5 คน)

5. นโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (30 คน)

ได้เสนอว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านนี้ควรมีนโยบายที่ชัดเจน และเมื่อนโยบายมาแล้วก็มีการนำมาปฏิบัติจริงโดยมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (9 คน) ควรมีนโยบายที่จะนำเอาวิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม กลับเข้ามาสอน (4 คน) ในส่วนของโรงเรียนควรมีการส่งเสริม พัฒนาด้านบุคลากร โดยการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรให้มีความเข้าใจตรงกันก่อน (4 คน) ในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีกิจกรรมตัวอย่างหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้เป็นตัวอย่างให้แก่โรงเรียนและครู (3 คน) โรงเรียนควรมีนโยบายการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นคุณธรรมมากขึ้น โดยกำหนดเป็นหลักสูตรของโรงเรียน (2 คน) เน้นให้ความสำคัญด้านวิชาการควบคู่กับด้านคุณธรรม (2 คน) ขยายเรื่องของคุณธรรมนี้ลงสู่ชุมชน (2 คน) มีนโยบายให้ครูลงโทษนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ เช่น การเขียนตี (2 คน) และมีระบบส่งเสริมความประพฤติ ควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน (2 คน)

6. การประเมินผล บุคลากรภายในโรงเรียนให้ข้อคิดเห็นว่า ควรมีการติดตามประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย (4 คน)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียนและการตอบแบบสัมภาษณ์ของบุคลากรภายในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550

จากการศึกษาเอกสารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า การคัดเลือกโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ได้มีการคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพในการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มาอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ครู ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของชุมชนรอบโรงเรียน

2. เป็นโรงเรียนที่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน

3. เป็นโรงเรียนที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และการเรียนรู้สอดแทรกในสาระต่างๆ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการ

4. บุคลากรส่วนใหญ่ในโรงเรียนสามารถเป็นแบบอย่างในด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม แก่สังคมได้

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดนั้น มีจำนวน 9 แห่ง และถ้าพิจารณาบริบทของโรงเรียน พบว่า ภายในโรงเรียนทั้ง 9 แห่งมีบริบทที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. โรงเรียนประถมศึกษา
2. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
3. โรงเรียนมัธยมศึกษา

จากการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน มีการดำเนินการดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา มีจำนวน 1 แห่ง คือ

2.1.1. โรงเรียนอนุบาลชลบุรี

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในระดับปฐมวัย และในช่วงชั้นที่ 1-2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) แบบประเภทไป-กลับ มีวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ จัดการศึกษาให้ก้าวทันความก้าวหน้าของโลกเทคโนโลยี มีภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการ

เรียนการสอน นักเรียนมีคุณธรรม ความเป็นไทย และทักษะกระบวนการคิด มุ่งพัฒนาทุกด้านสู่มาตรฐานระดับประเทศ และโรงเรียนได้มีการกำหนดพันธกิจไว้ดังนี้

1. บริหารจัดการศึกษาทั้งระดับปฐมวัยและประถมศึกษา โดยให้โรงเรียนเป็นฐานในรูปแบบ Three in one

2. ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

3. ยกระดับการสอนของครูสู่มาตรฐานและสร้างเครือข่ายชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4. พัฒนาผู้เรียนโดยมุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้และการใช้ชีวิตพอเพียง โรงเรียนได้กำหนดเป้าประสงค์ไว้หลายประการดังนี้

1. ผู้เรียนระดับปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาประสบการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาทุกคน

2. ผู้เรียนระดับประถมศึกษา ได้รับการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. มีความเข้มแข็งในการบริหารการศึกษาโดยให้โรงเรียนเป็นฐาน ในรูปแบบ Three in one

4. ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

5. โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้และภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

6. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมนำความรู้ และเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในการใช้ชีวิตประจำวัน

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการโรงเรียน ได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ โดยการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น และมีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการโดยมีการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ

ได้แก่ โครงการชีวิตวิถี โครงการส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้สู่การประยุกต์ใช้ชีวิตพอเพียง ซึ่งภายใต้โครงการนี้ได้มีการจัดทำศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย “บ้านคุณธรรม” เชิญวิทยากรมาบรรยายธรรมะ ให้นักเรียนทุกชั้นใส่บาตรอาหารแห้ง การจัดกิจกรรมทอดผ้าป่า จัดให้นักเรียนสวดมนต์นั่งสมาธิ เข้าค่ายธรรมะ “ค่ายพุทธบุตร” การประกวดแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ และกิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มีโครงการให้นักเรียนได้ทำบุญชื้อรายรับ-รายจ่าย และนอกจากนี้โรงเรียนยังได้เปิดให้นักเรียนนำเงินที่เหลือไปฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์ของโรงเรียนอีกด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“มันแน่นอนอยู่แล้ว สพฐ.ก็กำหนดนโยบายการศึกษามาให้เราปฏิบัติ เขตพื้นที่ก็จะมียุทธศาสตร์ที่รับจาก สพฐ.แล้วพอมาถึงโรงเรียนเนี่ย มันต่างสภาวะกัน โรงเรียนในเขตเมืองกับโรงเรียนในเขตชนบท โรงเรียนก็ต้องสามารถที่จะวางแผน คิดค้นหลักสูตรท้องถิ่นของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียนที่อยู่ในชนบทก็อาจจะคิดแนวทางจักสาน ทำเกษตรเต็มรูปแบบ แต่โรงเรียนในเมืองอาจจะไม่อาจทำได้แค่ต้นแบบตัวอย่างให้เด็กไปศึกษาเล่าเรียน หรือพาเด็กไปศึกษานอกสถานที่ ก็แล้วแต่สภาพ ซึ่งเราสามารถจะจัดหลักสูตรเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะของเราได้”

“แผนการบริหารงาน แผนกลยุทธ์ หรือแผนปฏิบัติการ มันเป็นกิจกรรม เป็นหน้าที่ที่โรงเรียนต้องจัดในทุกๆด้าน มันมีทั้งหมด 4 กลุ่มงาน กลุ่มงบประมาณ กลุ่มงานบุคลากร กลุ่มงานบริหารทั่วไป และกลุ่มงานวิชาการ เพราะฉะนั้น แผนที่จะนำคุณธรรมนำความรู้หรือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมันจะไปสอดแทรกอยู่ในกลุ่มงานวิชาการ ซึ่งจะแทรกเข้าไปในทุกๆ สาขาวิชาต่างๆ เป็นหลัก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็มีทุกแผนงานมันจะอยู่ในฝ่ายนโยบายและแผนของโรงเรียนนะอย่าง กำหนดว่าโครงการปีๆ ก็มีทุกกลุ่มงานทั้ง 4 กลุ่มงานก็จะมีโครงการที่จะมารองรับการบริหารจัดการทั้งหมด หรือส่วนที่เจาะจงตรงๆ เยอะมาก อย่างโครงการทุกวันพระอย่างที่ว่านะ โครงการเด็กเข้าค่ายพุทธบุตร โครงการจัดแหล่งเรียนรู้ที่ปลูกฝังคุณค่าความเป็นไทย หรือว่าโครงการชีวิตวิถีที่เล่าให้ฟังมันก็มีเอกสารอยู่”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีบ้านคุณธรรม จัดศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย (รวมจริยธรรม และดนตรีไทย) บรรยายธรรมะโดยพระสงฆ์ วิทยากร การสวดนั่งสมาธิก่อนเรียน การสวดมนต์สรภัญญะ ทุกวันศุกร์ ทอดผ้าป่าเป็นประจำเลย เข้าค่ายพุทธบุตร ประกวดแข่งขันธรรมะก็จะส่งประกวด เเทมที่แล้วก็เปิดบ้านคุณธรรม เราจะเป็นโรงเรียนแกนนำ ให้โรงเรียนเครือข่ายมาดู”

“ตอนนี้พี่ทำอยู่นะ มีเล่มอยู่เป็นบัญชี เล่มนี้ให้รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายแต่ละวัน คือให้รู้จักใช้อย่างพอเพียง ได้บันทึกจะรู้เลยว่าเขาใช้จ่ายควร-ไม่ควร ค่อยๆ ปลูกฝังไปก่อน โรงเรียนมีธนาคารรับฝากจากนักเรียน ตอนนี้อยู่ทุกวันพุธเอามาฝาก แล้วก็เอาเงินตรงนี้ไปฝากที่ออมสิน มีบัญชี จบ ป.6 เขาก็เบิกออกมา บางคนได้เป็นหมื่น เก็บตั้งแต่ ป.1”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชานอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วโรงเรียนยังมีการส่งเสริมในเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดให้มีกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนี้สามารถสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระวิชาได้เช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ที่โรงเรียนจะสอดแทรกไปในทุกกลุ่มสาระ แล้วก็มีการปฏิบัติที่หลากหลายๆ ด้านและก็หลายๆ วิธี...”

“นอกจากการสอดแทรกใน 8 สาระ ก็กิจกรรมนักเรียน มันก็จะเป็นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถสอดแทรกได้ทุกกลุ่มสาระเช่นกัน เช่น การจัดกิจกรรมไปทัศนศึกษา กิจกรรมอยู่ค่ายภาษาอังกฤษ เข้าค่ายวิทยาศาสตร์ หรือไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ หรือวันอนุบาลรำลึก หรือจัดงาน open house ในโรงเรียน ว่ายนํ้าดอกบัวเกมส์ กิจกรรมเหล่านี้มันสร้างคนได้ตามภารกิจของมัน แต่ว่าหลักการที่จะสร้างถ้าเราไปแทรกลงไป อย่างแข่งขันว่ายนํ้า แข่งกันอย่างเอาเป็นเอาตาย เอาชนะเอาแพ้กัน อย่างนี้ไม่มีคุณธรรมให้เขารู้ว่าแพ้ก็ต้องมีการพัฒนาตนเอง นี่คือนิยามคุณธรรมตัวหนึ่งละ ขณะที่ไม่ลำพอง นี่ก็เป็นคุณธรรมตัวหนึ่งละ เด็กเก่งก็ไม่ลำพองว่าตัวเองเก่ง ใครสู้ฉันไม่ได้... กิจกรรมสหกรณ์ก็เช่นกัน เด็กเป็นเจ้าของที่สหกรณ์...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“นอกจากด้านวิชาการแล้วมีกิจกรรม เช่น วันสำคัญทางศาสนาก็มี กิจกรรมให้เด็ก มีตักบาตรอาหารแห้งทุกวันพระใหญ่ เดือนละ 2 ครั้ง แล้วพระ จะบรรยายธรรมประมาณ 20 นาที”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า เป็นภาระหลักของโรงเรียนอยู่แล้วที่ ต้องจัดอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้ เป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งโรงเรียนได้จัดสถานที่และแหล่งเรียนรู้ขึ้น เช่น ห้องพุทธศาสน์ ห้องมินิเธียเตอร์ ศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย ศูนย์การเรียนรู้ชีวิตวิถี เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การจัดสถานที่มันก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องจัดตามภาระหลัก คือ จัดเป็น ห้องเรียน จัดเป็นห้องพิเศษ จัดเป็นห้องเสริมศักยภาพ จัดเป็นห้องแหล่งเรียนรู้ มันต้องจัดตามภาระหลักเรา...เศรษฐกิจพอเพียงนะที่ทำโครงการชีวิตวิถี ห้องพุทธ ศาสน์ก็ทำพุทธรูปที่หล่อจำลอง ที่เด็กเขาหล่อกัน หรือห้องเอกลักษณ์ไทยที่เด็ก จะได้มีโอกาสไปนั่งสมาธิ เด็กได้ไปศึกษาประวัติของผู้ที่มีอุปการคุณต่อโรงเรียน ห้องเกียรติยศ คนที่มีอุปการคุณต่อโรงเรียนเขาก็จะมีประวัติไว้ให้เด็กไปเรียนรู้”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีห้องพุทธศาสน์ ศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย ศูนย์การเรียนรู้ชีวิตวิถี เรา เป็นโรงเรียนแรกที่ใช้ เด็กรู้จักทำนา ข้าวเป็นไร่รู้จักหมดแหละ...มีห้องมินิเธีย เตอร์ที่ฉายหนังเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นโรงหนังเล็กจุได้ 110 คน เด็กจะมีวันดู ภาพยนตร์ แล้วก็โทรทัศน์วงจรปิด เปิดให้เด็กดูทุก 15 นาที ตอนเช้า เปิด เกี่ยวกับความรู้ มีพิธีกรน้อย ซึ่งจะเวียนทุกกลุ่มสาระ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุน การปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยทุกกิจกรรม ทุกโครงการที่ครูผู้สอนเขียนขึ้นและเสนอขอ งบประมาณจากโรงเรียนส่วนใหญ่จะได้รับการอนุมัติ ซึ่งงบประมาณดังกล่าวเป็นงบประมาณที่ ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลและจากรายได้ที่โรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้น ดังตัวอย่างคำ สัมภาษณ์ดังนี้

“ทุกแผนงาน โรงเรียนอาจจะไม่ได้เป็นผู้กำหนดโดยผู้อำนวยการละนะ แต่ว่าผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ครูมีโครงการเขียนมาของงบประมาณ ส่วนมากก็ 80-90% ที่ จะได้รับการอนุมัติ งบประมาณก็มาจากการจัดเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินที่

โรงเรียนหารายได้เองจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ทุกครั้งที่ครูขอมา เช่น พาเด็กไปปฏิบัติธรรม พาเด็กไปอบรมไปประชุม ไปเข้าค่าย จะได้รับการพิจารณาอนุมัติทั้งสิ้นนะ...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีการทุ่มงบประมาณ 6 แสนเพื่อเอามาสร้างแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมทุกอย่างเกี่ยวกับคุณธรรม โรงเรียนให้ความสำคัญมาก”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมให้เด็กมีคุณธรรม ตลอดจนเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมและสร้างอาคารสถานที่แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนมีส่วนผลักดันและส่งเสริมอยู่แล้ว...ชุมชนก็หวังให้เราให้เป็นที่หล่อหลอมลูกหลานของเขา เราหล่อหลอมไปได้มันก็คงไม่ดีทั้งหมดนะ แต่เวลาไปอยู่บ้านมันก็แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นก็ได้เป็นแค่แหล่งเพาะ แต่จะก่อให้เกิดให้ดีได้ มันต้องร่วมกันทั้งโรงเรียน ทั้งวัด ทั้งบ้าน...ต้องชื่นชมและต้องขอยกย่องท่านประธานคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน ท่านจะเน้นว่าทำอย่างไรจะสอนเด็กให้มีคุณธรรมตลอดเวลา มีโครงการอะไรที่จะต้องใช้เงินแล้วโรงเรียนไม่มี แล้วโครงการที่เกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยมที่ดีเรื่องนี้ล่ะก็ ท่านบอกเต็มที่เลย...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“ชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเยอะเลย อาคารโดมฝั่งนั้น ประชาชนให้...”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยได้ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมในวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียน วันชมนุมนศิษย์เก่า วันจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมวันเด็ก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการเชิญชวนให้มาร่วมกิจกรรมในวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียน วันเด็ก วันชุมนุมศิษย์เก่า วันจัดกิจกรรมทางศาสนา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีกิจกรรมหรือการดำเนินงานที่ประสานกับผู้ปกครองและชุมชนก็จะ เป็นกิจกรรมวันเด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.2, 4 มีนาคม 2551)

“มีกิจกรรมที่ประสานกับผู้ปกครองและชุมชน เช่น โรงเรียนมีการแสดง ให้เด็กได้เล่น ร้องรำเพลง วันที่โรงเรียนมีงาน มีให้ผู้ปกครองไปวัดด้วยกับ นักเรียน ทุกๆ วันสำคัญทางศาสนาอะไรอย่างนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.2, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนหลายวิธีด้วยกัน ได้แก่ การจัดทำเป็นลักษณะหนังสือหรือจดหมายเพื่อเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การประชุมผู้ปกครอง มีการประสานงานโดยใช้การโทรศัพท์ติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง การจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงขึ้นภายในโรงเรียน และการจัดทำเป็นวารสารโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การติดต่อประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนมีหลายวิธีนะที่ประจำ คือ ทำวารสารโรงเรียนทุกเดือน มีการประชุมผู้ปกครองปรึกษาหารือกันเป็นปกติ ภาคเรียนละครั้งสองครั้งแล้วแต่ภารกิจ มีเอกสารที่จะออกไปเป็นครั้งคราวจากโรงเรียนไปถึงผู้ปกครองเด็ก เชิญชวนให้มาร่วมกิจกรรมในวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียน วันชุมนุมศิษย์เก่า วันจัดกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ความเคลื่อนไหวในโรงเรียนมีอะไรบ้างเนี่ย ผู้อำนวยการจะจัดสร้างสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นนิ่งที่โรงเรียน และก็มีโครงการที่พบผู้อำนวยการสัปดาห์ละครั้งก็เล่าเรื่องความเป็นไปออกอากาศให้ผู้ปกครองได้ฟัง จะเป็นแอเรียประมาณ 20 กิโลเมตร รอบโรงเรียน มีห้องส่งวิทยุกระจายเสียง นี่เป็นเรื่องของการทำอย่างไรให้โรงเรียนกับชุมชนได้ใกล้ชิดกัน ได้รู้เขารู้เรา และเป็นการประชุมสัมพันธ์ภารกิจที่เราได้ปฏิบัติให้ชุมชนทราบ ได้ประชาสัมพันธ์สภาพปัจจุบัน ปัญหาให้ชุมชนได้ทราบ หรือรายงานความเคลื่อนไหว ความเจริญออกมา ความประสบความสำเร็จอะไรๆ ให้ชุมชนได้ทราบ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“ถ้ามีการจัดกิจกรรมอะไรก็ต้องมีหนังสือมาชี้แจง ฝากให้เด็กมาให้
ผู้ปกครอง หรือเป็นวารสารที่ทางโรงเรียนออกมาให้...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.2, 4 มีนาคม 2551)

“จะมีหนังสือไปเรียนเชิญมาเลย ฝากเด็กมาให้ และก็โทรศัพท์...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.2, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของโรงเรียน แต่ผู้ปกครองก็ได้มีส่วน
ช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน ได้แก่ การเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาเป็นวิทยากรอบรมให้
ความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมแก่นักเรียน และมีผู้ปกครองบางส่วนได้นำ
นักเรียนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัด
กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นและ
ร่วมแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มี จะบอกว่าส่วนมากมันเป็นหน้าที่เราที่ต้องจัดให้เด็ก แต่ว่าชุมชนมีส่วน
ส่วนร่วมก็อาจจะเป็นเรื่องที่ท่านประธานกรรมการสถานศึกษาสนับสนุนหรือให้
งบประมาณนี้ส่วนหนึ่ง ส่วนชาวบ้านก็มี เราจัดวัน open house เราเชิญมาร่วม
กิจกรรม มาเสนอความคิด เสนอทางวิชาการ มาจัดกิจกรรมวันกีฬา แข่งกีฬา
นักเรียน แข่งขันว่ายน้ำ หรือกิจกรรมวันเด็ก เรายังขอไป เขาเข้ามา มีอาหารมา
ให้ มีงบประมาณมาให้เด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมที่ผู้ปกครองมีส่วนเข้ามาช่วย เช่น ผู้ปกครองมาเป็นวิทยากร
หนึ่งละ ไปดูงานผู้ปกครองมาพาไปดูงานที่บ้านสุชาวดี”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการ
โรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ดีของ
ครูผู้สอน ความร่วมมือจากบ้าน วัด และโรงเรียน ที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน
ตลอดจนการให้ชุมชนได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนมากขึ้น ดังตัวอย่างคำ
สัมภาษณ์ดังนี้

“การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ปลูกฝังให้ครูลงไปประพฤติปฏิบัติกับเด็ก ทำอย่างไรให้ชุมชนมาให้ความสำคัญกับเด็ก ในเรื่องที่จะสอนเด็กให้ออกไปแล้ว ไปบ้านแล้วไม่ไปเล่นเกมส์ ไปบ้านแล้วไปช่วยพ่อแม่ทำงาน...รู้จักใช้จ่าย มันเป็นหน้าที่ของโรงเรียนอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามมันไม่เบ็ดเสร็จที่โรงเรียน มันจำเป็นต้อง บ้าน วัด โรงเรียนต้องมีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ใช่หน้าที่เฉพาะโรงเรียนเท่านั้น”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล ซึ่งมีทั้งปัญหาในตัวของคุณครูและตัวนักเรียนเอง โดยเฉพาะนักเรียนที่มีทัศนคติต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียนว่าเป็นเรื่องที่เซย์ ไม่ทันสมัย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ที่ไหนมีงานที่นั่นมีปัญหา ปัญหาใหญ่นี้ละคน เรื่องงบประมาณก็ไม่มี ปัญหาอะไรหรอก แต่ที่นี้เรื่องคน บางครั้งเราต้องยอมรับว่ามนุษย์เราเนี่ย หรือแม้แต่ครูบาอาจารย์ก็ไม่ใช่ว่าเป็นโสดาบันทุกคน ไม่ใช่ผู้ที่จะแล้วซึ่งกิเลส ทุกคนก็มีโลภ โกรธ หลงธรรมดา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีบ้างใหม่ๆ นักเรียนก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องเซย์ โบราณ เงิน แต่เดี๋ยวนี้อีกดีแล้ว ผู้ปกครองชอบใจตอบรับกันมาก”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยาย การส่งบุคลากรไปอบรมตามที่หน่วยงานอื่นๆ ที่จัดขึ้น มีการนิมนต์พระมาเทศน์สั่งสอนอบรมครูในโรงเรียน ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนเองได้มีการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนโดยการบอกกล่าวและพยายามสอดแทรกไปในการประชุมครูแต่ละครั้ง นอกเหนือจากการอบรมแล้วการพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนปฏิบัติ ได้แก่ การแจก

เอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่บุคลากร และการจัดให้บุคลากรได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เรื่องการพัฒนาบุคลากรมันก็เป็นทั้งหน้าที่ของผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นทั้งหน้าที่ของเขตพื้นที่ เป็นทั้งหน้าที่ของหน่วยงาน วัด หรือสถาบันที่รับผิดชอบเกี่ยวกับด้านนี้โดยตรง ทุกครั้งที่มีการเชิญชวน ที่ไม่พ้นความสามารถ หรือไม่ติดปัญหาอุปสรรคใดๆ ผู้อำนวยการจะสนับสนุนให้ครูไป เมื่อสองวัน อนุมัติให้ไปพัฒนาตนเองเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ไปค่ายอบรมตนเองอย่างนี้จะเรานิมนต์พระพยอม เคยนิมนต์มาพบปะเพื่อนครู อย่างเช่น พระมหาสมปอง เราเคยเชิญมาพบปะเพื่อนครู อย่างตัวผู้อำนวยการทุกครั้งที่ประชุมเด็กประชุมครูก็จะสอดแทรกตลอดเวลา เพราะว่ามีหน้าที่ต้องกระตุ้นอยู่แล้ว เพราะว่าจริงอยู่คนมาก คือ มีบุคลากรสองร้อยกว่าคนเนี่ยไม่น้อยนะ จะให้ดูแลทุกวันคงไม่ได้หรอก อาจจะมีครั้งคราวที่ประชุมพร้อมกัน...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“ที่นี่มีการจัดอบรมให้ความรู้กับบุคลากรเยอะ เราให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เชิญวิทยากรมาบรรยาย จัดเชิญวิทยากรมาพูดเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงเลย นอกเหนือจากการอบรมก็คือ แจกเอกสาร การไปศึกษาดูงาน ไปดูวัด ไปทำบุญร่วมทอดผ้าป่าด้วยกัน ไปทุกปีนะ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อบุคลากรเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อนั้น ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร เนื่องจากโรงเรียนมีครูจำนวนมาก และการพัฒนาบุคลากรบางครั้งต้องพิจารณาความเหมาะสมในการอนุมัติด้านงบประมาณ โดยการพัฒนาบุคลากรนั้นต้องไม่ไปกระทบต่อการเรียนการสอนนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เรื่องคนมีอยู่แล้ว เรื่องการบริหารคนหรือการพัฒนาคนมีอยู่แล้ว บางครั้งเขาอยากทำแต่เราก็ให้ทำไม่ได้ บางครั้งเราไม่อยากจะให้ทำ แต่เขาอยากทำก็มี มันก็ความจำเป็นมี แต่คนที่อยากไปทำน้อยมันก็เป็นปัญหา หรือความจำเป็นไม่มีแต่คนอยากจัดกิจกรรมนี้มากมันก็เป็นปัญหา เพราะฉะนั้นก็ต้องเศรษฐกิจพอเพียง เอาตามความเหมาะสม และทุกอย่างควรมีการพิจารณา

ไต่ร่ตรงและเห็นชอบ ใช้งบประมาณต้องเห็นชอบหน่วย ถ้าไม่ใช้งบประมาณก็
ดูว่าเวลาที่คุนไป กระทบกับการเรียนการสอนใหม่ การอบรม การประชุมก็ดี
มันดีต่อส่วนรวมใหม่กับหน้าที่ใหม่ ก็ต้องไต่ร่ตรง เพราะฉะนั้นการบริหารที่ได้มี
คนทีนนมีปัญหายอยู่แล้ว”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 28 กุมภาพันธ์ 2551)

“ปัญหาคือ บุคลากรเยอะ ตั้ง 200 กว่าคนทั้งประจำละอ้ตราจ้าง แต่ก็
ดำเนินการและก็ถึงเด็ก”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่า
โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมใน
เนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งใน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนในเนื้อหาของหน่วยเศรษฐศาสตร์ และเรื่องคุณธรรมสอนใน
เนื้อหาของหน่วยพระพุทธศาสนา และหลังแผนการสอนทุกวิชาจะมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ของนักเรียนไว้ว่าเมื่อจบการเรียนการสอนแล้วนักเรียนจะมีคุณธรรมอะไรบ้าง ดังตัวอย่าง
คำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนของเราทำทั้งโรงเรียนโดยบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ นะ
คะ ทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรม 8 ประการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่ม
สาระการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นก็จะอยู่ในเนื้อหาที่สอนทุกวิชา สอนเสร็จแล้วครู
จะต้องรู้ว่าชั่วโมงนี้ได้คุณธรรมอะไร ทุกวิชามีการประเมินคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิด
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก”

“ในกลุ่มสาระสังคมฯ ถ้าในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงเราจะจัดเข้าใน
หน่วยเศรษฐศาสตร์นะคะ ใส่เนื้อหาลงไปเลยทั้งทฤษฎีและตัวอย่าง และให้
นักเรียนทำเลย บรรจุเข้าเป็นเนื้อหาเลย ส่วนตัวคุณธรรมเนี่ยก็จะอยู่ในของหน่วย
พระพุทธศาสนา...เหล่านี้จะไปตามแผนการสอน ใน 1 ชั่วโมงที่เราสอนไม่ว่าจะ
เรื่องอะไรก็แล้วแต่ก็จะมีคุณธรรมทุกเรื่องทุกวิชานะ ความสามัคคีมีไหม ถ้าจัด

กระบวนการกลุ่ม มี ความซื่อสัตย์มีใหม่ มี ขณะที่เราสอนอยู่กับนักเรียน ทุกวิชา
หลังแผนการสอนจะต้องบอกว่าได้คุณธรรมอะไร”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาด้าน
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอน เมื่อครูยังไม่มีความรู้ความ
เข้าใจเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีพอ ทำให้ไม่สามารถประยุกต์และนำไปจัดการเรียนการ
สอนให้แก่นักเรียนได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาก็คือว่า คุณครูที่สอนยังไม่ค่อยเข้าใจยังไม่ลึกซึ้งในหลัก
เศรษฐกิจพอเพียง ยังไม่เข้าใจชัดเจน รู้แต่ผิวๆ ยังไม่ลึก เพราะฉะนั้นความที่จะ
ไปลงกับเด็กก็จะยังไม่เข้าใจ ควรจะส่งเสริมให้มากกว่านี้ ควรจะมีเอกสาร จัด
อบรม ก็จัดอบรมเรียกไปวันหนึ่งเนี่ย ถ่ายเอกสารมามันไม่ใช่ อย่างครูเป็นคนที่
ค้นคว้า ท่องเว็บไซต์ ครูก็จะได้เปรียบตรงนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระจะได้ไปอบรม
บ่อย แต่คนที่ไม่ได้ไปละ และเอกสารให้มาให้มาชุดเดียว โรงเรียน ครูกลุ่มสาระ
สังคมมี 18 คน ก็จะไม่พอเพียงกัน คุณครูก็แก้ปัญหาโดยการมาถ่ายเอกสารแจก
ให้ แต่ก็ไม่เหมือนกับเล่มจริง ใครๆ เขาก็อยากได้เล่มจริง บางทีเรากลับมา
เผยแพร่ เอกสารเราก็มีไม่พอ...ด้านอื่นคงไม่มี”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่า ผู้ที่มี
ส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ ครูประจำชั้น และครู
แนะแนว โรงเรียนได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม ซึ่งเป็น
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักของโรงเรียน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำ
ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งโครงการ หน่วยงานต่างๆ ของแต่ละกลุ่มสาระการ
เรียนรู้อีกถือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลัก ได้แก่ คุณครูประจำชั้น แล้วก็หัวหน้า
แนะแนว คุณครูแนะแนวคอยคุมอีกทีนึง แต่งานจะแจกไปตามครูประจำชั้น พอ
ถึงชั่วโมงทุกคนจะต้องสอดแทรกเข้าไป”

“คือทุกกลุ่มสาระเขาจะมีนะ หลักๆ ก็มีกิจกรรมชุมนุม กิจกรรมแนะแนว และมีลักษณะโครงการ โครงการของแต่ละกลุ่มสาระจัดขึ้น เพื่อให้มันครอบคลุม ...ชุมนุมก็จะเป็นไปตามกลุ่มสาระก็จะเน้นกันไป กิจกรรมแนะแนวก็จะมีใบงาน ให้ทำเป็นชุดๆ ซึ่งจะมีเรื่องคุณธรรมสอดแทรกอยู่”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรม ทุกโครงการ ทั้งนี้ต้องมีการทำทั้งระบบโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนให้ความสำคัญมากเพราะว่าเขาไปประเมินตอนปลายภาค ให้คะแนน ทำช่องคะแนนและก็ได้โครงการนี้ได้เท่าไร ลูกเสือได้เท่าไร สมมุติคะแนน 100 และก็ได้มารวม เอาตัวโครงการ เอาเรื่องย่อยๆ มา แล้วปลายภาคก็จะประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งถือว่าโรงเรียนให้ความสำคัญมาก”

“ที่ได้ผลดี มันก็คือทุกโครงการ ทุกกิจกรรมจะต้องไปด้วยกัน ต้องทำทั้งระบบ จะทำหมวดเดียวก็ไปไม่รอด ไม่เกิดผล ต้องทำทั้งระบบเลย”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาด้านเวลา ซึ่งมีความจำกัดด้านเวลา คือเนื้อหาวิชาการที่ต้องสอนมีมากแต่เวลามีน้อย ทำให้เหลือเวลาที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจำกัดลง โรงเรียนจึงต้องดำเนินการขยายเวลาออกไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาก็คือว่าเวลามันน้อยนะ ถ้าโรงเรียนไหนไม่จัดเวลามาให้มันก็จะไม่ค่อยได้ผล เนื้อหาเยอะอยู่แล้ว และถ้าเราไม่จัดเวลาให้ยืดออกไป อย่างอนุบาลชลบุรีก็จะจัดเวลาให้ยืดออกไป ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ นักเรียนให้ความร่วมมือ ยืดเวลาจากเวลาปกติ โรงเรียนเลิก 15.30 น. เราก็จะเลิก 16.00 น. และเราก็ช่วยผู้ปกครองดูแลด้วย”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 22 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณ

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ปรากฏในลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมโดยสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า ซึ่งจะมีครูที่เป็นครูเวรประจำวันมากล่าวอบรมกับนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ถือว่ามีมากนะคะ สมมุติเราเรียนวิชาอะไรอยู่ครูก็จะสอดแทรกอยู่เรื่อย เรื่องไหนที่เรียนก็ชักจูงให้มันน่าสนใจ อย่างชั่วโมงพัฒนาผู้เรียนนะคะ อาจารย์คนไหนมีเรื่องอะไรจะพูดกับนักเรียน อย่างเรื่องมารยาท เรื่องการทิ้งขยะ เรื่องมารยาทคุณครูก็จะบอกว่า เข้าโรงเรียนมาป๊อบสวัสดิ์ จากแรกๆ ก็ยังไม่สวัสดิ์กัน พอหลังๆ ก็สวัสดิ์กันมากขึ้น ตอนแรกก็มีตำหนิ แต่ตอนนี้มีชมทุกคนเลย เรื่องการทิ้งขยะคือจากการเข้ามาโรงเรียนแรกๆ ขยะจะเกลื่อนเลย แต่พอพักกลางวัน คือโรงเรียนจะดูจะสะอาดขึ้น”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ข.2, 5 มีนาคม 2551)

“หนูคิดว่าอยู่ในระดับที่มาก เวล่านักเรียนไม่ส่งงานก็จะมีครูลงโทษ และก็บอกว่าต้องส่งนะ ต้องมีความรับผิดชอบอะไรอย่างนี้ค่ะ ทุกเช้าหน้าเสาธงมีคุณครูมาอบรมนักเรียนทุกวันเรื่องการเก็บขยะ ช่วงเช้าก็จะมีคุณครูที่เป็นเวรประจำวันมาอบรม”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส พ.2, 5 มีนาคม 2551)

และครูใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีความรับผิดชอบในการเรียนการสอนและเข้าสอนอย่างตรงเวลา ตลอดจนเมื่อครูเห็นขยะตกอยู่บนพื้นจะเก็บทิ้งเพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่ก็ถือว่ามาก ถ้าคุณครูเห็นว่า มีขยะตกอยู่ คุณครูก็เก็บหรือบางครั้งก็เรียกให้นักเรียนเก็บ แล้วคุณครูจะมีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ข.2, 5 มีนาคม 2551)

“ส่วนใหญ่ก็มาก อย่างเช่น การเข้าสอนตรงเวลา มีทั้งทำเป็นแบบอย่าง และก็สั่งสอนในห้องเรียนด้วย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส พ.2, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วนสำคัญต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่า ส่วนใหญ่ของนักเรียนจะใช้ชีวิตในโรงเรียนอยู่กับครูเป็นระยะเวลาช้านาน และใช้เวลามากกว่าอยู่ที่บ้านกับพ่อแม่ เพราะฉะนั้นครูจึงมีความสำคัญ ถ้าครูได้ปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ แก่นักเรียน นักเรียนก็จะได้ดีและเป็นคนดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมาก ค่ะ หนูว่าครูมีความสำคัญมาก เพราะชีวิตของนักเรียนปัจจุบันนี้จะอยู่ที่โรงเรียนมากกว่าอยู่ที่บ้าน อย่างอยู่ที่โรงเรียน 5 วัน อยู่ที่บ้าน 2 วัน คือหยุดเสาร์-อาทิตย์ ครูจึงน่าจะมีส่วนมากเพราะอยู่กับคุณครูมาก”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ข.2, 5 มีนาคม 2551)

“คิดว่าครูอาจารย์ส่วนใหญ่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมากแล้ว และคิดว่าคุณครูสำคัญมากเลยคะ เพราะว่าครูประจำชั้นหรือครูต่างๆ เหมือนกับอยู่กับเรามาตั้งแต่อนุบาล รู้จักเราและก็อยู่กับเรานานมากๆ ทั้งวันเลย น่าจะมากกว่าพ่อแม่ด้วย คิดว่าคุณครูเป็นคนสำคัญ เพราะถ้าคุณครูปลูกฝังตรงนี้ เด็กจะได้ดีไปเลยคะ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส พ.2, 5 มีนาคม 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ยังมีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยังไม่ทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 และนอกจากนี้ยังมีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยังไม่ทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ปกครองที่ไม่ทราบได้ให้เหตุผลว่า เพราะไม่ได้เข้ามาคลุกคลีกับโรงเรียนมากนัก และในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนใช้ชีวิตอยู่เป็นระยะเวลาช้านาน ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ก็ต้องปลูกฝังสิ่งดีๆ แก่นักเรียนอยู่แล้ว แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักเรียนเองด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ไม่ทราบครับ เพราะไม่ค่อยได้มาคลุกคลีกับโรงเรียนเท่าไร ไม่ค่อยรู้เรื่องนัก”

“โรงเรียนมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียนและบุตรหลานก็มาก เพราะว่าอยู่โรงเรียนหลายวัน ตั้ง 5 วัน คุณครูก็มีส่วนที่จะสั่งสอนเด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.2, 5 มีนาคม 2551)

“ใช้ๆ ทราบ และที่เรียนจบไปแล้วทุกคนยอมรับทั้งนั้นเลย เขาส่งเสริม เขามีวันอะไร เขาก็มีพระมาอบรมสั่งสอน อบรมธรรมะอะไรเนี่ย จะมีทุกปีเลย”

“โรงเรียนมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังสิ่งดีๆ แต่ที่นี้มันดีทุกแห่ง พฤติกรรมของเด็กมันจะออกไปในทางที่ไม่ดีมันเป็นความประพฤติของเด็กมันเอง”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.2, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าการก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนได้เอาใจใส่กับการศึกษาดี นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คิดว่าโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และบุตรหลานแตกต่างจากเดิม ซึ่งคิดว่าน่าจะมากขึ้น”

“พฤติกรรม/ความประพฤติโดยรวมก็น่าจะดูดีขึ้นนะ เท่าที่ดู”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.2, 5 มีนาคม 2551)

“โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และบุตรหลานแตกต่างจากเดิมเยอะ คือดีขึ้น ผู้บริหารเอาใจใส่มากกับด้านการศึกษา...ผู้ปกครองชื่นชอบ”

“โรงเรียนดีหมด ยอมรับเด็กส่วนใหญ่ดีมากเลย ถ้าจบจากอนุบาลชลบุรี จะหาที่เรียนรู้ต่อไป คนยอมรับว่าเด็กอนุบาลชลบุรีใช้ได้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.2, 5 มีนาคม 2551)

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีจำนวน 2 แห่ง คือ

2.2.1 โรงเรียนชุมชนวัดหนองรี

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในช่วงชั้นที่ 1-2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) และในช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) แบบประเภทไป-กลับ มีวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคน มีคุณธรรมนำความรู้ สู่ความพอเพียง เทียบเคียงมาตรฐาน บนพื้นฐานความเป็นไทย และโรงเรียนได้มีการกำหนดพันธกิจไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนา ให้เกิดเป็นนิสัยในตัวนักเรียน ให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ เป็นผู้ตรงต่อเวลา มีความเสียสละและมีความสามัคคี มีความกตัญญูกตเวที
3. จัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร เน้นให้นักเรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ/ความถนัด โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันต่อสังคมโลกและสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับวัย
4. สร้างจิตสำนึกและส่งเสริมการปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนตลอดจนส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. จัดบริการสุขภาพและการพัฒนาพฤติกรรมสุขอนามัยส่วนตัวและส่วนรวมโดยสร้างให้มีเจตคติที่ดีและปฏิบัติตนจนเป็นนิสัย
6. จัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมสำหรับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส/ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเรียน
7. สร้างจิตสำนึกและพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนรวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนตามศักยภาพของผู้เรียน
8. ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งในเวลาและนอกเวลางาน ส่งเสริมให้ใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน
9. สร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญ และให้ความร่วมมือ พร้อมให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

โรงเรียนได้กำหนดเป้าประสงค์ของโรงเรียนไว้ คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

1. ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนาในด้านการมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีน้ำใจ มีการเสียสละ มีความซื่อสัตย์ และมีความสามัคคีจนเป็นนิสัย
3. มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิด ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีระบบ มีเหตุผล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการด้านต่างๆ มีความสามารถในการสื่อสาร การจัดการที่เป็นระบบและการใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นและเหมาะสม
4. มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต มีสุขนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีมีสุนทรียภาพทางด้านดนตรี กีฬาและศิลปะ มีความมั่นคงทางอารมณ์และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทยและประวัติความเป็นมาของชาติไทย ยึดมั่นและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีความรักในประเทศชาติ รักท้องถิ่น รักโรงเรียน เห็นคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสำนึกร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. บุคลากรในโรงเรียนเป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชนและสังคม เป็นผู้นำทางวิชาการ
8. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและรับการสนับสนุนจากชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการโรงเรียน ได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์นี้มาดำเนินการปฏิบัติ โดยกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน และมีการดำเนินการต่างๆ ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการ

พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สอดแทรกคุณธรรมนำความรู้และ
 ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยวินัยนักเรียน โครงการ
 ส่งเสริมพัฒนาครูไปสู่การจัดหลักสูตรและประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสอนควบคู่
 กับการสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรม โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้าง
 ภูมิปัญญา โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสร้างเสริมพัฒนาเจตคติผู้เรียนเพื่อการอยู่
 ร่วมกันในสังคม โครงการพัฒนาคุณธรรมนำชีวิต โครงการชีววิถีเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน โครงการ
 สหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน โครงการธนาคารโรงเรียน โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล และโครงการ
 ตลาดนัดโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งมีการดำเนินการโดยให้มีการประชุมครู และกรรมการสถานศึกษาเพื่อ
 จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมา ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีอยู่แล้ว ในพันธกิจของโรงเรียนกำหนดเอาไว้เลย คือ ในวิสัยทัศน์
 พันธกิจเรากำหนดเอาไว้เลยเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโรงเรียนนำมา
 ประยุกต์หลายจุดตั้งแต่หลักสูตรเอง ในหลักสูตรนโยบายของกระทรวง สพฐ.ของ
 เขตพื้นที่ เราก็จะเอามาและก็ดูจากสภาพภายในที่เกิดในชุมชนด้วย มาประยุกต์
 รวม”

“แผนการปลูกฝัง/ส่งเสริมคุณธรรม มีทำแผนไว้ของเรามีลักษณะบูรณา
 การให้ใช้ในหลักสูตรแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ประชุมคณะครู กรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน เราก็มาประชุม
 เป็นนโยบายของโรงเรียนโดยที่เอากลยุทธ์ของเขตพื้นที่ เพราะเราต้องให้
 สอดคล้องกัน เราประชุมและก็ตั้งคณะทำงานขึ้นมา เราก็ทำ เช่น โครงการ
 ธนาคารโรงเรียน โครงการสหกรณ์ โครงการชีววิถี มีอีกหลายโครงการ โครงการ
 ตลาดนัดโรงเรียน ตลาดนัด ชนร.คือให้เด็กเอาของที่มีอยู่ในชุมชน หรือในบ้าน
 เขา ก็มีของที่ใช้แล้ว แผ่น CD ที่เป็นหนัง เขาก็ไปแล้วครั้งสองครั้ง ยังไม่เสีย
 หรือว่ายังไม่ชำ เอามาขาย...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้
 เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการลงไปในหลักสูตรของ
 โรงเรียน นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วโรงเรียนยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้
 ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียน ดังตัวอย่างคำ
 สัมภาษณ์ดังนี้

พวกนี้จากโครงการต่างๆ เราเอามานุกรณาการในหลักสูตร อย่างเรื่องของ สหกรณ์ก็อยู่ในหลักสูตร ในเรื่องของเศรษฐกิจก็เอาเรื่องสหกรณ์มา เรื่องของ โครงการเงินทองของมีค่ามันอยู่ในหลักสูตรที่เรามานุกรณาการเรื่องของเศรษฐกิจ ในวิชาสังคม นอกเหนือด้านวิชาการก็จะจัดกิจกรรมที่เราทำอยู่ก็คือเปิดบ้าน คุณธรรม อย่างกิจกรรมทุกวันศุกร์ก็โรงเรียนจะแบ่งออกเป็นฐาน 3 ฐาน ชั้น มัธยม ชั้น ป. 4 -ป. 6 ชั้น ป. 1-ป. 3 ฐานที่หนึ่งจะเป็นฐานสวดมนต์ ฐานที่สอง เป็นฐานธรรมะเน้นทนาการ ตรงนี้จะเอานิทานคุณธรรม หรือเพลงคุณธรรมที่เขา ได้ออกมาแล้ว ฐานที่สามเป็นฐานมารยาท เป็นอย่างนี้ทุกวันศุกร์ ส่วนกิจกรรม เราก็จัดเป็นครั้งคราวบางครั้งจัดแล้วให้โรงเรียนเครือข่ายเขาเข้ามาร่วมและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน คือเราจัดของเราและให้เขาดู เสร็จแล้วเราก็คุยกันว่าแต่ละ โรงเรียนมีอะไรบ้าง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ปีนี้มีครั้งหนึ่ง

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ ต่างๆ โรงเรียนได้มีการจัดให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มีทั้งสถานที่ที่เอื้อการ ปลูกฝังคุณธรรม เช่น ห้องวิถีพุทธ ห้องปฏิบัติธรรม และมีสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราก็ทำห้อง มีห้องวิถีพุทธ คล้ายที่ครูจะนำเด็กไปเรียนพระพุทธศาสนา มีห้องปฏิบัติธรรมอะไรอย่างนี้จะอยู่ในห้องนั้น ส่วนเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ก็ จะมีห้องหรือสถานที่ฝึกงานที่เขาจะลงไปฝึกด้วยตนเอง ทำด้วยตัวเอง อยู่ ด้านหลังอาคาร เป็นที่ฝึกงาน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนพบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการ ปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยงบประมาณนี้ส่วนหนึ่งทางโรงเรียนก็ได้ติดต่อขอรับการสนับสนุนและช่วยเหลือจาก หน่วยงานของรัฐคือองค์การบริหารส่วนตำบล และการสนับสนุนจากภาคเอกชน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ตรงนี้เราก็ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน อย่างสถาบันแม่ชีมหา มกุฏราชวิทยาลัย ปีที่แล้วก็หางบ หาอะไรมาให้ครูอบรมนักเรียน รุ่นนี้สามวันๆ ใช้บหำหหมื่น และก็ อบต.ขอให้เขาช่วยดำเนินการ ปีละสามหมื่น จัดอบรม”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่าเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่บางครั้งโรงเรียนก็ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเท่าที่ควร เนื่องจากคนในชุมชนยังเห็นความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่า ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คือชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่เขาต้องทำมาหากิน เขาต้องรับจ้าง คือเวลาที่เขาจะมา อย่างบางที่เขาก็ไม่เต็มร้อย ถึงแม้ว่าเราจะเชิญมาวันอาทิตย์ ส่วนใหญ่เป็นวันหยุดของเขา แต่เขาก็ยังเป็นห่วง เพราะหากเขาไปทำวันอาทิตย์เขาจะได้สองแรงสามแรง เขาไม่สนใจตรงนี้ ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียนนำอยู่ชุมชนส่วนหนึ่งมันก็ได้รับการตอบสนอง ส่วนหนึ่งก็ยังไม่ดีเท่าที่ควรนะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมตักบาตรอาหารแห้งของโรงเรียน นอกจากนี้กิจกรรมภายในชุมชนที่ชุมชนได้จัดขึ้น โรงเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสมอไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่ทำร่วมกับวัด หรือการนำผลงานของนักเรียนไปร่วมจัดแสดงในงานกิจกรรมของชุมชน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา วันมาฆบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เหล่านี้เราก็เข้าไปร่วม และก็อย่างของชุมชนงานวันเฉลิมฯ งานวันพ่อวันแม่ งานของในหมู่บ้านพวก อสม.กลุ่มสตรี ที่เขามีกิจกรรมเหล่านี้ โรงเรียนเข้าไปร่วมด้วยตลอด บางที่เราก็ไปจัดบู๊ทแสดงผลงานนักเรียนหรือว่าเขามีกิจกรรม เราก็เอากิจกรรมไปร่วมกับเขา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง เช่น ประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง แล้วเราจะเป็นคนจัดให้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.3, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ประชุมผู้ปกครอง ...มีเครือข่ายผู้ปกครอง มีกิจกรรมรณรงค์เลือกตั้งนະเด็กแห่งชาติวัน เข้าพรรษาออกพรรษา เด็กทุกคนต้องซื้อเทียนซื้ออะไร ซื้อดอกกุหลาบเทียนโรงเรียนเขาจัดทำกิจกรรมทุกครั้ง”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ห.3, 23 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญฝากนักเรียนไปให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีการจัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียนโดยผ่านสถานีวิทยุของชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองและช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองคนอื่นได้รับทราบดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ใช้หนังสือ นี่ก็กำลังจะส่ง ประชุมผู้ปกครองอาทิตย์ ให้เด็กไป... วารสารก็มี บางครั้งเราก็ใช้ประชาสัมพันธ์ของชุมชน เคยใช้สถานีวิทยุของชุมชน และก็เสียงตามสายของ อบต.มีเครือข่ายผู้ปกครอง ห้องละ 5 คนถึงเวลาเราก็ นัดประชุม...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ที่ไปเขาจะมีจดหมายมาว่าขอเชิญไปอบรมที่ว่าเลี้ยงดูลูกอย่างไรให้เป็นคนดี อันนี้เป็นจดหมายจากโรงเรียนให้ไปอบรมที่ อบต.”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.3, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็จะส่งใบมาให้ทุกครั้งเลยนะ เป็นลักษณะจดหมายเลย ทุกครั้งเขาจะส่งซองมาให้ทุกครั้งฝากลูกมาเลย ลูกสองคนก็ได้มาสองซองเลย ทุกครั้ง ก็อ่าน และก็เอากลับไปส่งครู และก็เคยมีมาเป็นซองอย่างงานวันเด็ก อย่างเราไปประชุมบู๊ปเนี่ย เขาจะแจกใบให้เราเลยเป็นใบลักษณะนี้แหละให้เราอ่านทุกครั้งเลยเขาจะเขียนรายรับรายจ่ายใครบริจาคอะไรๆ ทุกอย่างจะบอกลักษณะนี้เลย ถ้าวันไหนประชุมผู้ปกครองจะมีลักษณะนี้ ...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ท.3, 23 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน โดยโรงเรียนจะจัดอบรมให้ความรู้ ซึ่งจะให้ผู้ปกครองได้เข้ามาอบรมเกี่ยวกับโครงการชีวิตดี และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อผู้ปกครองได้รับความรู้จากการฝึกอบรมแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะสอนหรือทำการเผยแพร่ ปลูกฝังให้แก่บุตรหลานต่อไป ผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยทำหน้าที่สอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียน นอกจากนี้แม้โรงเรียนจะยังไม่มีการจัดให้ผู้ปกครอง

นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นทางการ แต่ก็เปิดรับข้อมูล ข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คือมันก็มีอยู่ส่วนหนึ่งนะสำหรับผู้ปกครองที่เขาได้รับการอบรมได้รับความรู้จากทางโรงเรียนไป และเขาก็ไปทำใช้ในบ้านของเขา เขาจะต้องสอนลูกสอนอะไร ตอนแรกเขาก็มารับความรู้จากโรงเรียนไปจัดอบรมให้เขาไป ต่อไปเขาก็มีความรู้มีอะไรเขาก็สอนลูกสอนหลานเขาทำ บางทีเขาก็ทำขายกัน”

“ไอ้ส่วนนี้ก็ไม่มีเนะการให้มามีส่วนร่วมประเมินพฤติกรรม แต่จากการที่ผู้ปกครองเข้ามารับลูกมา อะไรเขาก็จะให้ข้อเสนอแนะว่า เด็กชั้นนั้นหรือว่าเด็กจุดนั้นจุดนี้ทางโรงเรียนน่าจะช่วยเหลือดูแลและช่วยตักเตือนเขา อย่างชี้รถเครื่องเด็กแว้น หรือว่าบางกลุ่มที่มีความประพฤติในเรื่องของชู้สาว เขาจะโทรศัพท์เข้ามาบอก ต้องให้ฝ่ายปกครองวิ่งไปดู ช่วยสอดส่องช่วยดูแล บางทีผู้ใหญ่บ้านเห็นไม่มาโรงเรียน เขาก็จัดการจับมาให้เลย เหารถมาส่ง ก็เป็นความร่วมมือที่ได้รับ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน และการติดต่อประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายในชุมชน เพื่อสานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นอกจากการบริหารจัดการ ต้องมีการพัฒนาบุคลากร เรื่องของการประสานสัมพันธ์ที่ต้องสัมพันธ์กับหน่วยงานภายในชุมชน เราก็ต้องประสานสัมพันธ์กับเขาตลอด....”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาด้านความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียนที่บางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาบุคลากร อย่างบอกว่าได้รับความร่วมมือดี แต่ก็มีพวกแกะดำ ผู้ปกครองก็มีบางคนเข้าใจบ้าง บางคนเข้าใจแล้วไม่ค่อยใส่ใจ ไม่สนใจก็มี แต่ในเรื่องขององค์กรหน่วยงานของพื้นที่ส่วนใหญ่จะเข้าใจดีนะครับ ผู้ปกครองบางคน

เชิญประชุมไม่มา อะไรก็ไม่มาไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เวลาถูกเสียหายขึ้นมา มา
ทั้งพ่อทั้งแม่เลย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายใน
โรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน โดยการจัดส่งครูไป
อบรมตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ทั้งในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้น
ก็นำความรู้ที่ได้รับมาเผยแพร่ในโรงเรียนและภายในชุมชน การจัดการนิเทศและการประชุมครู
โดยตัวผู้บริหารโรงเรียนเองได้มีการกำกับติดตามอยู่เสมอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่เราจะให้เขาเข้ารับการอบรมนะ เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง
ครั้งแรกเลยเอาครูทั้งหมดไปอบรมที่ศูนย์ฝึกบางปะกง ซึ่งที่นั่นเขาจะเน้นเรื่อง
ของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นจุดเด่นที่เป็นตัวอย่างได้เลย ไปอบรมความรู้มาและก็
มาเผยแพร่กับชุมชน ตรงนี้เข้ารับการอบรม ส่วนเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมส่ง
ครูเข้าอบรมเข้าไปปฏิบัติธรรม วัดปัญญาบันทวาราม ที่ปทุมธานี วัดธรรมกายเรา
ส่งเข้าไปหมดแหละ มีการนิเทศ จัดประชุมครู ผอ.เองก็ติดตามตลอด ตรงไหน
บกพร่องอะไรก็แก้ไข จุดนี้ดีแล้วก็ขอให้ทำต่อไป มีทั้งให้กำลังใจและก็แก้ไขบ้าง”

“มากนะ ประมาณ 85 % ที่เราให้ความสนใจในการจัดฝึกอบรม
บุคลากรภายในโรงเรียน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการ
พัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนในให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม
นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปนั้น ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณที่จะนำมา
สนับสนุนในการส่งบุคลากรไปฝึกอบรมยังมีไม่เพียงพอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาเรื่องงบประมาณส่วนหนึ่งละ เวลาที่จะให้เขาไปอบรม บางทีเรา
ก็ไม่มีงบประมาณ ที่จะบริการหรือจะเสริมเขา ค่าที่พัก ค่ารถไปเรายังขาดส่วนนี้
เรื่องงบประมาณ ส่วนอื่นมองแล้วไม่น่าจะมีอะไร”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมลงในเนื้อหาวิชา ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งมีทั้งหมด 5 สาระวิชา ก็ได้มีการนำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มาก เรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็สอดแทรกในทุกกลุ่มสาระวิชา... อย่างเช่นก่อนจะเรียนทุกวิชาส่วนใหญ่แล้วจะให้นั่งสมาธิก่อนเรียนทุกวิชา นักเรียนเมื่อนั่งสมาธิแล้ว ให้เด็กเขาสงบนิ่งมากขึ้น เกิดปัญญาที่จะเรียนไม่เดินเพ่นพ่าน ไม่ลุกไปนั่นไปนี่ คือพอจะเรียนได้อย่างมีสติ มีความตั้งใจมากขึ้น ส่วนของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เราจะให้เด็กเขาได้เรียนเกี่ยวกับชีวิตวิถี ก็คือในเรื่องของการนำทรัพยากรที่อยู่ใกล้ตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในเรื่องของการใช้ที่ ที่นิดหน่อยของบริเวณโรงเรียนในการปลูกผัก ของเราเป็นพวกปลอดสารพิษ เพราะเราทำจุลินทรีย์เอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุญธรรมชาติ และก็มีพวกน้ำยาล้างห้องน้ำ น้ำยาขัดกระเบื้อง...วิทยาศาสตร์คือมีการทดลองว่าเขานำตรงน้ำมันเกิดโทษ เกิดประโยชน์ใหม่จุลินทรีย์ตัวนี้ ทำให้เด็กได้ทราบส่วนผสมว่าเออ ชื่อทางวิทยาศาสตร์อะไร ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“สังคมโดยตรงอยู่แล้ว เพราะว่าวิชาสังคมมันมี 5 สาระ เริ่มตั้งแต่พระพุทธฯ เป็นวิชาที่ต้องสอนโดยตรงเลย หน้าที่พลเมืองให้เด็กรู้หน้าที่ของคนไทย ประชาธิปไตย สิทธิเกี่ยวกับหน้าที่ของเรา เศรษฐศาสตร์ทำให้รู้เศรษฐกิจของบ้านเมือง การบริโภค สถาบันทางการเงิน การออม ประวัติศาสตร์ทำให้เรารู้ถึงความเป็นชาติเริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่ รู้จักความเป็นไทย รักความเป็นชาติไทย ภูมิศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อย่างของประเทศไทยไปถึงสิ่งที่ใกล้ตัวเข้ามาอีกจนกว้างเข้าไปคือโลกของเรา เพราะเมื่อเด็กมีคุณธรรมเรื่องของการเรียนตรงนี้เขาก็สามารถคิดได้ว่ามันมีประโยชน์ ถ้าเราไม่มีความรู้เราไม่ศึกษาเล่าเรียนตรงนี้เลยเราก็ไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะถ้าเราขาดคุณธรรม

ต่างๆ อย่างน้อยๆ ศิล 5 นักเรียนต้องมี นักเรียนมีศิลปะ 5 อยู่ในใจ ก็ทำให้อยู่อย่างมีความสุขได้”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“มาก ที่โรงเรียนนี้ทำมันก็บูรณาการในแต่ละสาระที่คุณครูเขาจะสอดแทรกไปในกระบวนการเรียนการสอนในแต่ละสาระอยู่แล้ว และเราก็มานั่งในเรื่อง อย่างโครงการชีวิตนี้ก็เป็นอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียนดึงมาให้เด็กได้เห็นและได้ปฏิบัติจริง นอกจากได้ช่วยเหลือตัวเองแล้วเนี่ย คือ รักษาสิ่งแวดล้อม เน้นเรื่องรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งแวดล้อมดีคุณภาพชีวิตเราก็ดีไปด้วย แต่ว่าก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายช่วยกัน เพราะลำพังตัวเราคนเดียว เราทำไม่ได้ เราต้องเผยแพร่ความรู้นี้ออกไปให้สังคมรอบๆ โรงเรียนได้ใช้ได้ทำตรงนี้ร่วมกัน ก็ดีในภาพรวม การสอดแทรกเข้าไปได้ตลอดถ้าเรียนไปก็สามารถแทรกได้ตลอด เพียงแต่ว่าคุณครูเขาจะเอาด้านไหนแทรกเข้าไปตามวิชานั้นๆ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการปลูกฝังคุณธรรมระหว่างบ้านกับโรงเรียน ซึ่งขาดความสัมพันธ์กัน เนื่องจากครูได้จัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังนักเรียนอย่างหนึ่ง เมื่อนักเรียนกลับไปบ้านก็พบกับสถานการณ์ที่ขัดแย้งกับที่ครูอาจารย์ในโรงเรียนสั่งสอน ทำให้นักเรียนเกิดความสับสน และเกิดการขัดแย้งขึ้นในใจ นอกจากนี้ปัญหาที่ครูยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมดีพอ ทำให้ไม่สามารถดึงเอาข้อคุณธรรมต่างๆ เข้าไปสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มี บางครั้งเราอยู่โรงเรียนเราสอนเด็กไป แต่บางครั้งผู้ปกครองเขาจะไม่ค่อยเข้าใจนะ เหมือนกับว่าทำไมต้องทำด้วยละ เด็กก็จะขัดแย้งในใจว่าทำไมครูสอนแบบนี้ ทำไมพ่อแม่กลับไปบ้านเป็นอย่างนี้ก็อาจจะทำให้เด็กสับสน ไม่รู้จะเชื่อใครดี อยู่โรงเรียนก็ทำตัวอย่างหนึ่ง อยู่บ้านเขาก็ทำตัวอีกอย่างหนึ่ง...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ปัญหาอุปสรรคคือ จริงๆ แล้ว สิ่งที่สำคัญมันอยู่ที่ครูบาอาจารย์แต่ละท่านมีความสามารถในการดึงคุณธรรมในข้อไหนแทรกเข้าไป ถ้าคุณครูมีความรู้

ในเรื่องหลักของการสอน รู้ลึกู้จริงนี้ พอมาถึงแต่ละจุดจะรู้เลยว่าอะไรแทรกลงไปบ้าง คงต้องมีการอบรมหรือศึกษาเพิ่มเติมตลอดเวลาเพื่อให้มีภูมิรู้ในเรื่องนี้ที่แน่น ในเรื่องของคุณธรรม หมวดไหนก็ตามก็จริง ๆ แล้วครูอยากจะทำให้เขามีการอบรมเพิ่มเติมตรงนี้ มันจะช่วยให้ เพราะบางที่บางครั้งเราก็หนีไม่ออก... บางที่ครูวิทยาศาสตร์บางที่เขาไม่รู้ว่าจะเอาคุณธรรมไปแทรกยังไง ครูภาษาอังกฤษไม่รู้ว่าจะเอาคุณธรรมไปแทรกยังไง...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนครูที่รับผิดชอบโครงการต่างๆ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักของโรงเรียน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้กิจกรรมหรือโครงการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรมแก่ผู้เรียนต่างๆ เช่น กิจกรรมการเข้าฐาน 3 ฐาน ก็จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ผอ. รองผอ.และก็ครูวิชาสังคม ทุกช่วงชั้น และครูที่รับผิดชอบโครงการต่างๆ... ที่เกี่ยวข้องนะ”

“อย่างที่เราจัดกิจกรรมขึ้นตามฐาน 3 ฐาน ตรงนี้คือพัฒนาเขา ทุกคนทุกสัปดาห์ หมุนเวียนกันไป กิจกรรมชุมนุม เข้าค่ายธรรมะ ไปทำกิจกรรมในลำคัญทางพระพุทธศาสนา ไปวัดเวียนเทียน ลูกเสือเนตรนารี...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็จะมีตั้งแต่ ผอ. รองผอ.และก็คุณครูสาระสังคม หัวหน้าสาระสังคมที่เป็นหลักๆ”

“เราก็จะมีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ว่าเป็นฐาน มี 3 ฐาน ตลาดนัดชนร.ฝึกในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง การใช้จ่าย (เสริมเข้ามา) และมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ต้องปฏิบัติอยู่แล้ว คือ ลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมแนะแนว”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบประเมินในบางกิจกรรม โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนตอนเช้าหน้าเสาธงและกิจกรรมฝึกสมาธิ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มากแล้วนะ พวกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...ก็คือโครงการที่เราได้ทำกิจกรรมหน้าเสาธงคิดว่าได้ผลดีที่สุดปลุกฝังในเรื่องของการทำกิจกรรมตอนเช้าๆ ในเรื่องการสวดมนต์ การทำสมาธิ เพราะเด็กเขาจะนั่งมากเลย เด็กจะนั่งมากสมาทานศีล คิดว่าได้ผล โรงเรียนอื่นมาเห็นเวลามาดูงานถามว่าเป็นทุกวันไหม เราก็บอกว่าเป็นอย่างนี้ทุกวัน”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ถ้าพูดกว้างก็คือมีมากอยู่พอสมควรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น แต่ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นคือเราต้องลงไปในรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม ว่าเราจะเสริมอะไรขึ้นมาเพื่อให้กิจกรรมมีคุณค่าและความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น...ก็จะมีรางวัล เช่น สังเกต สัมภาษณ์ และก็ประเมินแบบประเมินให้เด็กทำ ก็เป็นบางกิจกรรม”

“คิดว่ากิจกรรมฝึกสมาธินะคะ เขาได้กับตัวเขาเอง คือฝึกสมาธิจะมีสมาธิตอนเช้า และสมาธิในห้องเรียนที่ครูในแต่ละสาระจะให้ฝึกสมาธิ เขาก็มีจิตที่นิ่ง เมื่อนิ่งแล้วก็มีสติ สามารถที่จะทำอะไรได้ดีขึ้น...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาที่ตัวเด็กนักเรียนเอง ซึ่งบางคนไม่ได้ให้ความสนใจและปฏิบัติตามในสิ่งที่ครูสั่งสอน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“อุปสรรคนิดหน่อยไม่มากอะไร บางครั้งเด็กชอบเล่น ชอบแก้มันกัน ตรงอื่นไม่มีอะไร”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“มันก็มีอยู่แต่ว่า มันก็เป็นข้อปลีกย่อย มันจะมีในเรื่องของจริงๆ แล้ว ปัญหาอยู่ที่ตัวเด็กเองซึ่งแต่ละคนจะมีปัญหาของตัวเอง คือปัญหา เราไม่สามารถที่จะล่วงรู้ไปถึงจิตใจเขาได้ บางครั้งเราสอนเขาแล้ว บอกเขาแล้ว แนะนำเขาแล้ว แต่บางครั้งเขาก็ตัดสินใจทำสิ่งที่เราไม่คิดว่าเขาจะทำ มันก็มีอยู่เยอะ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณครู

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ปรากฏในลักษณะรูปแบบของการอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า การโฮมรูม และการอบรมในระหว่างทำการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่มากคะ เช่น ในห้องเรียนครูก็จะบอกเสมอว่านักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ ถ้าไม่ซื่อสัตย์เราจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ เรื่องอื่นด้วย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ภ.3, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ในการเรียนการสอนครูจะบอกเสมอๆ และตอนเช้าครูจะพูดอบรมหน้าเสาธง หรือเหมือนเวลาครูเข้านอนอยู่และเด็กเขาเดินไปเลยอย่างนี้ละครับ ครูเขาจะทักว่าสวัสดิ์ดีคะ แล้วเด็กจะหันมาไหว้ครู อย่างเวลาน้องไหว้พี่ แล้วพี่บอกว่าน้องไม่ไหว้พี่ ครูก็บอกว่าให้พี่ทักน้องก่อน ช่วงโฮมรูมมัธยมจะมี โฮมรูมประถมไม่มี”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.3, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีความประหยัดและตรงต่อเวลา หรือการแสดง ความเคารพต่อผู้ที่อาวุโสกว่า ครูจะแสดงความเคารพโดยการยกมือไหว้ผู้บริหารและเพื่อนครู ทำให้นักเรียนนำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มากค่ะ ครูเขาจะประหยัดและตรงต่อเวลาทุกคน”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ภ.3, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“มากครับ เช่น การไหว้ ครูเขาจะทำให้ดู ครูเขาเจอ ผอ.เขาก็จะไหว้หรือ เจอครูด้วยกันที่นับถือกันเขาก็จะไหว้เลย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.3, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

จากสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วนสำคัญต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่าครูคือผู้ทำหน้าที่สั่งสอนนักเรียนและอยู่กับนักเรียนมากกว่าบุคคลอื่น จึงเป็นบุคคลต้นแบบที่นักเรียนจะนำไปเป็นแบบอย่าง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วค่ะ ...หนูว่าครูมีความสำคัญมากค่ะ เพราะถ้าไม่มีครูพวกเราก็จะไม่วินัย ไม่มี ความสะอาด ไม่มีความซื่อสัตย์ และถ้าเราไม่มีครูเราก็ไม่มีความรู้”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ภ.3, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีมาก ในระดับหนึ่ง...ครูมีความสำคัญปานกลางครับ เพราะว่าครูคือคนที่อยู่กับเรา มากกว่าพ่อ มากกว่าแม่ มากกว่าทุกคนในบ้านตรงนี้ เพราะจะดูแบบครูและเรา อย่างน้อยต้องคิดแล้วว่าโตขึ้นไป เราต้องเป็นอย่างครูเขาให้ได้ ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเราและอีกครั้งหนึ่งคือที่บ้านที่มีส่วนสำคัญ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.3, 8 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่อง คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยังไม่ทราบที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 แต่ก็มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยังไม่ทราบที่โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน โดยให้เหตุผลว่านักเรียนจะเชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่ และพฤติกรรมของบุตรหลานดีขึ้นเมื่อเข้าไปศึกษาในโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็พอทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ รู้อยู่ เขาจะเชิญประชุมผู้ปกครอง พี่จะไปทุกครั้งไม่เคยขาดเลย เขาจะบอก ไปทุกครั้งโรงเรียนเชิญมา...โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นคนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่มันอยู่ที่เด็ก ว่าเด็กมันจะทำหรือเปล่า”

“คิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นักเรียน สำคัญมาก ก็เหมือนแม่บอก ลูกจะบอกเดี๋ยวก่อน แต่ครูบอกทำปุ๊บ เด็กจะให้การเชื่อฟังครูอาจารย์มากกว่าพ่อแม่”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.3, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ไม่ทราบเลยว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ...แต่ทราบว่าเขาส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีคุณธรรม เห็นเองเลย...”

“โรงเรียนสำคัญมากเลยแหละ ก็เวลาเขาไปโรงเรียนกลับมาไม่รู้สึกว่าลูก ดีขึ้นเยอะ ทุกวันนี้กลับมาเขาทำทุกอย่างเลย กวาดบ้าน ถูบ้าน ล้างถ้วย ล้างชาม แล้วค่อยไปเล่นก็รู้สึกที่ดีขึ้น ทำดีมากขึ้น ซึ่งเราเองนะก็รู้สึกโรงเรียนมีส่วนตรงนี้มาก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ห.3, 23 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าก่อนและ หลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการ ปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญ มากขึ้นกว่าเดิม และเห็นการพัฒนาขึ้นไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่า หลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนใน ภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ด้านคุณธรรม คิดว่าโรงเรียนก็ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมดี มากขึ้น”

“มีพฤติกรรม/ความประพฤติที่ดีขึ้นกว่าเดิม เขากลับมาจากโรงเรียนเขา จะทำการบ้านก่อน ลูกเราเนี่ยถ้าบอกทำอะไร ทำทุกอย่างที่แม่บอก และตั้งแต่ไป ที่อบรมคุณธรรมอะไรนี้ ก็ดีขึ้นมามาก ซึ่งเป็นการเข้าค่ายธรรมมะแม่คิดว่าเขาดี ขึ้นมาเลย”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.3, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็คิดว่าโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเดิมนะ ก็พัฒนาขึ้นนะ เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมคิดว่าพัฒนาขึ้นเข้มงวดกว่าเดิมอีก เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เด็กดูดีขึ้น ป.1-ป.3 เห็นชัดว่าดูดีขึ้น”

“พฤติกรรมเหวอ ก็ดีขึ้นนะ สังเกตจากการพูดจา การแต่งตัว ก็เห็นบ่อยนะเขาจะเดินมาเป็นกลุ่มๆ กันอย่างนี้เขาก็ดูดีขึ้น พูดจาดูดีขึ้น มีมารยาทขึ้น บางทีเจอเราก็ยิ้มดี เพราะเป็นเพื่อนบ้านกัน ดูดีขึ้นรวมๆ ไปกินข้าวเขาก็มีมารยาทกัน อย่างไปกินข้าวที่ร้าน เขากินข้าวอิมเขาก็เก็บจาน เขาไม่ต้องให้แม่ค่าเก็บเลยนะ กินกันเยอะมากตอนเช้าร้านนี้ เด็กจะไปกินที่นั่นทุกเช้าเกือบ 30 คนนะ เขาจะกินปุ๊บเสร็จจะเก็บจานไปแน่ กินน้ำเสร็จเข้าโรงเรียน คิดว่าดี”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ท.3, 23 กุมภาพันธ์ 2551)

2.2.2. โรงเรียนบ้านสวนอุดมวิทยา

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนระดับปฐมวัย ในช่วงชั้นที่ 1-2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) และในช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) แบบประเภทไป-กลับ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ เป็นโรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตร บุคลากรมีวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนร่วมพัฒนาสู่ความยั่งยืน และโรงเรียนได้กำหนดพันธกิจไว้ ดังนี้

1. พัฒนาให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตรอย่างยั่งยืน
2. สรรพแรงระดมให้นักเรียนในเขตบริการได้เข้าเรียนทุกคน
3. ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บูรณาการศิลป สมาธิ

ปัญญา

4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง
  5. เสริมสร้างครูและนักเรียนมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
- โรงเรียนมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ดังนี้

1. โรงเรียนได้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตร
2. โรงเรียนมีครู สิ่งแวดล้อมที่ดี ข้อมูลดี และมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักไตรสิกขา

3. ครูและนักเรียนมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
4. ครู นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

ดำรงชีวิต

5. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนทุกด้านเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการโรงเรียน แต่เดิมโรงเรียนมีนโยบายที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม และต่อมาก็มีการปรับตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ และมีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการวิถีพุทธสู่วิถีชีวิต โครงการวันสำคัญในวิถีชีวิต โครงการโครงการงานวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ออกเป็นนโยบาย แล้วก็มีคุณครูเขาดูแลอยู่ แต่ว่าเรามองว่าทำแบบผิวๆ มันยังไม่เข้าถึงแนวคิดจริงๆ มองว่ามันเหมือนกระดาษ มันเหมือนกับมันบูมขึ้นมาเรื่อยๆ ตอนพลเอกสุรยุทธ์ และก็บอกว่า คุณธรรมนำความรู้ โรงเรียนเราเคยบอกว่า ความรู้คู่คุณธรรมแต่ก็ยังยากเลย เอนำเลยนะ จริงๆ นำหรือคู่ก็ดีทั้งนั้นแหละ ถ้าไปด้วยกันได้ตลอดเวลาก็เป็นเรื่องดี เพราะความรู้ไม่ใช่จะไปทิ้งได้... ในขณะที่เดียวกันคุณธรรมนำความรู้เราก็เห็น เห็นด้วยในแง่ที่ว่า คุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมต้องมาก่อน”

“นโยบายดังกล่าวมันเป็นนโยบายของส่วนกลาง (สพฐ.) ด้วย เขตพื้นที่ด้วย โรงเรียนก็เอามาใช้ด้วย เราใช้ความรู้คู่คุณธรรม ตอนหลังเราก็ปรับ เขาบอกคุณธรรมนำความรู้ เราก็เห็นด้วย และก็ทำคู่กันมาตลอด เพราะฉะนั้นเอามานำมันก็ได้ไม่ได้แตกต่างกันเท่าไรหรอกเพราะเราก็ทำอยู่แล้ว”

“มีแผน แผนเราก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับ ประหยัดอดออม...ฝากธนาคาร ให้เด็กรู้จักเก็บออม มีตั้งสัปดาห์แทนที่จะกินขนมหมดในวันเดียวก็เอามาออมไว้บ้าง ที่นี้ก็จะให้คุณครูเขาจะให้เด็กมาฝาก พอถึงช่วงหนึ่งก็จะมีเจ้าหน้าที่ธนาคารมาเก็บไม่ได้ทำทุกวัน มีโครงการ อย่างกรณีทำโครงการเกี่ยวกับขยะ ดูแลเรื่องขยะเก็บขยะส่วนที่ไปขายได้ เอาไปขาย โรงเรียนเขาก็ทำอยู่”

“มีโครงการวิถีพุทธสู่วิถีชีวิต โครงการวันสำคัญในวิถีชีวิต โครงการโครงการงานวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง โดยเราก็มาสนใจเรื่องของการใช้ชีวิตวิถีด้วย

การนำเอาผลิตภัณฑ์ สร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม แทนที่จะไปใช้ผลิตภัณฑ์ที่ต้องไปใช้สารเคมีเยอะ เราก็ทำกันเอง เดิมทีน้ำยาล้างห้องน้ำเราซื้อๆ เดี่ยวนี้เราทำกันเอง ครูสอนให้เด็กทำด้วย คุณครูไปทำเองบ้าง แล้วก็เอามาล้างห้องน้ำ ล้างมือ อาบน้ำ สระผม อะไรอย่างนี้ เรื่องออม เรื่องขยะ และก็เป็นที่วิถึพุทธปกติ ทุกกิจกรรมที่สอนเราใช้กระบวนการคิด สมาธิ ปัญญา นั่นคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความตั้งอกตั้งมั่น สมาธิก็คือ ความมีจิตใจตั้งมั่น ตั้งใจที่จะเรียน แล้วจะเกิดปัญญา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในรายวิชา ให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรครูผู้ที่ต้องทำหน้าที่สั่งสอนและปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ด้านคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วยังมีการจัดโครงการต่างๆ ขึ้นเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ด้านวิชาการ ในการเรียนการสอนได้สอดแทรกไปในทุกกลุ่มสาระเลย มีการส่งครูไปอบรมแล้วก็มี การเชิญวิทยากรมาให้การอบรมที่นี้ คือพี่ในเรื่องของบุคลากรที่ทำเยอะนะ เพราะมีความคิดอยู่อย่างหนึ่งว่า ทรายใดที่ครูยังไม่ดีนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นยาก เพราะฉะนั้นใครบอกว่าไปหาทางอินเทอร์เน็ต แล้วครูไม่มีความสำคัญ คุณคิดผิด ครูนี้สำคัญ เราหากจากเด็กเยอะเรานั่งอยู่ที่นี้ ครูเขานั่งอยู่กับเด็ก ครูต้องให้ความสำคัญกับเด็ก หนึ่งต้องให้เขามีความพร้อมในชีวิตครอบครัวก่อน เศรษฐกิจเขาต้องดี และไม่ต้องวิ่ง บางคนนี่ติดหนี้เยอะเยอะ”

“นอกเหนือจากด้านวิชาการก็คือส่วนของโครงการต่างๆ ที่เราทำ ในชั้นเรียนคุณครูที่เขาดีก็เข้าใจและให้ความสำคัญกับเด็กเขาก็จะมีการปลูกฝัง รู้จักเก็บของ รู้จักทำความสะอาดห้อง อะไรอย่างนี้นะซึ่งเขาทำอยู่นะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังด้านคุณธรรม เช่น มีหอพระ ที่ใช้ในการเรียนรู้และทำกิจกรรมต่างๆ ของ

โรงเรียน แต่ในด้านแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่ที่เอื้อต่อการปลูกฝังด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยเฉพาะนั้นยังไม่มี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“...แหล่งเรียนรู้เราจะมีหอพระอยู่เราก็จะใช้สำหรับศาสนพิธีเวลาเรามีกิจกรรมเวียนเทียนอะไรอย่างนี้ เด็กเดินเข้าเดินออกจะไหว้พระ ไม่มีแหล่งเรียนรู้เฉพาะทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีแต่ว่าสมมุติเราทำน้ำยาชีวภาพ เราก็เรียกเอาอุปกรณ์มา แล้วก็ทำมารอกใส่ขวด สถานที่โดยเฉพาะเลยเรื่องนี้ไม่มีหรอก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนให้ความสนใจและมีกาสนับสนุนเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนมากโดยเฉพาะในด้านงบประมาณได้มีการจัดสรรเพื่อใช้ในการดำเนินการทำกิจกรรม โครงการที่ส่งเสริมคุณธรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เรื่องคุณธรรมเราทำเยอะมาก เข้าค่าย อบรมเด็ก มีเป็นประจำทุกห้องเรียนทุกชั้น การเข้าค่ายอาจเข้าเป็นชั้นๆ เข้าค่ายคุณธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นเข้าค่ายคุณธรรม เรื่องคุณธรรมโรงเรียนนี้ไม่ต้องเป็นห่วงทำกันเต็มที่ โรงเรียนมีการจัดงบประมาณสนับสนุน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะวัด มีการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาสอนนักเรียนในโรงเรียนและนิมนต์มาในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น รวมทั้งการที่พระสงฆ์เป็นผู้สนับสนุนและมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนในโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนก็คือวัด คือมีความสำคัญ...ด้วยความที่เราเข้าไปช่วยงานองค์กรสาธารณประโยชน์หลายแห่ง เราไปนิมนต์พระบ่อย นิมนต์พระเพื่อไปเทศน์ให้เด็กฟังในกลุ่มขององค์กร ก็รู้จักพระค่อนข้างจะเยอะนะ ก็เลยเวลาเราไปนิมนต์พระที่จะมาช่วยโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนนี้เขาเคยขึ้นกับวัด เราก็ยังต่อเนื่องอยู่ เวลาเรามีกิจกรรมอะไร เราก็จะไปนิมนต์ มีกิจกรรมวันสำคัญนิมนต์พระมาใส่บาตรอาหารแห้ง มาฉันเพล ท่านก็เอาทุนการศึกษามาให้เด็ก เรานิมนต์พระมาสอนเด็ก ปัจจุบัน 4 รูป คือก็จะมีชั่วโมงสอนวิชาพระพุทธศาสนา...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชน และโรงเรียนเองมีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมวันเด็ก การประชุมผู้ปกครอง การประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง และการจัดให้มีตลาดนัดขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนได้นำสิ่งของต่างๆ มาขาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาร่วมซื้อสิ่งของดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ได้จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียน เช่น เป็นผู้ช่วยในการดูแลนักเรียนในการที่โรงเรียนจัดพานักเรียนไปทัศนศึกษาออกสถานที่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมกับชุมชน เวลาที่ชุมชนขอความร่วมมือให้เราไปช่วยอะไรไปเราทำหมด”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

“ส่วนใหญ่กิจกรรมที่ทำร่วมกับโรงเรียน เช่นวันเด็ก มีประชุมเครือข่ายผู้ปกครองทุกเดือน เดือนละครั้ง มีตลาดนัดพอเพียงจะทุกศุกร์ หรือประมาณทุกสิ้นเดือน จะมีตลาดที่โรงเรียน เขาจะมีเด็กๆ เอาเสื้อผ้ามาขาย ทำขนมขายกัน ผัดหมี่ขาย หนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช้ หนังสือที่อ่านแล้วไม่ได้ใช้ เสื้อผ้าที่เขาตัวเล็กแล้วจะมานั่งขาย เขาจะบอกตัวไม่เกินเท่าไรๆ เด็กเขาจะนั่งขายเป็นกลุ่มๆ พี่เองก็เคยซื้อของเด็กๆ และก็ทำของมาให้ลูกเขาขาย เขาก็ทำน้ำมา เขาก็ขายได้กำไรคนละ 30-40 บาท เราไม่ได้เอาอะไรเราให้เด็ก เขาก็จะมีแทบทุกสิ้นเดือน วันปฐมนิเทศ ครูเขาจัดนิทรรศการส่วนมากเป็นนิทรรศการควบคู่เศรษฐกิจพอเพียง เขาจะจับคู่กันไป เช่น วันเด็กบ้าง โรงเรียนมีการทำน้ำยาล้างถ้วย โรงเรียนให้เด็กทำ และคนนอก ผู้ปกครองเข้ามาซื้อไป ในวันที่จัดนิทรรศการ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ท.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมที่โรงเรียนทำร่วมกับผู้ปกครอง...จะมีเช่น วันเด็กเขาก็เชิญชวนผู้ปกครองให้เอาของมาบริจาคเด็กนักเรียนอย่างนี้ วันทำบุญโรงเรียน เขาก็จะเชิญ ผู้ปกครองคนไหนว่างก็จะมา มีตลาดนัดเศรษฐกิจพอเพียงก็มีทุกสิ้นเดือนของเดือน...จะไปเป็นผู้ช่วยของครูพาเด็กไปทัศนศึกษา อย่างเช่นไปเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน ไปเกี่ยวกับครอบครัวธรรมะอบอุ่น มันเป็นโครงการของยุวพุทธเขาผอ.เขาเป็นแม่งาน พี่จะไปพาเด็กในความดูแลไป เขาจะจัดไปประมาณ 60 คน และเขาก็จะเอาผู้ปกครองกับเด็กนักเรียนไป พ่อกับลูก หรือว่า พ่อแม่ ลูก เขาจะพาไปตรงนี้ที่เข้าร่วม”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นจดหมายเชิญ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีการจัดทำสารสัมพันธ์ เป็นวารสารของโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จัดขึ้นให้ผู้ปกครองได้รับทราบ นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมและรับรู้กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ตลอดจนช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโรงเรียนแก่ผู้ปกครองคนอื่นๆ ได้ทราบต่อไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราทำเครือข่ายผู้ปกครอง มีวารสารของโรงเรียน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

“จะมีเป็นใบๆ เป็นจดหมายเชิญ ฝากนักเรียนมา อาจารย์จะพิมพ์วารสารเป็นเล่ม บางที่โรงเรียนก็มีใบประกาศติดไว้ด้วย มีเทศกาลก็จะปะไว้ ถ้าเป็นกิจกรรมก็จะเป็นจดหมายเชิญ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ท.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

“เขาจะทำเป็นลักษณะเป็นจดหมายฝากเด็กไปให้ผู้ปกครอง หรือถ้าจะขออนุญาตผู้ปกครองพาเด็กไปทัศนศึกษาก็จะมีจดหมายเนี่ยไปขอความคิดเห็นจากผู้ปกครองว่าอนุญาต / ไม่อนุญาต เขาจะทำไปทุกครั้งที่มีกิจกรรมหรือพาเด็กไปนอกพื้นที่ มีวารสารของโรงเรียน ที่เขาจะออกเดือนละครั้ง จะลงกิจกรรมที่โรงเรียนทำแล้วให้ทราบ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ได้แก่ การนำพระสงฆ์มาสั่งสอน อบรมนักเรียนภายในโรงเรียน การเชิญผู้ปกครองนักเรียนเข้าร่วมอบรมในโครงการต่างๆ เพื่อให้ผู้ปกครองได้ช่วยเผยแพร่และสั่งสอนบุตรหลานของตน ซึ่งจะทำให้การปลูกฝังคุณธรรมมีความต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนและบ้านอีกด้วย การจัดให้มีเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และช่วยให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนานักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“...เรานิมนต์พระมาสอนเด็ก ปัจจุบัน 4 รูป คือก็จะมีชั่วโมงสอนวิชา พระพุทธศาสนา...”

“ผู้ปกครองที่เป็นรูปธรรมชัดๆ มีแค่เวลาเราทำน้ายาชีวภาพอะไรเขา เข้ามามีส่วนร่วม เวลาเราไปอบรมเขาก็ไปกับเรา เวลาเราประชุมเครือข่าย ผู้ปกครอง จะคุยกันเกี่ยวกับปัญหาของเด็ก”

“มีคุณครูประจำชั้นทำแจกเวลาทำอะไร บางคน ครูประจำชั้นบางคนเขา จะมีหนังสือส่งฝากเด็กในห้องไป เอาไปให้ผู้ปกครองดูสิทธิพฤติกรรม ให้เช็ค พฤติกรรมใช้วิธีนี้ แล้วผู้ปกครองของเด็กที่เวลาในโรงเรียนมีปัญหาหรือมีอะไร ครูก็จะโทรศัพท์ครูก็จะโทรศัพท์คุยกับผู้ปกครองประจำต่อสายตรง ไม่มาโรงเรียน ก็ต่อสายตรง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญในด้านของบุคลากรที่ต้องเห็น ความสำคัญและนำเรื่องของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรกในการ จัดการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว การจัดการเรียน การสอนสำคัญควรมีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง แต่มันเกิดยากที่สุดถ้าบุคลากรไม่เคยมีกระบวนการคิดนี้อยู่ ในสมองเขาเลย คือไม่เห็นความสำคัญ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการ บริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาเกี่ยวกับครู ซึ่งมีปริมาณงานมาก ทำให้ค่อยไม่มีเวลามากนัก ดัง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีบ้างเรื่องคน คนเดียวเนี่ยงานเยอะไม่มีเวลา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายใน โรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายภายในโรงเรียน และการส่งครูไปฝึกอบรมนอกสถานที่ ดังตัวอย่าง คำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราเคยเชิญท่านศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล มาให้การอบรมครูที่โรงเรียน คุณธรรมนำความรู้ ท่านวิศาล เครือคล้าย อบรมเรื่องหลักสูตร วิจัยก็ให้มาแล้ว อาจารย์ทีศนา เขมมณี อาจารย์พิมพ์พรณ เตชะคุปต์... ทุกปีเราจะพาเด็กไปอบรมข้างนอกตลอดเวลาไปอบรมคุณครูก็ต้องไปดู พาเด็กไปฝึกปฏิบัติธรรมที่วัดครูก็ต้องไป พาไปเฉพาะครูไปอบรมที่วัดปัญญาันทารามก็ไป มีการจัดอบรมครูทั้งโรงเรียนที่โรงไฟฟ้าบางประกงเกี่ยวกับเรื่องชีวิตวิถี เชิญวิทยากรมาอบรมครูที่โรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็เอามาพูด...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อบุคลากรเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนในให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปนั้น ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู ที่ไม่เห็นความสำคัญและยังนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติน้อย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“จัดอบรมแต่ครูไม่เคยเห็นความสำคัญ พาไปกรุงเทพฯ ก็ไป เราทำแล้วเราทำ... เรามองในฐานะที่เราให้ก็ให้เยอะนะ ให้สารพัดเลย แล้วคนระดับชาติทั้งนั้นมาอบรม กลับมาบอกว่าดี ๆ ดีดีไปได้สักพัก สัปดาห์หนึ่งอาทิตย์เดือนหนึ่ง เดียวก็เข้าล็อกเดิม คืออะไรที่ไหนใครเขาบอกว่าแจ่ม ๆ ดี ๆ เอามาหมดเลย แต่ผลที่ได้น้อย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการและสอดแทรกลงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนและบูรณาการ โดยเฉพาะเรื่องของ 8 คุณธรรมพื้นฐาน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการเน้นในสาระการเรียนรู้ ในเรื่องที่คุณครูก็จะพูดออกไป หรือมีกิจกรรมอะไรเป็นกิจกรรมเสริมเข้าไปตรงนั้น ปลูกฝั่งส่วนใหญ่จะผ่านการพูดมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น นักเรียนเอาถุงขนมที่ทานแล้วไปทำชุดรีไซเคิล เอาของใช้ที่เหลือใช้มาเย็บเป็นชุดในวิชาการงาน วิทยาศาสตร์และการงานจะสอนทำน้ำยาล้างจาน ล้างพื้น เรื่องการประหยัด ก็ให้เขามีเงินฝากในธนาคารโรงเรียน ทุกกลุ่มสาระก็มีการบูรณาการและสอดแทรกเข้าไปทุกสาระ”

“ในสังคมเองก็จะเน้นคุณธรรม 8 ประการในพระพุทธศาสนา เรื่องเศรษฐกิจก็เอาเรื่องนี้เข้าไป เรื่องคุณธรรมเราสอดแทรกทุกวิชาอยู่แล้ว แต่เราเองเราสอนพุทธเราจะเน้นกว่าคนอื่นเขาหน่อย มันโดยตรงกับเราอยู่แล้วละนะ ในหมวดสังคมเราสอนพุทธศาสนามันเป็นหลักที่เราต้องเน้นอยู่แล้ว แต่วิชาอื่นเขาก็เน้นสอดแทรกเข้าไปอยู่แล้ว”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

“แต่ละกลุ่มสาระเขาปลูกฝัง เป็นการบูรณาการละ...แต่กลุ่มสาระสังคมที่ทำอยู่ก็จะให้เขาทำเป็นใบงาน ให้เขาเขียนความคิดเห็นของเขาเอง ว่าควรจะนำไปทำในเรื่องของอะไร คุณธรรมที่สอดแทรกในเรื่องของการประหยัด นักเรียนอยู่บ้านก็ต้องลงไปที่บ้านด้วยนะ เน้นที่บ้านด้วยกับที่โรงเรียนด้วย... ส่วนสาระอื่นก็จะมีสอดแทรกเรื่องเหล่านี้ลงในการสอนอยู่แล้ว”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กนักเรียนเอง ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของคุณครู นอกจากนี้ระหว่างโรงเรียนและบ้านการปลูกฝังคุณธรรมยังขาดความต่อเนื่องและไม่สัมพันธ์กัน ทำให้การเรียนการสอนที่คุณครูสอนไปนั้นไม่ได้รับการสานต่อจากที่บ้าน การปลูกฝังคุณธรรมจึงไม่เห็นผลและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาและอุปสรรคคือ เด็กเขาจะทำหรือไม่ทำละนะ คือเราสอนเราก็ไม่รู้ว่าเขาจะทำตามที่เรบอก คนไหนทำเขาก็มี คนที่ไม่ทำก็มี ตอนนี้อยู่แค่โรงเรียน อย่างเวลาเขาอยู่กับเราเขาดี แต่เขากลับไปอยู่ที่บ้านมันเป็นอย่างที่เราไม่สามารถที่จะรับรู้ได้”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรภายในโรงเรียนทุกคน โดยโรงเรียนจะมีครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยตรง โรงเรียนได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียน และมีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ครูทุกคนละนะ...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิชาการ งานเปิดบ้านวิถีพุทธ...ของเรามีเข้าค่ายธรรมะ ตั้งแต่ อนุบาลถึง ม. 3 เลย ทุกปีมีอย่างนี้ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา มีการตักบาตรอาหารแห้งและเชิญผู้ปกครองมาด้วย ทุกเดือนมีการประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง มีกิจกรรมลูกเสือก็ปีละครั้ง คราวที่แล้วไปที่เมืองกาญจนบุรีลูกเสือกับคุณธรรมอยู่ด้วยกันเลย ทั้งเข้าค่ายลูกเสือ เข้าค่ายคุณธรรมอยู่ด้วยกัน...กิจกรรมแนะแนว”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

“ส่วนมากมันก็ครูทุกคนละ แต่ก็จะมีครูของเขาที่ดูแลเกี่ยวกับพัฒนาผู้เรียน”

“ก็มีชุมนุมต่างๆ ลูกเสือ/เนตรนารี พัฒนาผู้เรียนที่เห็นมีแค่นี้ จะมีชุมนุมที่จะแยกกันไปแล้วแต่เด็กเลือกเข้า เด็กสนใจชุมนุมไหนเขาก็จะไป มีทุกวันพุธ ชุมนุมของเขา เขาจะไปเรียนตามชุมนุม”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง คือ กิจกรรมที่ทำเป็นรายวันจะเห็นผลชัดเจน เช่น การสวดมนต์ประจำวันและนั่งสมาธิ
ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่อง
คุณธรรม/ คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ถือว่ามากนะ”

“กิจกรรมที่เด่นๆ มันทำเป็นรายวันนะน้อง อย่างกิจกรรมประจำวัน
ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน และก็ปี กิจกรรมประจำวันตั้งแต่การสวดมนต์เข้า
ประจำวัน นั่งสมาธิ กลางวันนั่งสมาธิพร้อมกันทั้งโรงเรียน ตอนเย็นก็สวดมนต์
พร้อมกัน ทุกวันอย่างนี้ทุกวัน เฉพาะวันศุกร์จะมีสวดมนต์แปลใหญ่ สวด
สรภัญญะ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่อง
คุณธรรม/ คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ปานกลางละกัน
ในสายตาที่เราอยู่ตรงนี้ คิดว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเรายังไม่เด่นพอ ที่เห็นได้
เด่นชัด มันก็ยังไม่ค่อย...”

“มีการวัดประเมินผล เราจะให้ประเมินเด็ก ประเมินออกมา เข้าค่าย
ลูกเสือมีการวัดผล ชุมชุมก็สังเกต เพราะว่ามันแค่ผ่านนะ มัน ผ. / มผ.แค่นี้เอง”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับ
ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ไม่มีปัญหาอะไรนะ ความร่วมมือจากนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครูก็ดี”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

“ไม่น่าจะมีอุปสรรคอะไรเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 7 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณครู

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝัง
คุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบ

ของการบอกกล่าวอบรมในชั้นเรียน การอบรมสั่งสอนเมื่อพบปะนักเรียนตามที่ต่างๆ หากนักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม ครูจะเป็นผู้บอกกล่าวแนะนำ สั่งสอน และการอบรมบอกกล่าวในช่วงของการโฮมรูม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูมีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอนมาก ตัวอย่างเช่น ครูสั่งงาน สมมุติสั่งให้ส่งพุงนี้ ครูจะพูดจ่าจี้จ่าไซให้นักเรียนส่งพุงนี้ แม้กระทั่งเรื่องอื่นๆ ครูจะย้ำในห้องเรียน ตอนเย็นครูจะให้โฮมรูม งานที่ไม่เสร็จก็จะบอกให้ทำให้เสร็จ ระหว่างทางเดินที่เจอครู หรือเดินสวนทางกันครูก็จะบอกและย้ำอีกครั้ง”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ภ.6, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

“พูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน คิดว่าพอสมควรครับ ถ้าพูดไม่ดีครูจะบอกให้ตบปาก บางทีถ้าครูรับค่าละ 5 บาท เก็บเป็นส่วนกลางของโรงเรียน นอกจากนี้การที่ครูอบรมในชั้นเรียนก็มีครับ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ณ.6, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สุภาพ เวลาพูดกับนักเรียนจะพูดจาไพเราะอ่อนหวาน รักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบ ตั้งใจจริงและตรงต่อเวลา ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูทำตนเป็นแบบอย่างมีมากค่ะ อย่างการพูดจาจะ พูดสุภาพ ไพเราะ การตรงต่อเวลา อย่างบอกว่าอย่ามาสาย ครูเองจะมาก่อนเลย และก็เวลาครูเขาเห็นชยะครูเขาจะเก็บ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ภ.6, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

“คิดว่ามากพอสมควรที่ครูทำตนเป็นแบบอย่าง เช่น ครูมาเจอกันที่โรงเรียนก็จะสวัสดีกัน พูดกับนักเรียนก็พูดดี จัดรองเท้าเป็นระเบียบ ครูตั้งใจสอน”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ณ.6, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

จากสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และนักเรียนยังได้สังเกตเห็นความสำคัญว่าครูมีส่วนสำคัญต่อการที่

นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่าครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คิดว่าโดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างดีแล้วค่ะ”

“ครูอาจารย์ได้มีส่วนสำคัญมากค่ะ เพราะครูคือผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเรา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ภ.6, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ดีแล้ว โดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างก็ถือว่ามากนะ”

“ครูอาจารย์ได้มีส่วนสำคัญมาก เพราะว่าครูต้องมาสั่งสอนเราว่า คุณธรรมข้อนี้ต้องทำยังไง ครูคือคนที่ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมเด็กให้เป็นคนดี ไม่ดี”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ณ.6, 6 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 และทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน โดยให้เหตุผลว่าเด็กนักเรียนจะใช้เวลาอยู่ที่โรงเรียนเป็นเวลานาน แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวของนักเรียนด้วยว่าจะนำเอาสิ่งที่ได้จากโรงเรียน จากคำสั่งสอนของครูอาจารย์ไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ทราบค่ะว่าเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ และก็เป็นโรงเรียนวิถีพุทธด้วย ทราบจากอาจารย์ รู้ด้วยตนเอง รู้จากลูกด้วย”

“ทราบค่ะว่าโรงเรียนมีการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม”

“ความคิดแม่คิดว่า ตัวแม่ถ้าพูดถึงโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม แต่ก็อยู่ที่ตัวเด็กด้วยนะ ก็รักดีก็ได้ดี รักชั่วถึงโรงเรียนจะสอนดีขนาดไหน ถ้าเด็กไม่ใส่ใจ ไม่เอาก็ไม่ดี อยู่ที่ตัวเด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ท.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

“โรงเรียนได้โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ฐานะ เวลาประชุมก็จะรู้เพราะทาง ผอ.เขาก็จะบอก เพราะผมเองดำรงตำแหน่งเป็นรองประธานเครือข่ายผู้ปกครอง ก็จะทำเรื่องนี้”

“ทราบว่าโรงเรียนส่งเสริมเรื่องของคุณธรรม เขาส่งเสริมทุกอย่างนะ ทั้ง การศึกษาความรู้ ความดี และก็ความขยันหมั่นเพียร การตรงต่อเวลา การ ช่วยเหลือผู้อื่น”

“โรงเรียนมีส่วนมากเลย เพราะว่าเด็กอยู่โรงเรียนมากกว่าอยู่บ้าน เพราะ เด็กจะอยู่โรงเรียน แปดโมงถึงสี่โมงเย็น แล้วอยู่ที่บ้านก็แค่ช่วงเย็น พอมีดหน้อยก็ นอนแล้ว เสาร์อาทิตย์ก็ยังมาเล่นโรงเรียนกันก็มี...ตรงนี้ถึงว่าโรงเรียนปลูกฝังมีส่วนเยอะมากในการปลูกฝังสิ่งดีๆ ให้เด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าก่อนและ หลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการ ปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ ความสำคัญมากอย่างเสมอต้นเสมอปลาย นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียน ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ในระดับหนึ่ง โดยสังเกตจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่เคยแสดงออกลดน้อยลง ดังตัวอย่างคำ สัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และ บุตรหลานไม่แตกต่างกัน ซึ่งเขาก็ทำมากอยู่แล้ว”

“พฤติกรรมของนักเรียนถ้าภาพรวมรวมส่วนใหญ่ก็ดีขึ้นนะ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ท.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

“มันก็ไม่แตกต่าง ก็เหมือนเดิม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางไม่มากไม่น้อย จนเกินไปนะ”

“มันก็ดีขึ้นมาระดับหนึ่งนะพฤติกรรมโดยรวมๆ ของเด็กที่นี่ เพราะ เมื่อก่อนนี้นักเรียนรุ่นก่อนๆ ที่จบไปจะตีกันประจำหน้าโรงเรียน แต่เดี๋ยวนี้จะไม่ ค่อยมีจะหายาก แต่เมื่อก่อนนี้มีประจำเลย หน้าโรงเรียนตีกันประจำ คิดว่าดีขึ้น ในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่ถึงกับมากที่สุด”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.6, 20 กุมภาพันธ์ 2551)

2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา มีจำนวน 6 แห่ง คือ

2.3.1 โรงเรียนชลกันยานุกูล

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทไป-กลับ เปิดรับเฉพาะนักเรียนหญิง ในช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และแบบสหศึกษาในช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) มีวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ ส่งเสริมคุณธรรม เลิศล้ำวิชาการ เชี่ยวชาญภาษา ก้าวหน้าเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน ประสานชุมชน มีวิสัยทัศน์ประจำปีการศึกษา 2550 คือ คุณธรรมนำความรู้ สู่ความพอเพียง

โรงเรียนได้มีการกำหนดพันธกิจไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ภาษาและเทคโนโลยี
3. ส่งเสริมนักเรียนให้มีความรู้ในอาชีพและรักการทำงาน
4. เน้นความเป็นไทยและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. รักสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
6. ส่งเสริมครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ
7. ร่วมมือประสานชุมชนระดมทรัพยากร
8. จัดระบบบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

โรงเรียนได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ไว้ดังนี้

1. นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เน้นตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน
2. นักเรียนมีนิสัยรักการเรียน รักการทำงาน
3. นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
4. นักเรียนมีบุคลิกภาพสง่างาม

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการ โรงเรียนได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ เริ่มต้นด้วยการกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ประจำปีการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งในแต่ละปีการศึกษา

โรงเรียนจะมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับว่าขณะนั้นโรงเรียนได้เน้นและให้ความสำคัญกับเรื่องใด และมีการดำเนินงานด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ดังกล่าว ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการ งานและโครงการของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการส่งเสริมวินัย คุณธรรมจริยธรรม โดยมีกิจกรรมในโครงการรวม 7 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมพุทธธรรมนำเยาวชน 2. กิจกรรมถักจิตทอใจด้วยใยธรรม 3. กิจกรรมส่งเสริมมารยาทไทย 4. กิจกรรมธนาคารความดี 5. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ 6. กิจกรรมวิปัสสนาสติปัญญา 7. กิจกรรมรักษาศีลห้า โครงการ/งานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โครงการ/งานส่งเสริมประชาธิปไตย โครงการชดกันยา ร่วมใจรักษ์พลังงาน รักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการปลูกฝังส่งเสริมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและความเป็นผู้นำ โครงการสร้างแผนที่ความดี โครงการธนาคารโรงเรียน และโครงการเงินทองของมีค่า เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนมีนโยบายหลักเลย เพราะเราเอาวิสัยทัศน์มาจับ เมื่อเอาวิสัยทัศน์แต่ละปีมาจับมันก็จะมาสอดคล้องกับกระแสของประเทศที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจับสู่การปฏิบัติในโรงเรียน อย่างในกรณีสำคัญที่สุด เช่น การประหยัดอดออมซึ่งเป็นนโยบายโรงเรียน โดยเอานโยบายของโรงเรียนมาตั้งเป็นธนาคารออมสินภายในโรงเรียน ให้นักเรียนจะต้องมีเงินฝากในธนาคารออมสิน...

“...นโยบายนี้เราเป็นของ สพฐ. โดยตรงเลย สพฐ. ก็จะทำให้เขตพื้นที่การศึกษานำเอาหลักการนี้ กลยุทธ์นี้มาใช้ และก็มีการให้นักเรียนได้ประหยัดอดออม โดยทุกโรงเรียนจะต้องมีมาตรการทำอย่างไรก็ตามที่จะให้นักเรียนรู้จักการประหยัดอดออม...”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“เรามีโครงการเงินทองของมีค่า นอกจากโครงการธนาคารโรงเรียน แล้วก็มีโครงการเงินทองของมีค่า ที่นักเรียนต้องได้รับการอบรมว่าการใช้เงินแต่ละบาท การจะใช้จ่ายแต่ละครั้งจะต้องรู้จักคุณค่าของมันเต็มที่ เราก็มีโครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่อง เราก็มีโครงการนี้ตลอด โดยกลุ่มสาระสังคมเป็นผู้ที่รับนโยบายจากของระดับประเทศมาอีกทีหนึ่ง และก็เอามาทำโครงการ และเราก็เป็นโรงเรียนต้นแบบเงินทองของมีค่า เขาจะจัดวิทยากรมาให้ จัดการอบรมให้รู้ว่า

คุณค่าของเงินเป็นยังไงบ้าง และการใช้เงินเป็นยังไงบ้าง แล้วตอนนี้เราจะมีการบริหารการเงินตั้งแต่เริ่มเรียนหนังสือจนอายุถึง 60 ต้องดำเนินการอย่างไร อันนี้คือว่าเงินทองของมีค่า โรงเรียนก็ให้นักเรียนเข้ารับการอบรม ทั้งครูด้วยนักเรียนด้วยนะ ได้รับการอบรมเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง และจากนั้นเขาจะมีสมุดให้เขียนวันนี้ใช้เงินกับอะไรบ้าง ก็บาทที่สตาจ เป็นการรู้จักการทำบัญชีอีกต่างหาก”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา โดยให้มืออยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่เฉพาะแต่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้น นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการจัดโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณธรรมให้เกิดกับตัวเด็กนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราก็ต่อยอดในเรื่องของการทำกิจกรรมบูรณาการไม่ใช่เฉพาะวิชาสังคมอย่างเดียวที่เราจะให้เราเป็นตัวจัดการเชื่อมโยงเรื่องของคุณธรรม เราก็เอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับวิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคม พลศึกษา ศิลปะต่างๆ เราก็มายูบรวมกัน และก็เอาเรื่องคุณธรรมไปใส่ทุกวิชา และนอกจากนี้ยังเอาไปใส่ในแผนการจัดการเรียนรู้ด้วย ทุกวิชานอกจากสังคมแล้วเราให้เอาคุณธรรมเข้าไปในแผนการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ”

“ด้านวิชาการก็มีการสอดแทรกไปในทุกกลุ่มสาระฯ ด้านอื่นก็คือเราให้นักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มหนึ่งทำโครงการ อย่างในกรณีโครงการตะวันเยาว์ เป็นโครงการซึ่งเด็กนักเรียนจะรวบรวมจากเพื่อนทุกคน เอาสิ่งที่มีอยู่ ในกรณีเช่นเด็กนักเรียนไม่มีรองเท้าใส่ เด็กนักเรียนเสื้อผ้าไม่มีใส่ ตรงนี้ให้เด็กนักเรียนรวมกลุ่มกันไปทำโครงการนั้นให้กับนักเรียนที่อยู่ตามชนบทในช่วงปิดเทอมให้เด็กเกิดคุณธรรมในตัว”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนได้มีการจัดให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เหมาะแก่การปลูกฝัง

คุณธรรมบางส่วนโรงเรียนได้จัดให้มีขึ้นภายในโรงเรียนอยู่แล้ว เช่น หอพระ ธนาคารโรงเรียน เป็นต้น และบางส่วนโรงเรียนก็ได้มีการจัดพาเด็กนักเรียนไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในกรณีโรงเรียนเรา ก็ก่อนจะเข้ามานักเรียนต้องไหว้พระพุทธรูปที่หอพระ ทุกคนเข้ามาต้องไหว้ก่อนที่จะเดินเข้ามาโรงเรียน จากนั้นโรงเรียนยังมีห้องปฏิบัติธรรม ซึ่งกลุ่มสาระสังคมจะเป็นผู้ดูแลในเรื่องนี้ โดยทุกคนเวลาเรียนพระพุทธศาสนาต้องมาสวดมนต์ นั่งสมาธิ นอกจากนั้นช่วงเช้าก่อนที่นักเรียนจะเข้าห้องเรียนที่หน้าเสาธงนักเรียนมาเข้าแถวจะนั่งสมาธิเพื่อน้อมนำความดีความงามต่างๆ หรือในการให้อภัย ในเรื่องของคุณธรรมเอามาใช้ทุกเช้าเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ขออภัยในสิ่งที่ตัวเองทำไปตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน...”

“...การจัดอบรมมีอยู่แล้วเราจะจัดนักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมที่วัดญาณสังวราราม เข้าค่ายพุทธธรรม เข้าที่สัตหีบ ซึ่งเราจะไปเข้าทุกปี”

“...ธนาคารโรงเรียนก็เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมได้...”

“...โรงเรียนก็จะจัดเด็กนักเรียนอย่างชั้น ม.1 ม.2 ม.3 ไปไหว้พระ 9 วัดในจังหวัดชลบุรี 9 วัดภายในวันเดียว ...”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณไว้โดยตรงเพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยในการจัดทำโครงการ และกิจกรรมต่างๆ แต่ครั้งที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมเด็กนักเรียนด้านคุณธรรมจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราแบ่งงบประมาณไว้โดยตรง...อย่างเช่นในกรณีวันแห่งเทียนพรรษา ก็ต้องทำโครงการไว้เลย วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาต่างๆ นี้ต้องทำโครงการ กิจกรรมไว้เลย ว่านักเรียนต้องทำอะไรบ้าง ต้องแห่เทียน ต้องซื้อเทียนตรงนี้ ต้องทำโครงการ โรงเรียนออกให้หมดเลย ที่นี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเยอะ ตรงนี้ก็จะมียงบประมาณสนับสนุน จะมีการเขียนโครงการมาเสนอของบ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่าเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ที่ชลกันยานุกูลพัฒนาขึ้นเพราะชุมชนมีส่วนร่วมเยอะ ชุมชนได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง เทศบาล องค์การท้องถิ่น จะช่วยเรื่องด้านก่อสร้าง และโครงการต่างๆ เขาจะให้เขียนโครงการต่างๆ ไปเสนอของบของ อบจ.ได้เลย อบจ.ให้เลย...ส่วนมากเขาจะไม่ให้ในลักษณะสร้างตึกอะไรมากมาย แต่กิจกรรมต่างๆ เช่น ทำกิจกรรมที่นักเรียนต้องไปเข้าค่าย ไปขอได้เลย”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นได้ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้เมื่อชุมชนใกล้เคียงบริเวณที่โรงเรียนตั้งอยู่ได้จัดกิจกรรมใดๆ ขึ้น โรงเรียนก็ยังให้ความสนใจและได้นำนักเรียน ครู เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในกรณีวันลอยกระทงก็ถือว่าเป็นกิจกรรมซึ่งถือว่ามีผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเรามีการประกวดกระทง ประกวดนางนพมาศ ผู้ปกครองก็มาร่วมกันซื้ออาหาร และก็มาร่วมกันเชียร์ ส่วนใหญ่ก็ลูกตัวเอง มีกิจกรรมต่างๆ เหมือนกับตามงานวัดเลย กิจกรรมอื่นๆ เช่น วิ่งมินิมาราธอน เราก็มีชุมชนเข้ามาร่วมตรงนี้ และก็มีแห่เทียน ประเพณีวิ่งควาย เราให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“อย่างงานไอศกรีม เขาก็มีหนังสือเชิญมา ให้ไปร่วมงาน แต่ถ้าใครไปไม่ได้ ไม่ว่าจะเขาก็ไม่ได้บังคับ พี่ไม่ค่อยได้ไปร่วมกับเขาเพราะทำงานตลอด แต่ก็ทราบข่าวว่าเขาให้ผู้ปกครองไปร่วมอยู่เรื่อยๆ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ส.1, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ในส่วนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่จัดขึ้นแล้วให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบ โรงเรียนดำเนินการโดยการจัดทำเป็นวารสารและหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“หนึ่งเราก็มีวารสารของโรงเรียน วารสารก็จะออกเดือนละ 2 ครั้ง นอกจากนั้นก็จะมีหนังสือพิมพ์ ซึ่งหนังสือพิมพ์ซึ่งออกเดือนละครั้งเป็นหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน แล้วก็จะเสนอผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนว่าในหนึ่งเดือนมีอะไรบ้าง ว่าทำอะไรบ้าง ช่วยแจ้งให้ชุมชนรับทราบ และถ้าจะติดต่อผู้ปกครองเข้ามาช่วยกิจกรรมก็จะเป็นจดหมายเชิญฝากนักเรียนไปให้”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“เขาแจ้งให้ทราบตลอดค่ะ มีการประชุมผู้ปกครองที่ไม่เคยขาดการประชุมไปดูประวัติได้เลย มันจะมีหนังสือ โรงเรียนเขาฝากเด็กมาถึงผู้ปกครอง และให้ผู้ปกครองเห็นได้รับทราบว่าร่าพร้อมจะให้ความร่วมมือ อย่างเด็กจะออกนอกพื้นที่ไปประชุม ไปดูทัศนศึกษา กิจกรรมอะไรก็แล้วแต่ ทางโรงเรียนจะแจ้งให้เราทราบหมดแล้วเราก็ถ้าเราเห็นเหมาะสมเราก็จะเห็นต่อนุญาตไป นอกจากหนังสือแล้วก็มีวารสาร เขาจะทุกครั้งที่เราเข้าประชุมผู้ปกครองเด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ส.1, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน ได้แก่ การนำผู้ปกครองนักเรียนมาเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียน การเชิญผู้ปกครองนักเรียนเข้าร่วมอบรมในโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมด้านคุณธรรมของโรงเรียนเพื่อช่วยให้การปลูกฝังคุณธรรมมีความต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนและบ้าน จัดให้มีผู้ปกครองเครือข่ายมาช่วยในการสอดส่องดูแลนักเรียน พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยพัฒนานักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนอีกด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในตรงนี้อย่างเช่นเรื่องเงินทองของมีค่า นอกจากนักเรียนและครูแล้ว เราเชิญผู้ปกครองมาด้วยนะ ทำโครงการนี้ด้วย เอาผู้ปกครองเข้ามาอบรมด้วย เมื่อผู้ปกครองอบรมจะให้ได้รู้ว่าลูกอบรมแล้ว พ่อแม่อบรมแล้ว และก็ไปทำในเรื่องของครอบครัวตรงนั้น ผู้ปกครองก็รู้แล้วว่าทำอย่างไร เด็กจะได้ทำถูก... ผู้ปกครองก็เป็นวิทยากร ก็คือเชิญมาเป็นวิทยากรบ้างในเรื่องของการมีระเบียบวินัย การอบรมอย่างเช่น จรรยาบรรณเราก็มีเอาตำราจรรยาบรรณเรื่องการปฏิบัติตามกฎ การมีระเบียบวินัยอย่างนี้ และก็ในเรื่องของกฎหมายก็เชิญผู้พิพากษามาพูด”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“เราจะมีคณะกรรมการพื้นฐานก็ในกรณีปัจจุบัน นอกจากจะมีกรรมการพื้นฐานก็จะมีผู้ปกครองเครือข่าย ผู้ปกครองเครือข่ายก็จะเป็นตัวแทนของห้องห้องหนึ่ง 5 คน จะเป็นกรรมการ ในกรณีมาช่วยดูแลลูกของตัวเองในห้อง จากนั้นก็เอามาช่วยพิจารณาว่าจะพัฒนานักเรียนยังไง แบบประเมินก็มีแจกเพราะเราต้องมาทำประกันคุณภาพ...”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญในด้านของความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน ซึ่งรวมทั้งสื่อต่างๆ ควรเป็นตัวอย่งที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มันต้องรวมทั้งหมดซึ่งตรงนี้มีส่วนสำคัญ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ทุกฝ่ายต้องมาร่วมกัน มีการพัฒนาบุคลากรเพื่อการเป็นแบบอย่างที่ดี คือเด็กเอาเป็นตัวอย่าง ถ้าเราพัฒนาบุคลากร พัฒนาครูให้เป็นตัวอย่าง ที่สำคัญที่สุดคือตัวอย่างปัจจุบันนี้คุณธรรมต่างๆ นี้อะไรต่างๆ ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์ ทีวี จะเป็นตัวอย่างที่เด็กนักเรียนชอบเอาไปเป็นตัวอย่าง หรือดาราต่างๆ จะมีส่วนสำคัญมาก เพราะหากเราทำตรงนี้ให้เป็นตัวอย่างที่ดีนะ ไม่ว่าจะเป็นดารา สื่อ หรืออะไรอย่างนี้จะทำให้ประเทศชาติก้าวหน้าไป”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาในด้านความร่วมมือร่วมใจของครูซึ่งเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนที่ยังไม่สามารถรวมกันเป็นหนึ่งเดียวได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มีเป็นธรรมดาอยู่แล้ว ก็เรื่องของครู ครูก็มีความสำคัญเพราะว่าครูมีบทบาทกับนักเรียนมากในเรื่องของตรงนี้ ถ้าครูเราวมเป็นหนึ่งเดียว ไม่ไปออกนอกถ่วงนอกทางก็สามารถพัฒนาไปได้ ความร่วมมือจากครูนะ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้แก่ครูภายในโรงเรียน การแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีจากผู้บริหารโรงเรียน เพื่อที่บุคลากรภายในโรงเรียนจะได้นำไปเป็นแบบอย่าง ตลอดจนจัดให้มีการนิเทศการสอนของครูภายในโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ตรงนี้เรามีการอบรมโดยเอาวิทยากรซึ่งมีความรู้ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาร่วมอบรมด้วย ตั้งแต่แรกเลยก็เอามาเพื่อให้ครูรู้ก่อน ก่อนที่นักเรียนจะรู้ ให้ครูรู้ก่อนว่าคำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี่คืออะไร มีเหตุมีผล ความคุ้มค่า ความพอเพียง ให้รู้ว่าความพอเพียงคืออะไร ไม่ใช่ประหยัดจนไม่กินอะไรเลย ไม่ใช่ เพราะฉะนั้นคือการเอาครูมาอบรมก่อน อบรมที่โรงเรียนเราเลย เราเชิญมาพูดเลยในเรื่องของตรงนี้ การอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมก็มีจัดอบรมเช่นกัน”

“...นอกจากการฝึกอบรมแล้วก็จะเป็นการให้ผู้บริหารเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างจากผู้บริหาร ทำตัวอย่างไรที่จะทำให้ครูเขาเห็นว่าเราเป็นผู้ที่มีคุณธรรม เช่น ในกรณีที่ไม่เป็นตัวอย่างเป็นเรื่องที่ไม่ดี เรามีการนิเทศตลอดเวลา นอกจากเรื่องการเรียนการสอนแล้วเราก็มีการนิเทศตลอดเวลา...การนิเทศอาจารย์จะนิเทศกันเอง”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อบุคลากรเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปนั้น ได้แก่ ปัญหาด้านความตระหนักและความเข้าใจของครูภายในโรงเรียนในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยังมีน้อย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ความเข้าใจของบุคลากรนี้น้อย แต่ก็พยายามให้เข้าใจชัดเจนว่า คุณธรรมที่มันเป็นนามธรรมมองไม่เห็น เราต้องให้เขาตระหนักเสียก่อน แล้วครูควรต้องนำเอาไปปฏิบัติด้วย ปฏิบัติจริงไม่ใช่เอาไปพูดเฉยๆ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการและสอดแทรกเข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ มีทั้งการทำในรูปแบบของโครงการและในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอน บูรณาการและสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนแต่ละคาบเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ถือว่าอยู่ในเกณฑ์มาก แต่ไม่ได้มากที่สุดนะคะ หนึ่ง 8 กลุ่มสาระจับเอาหลักเหล่านี้เข้าไปบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอน แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องบูรณาการทุกคาบเรียน เอาคุณธรรมอันนี้เข้าไปแทรก สองกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน เขาก็มีโครงการ อย่างเช่น โครงการคุณธรรม โครงการมอบความรู้สู่รุ่นน้อง เด็กจะทำโครงการนี้สำเร็จเด็กต้องให้หลักคุณธรรมในการทำ มีงานละครคุณธรรมอันนี้คือเกี่ยวข้องกับสาระสังคม เกี่ยวกับงานต่างๆ ไป ที่เป็นกิจกรรม การที่เด็กจะประสบความสำเร็จในการทำงานเด็กต้องมีความสามัคคี มีความร่วมมือ อันนี้เป็นกิจกรรม บางครั้งเนี่ยที่มันดูเหมือนว่าไม่ตรง แต่จริงๆ คือ ถ้าเด็กทำกิจกรรมนั้นสำเร็จคือว่าเด็กได้มีการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน เด็กมีทักษะในการใช้ชีวิต ถือเป็นการจัดประสบการณ์อย่างหนึ่ง”

“หนึ่งสอดแทรกในการสอนแต่ละคาบ มีแบบประเมินคุณธรรม สองบางอันอาจจะไม่ได้ชัดเจน แต่เขาก็มีแบบประเมิน สมมุติการทำงานของเด็กนักเรียน เด็กมีความรับผิดชอบ เด็กให้ความร่วมมือ เด็กตรงเวลา ซื่อสัตย์ แล้วก็ถือว่าให้เด็กนั้นมีความจริงใจซื่อสัตย์สอดแทรกในคาบเรียน”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“คิดว่ามากนะ ก็คือจะสอดแทรกคุณธรรมในกระบวนการสอน การทำงานกลุ่ม การไปทัศนศึกษา การศึกษาแหล่งเรียนรู้อะไรอย่างนี้ ก็จะมีการจัดกิจกรรมทำบุญ กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ วันพ่อวันแม่ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เนตรนารียุวกาชาด กิจกรรมชุมนุม มีการแสดงผลภัณฑ์ 1 ชุมนุม 1 ผลิภัณฑ์ ที่เราก็อิงจัดไป คือการสอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนเขาก็ทำทุกกลุ่มสาระ เช่น ในเรื่องทักษะกระบวนการกลุ่ม จะได้การทำงานร่วมกัน การใช้ชีวิตอยู่

ร่วมกัน ความขยัน ความรับผิดชอบได้หมด วินัย ความซื่อสัตย์อะไรอย่างนี้ การทำงานกลุ่มให้สำเร็จ และก็อาจจะเรื่องความรับผิดชอบ การส่งงานตรงต่อเวลา ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาระสังคมศึกษาก็มีอยู่แล้วในสาระ เศรษฐศาสตร์ เป็นเนื้อหาที่เด็กต้องเรียน ต้องเข้าใจ และก็ในกลุ่มสาระอื่นๆ ที่เห็นเขาก็มีการประยุกต์ เช่น ทำโครงการอย่างนี้ เศรษฐกิจพอเพียงทุกกลุ่มสาระ จะสอดคล้อง”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาด้านข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามที่กำหนดไว้ ประกอบกับกิจกรรมของโรงเรียนมีมากและหลากหลาย ซึ่งบางครั้งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ข้อจำกัดในเวลา เช่นบางคนเนี่ย คือตั้งเกณฑ์ไว้สูงและไม่ได้ยืดหยุ่นตามเกณฑ์เลยทำให้การวัดและการสอนไม่ได้ตามเกณฑ์ที่ตั้ง พอไปเจอคาบสัปดาห์วันหยุดตรงนี้บีบ มันอาจจะไม่เป็นตามเป้า...”

“...ปัญหาส่วนอื่นก็จะมี บางครั้งการจัดกิจกรรมบางครั้งหลากหลายและมีมาก มันก็อาจจะสะเทือน เพราะว่าการที่มีกิจกรรมมากบางครั้งมันก็มีเหมือนกับการทำงานหลายอย่างเนี่ย ความประสพผลสำเร็จในเนื้องานทุกครั้งหรือทุกชิ้นมันก็จะลดคุณภาพลง ผู้เราทำงานที่เรียกว่าไม่ได้หลากหลายนักคุณภาพของงานจะเข้มข้นกว่า...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“บางครั้งเวลาไม่เพียงพอนะ กิจกรรมเข้ามาเราต้องบอกให้เด็กทำในระยะเวลาสั้นๆ เป็นข้อจำกัด เด็กมีกิจกรรมเยอะ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรภายในโรงเรียนทุกคน ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนครูทุกคน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรม

เนตรนารี/ยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียน ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยเฉพาะกิจกรรมชุมนุม โรงเรียนจะมีวันจัดแสดงผลงานของนักเรียน 1 ชุมนุม 1 ผลิตภัณฑ์ (ไอคอป) ที่เป็นผลผลิตจากการเข้ากิจกรรมชุมนุมขึ้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมคณะสีที่ถือว่าเป็นกิจกรรมพัฒนานักเรียนด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นให้ความสำคัญมากๆ เพราะจะมีบทพิสูจน์เลยว่า ทุกภาคเรียนเขาจะมีให้เด็กแสดงผลผลิต 1 ชุมนุม 1 ผลิตภัณฑ์ (ไอคอป)...”

“มันจะเป็นกิจกรรมชุมนุม ที่นี้กิจกรรมชุมนุม ถ้าเราจะคิดว่าคุณธรรมคือเรื่องของศาสนา เราก็จะมีชุมนุมสมาธิ ชุมนุมพระพุทธศาสนา ชุมนุมโครงการคุณธรรมเขามืออยู่ แต่ถ้าเราคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของศาสนาแต่เป็นการทำงานร่วมกัน อันนี้เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเราก็จะมีชุมนุมธรรมชาติศึกษา หรือจะมีชุมนุมอะไรที่ไม่ว่าจะเป็นนาฏศิลป์ ดนตรี เพราะเด็กต้องอาศัยทักษะการทำงาน... กิจกรรมเนตรนารี/ยุวกาชาด กิจกรรมคณะสี ตรงนี้เด็กต้องมีระเบียบวินัยแล้วเด็กต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน คณะสีเด็กต้องมีความสามัคคี เพราะฉะนั้นกิจกรรมที่จัดเรียกว่าฝึกทักษะและก็ฝึกการอยู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้นก็ถือว่าเศรษฐกิจพอเพียงถ้าเราปฏิบัติแล้วจริงๆ เนี่ย ก็คือสิ่งที่มีความหมายกว้างแล้วก็เป็นการฝึกทักษะของคนจริงๆ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมและ คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคิดว่ามีมามากๆ”

“คำว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมันหมายถึง กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมเนตรนารี/ยุวกาชาด และก็แนะแนวอีกอัน ที่หมวดสังคมของพี่เป็นชุมนุมฝึกสมาธิ เด็กก็จะได้ฝึกสมาธิที่ศาลากลางจังหวัด ไปกราบพระ และก็มาดู CD ละครคุณธรรมให้ดู เขาจะให้เห็นข้อคิดและก็สรุป มีชุมนุมพุทธศาสนาของอาจารย์วิไลพร ชุมนุมเกี่ยวกับการประหยัด ที่โรงเรียนจะอยู่ในรูปกิจกรรมชุมนุมที่หลากหลายมาก ส่วนโครงการของโรงเรียนมีเยอะมาก วันพ่อวันแม่ ตรงนี้เป็นกิจกรรมของโรงเรียน เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีเนตรนารี/ยุวกาชาด

ชุมนุม แนวโน้ม ที่มีตามหลักสูตรนะ ถ้าเป็นกิจกรรมอื่นๆ เข้าเรียกว่ากิจกรรมโรงเรียน...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนทุกกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรมที่โรงเรียนจัดได้ผลในการปลุกฝังคุณธรรมในด้านต่างๆ แตกต่างกันไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“หลายๆ เขาจะมีบทพิสูจน์เลยว่า ทุกภาคเรียนเขาจะมีให้เด็กแสดงผลผลิต 1 ชุมนุม 1 ผลิตภัณฑ์ ถ้าเด็กมันไม่ให้ความร่วมมือกัน กิจกรรมพวกนี้จัดไม่ได้ จุดประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่าในแต่ละ 1 ปี 1 ภาคเรียน เด็กมีการพัฒนาเด็กมีศักยภาพ และมีผลผลิตออกสู่สายตาส่วนรวมเป็นอย่างไร...มันก็เยอะมากนะเราไม่ได้มีแค่หนึ่งชุมนุมหรือหนึ่งกิจกรรม เพราะว่ามันเยอะตอบไม่ได้หรอก ก็คือการที่มันมีงาน 1 ชุมนุม 1 ผลิตภัณฑ์ (ไอคอป) ออกมาได้ ก็แสดงว่าผลผลิตที่เด็กออกมาวางได้เนี่ย มันก็เป็นความสำเร็จของกิจกรรมของชุมนุม...กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนจัดก็ได้ผลหมดเลยนะจะมากบอกว่าอันนี้ได้อันนี้ไม่ได้ เป็นไปไม่ได้...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคิดว่ามีมาก มากๆ”

“มันก็น่าได้ผลหลายชุมนุม ทุกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ผลในการส่งเสริมคุณธรรม...เนตรนารีก็ดีตรงที่เด็กไปเข้าค่าย มีทักษะชีวิต มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน มีวินัย ทุกกิจกรรมทำให้เด็กได้ฝึกในด้านต่างๆ...ซึ่งมีการติดตามประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย และก็มีการจัดแสดงผลงานนักเรียน งานไอคอป แล้วใช้แบบสอบถามประเมินถามทุกคนที่เข้าร่วมงาน”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาที่ตัวของเด็กนักเรียนเอง ซึ่งบางครั้งยังไม่ได้ให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเท่าที่ควร แต่ก็เป็นเพียงนักเรียนส่วนน้อยเท่านั้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาคือตัวผู้เรียน บางทีเด็กอาจจะมึนงานเยอะมากเกินไป เช่น กิจกรรมชุมนุม บางครั้งเขาจะไม่ได้เข้า บางคนตามเพื่อนไป บางครั้งไม่ค่อยให้ความสนใจเพราะเข้ามาตามเพื่อน ไม่ได้เข้าเพราะความสนใจ แต่ก็ส่วนน้อย”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณครู

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏในลักษณะรูปแบบของการอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า การโฮมรูม การบอกกล่าวอบรมในเวลาจัดการเรียนการสอน และในคาบของกิจกรรมแนะแนว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มากครับ เช่น ชั่วโมงตอนเช้า โฮมรูมอาจารย์ก็จะบอกกล่าวทำให้ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ตอนต้นชั่วโมง อาจารย์จะสอน ตอนหน้าเสาธง จัดอบรมนักเรียนก็มีเรื่อยๆ วันศุกร์ ม.ต้นเขาจะมีการสวดมนต์ อบรมทางด้านศาสนา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“ส่วนใหญ่มีมาก ถ้าครูมีเวลาจะพูดให้นักเรียนฟัง อย่างตอนเช้าก็จะพูดหน้าเสาธง คาบแนะแนว ตอนเช้าโฮมรูมอาจารย์ที่ปรึกษาจะอบรม เป็นต้น”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย การพูดจาที่ไพเราะอ่อนหวาน มีการประพฤติตนไม่ฟุ่มเฟือยเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“...อาจารย์จะแต่งกายเรียบร้อย เป็นแบบอย่างให้นักเรียน การไม่ฟุ่มเฟือย ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดและบอกกล่าวมากกว่า”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“...ด้านการแต่งกายอาจารย์จะแต่งตัวดี สุภาพ แม้กระทั่งการพูดจา
อาจารย์ก็จะพูดดี”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ธ.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วนสำคัญ ต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่าครูเป็นเสมือน พ่อแม่คนที่สองที่ต้องมีหน้าที่อบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนดี แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับตัวของ นักเรียนเองด้วยว่าจะเห็นความสำคัญและนำไปปฏิบัติตามมากน้อยเพียงใด ดังตัวอย่างคำ สัมภาษณ์ดังนี้

“อาจารย์มีส่วนมาก เพราะอาจารย์คือพ่อแม่คนที่สอง ต้องคอยอบรม
ตักเตือนอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้ออกนอกกรอบ แต่ก็ขึ้นอยู่กับตัวเราด้วยว่าอาจารย์
เขาสั่งสอนแล้วเราจะปฏิบัติตามขนาดไหน”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

“คิดว่าอาจารย์มีส่วนสำคัญมากค่ะ เพราะถ้าไม่มีอาจารย์ก็ไม่มีใครคอย
อบรมเราในทุกๆ เรื่อง อาจารย์คือผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนอบรม”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ธ.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่อง คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ยังมีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยัง ไม่ได้ทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 และยังไม่ได้ทราบว่า โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใน ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่ นักเรียน โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ผู้ปกครองจะต้องส่งบุตรหลานมาศึกษาเล่าเรียน ตั้งแต่เล็กๆ เด็กนักเรียนต้องอยู่ในโรงเรียนเป็นระยะเวลาช้านาน และผู้ปกครองนักเรียนยังได้กล่าว เปรียบเทียบครูในโรงเรียนว่าเป็นเสมือนพ่อแม่คนที่สองของนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญมากถึง 80% เพราะผู้ปกครองเอาลูกไป
โรงเรียนตั้งแต่เล็ก ครูก็เป็นเหมือนพ่อแม่คนที่สอง ระยะเวลาที่ลูกอยู่ในโรงเรียนก็
มาก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ส.1, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“สำคัญมากนะ เพราะส่วนใหญ่เด็กจะอยู่โรงเรียนมากเลยละ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ต.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าการและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญมากอย่างเสมอดิ้นเสมอปลาย แต่ผู้ปกครองนักเรียนยังเห็นว่าถึงแม้โรงเรียนจะให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ มากเพียงใดนั้น แต่ส่วนหนึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวเด็กนักเรียนเองด้วย นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนยังเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่มีทั้งดีขึ้นและไม่ดีขึ้น พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และได้มีการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามาก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คิดว่าไม่แตกต่างกัน โรงเรียนให้ความสำคัญมากเหมือนเดิมเสมอดิ้นเสมอปลายตลอด ที่คิดว่ามันอยู่ที่พฤติกรรมของเด็ก ต่อให้อาจารย์หรือโรงเรียนปลูกฝังดีแค่ไหนถ้าเด็กไม่เอาก็เท่านั้น มันขึ้นอยู่กับเด็ก”

“เด็กสมัยนี้มันก็เป็นไปตามยุคตามสมัยนะ โลกของตะวันตกเข้ามาครอบงำเด็กเยอะ เด็กสมัยนี้ยอมรับเลยว่าก้าวร้าวที่เห็นเลย ไม่ว่าจะลูกเขาลูกเราเอาสังคมทางตะวันตกเข้ามาใส่ใจจิตใจมากเกินไป พฤติกรรมเด็กเปลี่ยนไปเนื่องจากกระแสสังคม เด็กบางคนอยู่ ม. 1 นะทาปากเขียนคิ้วละ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ส.1, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“โรงเรียนให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม คิดว่าไม่ต่างจากเดิม ยังให้ความสำคัญมากเหมือนๆ เดิมแหละ เขาเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงด้านนี้...”

“พฤติกรรมส่วนใหญ่ของเด็กที่นี่นะครบก็มีทั้งเด็กดีและไม่ดี มันขึ้นอยู่กับเด็กด้วยละ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ต.1, 15 กุมภาพันธ์ 2551)

2.3.2 โรงเรียนบ้านสวน (จันอนุสรณ์)

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในช่วงชั้นที่ 3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) แบบประเภทไป-กลับ โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ คือ สร้างเยาวชนให้มีความรู้ความสามารถในวิทยาการสาขา

ต่างๆ ฝึกฝนการใช้ชีวิตในการเรียนรู้อย่างมีคุณธรรม มีความสุข ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย เพื่อการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้กับสังคม และได้มีการกำหนดพันธกิจของโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. จัดบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นสถานที่ส่งเสริม และเอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัย มีระเบียบ มีวินัย ปลอดภัยอบายมุขและสิ่งเสพติด

2. จัดการศึกษาให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ

3. จัดการศึกษาให้นักเรียนได้รับการคุ้มครอง ดูแล และช่วยเหลือ

4. จัดการศึกษาให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

5. จัดการศึกษาให้นักเรียนรู้จักปรับตัวสามารถเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้

อย่างถูกต้อง

6. จัดการศึกษาให้นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ มาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การจัดการศึกษาให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถพิเศษในด้านต่างๆ

8. จัดการศึกษาให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

9. มีกระบวนการให้ครูทุกคนพัฒนาตนเองให้เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

10. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการดูแล

นักเรียน และการพัฒนาการศึกษา

โรงเรียนมีการกำหนดเป้าประสงค์ ดังนี้ คือ นักเรียนทุกคนจบการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีความสามารถในวิชาหลัก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ชุมชนให้การยอมรับว่า นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้และพัฒนาการด้านจิตใจ พลานามัยที่ดี สามารถประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนเป็นกำลังที่มีประสิทธิภาพต่อพัฒนาประเทศในอนาคต และโรงเรียนได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ไว้ดังนี้

1. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

3. มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

4. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่าง

ต่อเนื่อง

5. มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจต

คติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการ โรงเรียน ได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ และมีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาและการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมหลักคือการปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก ตลอดจนกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ความสามารถ และการนำไปใช้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเสริมสร้างสังคม ศาสนา วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และกีฬา กิจกรรมหลักคือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรม และค่านิยมที่ถูกต้อง กิจกรรมส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาสังคม เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เป็นนโยบายเลยนะ เพราะว่าทางตั้งแต่กระทรวง สพฐ.เขตพื้นที่ เขาก็ส่งมาเรื่อยๆ เราก็ต้องดำเนินการตามรัฐบาล...”

“เรายังทำโครงการต่างๆ ค่ายต่างๆ ค่ายคุณธรรม ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตรงนี้มันจะไปสอดคล้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจพอเพียง... โครงการที่เราทำเนี่ยมันเป็นโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในหลายเรื่องๆ จะเป็นคุณธรรมมากไปหน่อย มันจะเป็นกิจกรรมด้านคุณธรรมหมดเลย เราจะเป็นพวกเรื่องเข้าค่ายธรรมะเราก็เอาเด็กไปให้รู้ว่า การเข้าค่ายนะคนเรามีคุณธรรมแล้วมันก็จะมีเหตุผล แล้วก็มีภูมิคุ้มกันที่จะไม่หลงผิดหลงอะไร แล้วรู้หรือมีสติคิด...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“ต้องมีแน่นอนนโยบาย จากกระทรวง จาก สพฐ.จากเขตพื้นที่และมาโรงเรียน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมันเป็นระดับชาติเลยนะที่ทุกกระทรวง ทบวงกระทรวง กรมจะต้องสานต่อนะคะ... สพฐ.ก็เห็นคุณค่าตรงนี้ที่ให้โรงเรียนเอาสิ่งนี้มาปลูกฝังให้นักเรียนเข้าใจ...”

“เรามีการตักบาตรอาหารแห้งทุกวันพฤหัสบดี และวันสำคัญทางศาสนา ก็เอาเด็กไปทำกิจกรรมที่วัด มีการเข้าค่ายคุณธรรม พาเด็กในแต่ละระดับชั้นเนี่ย

สลับสับเปลี่ยนกันไปเข้าค่ายที่วัด ให้พระสอน อบรม ให้ไปนั่งสมาธิ ให้ไปช่วยเหลืองานอะไรอย่างนี้ หรือมีโครงการคือพาเด็กไปจัดกิจกรรมให้กับคนชรา ให้กับคนพิการที่บางละมุง ตรงนี้เพื่อให้เด็กเขามีใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ให้เขาเห็นว่าในสภาพสังคมของเราเนี่ย มีส่วนหนึ่งนะที่เขาต้องการความช่วยเหลือ เป็นผู้คอยให้เราไปสร้างความสุขไปช่วยเหลือ...มีการเอาพี่ๆ ไปสอนน้องเล็กๆที่โรงเรียนประถมที่อยู่ใกล้ๆ นะคะ ก็บางโอกาสที่เราจะสามารถทำได้ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นสิ่งส่งเสริมคุณธรรมที่จะให้เด็กเขารู้ถึงแนวทางทางศาสนาที่สอนให้เป็นคนดี ทำจิตใจให้สงบ มีการนั่งสมาธิ และไปช่วยเหลือสังคม ให้เขาเขาเห็นถึงนี่ก็จะเป็นภาพประทับใจที่เขาจะจำไว้ เราก็พยายามสอดแทรกเข้าไป”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกและบูรณาการเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วโรงเรียนยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดโครงการ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนมีการจัดอาคารสถานที่สะอาดร่มรื่นให้ผู้เรียนมีจิตใจเบิกบานพร้อมรับการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการสอดแทรกลงไปในทุกกลุ่มสาระ ครูเขาสอนไปในตัวอยู่แล้ว นอกเหนือจากด้านวิชาการคือจะมีโครงการต่างๆ เยอะที่อยู่ในแผนปฏิบัติการต่างๆ เสริมเข้ามาเพื่อพัฒนาผู้เรียน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“ในด้านวิชาการที่ได้มีการบูรณาการและสอดแทรกลงไปในทุกกลุ่มสาระแล้ว นอกเหนือจากด้านวิชาการแล้วที่โรงเรียนเราได้เป็นโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมดีเด่นนะคะ เขาบอกว่าต้องสะอาด สว่าง สงบ สะอาดก็คือสถานที่ สิ่งแวดล้อมก็เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้จิตใจของผู้อยู่อาศัยมีความเบิกบาน มีความสดชื่น ตรงนี้สถานที่ที่เอื้อ สะอาด ร่มเย็น สวยงามมีที่ให้เขานั่งดูนั่งพัก นี่ก็เป็นจุดหนึ่งนะคะที่เขาบอกว่าต้องมีความสะอาด สว่างก็คือกิจกรรมที่เราส่งเสริมทางด้านคุณธรรมให้เด็กเขาเข้าใจ มีเหตุผล มีจิตใจที่ดี ส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ สงบ ก็คือการทำจิตใจให้สงบ บางทีอย่างเช้าๆ นี้นะเขาจะมีเพลงให้ฝึกนั่งสมาธิ ฝึกลมหายใจเข้า-ออก อะไรอย่างนี้ก็มีกิจกรรมพวกนี้นะคะ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนได้มีการจัดให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้จัดทำป้ายคำขวัญและพุทธศาสนสุภาษิต ติดตามอาคารเรียน ห้องเรียน ตามทางเดิน เพื่อให้ความรู้และเน้นย้ำให้นักเรียนได้ตระหนักในการทำความดีมากขึ้น และมีการจัดสถานที่ไว้เฉพาะสำหรับทำกิจกรรมของนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มีห้องกิจกรรมนักเรียน จะมีห้องประชุมกรรมการนักเรียนของเขา มีการจัดทำป้ายคำขวัญ ป้ายพุทธศาสนสุภาษิตไว้ตามทางเดินให้เด็กได้เรียนรู้...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“ที่โรงเรียนเรามีการจัดสถานที่ต่างๆ ให้มีความสะอาดสวยงาม ร่มเย็น แต่ที่นี้เนื่องจากสถานที่เรามันมีเนื้อที่น้อย...แต่ตรงไหนที่เราจัดได้เพื่อส่งเสริมและเอื้อต่อการเรียนรู้ ไม่ว่าจะตามอาคาร พวกบอร์ด ในห้องเรียน ป้ายป้ายคำขวัญ อะไรพวกนี้นะคะก็เป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ ที่จะจัดเอื้อต่อการเรียนรู้”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณไว้เพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยในการจัดทำโครงการ กิจกรรมต่างๆ แต่ละครั้งก็จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมเด็กนักเรียนด้านคุณธรรมจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางโรงเรียน หากงบประมาณที่เสนอขอมีจำนวนมาก โรงเรียนไม่สามารถอนุมัติได้ตามจำนวนที่เสนอมาก็จะมีการประชุมครูเพื่อพูดคุยปรึกษาหาหนทางดำเนินการต่อไป ซึ่งบางครั้งต้องดำเนินการตัดลดงบประมาณ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราจัดงบประมาณให้เด็กในโครงการเลย ทุกโครงการที่เสนอมามีงบประมาณจัดให้ ถ้าไม่พอเราจะมาประชุมกัน ประชุมครูแต่ละฝ่ายที่ขอมาว่าเงินมีแค่นี้ เราจะทำอย่างไรก็ต้องมาคุยกันว่าเอออันนี้นะคุณขอมาเท่านี้ เอาไปแค่นี้ได้ไหม ต้องคุยกัน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“ก็ในกลุ่มกิจการนักเรียนและกลุ่มสาระสังคมเขาจัดโครงการอะไรตรงนี้ไม่เคยขาดเลยนะ จัดโครงการอะไรต่ออะไรอย่างนี้ไม่เคยขาดเลย ทางโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนทุกอย่างทุกโครงการ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นถึงความสำคัญของ ชุมชนว่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในการเป็นผู้ที่คอยช่วยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเด็กนักเรียน คอยแจ้ง ข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นไปในทางไม่ดีของนักเรียนให้กับทางโรงเรียนได้รับทราบ ตลอดจน ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ แก่โรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนนี้สำคัญที่สุด เพราะถ้าชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม ความเจริญของ โรงเรียนก็น้อยลงนะ เพราะถ้าชุมชนมีส่วนร่วมโรงเรียนก็จะเจริญ เจริญตรงที่เขา จะมาสนับสนุนโรงเรียน เขาก็จะมาช่วยเราดูแลเด็ก เด็กเกรงไม่มีคุณธรรมอย่างนี้ เขาก็จะมาช่วยสอดส่องดูแล”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“มีความสำคัญแน่ เพราะว่าตัวชุมชนเป็นเหมือนผู้สอดส่องดูแล เป็นผู้ ส่งเสริมสนับสนุน บางทีนะเขาไปเจอเด็กอยู่ตรงไหนเขาก็โทรมาละ โรงเรียนวันนี้ เรียนหรือเปล่าคะ เห็นเด็กไปเดินอยู่ตรงนั้นตรงนี้ นี่ชุมชนช่วยสอดส่องดูแล ลูกหลานของเขา หรือโรงเรียนจัดกิจกรรมอะไรที่ขอการสนับสนุน เขาก็จะมาประชุม กิติ หรือทางด้านงบประมาณบ้าง ก็ถือว่าทางชุมชนก็มีส่วนส่งเสริมให้โรงเรียน จัดกิจกรรมหรือว่าดำเนินงานได้ด้วยดีนะคะ ชุมชนมีส่วนสำคัญคะ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการ จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน กิจกรรมทำบุญตักบาตรร่วมกัน หรือกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดพานักเรียน ไปศึกษานอกสถานที่ก็จะให้ผู้ปกครองนักเรียนได้ร่วมเดินทางและร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย ดัง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“...เราจะเชิญเขามาประชุมหรือว่าเราอยากจะจัดกิจกรรมอะไรเราก็เชิญ เขามาร่วม สมมุติว่าโรงเรียนมีการไหว้ครู เราก็เชิญเขามา วันแม่ก็เชิญเขามา วัน พ่อก็เชิญเขามา วันสำคัญ ของโรงเรียนก็จะเชิญเขามาร่วม”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“กิจกรรมที่เห็นนะ อย่างเข้าค่ายคุณธรรมผู้ปกครองก็จะไปด้วย ผู้ปกครองไปร่วมกิจกรรมด้วย ไปฟังพระเทศน์ไปนั่งสมาธิ ไปทำบุญร่วมกัน เขาเห็นเป็นกิจกรรมที่ดีนะ ผู้ปกครองเขาก็ส่งเสริมลูกหลานของตนเอง เขาวางเขาก็ไปด้วย”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“ก็มีกิจกรรมวันแม่ วันพ่อ แต่ผมเองก็ไม่ได้มา ไม่มีเวลา มีวันประชุม ผู้ปกครอง แต่กิจกรรมอื่นๆ ก็น่าจะมีนะแต่ผมอาจไม่รู้ก็ได้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ช.4, 3 มีนาคม 2551)

“ทางโรงเรียนมีกิจกรรมอะไร อาจารย์เขาจะเชิญผู้ปกครองเข้ามาประชุม เข้ามารับรู้ เข้ามาประสานงานอื่นๆ ร่วมกับอาจารย์... เท่าที่ผ่านมาเป็นกิจกรรม ทำบุญตักบาตร เขาจะเชิญผู้ปกครองมาร่วมทำบุญตักบาตรด้วยกันกับนักเรียน หรือเวลาไปทำบุญหรือกิจกรรมออกไปข้างนอก อาจารย์ก็เชิญผู้ปกครองที่พร้อมไปด้วย เช่นไป วัดพระบาทน้ำพุ ไปดูคุก อาจารย์ก็ให้ผู้ปกครองไปด้วย อย่างเช่น ตัวแม่ก็ไม่ได้ไปทุกงาน เช่นว่าโรงเรียนจะพานักเรียนไปตักบาตรไปทำบุญที่วัดก็เชิญพ่อแม่ผู้ปกครองไปด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ชญ.4, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านทางเสียงตามสายของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองบริเวณใกล้โรงเรียนได้รับทราบ บางกิจกรรมได้ใช้การโทรศัพท์ติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง นอกจากนี้ได้จัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน เพื่อแจ้งผลการดำเนินงาน ข่าวสารของโรงเรียนให้แก่ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการทำเป็นหนังสือราชการ เราจะเชิญเขามาประชุมหรือว่าเราอยากจะทำกิจกรรมอะไรเราก็เชิญเขามาช่วย”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“มีหนังสือออกให้แจ้งผู้ปกครองทราบ ประกาศแต่ก็ยังคงภายในโรงเรียน เสียงตามสายแต่ก็เป็นชุมชนที่ใกล้จะรับรู้ และก็มีวารสารของโรงเรียน หรือ บางที่ถ้าเราจัดอะไรอย่างนี้เราก็ทำจดหมายแจ้ง”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“เขาก็มีหนังสือไปถึงผู้ปกครองเวลาที่พาเด็กไปทำกิจกรรมต่างๆ มี เครือข่ายผู้ปกครอง แต่เราก็ไม่ได้ไปอยู่ตรงนั้นหรอก เพราะไม่มีเวลาต้องค้าขาย ครับ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ช.4, 3 มีนาคม 2551)

“มีค่ะ มีการประสานกับผู้ปกครอง ก็จะมีไปแจ้งกับผู้ปกครอง หรือไม่ โรงเรียนก็จะโทรศัพท์ติดต่อกับผู้ปกครองเองโดยตรงเลยค่ะ ส่วนมากจะโทรศัพท์ โดยตรงนะ อาจารย์ประจำชั้นจะมีเบอร์โทรของผู้ปกครองทุกคน”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ชญ.4, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน ได้แก่ การช่วยดูแลสอดส่องนักเรียน เพื่อพบว่านักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่างๆ และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยพัฒนานักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในวันประชุมผู้ปกครองในรูปแบบของการพูดคุยปรึกษา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง ตลอดจนได้สอบถามถึงความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนานักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราจะมีผู้ปกครองเครือข่าย... เวลาเรามีงานที่ ก็เชิญมาประชุม ลูกคนนี้ไม่ดีเกร ทั้งในการติดตามพฤติกรรมนักเรียนด้วย บางครั้งถ้าไปเห็นเด็กหนีเรียน ชุมชนผู้ปกครองจะช่วยสอดส่องดูแล จนเด็กไม่มีออกนอกถิ่นนอกรทาง”

“เราจะมีทำให้มีการประชุม อย่างประชุมกับผู้ปกครองเสนอมาอยากให้มีอะไร เราจะสำรวจเลยว่าผู้ปกครองต้องการอย่างไร เขาจะเสนอแนะมาเลยเราก็คิดว่าห้องนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการอะไร ห้องนี้ต้องการอย่างไร และเราก็มาสรุปรวมว่าต้องการให้ลูกเขาเป็นคนอย่างไร เป็นคนดี แค่นั้น...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“เป็นเหมือนผู้สอดส่องดูแล เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน บางทีนะเขาไปเจอเด็กอยู่ตรงไหนเขาก็โทรมาละ โรงเรียนวันนี้เรียนหรือเปล่าคะ เห็นเด็กไปเดินอยู่ตรงนั้นตรงนี้ ช่วยสอดส่องดูแลลูกหลานของเขา หรือโรงเรียนจัดกิจกรรมอะไรที่ขอการสนับสนุน เชิญมาประชุมก็ดี หรือทางด้านงบประมาณบ้าง”

“มันเหมือนพูดคุยปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับผู้ปกครอง อย่างวันพบครูของลูกก็จะจัดทุกภาคเรียนก็จะมีอะไรก็จะคุยกัน ระหว่างผู้ปกครองกับอาจารย์ที่ปรึกษา พูดคุยกัน มีปัญหาที่ร่วมปรึกษา หรือว่าช่วยพัฒนาในตัวนักเรียน”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการประเมินและติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนภายหลังที่โรงเรียนได้จัดโครงการ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียน ตลอดจนยังได้สังเกตเห็นความสำคัญว่าสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวนักเรียนจะเป็นส่วนที่เชื่อต่อการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นอกจากการบริหารจัดการสถานศึกษาแล้ว เรื่องของการประเมินผลประเมินพฤติกรรม เป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติ ควรมีการติดตามพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากที่โรงเรียนได้มีการดำเนินการ โครงการ กิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“เด็กไม่ได้อยู่โรงเรียนตลอดชีวิตตลอดเวลา เขายังต้องออกไปพบกับสิ่งภายนอกต่างๆ ไป เฉพาะสังคมจะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกัน...เฉพาะนั้นสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมทั้งหลายเป็นตัวเอื้อ ตัวสอนนอกจากพ่อแม่ ครอบครัวโรงเรียน”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางสังคมของเด็กที่เข้ามาเรียนในโรงเรียน มีความแตกต่างกัน ทำให้ความประพฤติต่างกัน จึงต้องอาศัยความสนใจและเอาใจใส่จากครูเป็นอย่างมากในการปลูกฝังคุณธรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหา คือเด็กแต่ละคนที่มาอยู่ในโรงเรียนเนี่ย คือพื้นฐานทางสังคมต่างกัน อย่างสังคมบางคน ทางบ้านกินแล้วก็ทั้งอย่างนี้มาโรงเรียนมันก็เคยต้องฝึกอีกเยอะ สังคมบางสังคมเอาใจใส่ลูกดี ลูกก็จะเรียนดี สังคมของเด็กที่มาอยู่ในโรงเรียนมันสังคมต่างกัน เมื่อต่างกันแล้ว ความประพฤติการปฏิบัติก็ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นครูต้องจ้ำจี้จ้ำไช ติดตามเด็ก ครูต้องมีวิญญานครูเด็กจะดีไม่ดีจะอยู่ที่ครู”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การให้พูดความรู้แก่ครูโดยผู้อำนวยการโรงเรียนในการจัดประชุมครู การจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากร โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายในโรงเรียน ตลอดจนการส่งเสริมให้ครูได้ไปอบรมตามที่หน่วยงานอื่นๆ ที่จัดขึ้น นอกเหนือจากการฝึกอบรมแล้วการพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนปฏิบัติยังได้มีโครงการเสริมขวัญและกำลังใจแก่ครู เพื่อให้มีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองมากขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เริ่มแรกเรามีการให้ความรู้กับครูว่าเศรษฐกิจพอเพียงมันคืออะไร เริ่มแรก ผอ.อธิบายเอง...มีการส่งไปอบรม ถ้ามีอบรมที่ไหนแล้วนำมาขยายผลในโรงเรียน แต่ส่วนใหญ่ประชุมที่ไรจะต้องพูดถึงเรื่องนี้ให้เขาทราบ ไปอบรมก็จะส่งตัวแทนไป เพราะจะให้ไปหมดไม่ได้ เด็กไม่มีคนสอน ส่งตัวแทนไปแล้วนำมาขยายผล อธิบายในที่ประชุม ไปมาได้อะไรบ้าง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“การพัฒนาบุคลากร เรามีจัดอบรมในโรงเรียนของเรา คือโรงเรียนเรา เป็นผู้จัดอบรมครูภาคเรียนละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย และก็หน่วยงานอื่นๆ ที่มีการจัดอบรม จัดพัฒนาอะไร เราก็ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเราไป มีโครงการเสริมขวัญกำลังใจให้ครูในด้านต่างๆ เพื่อให้ครูพัฒนาตัวเอง เสริมให้ครูเขาพัฒนางานในหน้าที่ของตัวเองให้ดีขึ้น...”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนไม่ค่อยมีปัญหาและอุปสรรคนะ ความร่วมมือจากบุคลากรที่นี่ดีมาก จัดอบรมที่ไหนเขาอยากไปเลยแหละ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

“ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากรก็ไม่มีนะคะ...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 8 มีนาคม 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยโรงเรียนมีนโยบายให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในแผนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของคุณธรรมมาบูรณาการ สอดแทรกลงไปในการจัดการเรียนการสอน โดยอย่างน้อยในแผนการสอนหนึ่งต้องมีการนำเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราปลูกฝังมากเลยครับ...มีกิจกรรมตรงไหนที่จะส่งเสริมได้ เช่น เอาครูพระมาสอน หรือให้เด็กไปวัดชื่อว่าโครงการบวร หรือครูบางท่านจะก่อนเรียนก่อนสอนก็จะให้เด็กสวดมนต์ ทำสมาธิ ให้เด็กแม่เมตตาอย่างนี้มันก็เป็นการเติมลงไป...การเรียนการสอนของที่นี่ก็ถือว่าทำมาก ซึ่งในกลุ่มสาระอื่นเขาก็ทำ...คือทำในลักษณะให้ความร่วมมือ โดยแทรกเข้าไปในเนื้อหาเขาบ้าง หรือว่าเราทำกิจกรรมเขาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเขาก็ไปดูแลเด็ก เช่นเราพาเด็กไปเข้าค่ายเขาก็จะไปร่วมมือร่วมอะไรตรงนั้น ทำอย่างนั้น”

“สาระสังคมส่วนใหญ่แล้วก็จะมาบูรณาการและก็พยายามที่จะให้ครูเขาเนี่ยเขียนแผนการสอนให้เน้นไปที่คุณธรรมนำความรู้และก็อย่างน้อยมีอยู่แผนหนึ่งแผนการสอนจะต้องพูดถึงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ในรายวิชาหรือในสาระหนึ่ง หรือว่าในเรื่องหนึ่งอย่างนี้ละ ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมันคืออะไร ใช้อย่างไร หรือว่าเด็กเอาไปปฏิบัติได้อย่างไร เพราะฉะนั้นครูที่สอนอย่างแผนการสอนต้องมีแม้กระทั่งการทำผลงานทางวิชาการเนี่ยก็ต้องสอดแทรกสิ่งเหล่านี้ไว้ เพราะว่าถ้าไม่สอดแทรกสิ่งเหล่านี้ไว้ผลงานทางวิชาการคุณก็ไม่ประสบผลสำเร็จทางการ

สอน โรงเรียนเขาก็มีนโยบายอย่างนี้ซึ่งเป็นของเขตการศึกษา เป็นนโยบายมาจากเบื้องบนนะครับตรงนี้เขาก็เลยสอดแทรกไว้ หรือว่าเวลาสอนก็ต้องสอดแทรกเรื่องเหล่านี้”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ที่โรงเรียนนี้มีมานานะ คือคำว่าปลูกฝังนี่หนึ่งคือทุกรายวิชาเนี่ย ทุกแผนการสอนทุกแผนการเรียนรู้ต้องใส่คุณธรรมไปทุกแผนเลย ต้องมีคุณธรรมแทรกไปในทุกแผนเลย...ทุกสาระสอดแทรกตลอด นอกจากนี้แล้วยังพัฒนาผู้เรียนในกิจกรรมใหญ่อย่างวันนี้ที่น้องมากก็จะเห็นเขาจัดเรื่องวันมาฆบูชาเด็กๆ เขาจะทำกัน สรุปคือในทุกกลุ่มจะมีการจัดการเรียนการสอนโดยมีการสอดแทรกคุณธรรมนำความรู้เลยเข้าในทุกสาระวิชา วิทย์ คณิต ภาษาอังกฤษ ก็ใส่คุณธรรมหมด”

“สาระสังคมอย่างน้อยในหนึ่งรายวิชาเนี่ย จะต้องมีการสอดแทรกคุณธรรมให้ใส่เศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปอย่างน้อย 1 แผน 1 เรื่องเพื่อจะสอน แต่อย่างของสังคมธรรมชาติวิชามันไปได้เราก็ใส่เลยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงลงไปเลยอยู่ในรายวิชาเลย ถ้าเป็นวิชาอื่นๆ เขาอาจจะแบบว่าแทรกไว้บางแผน แต่ว่าทุกวิชาจะมีหมดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยสถานศึกษาเขาจะรับนโยบายจากเขตมา”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาที่ตัวครูบางคนยังไม่เห็นความสำคัญของการนำเรื่องคุณธรรมเข้ามาสอดแทรกลงในสาระวิชา ซึ่งครูบางส่วนได้เกรงว่าจะทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามที่กำหนดไว้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในทางหลักการเนี่ยโอเคทุกคนต้องยอมรับ แต่ในทางปฏิบัติบางคนก็จะบอกว่าแล้วจะเรียนทันหรือ มัวมาสอดแทรกสอดใส่คุณธรรมอยู่เดี๋ยวสอนไม่ทันนะ คือเขายังมองว่าเรื่องคุณธรรมเป็นเรื่องเซย เรื่องล้ำสมัย...ครูผู้สอนจะกลัวสอนไม่ทัน...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักใน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ ครูที่รับผิดชอบฝ่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีหน้าที่โดยตรง โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี/ยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังรวมถึงโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ส่วนใหญ่มันก็เป็นฝ่ายบริหารเขาก็แจกลงมาว่าใคร คนที่ปฏิบัติสายตรงหน่อยก็คือกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมก็เอาไปตั้งเป็นชุมนุม เอาไปทำเป็นโครงการ ไปทำโครงการ อบรม”

“เช่น โครงการค่ายพุทธธรรม ค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรมอะไรพวกนี้เนะครับที่จะปลูกฝังลงไป และก็กิจกรรมย่อยๆ ก็พวกชุมนุม ก็มีชุมนุมที่ลงไปถึงนักเรียน ก็คือกลุ่มสาระสังคมของโรงเรียนพยายามที่จะทำตรงนี้มากเลยเนะครับ เช่น การตัดบาตรทุกวันพฤหัสบดี นอกจากการเข้าค่ายและกิจกรรมทำบุญตัดบาตรเหล่านี้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ เช่น กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมลูกเสือ และก็จะมีกิจกรรม โครงการ โครงการของแต่ละกลุ่มสาระเข้ามาเสริมตรงนี้ เพราะกิจกรรมเหล่านี้ที่คุณธรรมหมดเลย”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“เขาจะมีกลุ่มพัฒนาผู้เรียนเลย แต่ในทางปฏิบัติที่โรงเรียนเนะออกกลุ่มของสังคมเป็นหลัก”

“กิจกรรมชุมนุมต่างๆ จัดค่าย การเข้าค่ายธรรมะ ค่ายคุณธรรมเยอะมาก เข้าทุกระดับชั้น...และพวกกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี พวกนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวินัยไง สอนความสามัคคี สอนความเคารพ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับทางพุทธศาสนา เช่น การเข้าค่ายพุทธธรรม เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็จัดค่อนข้างมากนะครับ...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น ชุมนุม ลูกเสือ จะมีการประเมินผ่าน/ไม่ผ่านกิจกรรม โครงการต่างๆ จะใช้คะแนนเป็นแรงจูงใจ...ก็จะดีเป็นคะแนนกิจกรรมให้เขา”

“มีการประเมินทุกครั้งให้นักเรียนเป็นผู้ Check List เราจะดูเลยว่าโครงการนี้นักเรียนชอบ/ไม่ชอบ ปรับปรุงอะไรอย่างนี้และทุกหัวข้อที่เราอยากจะประเมินโครงการ ผู้ปกครองบางส่วนก็ต้องประเมิน”

“ก็น่าจะเป็นกิจกรรมที่เราจัดให้ เช่น อยู่ค่ายพุทธธรรม เพราะว่าการอยู่ค่ายเหมือนการไปทดสอบ ได้ไปรู้ไปเห็น ได้ปฏิบัติ “

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากนะ โครงการเราเยอะมาก...มีการประเมินอย่างกิจกรรมชุมนุม ลูกเสือเนตรนารี จะประเมินผ่าน/ไม่ผ่าน แต่อย่างโครงการต่างๆ กิจกรรมต่างๆ ก็ประเมินผลการจัดกิจกรรมใครทำโครงการก็ประเมินไป”

“ที่นี่เราจะใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก พี่ว่าโรงเรียนนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอะไรเด่น พี่ว่าเรื่องพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวกับด้านพระพุทธศาสนาเพราะที่นี่เราจัดเยอะมาก”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนบางกิจกรรมที่เป็นงานใหญ่ โรงเรียนต้องใช้งบประมาณในการจัดมาก บางครั้งผู้ปกครองนักเรียนก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายตรงส่วนนี้เองด้วย นอกจากนี้ยังมีครูบางส่วนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนอย่างจริงจัง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาคือถ้าจัดแบบใหญ่ๆ เราก็จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณ เช่น พานักเรียนไป ต้องมีค่าใช้จ่ายเรื่องพาหนะ เรื่องการกินการอยู่ อย่างโรงเรียนเราเด็กฐานะทางบ้านไม่ค่อยดีเขาก็มีเสียงออกมาเยอะเหมือนกัน...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่มีอยู่แล้วล่ะคะ อุปสรรคก็มีเรื่องนี้แหละ คนทำงานไม่มีจิตใจที่กล้าแกร่ง ทำโดยหวังอะไร ครูต้องเห็นความสำคัญของเรื่องคุณธรรมด้วย...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณ

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการอบรมสั่งสอนในช่วงเวลาระหว่างการทำการเรียนการสอน การอบรมในช่วงเวลาพักกลางวัน และในเวลาอื่น ๆ ที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมครูจะว่ากล่าวอบรม และตักเตือนทันที ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มีมากค่ะ ในแต่ละวิชาอาจารย์เขาสอน เขาจะสอนเชื่อมโยง เอาเพลงมาเล่าให้ฟัง เอาเหตุการณ์จริงมายกตัวอย่างให้ฟังอะไรอย่างนี้ บูรณาการในการเรียนนะคะ ตอนอาจารย์สอนแล้วสั่งงานจะบอกมาให้ใช้อุปกรณ์ที่ไม่ต้องซื้อแพงๆ สมมติจัดบอร์ดอย่างนี้เขาก็ให้ไปหาพวกหนังสือพิมพ์อะไรอย่างนี้ไม่ต้องไปซื้อโปสเตอร์ โฮมรูมอาจารย์จะมีเป็นหนังสือมาเล่าให้ฟังว่าความพอเพียงเป็นอย่างไร เป็นเรื่องหรือนิทานหรืออะไรอย่างนี้ค่ะ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.4, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็มีค่อนข้างมากนะครับในเรื่องการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน มีทั้งปลูกฝังในช่วงเวลาอื่นและในช่วงเวลาเรียนด้วยครับ เวลาอื่นๆ เช่น มีกิจกรรมนอกสถานที่และเวลาที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อาจารย์จะบอกเราเลยถ้าเจอ บอกตอนนั้นเลย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.4, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีความตรงต่อเวลา มาโรงเรียนและมาทำการสอน

ตรงตามเวลา ด้านความซื่อสัตย์ครูที่พบหรือเก็บสิ่งของต่างๆ ได้ก็จะนำมาประกาศหาเจ้าของ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มีมาก อย่างเรื่องตรงต่อเวลา อาจารย์ที่นี้ก็ตรงต่อเวลา และมาโรงเรียนก่อนนักเรียนเกือบทุกคนเลย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.4,19 กุมภาพันธ์ 2551)

“มากครับ อาจารย์ทุกคนก็จะประพฤติตัวเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนนะครับ อย่างเช่น การตรงเวลา อาจารย์จะมาตรงเวลาตลอดไม่มาสาย เรื่องความซื่อสัตย์อาจารย์เก็บอะไรได้ก็เอามาส่งประกาศหาเจ้าของ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.4,19 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วนสำคัญต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่า ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนและเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม สิ่งดีงามต่างๆ ให้นักเรียน มีความปรารถนาดีต่อนักเรียน แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวนักเรียนด้วยว่าจะประพฤติปฏิบัติตนตามที่ครูสั่งสอนมากน้อยเพียงใด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมากแล้วค่ะ”

“คิดว่าครูมีส่วนสำคัญมาก เพราะว่าครูเขาจะเป็นคนสอน และปลูกฝังเรื่องคุณธรรมอยู่บ่อยๆ พาเราไปฝึกปฏิบัติด้วย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.4,19 กุมภาพันธ์ 2551)

“โดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วผมให้ 95% เลยครับ”

“ครูก็มีส่วนสำคัญมากครับ แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวเราด้วยว่าจะปฏิบัติเป็นแบบไหนครับ เพราะอาจารย์ทุกคนก็จะรักและหวังดีแก่ลูกศิษย์ จะให้สิ่งดีๆ แก่เรา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.4,19 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่อง คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยังไม่ทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 แต่ก็ได้มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน แต่ก็ยังถือว่ามีส่วนสำคัญเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะยังมีองค์ประกอบด้านอื่น เช่น สังคม สิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน และที่สำคัญคือ ตัวนักเรียนเองที่จะนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด เนื่องจากผู้ปกครองนักเรียนได้เห็นถึงความเอาใจใส่ของครูภายในโรงเรียนที่มีต่อเด็กนักเรียนโดยไม่เลือกว่าเป็นใคร ทำให้มีความเชื่อมั่นว่าครูจะช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กนักเรียนได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ทราบว่าเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ซึ่งทราบจากสื่อ และก็อาจารย์ในนี้ค่ะ อาจารย์เล่า และก็พ่อแม่ผู้ปกครองด้วยกันนะคะ”

“ใช่ค่ะ ทราบจากเด็ก (ลูกสาว) ไปเล่าให้ฟังว่าอาจารย์เขาสอน ลูกสาวเขาจะมาเล่าให้ฟังเพราะว่ากลับมากจะถามลูกว่าวันนี้เรียนอะไรบ้างลูก เด็กก็จะเล่าให้ฟัง”

“คิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญมากเลย ซึ่งโรงเรียนนี้ทำได้ดีมากเลย เพราะพี่เจอด้วยตนเอง เด็กพี่เอง อาจารย์เขาดีมากเลยเขาดูแลดีเหมือนลูกแท้ๆ เลย ยิ่งกว่าลูกอีกนะ อาจารย์ที่นี้รักเด็กทุกคนไม่ใช่เฉพาะว่าจะรักลูกพี่คนเดียวนะ ลูกคนอื่นเขาก็รักนะ คอยดูแลใกล้ชิด เป็นห่วง ไม่เฉพาะแต่อาจารย์กลุ่มไหนหมวดไหน อาจารย์ทั้งโรงเรียน พี่เจอมาด้วยตนเอง ทั้งๆ ที่พี่ไม่เคยรู้จักอาจารย์ที่นี้เลยนะ...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ช.ญ.5, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“ไม่ทราบว่าได้โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ”

“รู้ๆ มีๆ ได้ยิน ลูกสาวก็ไปมา เข้าอบรมทางคุณธรรม โรงเรียนเขาจัดให้เด็กๆ ไปคล้ายๆ จัดไปทำกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา”

“ผมว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญที่ต้องสอนให้ทุกคนเป็นคนดี แต่ก็แล้วแต่เด็กอีกแหละ สังคม สิ่งแวดล้อมด้วย เพราะว่าโรงเรียนดี แต่เด็กไม่ดีก็เยอะแยะ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ช.5, 3 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนบางคนเห็นว่าก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม และเห็นการพัฒนาขึ้นไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนบางคนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และบุคลากรแตกต่างกัน โดยให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม”

“เมื่อโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ นักเรียนก็มีความประพฤติที่ดีขึ้นกว่าเดิมมาก เห็นได้จากความประพฤติเด็กที่นี้โดยรวมดีขึ้น”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ชญ.5, 19 กุมภาพันธ์ 2551)

“แตกต่าง ที่ดูในสายตาจะคิดว่าโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน มากกว่าเดิม”

“พฤติกรรมดูรวมๆ ดีขึ้น เพราะแต่ก่อนเห็นเด็กตีกันบ่อย มาปีที่แล้วปีนี้น้อยมาก นับครั้งได้เลย ดี ดีขึ้นพฤติกรรมของนักเรียน”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ช.5, 3 มีนาคม 2551)

2.3.3 โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในช่วงชั้นที่ 3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) แบบประเภทไป-กลับ โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ คือ โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม นำเทคโนโลยี มีคุณภาพศักยภาพ สู่มาตรฐานสากลในปีการศึกษา 2551 และโรงเรียนมีการกำหนดพันธกิจไว้ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นสถานที่จัดการศึกษาเพื่อชุมชน
  2. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
  3. ส่งเสริมศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
  4. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและศักยภาพตามมาตรฐาน
  5. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถเพื่อการแข่งขันในระดับนานาชาติ
- โรงเรียนมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน
2. นักเรียนมีคุณภาพ ศักยภาพตามมาตรฐานสากล
3. ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครู
4. โรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม
5. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
6. นักเรียนมีความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ

โรงเรียนได้กำหนดคุณลักษณะนักเรียนไว้คือ อ่อนน้อม ยิ้มง่าย ไหว้เก่ง และกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ดังนี้

1. ความมีวินัย
2. เห็นคุณค่าของการศึกษาและการประกอบอาชีพ
3. ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
4. มีความเป็นประชาธิปไตยและก็เห็นคุณค่าของความเป็นไทย

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการ โรงเรียนได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้สังเกตเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ เริ่มต้นจากตัวผู้บริหารโรงเรียนเองก็ได้มีความตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณธรรมนำความรู้มาก่อน มีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมไทย โครงการห้องเสริมสวดสุพรรณิการ์ โครงการพัฒนาการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เป็นนโยบายเลย จาก สพฐ. มาเขตพื้นที่ แต่่นโยบายจริงๆ โดยพื้นฐานส่วนบุคคลส่วนตัวมีอยู่แล้วนะ รัฐบาลก็ประกาศ เก่ง ดี มีความสุข ดีมาก่อน คุณธรรมนำความรู้ ซึ่งผมก็ให้ความสนใจกับความประพฤติหน้า หน้า วิชาตามหลัง

มานานแล้ว วิชาคือความรู้ ความประพฤติคือคุณธรรมนะ ถ้าคุณเก่งอย่างเดียว เก่งเห็นแก่ตัวก็อยู่ไม่ได้ คนที่ไม่เก่งแต่ดี สังคมจะอยู่ได้ ถ้าเก่งด้วยดีด้วยสุดยอด”

“มีในระดับนโยบายที่จะทำแผน แผนตรงนี้ก็จะเป็นไปอยู่ที่ฝ่ายกิจการนักเรียน...ครูผู้สอน ก็ต้องมีหลักสูตรและก็ไปแทรกในการสอนทุกรายวิชา อยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ นี่คือแผนของเรา เราพูดได้ว่านโยบายเราให้ปลูกฝังและก็แทรกในทุกสาระวิชา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา โดยให้มืออยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้ว โรงเรียนยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการจัดส่งเด็กนักเรียนรวมทั้งครูผู้สอนไปอบรม มีการจัดประชุมนักเรียนทุกระดับชั้นทุกสัปดาห์ และมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวเด็กนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ด้านวิชาการเราให้ปลูกฝังและก็สอดแทรกในทุกสาระวิชาอยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ นอกเหนือจากด้านวิชาการเราก็ส่งเด็กส่งครูไปอบรม ซึ่งเขตก็มีอบรม จัดค่ายให้เด็กเข้าค่ายคุณธรรม มีการประชุมระดับชั้นประจำสัปดาห์เราก็มี”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ของโรงเรียนนั้น เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด ทำให้มีสถานที่ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม ทั้งในด้านการทำกิจกรรมและร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา มีสถานที่ที่เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ต่างๆ มากมาย และภายในโรงเรียนเองได้จัดสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ธนาคารโรงเรียน ตัวอาคารเรียนจะติดป้ายคำขวัญและข้อความคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนนี้สุดยอด โรงเรียนวัดนี้นะก็วันกิจกรรมทางศาสนาเราก็ไม่เคยพลาด เข้าพรรษาออกพรรษา แห่เทียนร่วมกิจกรรมทางศาสนา ของเราเป็นโรงเรียนในวัดเนี่ย ก็ ณ วันนี้ เป็นดีกลุ่มสาระฯ ซึ่งจะเอื้อในการทำกิจกรรมตรงนี้ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ที่นี่จะมีทุกกลุ่มสาระละนะ สถานที่ที่เอื้อเพราะมีแหล่ง

เรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ใกล้ ข้างบนเขามีรอยพระพุทธรูปบาท วิหารพระงาม ซึ่งเป็นของวัด มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ ทุกอย่างเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งนั้น มีธนาคารโรงเรียน ระบบการทำบัญชี หมวดสังคมศึกษาจะจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณไปให้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งงบประมาณนี้โรงเรียนจะจัดสรรให้ตามที่แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้เขียนเสนอขอของงบประมาณมา ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“งบประมาณทุกหมวดวิชาก็มีอยู่แล้ว การตั้งงบประมาณโรงเรียนไม่ได้ตั้งตามอำเภอใจนะ มีการเขียนโครงการเพื่อเสนอขอของงบประมาณ เราก็จัดงบประมาณให้ทุกหมวดวิชาแหละ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในด้านของการเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณในการทำโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนมีความสำคัญมาก เพราะที่ตั้งอยู่กับชุมชน เงินอยู่กับชุมชนอยากได้ตั้งสัปดาห์เขาให้เขาสนับสนุนโรงเรียน ชุมชนสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมนะครับ ทางตรงคือให้งบประมาณมาทำโครงการกิจกรรมต่างๆ เงินตรงนี้มาจากชุมชน เงินทอดผ้าป่า”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ได้ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และเมื่อชุมชนใกล้บริเวณที่โรงเรียนตั้งอยู่ได้จัดกิจกรรมใดๆ ขึ้นโรงเรียนก็ยิ่งให้ความสนใจและได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย เช่น กิจกรรมการเดินรณรงค์เลือกตั้ง กิจกรรมวันลอยกระทง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เยอะเยอะที่เป็นกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมวันประจำปี ลอยกระทงที่วัดเขาจัดเราก็ไปร่วมกับเขา กิจกรรมเดินรณรงค์วันเลือกตั้ง กิจกรรมวันพ่อวันแม่ก็ให้ผู้ปกครองเข้ามาร่วม”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

“เมื่อ 2-3 ปีที่แล้วที่โรงเรียนจัดงาน 100 ปีสุขุขบพ ไม่มีโต๊ะนั่ง ผู้ปกครองมามืดฟ้ามัววดิน ทั้งผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน... ผมได้เป็นผู้ปกครองเครือข่าย เชิญผู้ปกครองมาพูดมาคุยกัน ผมก็ได้เป็นกรรมการด้วย ผมก็มาประชุมกัน หาแนวทางที่จะให้เด็กเราที่มันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เราจะทำอย่างไรกันดี ช่วยกันทำ ตอนนี้ก็ยังมีอยู่เครือข่ายผู้ปกครอง ชอบใจอยู่คือโครงการเยี่ยมบ้าน... ส่วนของความเกี่ยวข้องกับวัด โรงเรียนอยู่ในวัดอยู่แล้ว ก็ทำอยู่เรื่อย เวียนเทียนวันมาฆบูชา วิสาขบูชา เขาก็มากันอยู่เป็นประจำ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ช.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็อันแรกเลยก็จะเป็นโครงการรักษาสัตว์รักษาสังคม และก็ตัวเศรษฐกิจพอเพียงก็คืออย่างทำอาหารก็จะมีผู้ปกครองท่านอื่นๆ มาช่วยสอนทำอาหาร มาสอนเด็กๆ ถ้าอย่างวันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา เด็กๆ ก็คือจะไปวัดกัน แห่เทียนหรืออย่างไปเวียนเทียนไปสวดมนต์โรงเรียนก็จะจัดไป”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญ ผูกให้นักเรียนนำมาให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในส่วนของการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่จัดขึ้นแล้วให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบนั้น โรงเรียนดำเนินการโดยการจัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน และได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครอง ครูและศิษย์เก่า เพื่อช่วยเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของโรงเรียนให้หลายช่องทางมากขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การประชาสัมพันธ์เรามีเป็นวารสารของโรงเรียน และมีหนังสือแจ้งไปเมื่อมีกิจกรรม มีเครือข่ายผู้ปกครอง มีสมาคมผู้ปกครอง ครูและศิษย์เก่า มีเยอะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

“ที่พอทราบมา ถ้าโรงเรียนจะมีกิจกรรมอะไรก็จะมีเป็นหนังสือ จดหมาย จะให้เด็กๆ ไป หรือบางครั้งจะต้องนำนักเรียนในโรงเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ไหนก็จะมีใบขออนุญาตผู้ปกครอง...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ข.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ประชาสัมพันธ์โดยผ่านปากต่อปากผู้ปกครอง เป็นหนังสือไปบอกโดย ผากเด็กไปให้ผู้ปกครอง และก็มีวารสารของโรงเรียนเป็นครึ่งปี 1 เล่ม ปีละ 2 เล่ม ถ้ามีกิจกรรมต่างๆไปทำก็จะออกเป็นจดหมาย/หนังสือบอก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน โดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน ได้แก่ การให้ความร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เป็นอย่างดี ผู้ปกครองบางคนเข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน เช่น ในโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม เป็นต้น การช่วยเหลือสอดส่องดูแลนักเรียน และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนานักเรียน จากเครือข่ายผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครอง ครู ศิษย์เก่า นอกจากนี้ในวันประชุมผู้ปกครอง โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนโดยการพูดคุยบอกกล่าวถึงพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียนระหว่างครูและผู้ปกครองนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทุกครั้ง มีงานมาทุกครั้งมาร่วมงาน...มีเครือข่ายผู้ปกครอง มีสมาคมผู้ปกครอง ครู และศิษย์เก่า...”

“เวลาเขาประชุมผู้ปกครองกัน ได้ช่วยออกความเห็นให้ช่วยกันดูแลหน่อย มีข้อเสนอแนะต่างๆ และมีการแจกเบอร์โทรศัพท์ของผู้ปกครอง ครูมีเบอร์โทรศัพท์ของผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นเรื่องต่างๆ มันไวกว่าเดิมเยอะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

“ก็อันแรกเลยก็จะเป็นโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม และก็ตัวเศรษฐกิจพอเพียงก็คืออย่างทำอาหารก็จะมีผู้ปกครองท่านอื่นๆ มาช่วยสอนทำอาหาร มาสอนเด็กๆ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในด้านการจัดการเรียนการสอน มี

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกลงมือปฏิบัติจริง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาแล้ว การเรียนการสอน ต้องมีการจัดกิจกรรมที่ช่วยหล่อหลอมนักเรียนไม่เพียงแต่การเรียนอย่างเดียว ให้เด็กได้มีการปฏิบัติผ่านกิจกรรม”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาด้านความพร้อมของตัวเด็กนักเรียน เนื่องด้วยนักเรียนมาจากฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน ที่มาจากครอบครัวที่ไม่ดี ก็ยากแก่การปลูกฝังคุณธรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาคือความพร้อมของเด็ก คือเด็กมาจากครอบครัวที่ไม่เรียบร้อย ผลที่ได้ก็ไม่มากนัก ถ้าได้เด็กก็ยากแก่การปลูกฝัง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยาย การส่งครูไปอบรมตามสถานที่ หรือหน่วยงานอื่นๆ ได้จัดขึ้น นอกเหนือจากการฝึกอบรมแล้วการพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนปฏิบัติ ยังมีการจัดให้ครูได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่งไปอบรมทุกครั้ง และก็มีเชิญวิทยากรภายนอกมาอบรมให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียนก่อนเปิดภาคเรียนทุกครั้งในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...การฝึกอบรมที่สนใจมาก เราให้ความสนใจในการฝึกอบรมทุกเรื่อง และมีการจัดไปศึกษาดูงาน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อบุคลากรเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปนั้น ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดอบรมภายในโรงเรียนหรือค่าใช้จ่ายในการจัดส่งครูไปอบรมตามที่ต่างๆ ปัญหาด้าน

เวลาในการจัดฝึกอบรม การฝึกอบรมไม่สามารถทำได้บ่อยครั้งมาก เพราะครูในโรงเรียนก็มีการปฏิบัติงานในการจัดการเรียนการสอนมากอยู่แล้ว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูมีภารกิจในการสอนเยอะ จะอบรมบ่อยๆ ก็ไม่ได้ ปัญหาด้านเวลาที่จัดอบรม ปัญหาเรื่องงบประมาณในการจัดอบรมและส่งครูไปอบรม”
(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 4 มีนาคม 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ก็ได้มีการนำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนในรายวิชา และให้มีการจัดทำโครงการคุณธรรมชั้นนำ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในกลุ่มสาระเราเนี่ย เราเป็นกลุ่มสาระสังคมเราต้องเน้นเรื่องนี้อยู่แล้ว เพราะว่าเราต้องนำเอาอันเนี้ยมาลงในทุกหลักสูตรการสอนคือครูผู้สอนทุกคนนะ เราก็เน้น เหมือนว่าเป็นสาระของหลักสูตรมันก็มีอยู่แล้วในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้นเมื่อครูสอนแล้วเนี่ย เราก็จะให้เด็กทำงานส่วนหนึ่งอย่างเช่น ม. 2 มีครูเขาให้เด็กไปศึกษาด้านเศรษฐกิจพอเพียง...ที่เน้นทุกกลุ่มสาระ อย่างสังคมเราก็เน้นแต่ว่า ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนแต่ละคนเขาจะใช้กิจกรรมอะไรบ้าง...ในกลุ่มสาระอื่นได้สอดแทรกลงไปทุกกลุ่มสาระ อย่างคณิตศาสตร์เขาก็มีของเขา เช่น ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงนะ เขาก็จะมีในเรื่องของการคำนวณเกี่ยวกับเขาทำเกี่ยวกับเรื่องปลาสด ให้เด็กไปศึกษาว่า คนที่เขาทำอาชีพทำปลาสดมีการคำนวณถึงต้นทุนรายได้อะไรอย่างนี้ หรืออย่างเช่นเกี่ยวกับเรื่องของต้นไม้เขามีการศึกษาในแง่ที่ว่าความเจริญเติบโตของต้นไม้กับระยะเวลาที่ปลูกอะไรอย่างนี้ คำนวณในแง่สิ่งที่สัมพันธ์กันของตัวเลขอะไรอย่างนี้ เขาก็จะมีทุกกลุ่มสาระ มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมเข้าไป แล้วแต่กลุ่มสาระเขาจะใช้อย่างไร ที่นี้ถ้าพูดถึงเน้นจริงๆ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะมากนะ...ผู้บริหารพยายามที่จะให้คุณครูทุกคนเนี่ยเป็นตัวขับเคลื่อนคือ ช่วยกันทุกกลุ่มสาระเลย ไม่ว่าจะเป็นวิทยหรืออะไร อย่างวิทยเขาก็ทำในเรื่องของโครงการเนอะ โครงการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง...คือ

เราเรียนแต่ละสาระก็จริงแต่เราก็สามารถเชื่อมโยงได้ อย่างสภานี้เราก็สามารถไปกลุ่มสาระอื่นๆ ได้ เชื่อมโยงกันได้ตลอด คืออย่างน้อยเนี่ย แต่ละกลุ่มสาระจะต้องมีลักษณะการเรียนการสอนในเรื่องนี้และก็สามารถที่จะเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระอื่นได้”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีการจัดโครงการคุณธรรม...ก็ยังมีโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ โครงการปฏิบัติธรรม 5 ธันวาคม แล้วก็กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ทางพุทธศาสนา นี้ของกลุ่มสาระสังคมแต่เราก็ไม่ได้จัดเฉพาะกลุ่มสาระสังคมอย่างเดียว แต่เราดึงครูหมวดอื่นเข้ามาช่วยด้วย โดยเราเป็นตัวตั้งตัวตี เพื่อจะดึงครูกลุ่มอื่นเด็กชั้นอื่นที่เราไม่ได้สอนเข้ามาช่วยด้วย การทำโครงการครูจะรู้คำตอบพร้อมเด็ก...สาระสังคมเศรษฐศาสตร์มันสอนได้นะเรื่องความพอเพียง...ทุกกลุ่มสาระก็จะสอดแทรกในระหว่างการทำการสอน เพียงแต่อาจจะลงลึกแค่ไหน...ในระหว่างที่อบรมสั่งสอนก็เหมือนกับการเอาคุณธรรมมาสอนเด็กแล้ว...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับครู ซึ่งแต่ละคนมีความเข้าใจและมีการนำมาสอดแทรกในรายวิชาแตกต่างกัน ประกอบกับความไม่พร้อมของผู้ปกครองนักเรียนเอง เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้เด็กขาดคุณภาพ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครูจึงต้องใช้ความอดทน และเอาใจใส่ในการปลูกฝังสิ่งเหล่านี้แก่นักเรียนเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“จริงๆ ที่เป็นปัญหาบางอย่างก็คือ บางครั้งเนี่ยเราต้องเน้นเรื่องของหลักสูตรด้วย แต่มันไม่มากหรอก คือว่าเราต้องสอนด้วยตามสาระ ตามเนื้อหาหลักสูตร เพราะฉะนั้นการที่จะเอาอันนี้เข้ามาเนี่ยมันก็อยู่ที่ตัวผู้สอนเองว่าจะคิดกิจกรรมหรือว่าจะเอาไปสอดแทรกได้ตรงจุดไหน มันขึ้นอยู่กับตัวบุคคลด้วยว่าเขามีความเข้าใจลึกซึ้งตรงส่วนนี้ขนาดไหน แล้วก็เขาจะสามารถคิดและจัดกิจกรรมอะไรได้แค่ไหน ถ้าครูมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วครูเอามาใช้เป็นตัวช่วยในชีวิตนะ เมื่อครูเข้าใจก็จะสามารถเอามาถ่ายทอดได้ง่าย”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“สำหรับที่นี้ นะคะ ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครองมากกว่า ด้วยตัวนี้อาจเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ... ความไม่พร้อมของผู้ปกครองเป็นอีกตัวหนึ่งคือมันทำให้เด็กขาดคุณภาพ และส่วนใหญ่ฐานครอบครัวเด็กทำงานโรงงาน ครอบครัวแตกแยก เพราะฉะนั้นเด็กไม่ได้ถูกปลูกฝัง ครูต้องอดทนในการปลูกฝังเขา”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ ครูทุกคน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี/ยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้โครงการ กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่จัด ถือว่าเป็นกิจกรรมเพื่อช่วยพัฒนานักเรียนด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คือจริงๆ แล้วกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูแต่ละคนจะเป็นคนคิดกิจกรรมขึ้นมา ครูทุกคนต้องมีกิจกรรมมีชุมนุมของตนเอง ซึ่งกิจกรรมแต่ละอันเด็กแต่ละคนจะเป็นผู้เลือกว่าเขาจะไปลงกิจกรรมไหน คือครูจะตั้งชุมนุมขึ้นมาและเด็กเป็นคนเลือก...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ จะเป็นชุมนุม แนะแนว ลูกเสือเนตรนารี อันนี้เป็นบังคับ แต่เราก็มีโครงการของโรงเรียนนะคะว่าเมื่อก่อนจะปิดเทอมเนี่ยเราจะให้เด็กได้เรียนรู้อาชีพต่างๆ ซึ่งครูแต่ละคนที่เป็นครูประจำชั้นจะต้องเป็นที่ปรึกษา...ที่นี้เรามีให้เด็กรู้จักการออมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายส่งคุณครู เป็นของโรงเรียนเลยว่านักเรียนทุกคนต้องมีในการทำบัญชีรับจ่าย ต้องส่งครูที่ปรึกษา ถ้าเราดูจริงๆ เราจะรู้ถึงสภาพเศรษฐกิจของเด็กด้วย ที่นี้ให้เด็กเปิดบัญชีคนละ 20 บาท ให้เขาได้รู้จักการออม”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“ตัวครูผู้สอนที่ต้องทำทุกรายวิชาเลยนะ แต่ถ้าทำในภาพรวมของโรงเรียนก็หมวดสังคมที่ส่งงานให้คนรับรู้ ภาพรวมจริงๆ การทำแผน แผนทุกแผน ต้องมีการสอดแทรก...”

“มีพวกโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ชุมชุม ลูกเสือยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว ซึ่งแนะแนวจะสอนให้เด็กรู้จักตนเอง ส่วนโครงการก็จะอยู่ในวิชาๆ ไปเลย...”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ โครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม เพราะเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เห็นผลที่ได้เป็นรูปธรรมชัดเจน นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่ต้องมีการบังคับ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นการปลุกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียน...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดและได้ผลดีมากที่สุดก็โครงการรักษาสัตว์ ซึ่งจุดเริ่มต้นเขามาจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน...”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมมากเป็นที่ยอมรับของเขต เพราะตัวกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสอดแทรกลงไปในการเรียนการสอน...มีการประเมินผล ชุมชุม แนะแนว ลูกเสือ/ยุวกาชาด จะเป็นผ่าน/ไม่ผ่าน โครงการมันมีแทรกในการเรียนการสอนวิชานั้นๆ จะมีผลการเรียนรู้ที่คาดหวังว่าเขาต้องการปลุกฝังคุณธรรมข้อไหน...ตอนที่เรากำทำก็มีโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม ที่คิดว่าได้กับเด็กจริงๆ เพราะว่ามันมีหามาให้เห็นอย่างมีรูปธรรม เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำแล้วดีสุด มันไม่แห้งแล้งแล้วไม่ต้องบังคับ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณที่ต้องใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ

ปัญหาที่ผู้ปกครองนักเรียนบางคนไม่เห็นความสำคัญที่จะให้นักเรียนทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในส่วนของโครงการอาจจะมีปัญหาเรื่องงบประมาณบ้าง”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“ที่ว่าปัญหามีก็คือ มีเด็กบางคนอยากทำแล้วผู้ปกครองไม่ยอมให้ทำ บางทีก็อาจจะมาจากส่วนของเศรษฐกิจก็ได้...มันมีค่าใช้จ่ายที่เด็กต้องเดินทางมา แทนที่จะจ่ายจันท์-ศุกร์ ต้องมาเพิ่มเสาร์-อาทิตย์อีก”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพัตติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณครู

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมในช่วงเวลาจัดการเรียนการสอน การอบรมช่วงโฮมรูม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“คิดว่าทำมาก ในทุกวิชาครูสอนเด็กให้มีคุณธรรมในจิตใจ...มีช่วงโฮมรูมบ้างในบางวันที่อาจารย์จะมีเรื่องนั้นเรื่องนี้มากล่าวอบรมให้นักเรียน ก็เหมือนให้นักเรียนแบบสมมุติว่าวันนี้ละ เด็กนักเรียนอาจจะหลงผิดไปทางนั้นบ้าง ก็อาจจะบอกว่าจะต้องใช้หลักคุณธรรมนี้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติอย่างคนทั่วไป ซึ่งอันนี้ครูจะพูดตอนโฮมรูม”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ส่วนมากก็จะมีเยอะคะ ก็คืออาจารย์จะพูดเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน อาจารย์จะเล่าเรื่องเกี่ยวกับอาจารย์เอง อาจารย์เขาอยู่ยังไง อยู่ยังไงให้มีความสุข ก็ยกเป็นตัวอย่าง หรือจะเอาพวกพี่ๆ หรือบุคคลที่รู้จักมาเป็นตัวอย่าง และก็พูดให้พวกหนูเข้าใจ ให้ทำตามแบบอย่าง ในตอนเช้าก็จะมีชั่วโมงโฮมรูม ตอนเช้าเรียนแล้วอาจารย์ถ้ามีเวลาก็พูด ก็คือประยุกต์เข้าด้วยกันในเวลาการเรียนการสอน”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีความเมตตา พูดจาไพเราะ ทำให้นักเรียน

อยากจะทำประเพณีปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็อาจารย์ก็เป็นตัวอย่างให้เรา ผมว่าทุกหมวดเขามีหมด ถือว่ามาก แต่
ก็อาจจะมีไม่ถึงกับมากที่สุด ครูเขาแสดงความเมตตาให้เห็น ไม่ใช่พูดอย่าง
เดียวแต่เขาทำให้เห็นด้วย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“เป็นแบบอย่างมาก ก็อาจารย์ทุกคนจะทำเป็นตัวอย่างให้นักเรียนทุกคน
ดู อาจารย์ทุกคนก็จะทำทุกคนนะค่ะ การพูดจาทำนพูดดี ทำดี เป็นแบบอย่าง
ทุกคนมองแล้วก็รู้สึกดี”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของ
โรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วน
สำคัญต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่า ส่วน
ใหญ่นักเรียนจะใช้ชีวิตในโรงเรียนอยู่กับครูเป็นระยะเวลาานาน ถ้าครูเป็นแบบอย่างที่ดีและปลูกฝัง
คุณธรรมต่างๆ ให้แก่นักเรียน ก็จะทำให้นักเรียนเป็นคนดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูอาจารย์โดยส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมากแล้ว”

“คิดว่าครูมีส่วนมากนะครับ...ตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 4 โมงเย็น เป็นเวลา
เกือบครึ่งวันไปแล้วที่อยู่โรงเรียน อาจารย์ก็น่าจะมีส่วนช่วยซึมซับ สมมุติว่า
อาจารย์เขาเป็นคนมีคุณธรรม เด็กๆ เขาก็จะเห็นเป็นตัวอย่างว่าเขาควรมี
คุณธรรม และก็จะมีคุณธรรมไปในตัว”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“สำหรับหนูก็คิดว่าคุณครูส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็น
แบบอย่างที่ดีมากแล้วค่ะ”

“ก็คุณครูมีส่วนสำคัญมาก คือ คุณครูก็คือช่วยอบรมสั่งสอน แนะนำ
แนวทางที่ดี ก็คือถ้าคุณครูทำ นักเรียนก็ต้องทำตามอะไรอย่างนี้ ถ้าครูเป็น
แบบอย่างที่ดี นักเรียนก็ดีไปด้วย ถ้าคุณครูแย่งจะพานักเรียนแย่ไปด้วย สิ่ง
สำคัญก็อยู่ที่คุณครูที่จะช่วยอบรมอยู่ตลอดเวลา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่อง คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนบางคนทราบว่า โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 และทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริม นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ปกครองนักเรียนได้รับ ทราบจากการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนและการบอกเล่าของบุตรหลานที่ศึกษาอยู่ และใน ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่ นักเรียน โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนใช้ชีวิตอยู่เป็นระยะเวลานาน และอยู่กับครู มากกว่าพ่อแม่ ดังนั้นโรงเรียนมีส่วนช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนได้ดี ดังตัวอย่างคำ สัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำผมพอจะทราบ จากหนึ่งสื่อต่างๆ สองการ ประชาสัมพันธ์ เช่น วารสารของโรงเรียนก็จะได้รับ และผมก็จะอ่านๆ ดูบ้าง พอ ทราบจากตรงนี้ สามจากลูกผมที่เรียนอยู่ที่นี่”

“ทราบครับว่ามีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จากตัวลูกสาวเองเล่าให้ฟัง”

“โรงเรียนสำคัญมากเลยครับ เพราะปัจจุบันเด็กอยู่โรงเรียนมากกว่าอยู่ บ้าน แล้วเด็กจะอยู่ในความดูแลของครูมากกว่าผู้ปกครอง เพราะว่าผู้ปกครอง นั้นทำงาน เข้าออกก่อนเด็กด้วยเข้าไป กลับมาบางที่เด็กหลับ พ่อแม่ถึงกลับ ผู้ปกครองถึงกลับ เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะช่วยได้เยอะเลยคือ ต้องเริ่มต้นที่โรงเรียน เรื่องของคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนจะช่วยได้เยอะเลย”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ข.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“ทราบ คือจริงๆ รู้จากลูก ลูกเล่าให้ฟัง นอกจากรู้จากลูกแล้วรู้จากการประชุม ผู้ปกครอง”

“รู้คะโรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม ก็จริงๆ รู้จากที่ว่า ลูกทำ ลูกมาทำโครงการกับอาจารย์ ลูกก็เล่าให้ฟัง ก็จะตามมาดูว่า โอเค ทำ อย่างไร แคไหน อย่างไร...”

“จริงๆ โรงเรียนสำคัญนะคะ ถ้าทุกโรงเรียนทำจริงๆ โรงเรียนสำคัญมาก เพราะอย่าลืมว่าเด็กอยู่ที่บ้านไม่กี่ชั่วโมงเองนะ เย็นจะเจอกัน 3-4 ชั่วโมงอย่าง มาก ส่วนตอนเช้าไม่ถึงครึ่งชั่วโมงด้วยซ้ำไป เขาจะอยู่โรงเรียนเยอะกว่า ถ้า คุณครูปลูกฝังเขาได้ส่วนนี้ก็คือจะดี ดีมาก ๆ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นวก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ณ ปัจจุบันนี้ ในเรื่องคุณธรรมก็ให้ความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ...”

“โรงเรียนชลบุรีสุขขบพเหี้ย ผมว่าทางด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ ส่วนใหญ่เด็กที่นี่ผมว่าเก่งนะ เขาเก่งทั้งด้านความรู้และคุณธรรมด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ข.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

“แตกต่างกันนะ จริงๆ อย่างโครงการเขาต่อเนื่อง เขาไม่ได้ทิ้ง เขาไม่ได้คิดว่าตัวนี้ได้รางวัลมาแล้วขึ้นหิ้งบูชาไว้ ได้รางวัลมาแล้ว ไม่ใช่ ทำต่อเนื่องตลอดที่ว่าแตกต่างคือ มากกว่าเดิม”

“ดีขึ้นโดยส่วนรวม โดยรวมๆ ที่มองเห็นะ หลายๆ โครงการของโรงเรียนก็มีส่วนให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น การทำโครงการเป็นการส่งเสริมให้เขารู้จักรับผิดชอบ รู้จักตัวตน รู้จักหลายๆ อย่างที่ว่าคนเราอยู่ตัวคนเดียวไม่ได้ ต้องมีสังคม ต้องมีการเอื้อเฟื้อ ต้องมีการช่วยเหลือกัน”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ก.5, 25 กุมภาพันธ์ 2551)

2.3.4 โรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์”

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในช่วงชั้นที่ 3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) แบบประเภทไป-กลับ มีวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ สถานศึกษาที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศด้านคุณธรรม จริยธรรม และวิชาการ มุ่งมั่นให้เกิดความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีชุมชนให้การสนับสนุนตามแนวปฏิรูปการศึกษา และโรงเรียนได้กำหนดพันธกิจไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ที่ดีงาม และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียน มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ควบคู่กับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. พัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยีและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
  4. ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนที่เรียนดีให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และพัฒนานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ
  5. ส่งเสริมให้ครูมีการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการสอน
  6. สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อและสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
  7. ส่งเสริมกระบวนการนิเทศติดตามช่วยเหลือบุคลากรให้ขวัญกำลังใจในการทำงาน
  8. สนับสนุนส่งเสริมครูได้พัฒนาวิชาชีพตามแนวปฏิรูปการศึกษา
  9. ประสานความช่วยเหลือกับองค์กรและชุมชนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาโรงเรียนและบริการชุมชนทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ
- จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดเป้าประสงค์ ดังนี้
1. นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นคนดีของสังคม และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข
  2. นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี
  3. นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ทักษะ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ตามเกณฑ์มาตรฐาน คุณภาพการศึกษา
  4. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความรู้ความสามารถตามศักยภาพของตนเอง
  5. นักเรียนร้อยละ 100 สามารถเรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  6. ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
  7. โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อยเอื้อต่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
  8. บุคลากรมีขวัญกำลังใจ ส่งผลให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
  9. ครูและบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะทางวิชาชีพ
  10. โรงเรียนมีมาตรฐานการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับของบุคลากรในโรงเรียนและสอดคล้องกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา
  11. ประสานงานและให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการ โรงเรียน ได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ มีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการบริหารงานกลุ่มกิจการนักเรียน โครงการสนับสนุนการเรียนการสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โครงการโรงเรียนคุณธรรม โครงการปฏิบัติธรรม “ครอบครัวอบอุ่นด้วยพระธรรม” เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“คือเป็นนโยบายของโรงเรียนเลยคือให้เอามาใช้ทุกๆ กลุ่มสาระ ให้ทุกกลุ่มสาระเอามาหมดทุกวิชา วิชาคณิตศาสตร์ก็ต้องทำ...นโยบายนี้ก็รับมาจาก สพฐ.ส่งมาที่เขตพื้นที่ เขตพื้นที่ก็ให้เรา เราก็ทำ”

“มีการทำแผนการส่งเสริมคุณธรรมภายในโรงเรียน อย่างลูกเสือ/ยุวกาชาดไปปฏิบัติเลย สังคมจะให้เป็นงานวิชาเรียน ส่วนใหญ่จะออกเป็นเรื่องของลูกเสือยุวกาชาด คือเราปฏิบัติและเน้นตัวนี้ เช่นไปออกค่ายอะไรเนี่ย...มีโครงการเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมลูกเสือ/ยุวกาชาด หลายโครงการเยอะมาก อยู่ในแผนปฏิบัติราชการของโรงเรียน เป็นแผนของโรงเรียนทั้งหมด”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการและสอดแทรกลงไป ในหลักสูตรของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วโรงเรียนยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดให้มีการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ทั้งนักเรียนและครู ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในด้านวิชาการก็ให้สอดแทรกเนื้อหาเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมเข้าไปในหลักสูตรของแต่ละกลุ่มสาระ นอกเหนือจากวิชาการก็มีหมวดสังคมนี้แหละที่จะจัดไปดูงาน ครูก็ไปด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนได้มีการจัดให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เหมาะแก่การปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนได้จัดให้มีขึ้นภายในโรงเรียนอยู่แล้ว เช่น ห้องจริยธรรม และบริเวณอาคารเรียนได้มีการเขียนข้อความคุณธรรมต่างๆ ให้นักเรียนได้ตระหนักและปฏิบัติ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ทำเราเป็นห้องอย่าง เช่น ห้องจริยธรรมจะมี ไม่มีเก้าอี้ เราจัดให้มีโต๊ะหม้ออยู่ เด็กก็จะไปนั่งวิสาสนาไปเข้าห้อง ส่วนใหญ่ก็วิชาสังคมเป็นหลัก...ตามอาคารเรียนจะมีคุณธรรมต่างๆ เขียนเอาไว้ให้เห็นและเน้นให้เกิดกับเด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณไว้โดยตรงเพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยในการจัดทำโครงการ และกิจกรรมต่างๆ แต่ครั้งเพื่อส่งเสริมเด็กนักเรียนด้านคุณธรรมจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้ขอรับการสนับสนุนในด้านงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อใช้ในการจัดอบรมนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“งบประมาณใช้เยอะเลย โดยเฉพาะเรื่องของการอบรม 3 วัน 2 คืนเนี่ย เพราะว่าต้องเอาเงินไปให้ที่วัด เรามาเน้นตัวนี้เยอะ เข้าค่ายเนี่ยใช้เงินเยอะ ปีนี้ของบไปที่ อบจ.ต้องทำทุกปีนะ เรื่องคุณธรรมต้องอบรมอยู่เรื่อย ปกติโรงเรียนก็จะมึงงบประมาณสนับสนุนโครงการ กิจกรรมต่างๆ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนว่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในการเป็นผู้ช่วยให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน เช่น เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นผู้ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนสำคัญ โรงเรียนเอาไปคิดเลย ชุมชนต้องช่วยเรา คือพ่อแม่ ผู้ปกครองอันดับที่ 1 มีกรรมการสถานศึกษา โดยเฉพาะกรรมการศึกษาท่าน กำนันก็มาช่วยเหลือ และมีพระอยู่หลายรูปที่เป็นกรรมการสถานศึกษาก็มา เทคนิ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการ จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมตัก บาตรของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมภายในชุมชนที่ชุมชนได้จัดขึ้น โรงเรียนจะเข้าไปมี ส่วนร่วมเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่ทำร่วมกับวัด งานประจำปีหรืองานใน เทศกาลต่างๆ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชน เช่น มีการเอาเด็กไปพัฒนาวัด ไปช่วยเวลา วัดมีงาน ชุมชน เราก็มีดุริยางค์อยู่ ชุมชนแถวนี้ก็ต้องใช้ของเราหมดเลย เทศบาล อำเภอ งานบวชงานแต่ง งานอะไรก็ไป”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

“ประสานครับ มีกิจกรรมวันพ่อวันแม่ กิจกรรมตักบาตรอะไรอย่างนี้ละ ครับ โรงเรียนได้เชิญให้ผู้ปกครองมาร่วมงานด้วยครับ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“จะมีงานลอยกระทง เข้าพรรษา ที่ไปตักบาตรร่วมกันที่เขาทำร่วมกัน ตลอด ทั้งอำเภอเลย มีตั้งแต่ปีใหม่ แล้วก็จะมาสงกรานต์ก็จะมีการแห่จะรวมกัน ทุกโรงเรียนร่วมกันแน่ ผู้ปกครองทั้งเด็กจะช่วยกันแน่ ประเพณีวิ่งควายอีก เยอะ มาก ถ้าพูดถึงกิจกรรมเขาทำร่วมกันดี ตามชุมชน เทศบาลร่วมมือกันดี โรงเรียน ก็ร่วม ส่วนงานที่จัดที่โรงเรียนแล้วผู้ปกครองไปร่วมก็จะเป็นส่วนใหญ่จะเป็นงาน ศิษย์เก่า งานบอลอย่างนี้ ก็จะเป็นกิจกรรมลักษณะนี้มากกว่า”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ศ.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญ ฝากให้นักเรียน นำมาให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือใน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ หรือการใช้โทรศัพท์ติดต่อระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง ใน

ส่วนของการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่จัดขึ้นแล้วให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบ โรงเรียนดำเนินการโดยการจัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน และได้มีการจัดตั้งผู้ปกครองเครือข่าย เป็นตัวแทนของผู้ปกครองนักเรียนเพื่อทำหน้าที่ช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานและกิจกรรมของโรงเรียนอีกทางหนึ่ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราใช้ส่งหนังสือไปแจ้งส่งให้ผู้ปกครอง นอกนั้นก็เป็นที่ครูที่ปรึกษาจะต้องให้โทรศัพท์ติดต่อกันระหว่างผู้ปกครองได้ มีเบอร์โทรศัพท์ เด็กที่มีปัญหา ครูที่ปรึกษาก็ไปเลยที่บ้าน ประสานกับที่บ้าน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีการประชาสัมพันธ์ อย่างจะให้มาร่วมกิจกรรมอะไรจะมีหนังสือไปบอก มีวารสารของโรงเรียนด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“เขาจะมีจดหมายส่งมา เข้าปฐมนิเทศจะมีพูดให้ฟังว่าเป็นไงๆ คนที่ไม่ไปถ้าถูกเขาบอกก็ทราบนะ บางทีผู้ปกครองเจอกัน เขาก็มีผู้ปกครองเครือข่ายบอกต่อกัน ก็มีบางคนที่เขาตกข่าวก็มีบ้าง เขาก็มีผู้ปกครองเครือข่าย เป็นตัวแทนผู้ปกครอง เขาก็มีวารสารที่เขาจะส่งมาให้ผู้ปกครอง วารสารโรงเรียนจะมีให้เรา เขาทำอะไรบ้าง มีให้เราทุกปีจะได้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ศ.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน โดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน โดยผู้ปกครองมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานในช่วงเวลาที่อยู่ที่บ้าน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองจะมีส่วนช่วยทำหน้าที่สอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียน นอกจากนี้ถึงแม้โรงเรียนจะยังไม่มีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ แต่ก็มี การสอบถามข้อมูลและรับข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองเพื่อนำมาพัฒนานักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราเน้นในเรื่องการสอนลูกนั้นแหละ ให้เขาสอนที่บ้าน บอกว่าต้องช่วยกันสอน บางทีเราดูแค่โรงเรียน 8 ชั่วโมง แต่เขาดูแลตั้ง 10 กว่าชั่วโมงนะ เปิดเทอมมากก็พบผู้ปกครองนักเรียนเทอมละ 1 ครั้ง ผู้ปกครองต้องมาประชุม

ผู้ปกครอง เราก็พูดอธิบายให้ฟังว่าท่านต้องช่วยสอน ถ้าท่านไม่สอนนะครับ โรงเรียนข้างเดียวก็ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ส่วนใหญ่เด็กที่มีปัญหาคือเด็กที่พ่อแม่ไม่สอนลูก ไม่มีเวลา บ้านแตก...มีพระอยู่หลายรูปที่เป็นกรรมการสถานศึกษาก็มาเทศน์...ชาวบ้านก็ช่วยสอดส่องดูแล เห็นเด็กที่ไหนก็แจ้งมาที่เรา”

“ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนแต่ก็ไม่เป็นทางการ คือ มีการถามในวันประชุมผู้ปกครอง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ที่จะเป็นแบบอย่าง que เด็กจะประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่ดิงาม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนแล้ว การเป็นตัวแบบที่ดี ตัวอย่างที่ดีจากครูก็มีความสำคัญ ที่เด็กจะเห็นและนำมาปฏิบัติตาม”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ด้านการบริหารจัดการปัญหาที่พบ ยังไม่มีนะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน โดยการเชิญวิทยากรภายนอกมาบรรยาย การส่งครูไปอบรมตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน และมีการนำมาขยายผลต่อให้กับครูภายในโรงเรียน นอกเหนือจากการฝึกอบรมแล้วการพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนปฏิบัติ คือ การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนได้มีการกำกับติดตามด้วยตนเอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“บังคับให้ครูเข้าอบรม 2 วัน อบรมครั้งหนึ่งก็เชิญวิทยากรมาและก็เอาคนที่เก่ง พูดเรื่องจริยธรรมคุณธรรม และก็เอาเรื่องของจรรยาบรรณครูเข้ามา พูดเรื่องระเบียบวินัย จรรยาบรรณครูทั้งหมด สอนอย่างไร และก็เอาการทำหลักสูตร เอาคุณธรรม 8 ประการเข้าไปใน 8 กลุ่มสาระ อบรม 2-3 วัน เรื่องของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงก็อบรมควบคู่กันไป เอาคนที่รู้เรื่องนี้มาอบรมโดยตรง จำมา เขตอบรมเราก็เอาแม่ไก่ไปอบรม ส่วนใหญ่ครูสังคมไปติวและก็เอามาขยายผล นอกจากการอบรมแล้วยังมีการนิเทศภายในโรงเรียน ผอ.นิเทศเอง บางทีก็เชิญเขตมา”

“โรงเรียนเราให้ความสนใจในการจัดฝึกอบรมบุคลากรภายในโรงเรียนก็มากนะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อบุคลากรเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนในให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปนั้น ได้แก่ ปัญหาที่ตัวบุคลากร เนื่องจากครูภายในโรงเรียนบางส่วนไม่เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมการฝึกอบรมพัฒนาที่โรงเรียนจัดให้ โรงเรียนจึงดำเนินการโดยการนำระบบการบังคับให้ครูเข้ารับการอบรมและให้มีการประเมินผลด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาคือเรื่องคน ก็คือบุคลากร คือครูส่วนหนึ่งที่บางที่พูดยาก...พูดยากเข้าเราก็เอาระบบมาจับ มีประเมิน มีการประเมินคุณธรรมจริยธรรมด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพียงโดยโรงเรียนจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้การสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในแผนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของคุณธรรมมาสอดแทรกลงไปในการจัดการเรียนการสอน มีการนำเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอน และฝึกให้นักเรียนทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การเรียนการสอนที่จริงแล้วมันก็สอนกันทุกวิชาอยู่แล้วนะ จริงๆ มันก็อยู่ในชีวิตประจำวันของการสอนโดยปกติอยู่แล้ว ที่จริงเรื่องคุณธรรมพวกนี้จริงๆ ก็ทำกันมาไม่รู้เท่าไรแล้ว แต่เพียงไม่ได้เขียนมาเป็นลายลักษณ์อักษร ว่าวันนี้ทำเรื่องตรงต่อเวลานะ วันนี้ทำเรื่องซื่อสัตย์นะ เพราะถ้าพูดถึงเรื่องคุณธรรมถ้าเอาเป็นเรื่องๆ นี้ ก็ทำกันทุกคน ทุกวิชาอยู่แล้ว...แม้แต่ที่ไม่ใช่กลุ่มสังคม”

“ในสาระสังคมมีการให้เล่นละครเล่านิทานเอามาเสริมเอามาเพิ่มปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คุยอยู่ในชั่วโมงอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโทรศัพท์มือถือ เรื่องเสื้อผ้าอะไรอย่างนี้ที่มันเกินไปที่เด็กมันควรจะซื้อ เราก็พูดเราก็คุยอยู่แล้ว มันก็อยู่ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้วละตรงนี้”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 29 มกราคม 2551)

“ถือว่ามากเลย เพราะว่ามันนโยบายตรงนี้ ผู้บริหารให้หัวหน้ากลุ่มสาระฯ ได้สอดแทรกเนื้อหาเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกในเรื่องของคุณธรรมเข้าไปในหลักสูตรของแต่ละกลุ่มสาระ สอดแทรกไปในเรื่องของการจัดทำแผนเลย จะทำอะไรให้กลุ่มสาระของคุณสามารถที่จะเอาเรื่องของคุณธรรม เศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในจุดประสงค์ของรายวิชานั้นๆ เลย ทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่จะต้องมีความพอเพียงตามเศรษฐกิจพอเพียงเนี่ยใส่เข้าไป ที่นี้หลักสูตรสถานศึกษาที่เราทำ เราทำครบสมบูรณ์ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เราทำมาเรียบร้อย”

“แน่นอน เพราะเมื่อมันอยู่ในแผนหลักสูตร เราก็ต้องเอามาจัด มาสู่การเรียนการสอน ซึ่งสิ่งที่ทำมาคือ เราต้องเป็นต้นแบบของเศรษฐกิจพอเพียง ครูเป็นต้นแบบ เช่น ในเรื่องของการประหยัด นอกจากที่เราเป็นต้นแบบแล้ว...เราก็ให้เด็กทำและเราก็เอาบัญชีรับ-จ่ายของเด็กมาดูว่าเขามีพฤติกรรมในการใช้จ่ายใช้สอยในเรื่องของเงินรายรับที่ได้มา และเขาใช้จ่ายในเรื่องอะไรบ้างและก็เราดูจากพฤติกรรมจากการที่เราสอนเขาไป แล้วเราสามารถที่จะหาว่าเขาเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ไหม...ให้เขาทำเป็นร่องรอยเกี่ยวกับการอนุรักษ์การประหยัดพลังงาน ก็ถือเป็นการลดรายจ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ ที่นำมาคือลักษณะของโครงการฝึกให้เขาเปรียบเทียบเรื่องวิธีการประหยัดพลังงาน ก็ลองเปรียบเทียบค่ากระแสไฟฟ้าที่มันเกิดขึ้นกับครอบครัวเขา นี่ก็เป็นลักษณะงานที่เราไปตีโจทย์กับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและก็มาสู่ภาคปฏิบัติ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนและบ้าน เนื่องจากโรงเรียนสอนอย่างหนึ่ง เมื่อกลับไปบ้านนักเรียนก็เจอสถานการณ์อีกอย่างหนึ่งที่ขัดแย้งกันกับที่โรงเรียนได้ปลูกฝัง ทำให้เด็กนักเรียนเกิดความสับสนในการปฏิบัติตน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีทุกเรื่อง มีหลายด้าน และก็มากบ้างน้อยบ้าง แต่ที่มองมันเป็นปัญหาที่มันนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนแต่ในห้องเรียนหรือในโรงเรียน มันมีปัญหาตามมาคือในเรื่องของชุมชน สังคมที่เขาก้าวออกจากโรงเรียนไป เขาไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ของสังคม โดยเฉพาะเขากลับไปอยู่ที่บ้าน...อ้อ มันขัดแย้งกับที่ครูเขาสอนนะ หรือว่าครูสอนแบบหนึ่งแต่ว่าในครอบครัวก็สวนทางไปอีกแบบหนึ่ง...ปัญหาก็คือขาดความต่อเนื่อง”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรภายในโรงเรียนทุกคน ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนครูทุกคน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี/ยุวกาชาด ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนก็ถือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ครูทุกคนช่วยกัน ผู้อำนวยการ มันแน่นอนอยู่แล้ว...เรานำเด็กไปเข้าค่ายคุณธรรมทั้งโรงเรียน โรงเรียนมีการปรับปรุงหลักสูตร”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 29 มกราคม 2551)

“ผู้ที่มีส่วนร่วมก็คือ ครูทุกๆ คน มันต้องเริ่มตั้งแต่หลักสูตร อย่างที่บอกของเราเริ่มตั้งแต่ต้นทาง คือต้นน้ำ เราไปเริ่มทำหลักสูตรให้มันสอดคล้องกับแนวทฤษฎีตรงนี้ พอเราสอน เราก็สอนตามหลักสูตรเพราะตรงนี้คือแม่บท คือกรอบที่เราต้องไปตรงนั้นให้ได้”

“จริงๆ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จริงๆ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ก็คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ/ยุวกาชาด และเนตรนารี ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้ถ้าจะลงไปเล่นในเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเล่นได้เยอะเลย...ถ้าเราจะปลูกฝังเรื่องนี้มันมีกิจกรรมหลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าหัวหน้าสถานศึกษา ครูผู้สอนเข้าใจที่จะเอาไปสอดแทรกหรือเปล่า เพราะมันไม่ได้ต้องถึงขนาดเปิดวิชาเป็นวิชาบังคับในสถานศึกษา คงไม่ถึงขนาดนั้นหรือว่าเปิดเป็นวิชาเศรษฐกิจพอเพียง แต่มันสอดแทรกได้หมดแหละ”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งในแต่ละกิจกรรมก็จะมีส่วนพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น ซึ่งเป็นไปตามลักษณะรูปแบบของกิจกรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนทำมากนะ...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีในการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผมว่าทุกกิจกรรมนะ ที่มีส่วนส่งเสริมในแต่ละด้าน”

“ทุกกิจกรรมมีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมนะครับ”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 29 มกราคม 2551)

“คิดว่ามากนะ เนื่องจากครูที่ทำหน้าที่ในเรื่องของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนี้เขาเล่นเรื่องนี้โดยตรง...คงฟังไม่ได้นะว่ามันเป็นกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนะ...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรมก็น่าจะขับเคลื่อนนโยบายตรงนี้ได้”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม เพื่อนครูและนักเรียน ให้ความร่วมมือในการจัดและเข้าร่วมกิจกรรมดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ไม่ค่อยมีหรอก ถ้าผู้บริหารสนับสนุนซะอย่างไม่มีหรอก ผู้บริหารสนับสนุนทุกอย่างไม่มีปัญหา ผอ.คนนี้ ผอ.ดีครับ”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 29 มกราคม 2551)

“ไม่มีนะ ทั้งเพื่อนร่วมงานก็ไม่มีปัญหา การทำงานมันหาข้อยุติได้ ส่วนใหญ่เด็กที่นี่ให้ความร่วมมือดี”

(สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมที่สอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า และการอบรมบอกกล่าวในช่วงโมงโฮมรูม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“อาจารย์พูด บอกกล่าวสั่งสอนค่อนข้างมากนะคะ อย่างเช่นตอนเช้า หน้าเสาธงอาจารย์จะบอกกล่าวอบรมเรื่องต่างๆ เราทุกเช้า และก็ในห้องเรียน อาจารย์เขาก็พูด”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอนก็มากครับ ทั้งสอนด้วยบอกกล่าวด้วย ในช่วงโมงโฮมรูมก็บอกก็สอน ในชั้นเรียนครูบอกก็สอนเราด้วยครับ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีระเบียบวินัย แสดงความมีน้ำใจต่อนักเรียน และมีความตรงต่อเวลา ทำให้นักเรียนเห็นและอยากปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มากนะคะ อาจารย์แสดงความมีน้ำใจต่อนักเรียน ความมีระเบียบเขา สอนด้วย และในส่วนตัวอาจารย์ก็เป็นคนที่ระเบียบด้วย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างก็มากครับ เช่น อาจารย์เขาเดินๆ อยู่เจอขยะ เขาก็เก็บไปทิ้งครับ มาเข้าสอนตรงต่อเวลา อย่างนี้ครับ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วนสำคัญต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่าเด็กนักเรียนจะต้องเข้าไปศึกษาที่โรงเรียน และครูคือผู้ทำหน้าที่สั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนดี โดยผ่านการเรียน การสอน และการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ครูได้จัดขึ้นเพื่อปลูกฝังนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี คิดว่า 80% นะ”

“หนูว่ามีครูมีส่วนสำคัญมากอยู่ เพราะครูจะเป็นผู้ที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน ทำหน้าที่สั่งสอน ครูอาจารย์จะมีกิจกรรม มีการตั้งและยกตัวอย่างคุณธรรมให้เด็กได้ปฏิบัติ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“โดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วของนักเรียน”

“ก็มีครูส่วนสำคัญครับ เพราะว่ามันนักเรียนจะต้องไปโรงเรียน แล้วครูก็สอนเราทุกอย่าง สอนให้เราเป็นคนดีด้วย”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส น.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่อง

คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนบางคนทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 และทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน โดยให้เหตุผลว่า นักเรียนจะใช้เวลาอยู่ที่โรงเรียนนานกว่าอยู่ที่บ้าน ประกอบด้วยในยุคสมัยนี้พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลอบรมบุตรหลาน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ แก่นักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ทราบครับว่าเขาเป็นโรงเรียนคุณธรรมละนะ มีการประกาศออกมาเสียงตามสายหน้าเสาธงตอนเช้าๆ...ทราบครับว่ามีการส่งเสริมด้านคุณธรรม มีการจัดไปเข้าค่ายธรรมะด้วย ผู้ปกครองบางคนจะไปมาที่โรงเรียนเสมอๆ ทั้งกิจกรรมวันพ่อวันแม่”

“โรงเรียนมีความสำคัญมากครับ ที่โรงเรียนสำคัญเพราะเด็กมาคลุกคลีที่โรงเรียนนานมากกว่า คืออยู่หลายปีนะ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“ทราบค่ะ โรงเรียนเขาประชาสัมพันธ์...เวลาเราไปประชุมผู้ปกครอง และเดี๋ยวนี้เขาจะมีเข้าค่ายคุณธรรม เขาจะพาเด็กเข้าค่าย ที่โรงเรียนบ้าง พาเด็กไปเข้าค่ายที่วัด เขาพาไปเข้าค่ายสามวัน เขาจะมีทุกปีนะ มีเข้าค่ายทุกห้องเลย...เขาส่งเสริม ฝึกให้เด็กเป็นคนดี รู้จักกตัญญูพ่อแม่ ประหยัด อดทน ซื่อสัตย์ จะสอนหมดเลย การเรียนการสอนของครู แล้วก็มีการพาเด็กไปเข้าค่ายด้วย”

“โรงเรียนก็มีส่วนมาก เพราะเวลาเขาไปโรงเรียน โรงเรียนก็ปลูกฝัง บางที่เราไม่ค่อยมีเวลาไปตอกย้ำเขาอย่างนี้ พ่อแม่บางคนหาเข้ากินค่า ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเจอพ่อแม่ เด็กใช้เวลาอยู่โรงเรียนเยอะ จันทร์-ศุกร์ อยู่กับพ่อแม่คนเดียว ลูกเข้านอน พ่อแม่มา เขาก็พ่อแม่ไป โรงเรียนจึงสำคัญ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ศ.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม และเห็นการพัฒนาขึ้นไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“แตกต่างกัน คือให้ความสำคัญมากกว่าเดิม มากขึ้นเรื่อยๆ”

“โดยรวมเด็กที่นี่มีความประพฤติธรรมดีขึ้นเรื่อยๆ ดูได้จากความประพฤติหลายๆ อย่างดีขึ้น เรียบร้อยขึ้น กระตือรือร้นมาโรงเรียน ดีขึ้นกว่าเก่าเยอะ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ว.8, 29 มกราคม 2551)

“โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนแตกต่างกัน ดีขึ้นกว่าเดิม ผู้อำนวยการเห็นความสำคัญ ผอ.คนนี้เห็นความสำคัญของคุณธรรม”

“โดยภาพรวมของนักเรียนทั่วไปดีขึ้นนะ ผอ.คนนี้เนี่ยบ เขาระเบียบผิดก็คือผิด ไม่หย่อนไม่อะไรเลยนะ...ชอบ ผอ.คนนี้มากเลย ซึ่ง ผอ.จะมีส่วนสำคัญตรงนี้เหมือนกัน ผอ.คนนี้บอกว่าเด็กเรียนไม่เก่งไม่เป็นไร เพราะเด็กแต่ละคนไอคิวไม่เหมือนกัน ขอให้มีความดีไม่เป็นภาระให้กับสังคม เขาก็พูดจาเข้าท่านะ ผอ.คนนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ศ.8, 11 กุมภาพันธ์ 2551)

2.3.5 โรงเรียนบ้านบึง “มัญญูวิทยาการ”

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในช่วงชั้นที่ 3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) แบบประเภทไป-กลับ มีวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเสมอภาค มุ่งให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีบุคลิกภาพที่ดี ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และโรงเรียนได้กำหนดพันธกิจไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียนได้รับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง
2. ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ
3. ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการพัฒนาโรงเรียนคุณ บูคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

โรงเรียนได้มีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ดังนี้

1. นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข
2. สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐาน
3. ครูได้รับการพัฒนาเป็นครูมืออาชีพ

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการโรงเรียน ได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบาย

ดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ มี การดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผน ปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการโดยมีการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อน โรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม โครงการธนาคาร ขยะ โครงการรักพ่อ ให้พอเพียง “เฉลิมพระชนมพรรษาครบ 80 ปี” ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนมีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง นโยบายดังกล่าวมาจาก สพฐ.ลงมาที่เขตพื้นที่ มาโรงเรียนก็ เห็นความสำคัญตรงนี้...มีการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของ โรงเรียน”

“มีการวางแผน ขับเคลื่อนโรงเรียน ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนเข้าค่ายพุทธ บุตรด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“มีการนำเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการให้เด็กทำเกษตร การปลูกผักเพื่อช่วยเหลือครอบครัว มีการปลูกฝังให้เด็กได้นำพุทธภาษิตมาใช้ ประจำตัวเอง มีการทำนา มีการทำเยื่อไม้ใบบาง ทำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ให้เกิด ประโยชน์...มีโครงการฝึกมารยาทไทย การอบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันศุกร์”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้ เป็นผู้ที่มีความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการ เรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในรายวิชา นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงโดยการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และโรงเรียนยังฝึกให้นักเรียน ได้ทำบุญซื้อข้าวรับ-รายจ่าย โดยมีครูที่ปรึกษาคอยดูแล ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ด้านวิชาการทุกกลุ่มสาระพยายามสอดแทรกลงไป นอกจากด้านวิชาการแล้ว เรายังมีแหล่งเรียนรู้ทั้งคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ฝึกปฏิบัติ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“ด้านวิชาการให้มีการสอดแทรกในเนื้อหาสาระวิชา นอกจากด้านวิชาการแล้วโรงเรียนยังให้มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาดูแล”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนได้มีการจัดให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีห้องพระพุทธศาสนา สำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติสมาธิ เรียนรู้เกี่ยวกับด้านคุณธรรม มีหอประชุมสำหรับทำกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น มีห้องสมุดสำหรับสืบค้นข้อมูลต่างๆ บริเวณด้านล่างอาคารเรียนจัดทำสวนพุทธศาสนสุภาษิต มีการจัดทำป้ายนิทรรศการ เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนทั้งในเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำแปลงสาธิต เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และฝึกลงมือปฏิบัติเกี่ยวเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีสถานที่แหล่งเรียนรู้ ที่มีห้องพระพุทธศาสนาให้เด็กได้ปฏิบัติ มีหอพระในโรงเรียนมีสวนพุทธศาสนสุภาษิต”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“มีครับ เรามีหอประชุม มีห้องสมุด มีห้องพระพุทธศาสนา และก็มีจัดบอร์ดมีนิทรรศการ ซึ่งบอร์ดเราจะจัดตลอด แหล่งเรียนรู้เราก็จัดอยู่เรื่อย มีการปลูกข้าว ทำแปลงนาสาธิต ทำบ่อเลี้ยงปลา”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการ กิจกรรมต่างๆ โดยงบประมาณดังกล่าวของโรงเรียนมาจากส่วนราชการ และจากการขอความสนับสนุนจากหน่วยงาน บริษัทห้างร้านต่างๆ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“งบประมาณที่ได้มาจากราชการตามรายหัวเด็กส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งก็จะไปเน้นลูกเสือที่จะไปเสริมคุณธรรม และมีการขอความอนุเคราะห์จากบริษัทห้างร้านด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“บางอย่างเราทำได้โดยไม่ใช้งบประมาณเราก็ทำ เช่น การสวดมนต์ก่อนเรียน 5 นาที ไม่ต้องใช้งบประมาณอะไรเลย นอกจากขอความร่วมมือ ส่วนใหญ่โรงเรียนจะมีงบประมาณสนับสนุนให้ แต่ถ้าจังหวัดเขาให้มาเราก็เอามาช่วยในการจัดแหล่งเรียนรู้”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้สังเกตเห็นความสำคัญของชุมชน ว่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน เมื่อเด็กนักเรียนออกจากโรงเรียนไปสู่ชุมชนและสังคม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชน มีความสำคัญมากที่สุด เพราะว่าเด็กเกิดเติบโตและก็อาศัยในแหล่งชุมชน ซึ่งต้องซึมซับเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างยกตัวอย่างนะ ตรงไหนเป็นดงนกเงือกออกมาเป็นนกเงือก ตรงไหนสุมบพหรือกินเหล้าเขาก็จะซึมซับไป แต่โรงเรียนจะแก้ที่ตัวเด็ก พอเด็กไปสู่สังคมแบบนั้นก็ปัญหา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“ชุมชนน่าจะมากนะ แต่ในบรรยากาศของโรงเรียนเราเนี่ย ชุมชนอยู่ห่างไกลมาก โอกาสที่เขาจะดูแลมันก็ไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ชุมชนก็เป็นชุมชนโรงงาน ไม่ใช่หมู่บ้านรอบโรงเรียน”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ที่ได้จัดขึ้นภายในโรงเรียน กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมวันกีฬาสี ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนได้ให้ความร่วมมือในการมาร่วมกิจกรรมนั้นด้วยดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมที่เราจัดขึ้น เช่น การประชุมผู้ปกครอง ปีละ 2 ครั้ง ครูที่นี่มีการเยี่ยมบ้านนักเรียน 100% เพื่อช่วยทั้งทุนการศึกษาและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“กิจกรรมทางศาสนา ออกพรรษา เข้าพรรษา ไปเดินธรรงค์เลือกตั้ง ตักบาตรเทโวก็ไปตักบาตรกับพระบนเขา ไปช่วยถ่ายของออกจากบาตรพระ วิ่งลงเขามาเป็นกิโลๆ อันนี้เราทำ ไปแห่เทียน”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“กิจกรรมกีฬาต่างๆ กิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งหรืออะไรทำนองนี้ ส่วนใหญ่ก็มา ประชุมผู้ปกครองปีละ 2 ครั้ง”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ร.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็มี เช่น วันแม่วันอะไรนี่ก็จะมีกิจกรรมร่วมกัน ทั้งผู้ปกครองก็จะเอาอาหารมาเลี้ยง ก็จะให้ลูกกับแม่ไหว้กันบนเวทีก็จะจัดทุกปีคะ ก็มีกิจกรรมอื่นก็มี ลอยกระทงตอนที่สระยังไม่ลึกก็โรงเรียนก็จะทำกระทงไปให้วัดขาย เอาเงินเข้าวัด คือเป็นฝีมือของนักเรียนเอง เภารถไปขึ้นขึ้นไปบนวัด แล้วก็ขาย ก็เอาเงินเข้าวัด หน้าเข้าพรรษาออกพรรษามีคะโรงเรียนจะไปร่วมตลอดกับวัด โรงเรียนกับวัดก็จะเกื้อกูลกัน ก็เข้าพรรษาจะมีงานแห่เทียน แห่มาจากหมู่บ้านอื่นมาถึงโรงเรียนไปแห่วัด ซึ่งจะมีชุมชนชาวบ้านเขาจะจัดต้นเทียนมา โรงเรียนอื่นก็จัดมา เพราะวัดที่นี่เป็นศูนย์รวม โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนแม่ที่จัดงาน โรงเรียนอื่นเขาก็จะมาสมทบ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญฝากนักเรียนไปให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีการจัดทำวารสารของโรงเรียนขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์งานและการดำเนินงานของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองและช่วยในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองคนอื่นได้รับทราบ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เราใช้การแจ้งหรือติดต่อผู้ปกครองโดยทำเป็นหนังสือ เป็นจดหมายฝากให้นักเรียนไปให้ผู้ปกครอง มีวารสารโรงเรียน และจัดให้มีกลุ่มเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งเป็นตัวแทนผู้ปกครองด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“ใช้การทำหนังสือเพื่อขออนุญาต ติดต่อผู้ปกครอง ฝากให้เด็กเขาไปให้พ่อแม่”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“มีการประสานโดยใช้จดหมาย ฝากเด็กมาให้ ถ้ามีกิจกรรมวันแม่ มีการเชิญแม่มา กิจกรรมวันพ่อก็เชิญพ่อมา หรือแม่แต่งงานปีใหม่ก็เชิญผู้ปกครองมา ถ้ามาได้ก็มา โรงเรียนไม่ได้บังคับ”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ร.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีประชุมผู้ปกครอง มีกลุ่มเครือข่ายผู้ปกครอง”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน โดยโรงเรียนจะนำนักเรียนไปเรียนที่วัดและนิมนต์พระสงฆ์มาทำการสังฆนอบรมให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน การจัดให้มีเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อช่วยเป็นผู้ประสานเรื่องราวต่างๆ ภายในโรงเรียน นอกจากนี้มีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในวันประชุมผู้ปกครอง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงโรงเรียนต่อไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เนื่องจากโรงเรียนนี้อยู่ใกล้วัด และวัดเป็นผู้ที่อุปถัมภ์และก่อตั้งโรงเรียนนี้ขึ้นมา มีกิจกรรมงานวัดที่โรงเรียนจะเข้าไปร่วม เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะนำเด็กไปร่วมกิจกรรมที่วัดตลอด และอีกส่วนหนึ่งจะมีการนิมนต์พระมาให้ความรู้ในการปฏิบัติ สอนเด็กนักเรียนในวิชาพระพุทธศาสนา สังคม เราจะนำเด็กไปที่วัด”

“ในช่วงประชุมผู้ปกครองครับ มีแบบประเมินกับแบบสอบถาม และก็เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลของโรงเรียน เพื่อที่จะนำมาปรับปรุง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“ก็มีบ้างนะ การประเมินพฤติกรรมแต่ไม่เต็มที่ ในการประชุมผู้ปกครองกับการประชุมผู้ปกครองเครือข่าย คือในห้องนี้เราจะมีผู้ปกครองเครือข่ายอยู่ และเป็นตัวประสานระหว่างผู้ปกครองคนอื่น... เพราะฉะนั้นเวลาเราจะให้เขาประเมินอะไรเราก็จะฟังพวกนี้บางทีก็โทรศัพท์ไปถามว่าพี่ได้ข่าวตรงนั้นตรงนี้ไหม อะไร อย่างไรไหม ช่วยให้ข้อคิดเห็นหน่อย สะท้อนกลับมา และก็คณะกรรมการสถานศึกษาอีก ผู้ปกครองก็มีส่วนเพราะประธานก็เป็นผู้ปกครอง มีตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนองค์กร ตัวแทนศาสนา ตัวแทนนักเรียนศิษย์เก่า ตัวแทนตัวแทนครู ประชุมก็ปีละ 4 ครั้ง ส่วนใหญ่เทอมละ 1 ครั้ง แต่เราก็ประชุมมากหน่อย”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการนำนโยบายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูผู้สอน ผู้บริหาร และผู้ใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนที่ควรเป็นแม่แบบให้แก่ นักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครู ผู้บริหาร และผู้หลักผู้ใหญ่ในสังคม ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ถ้าแบบอย่างไม่ดีแล้ว รูปทรงก็จะบิดเบี้ยวไปตามแบบอย่าง คือแบบมันเป็นแบบนี้เราเอาอะไรเข้าไปหล่อไปหลอม เป็นเหมือนเบ้าหล่อหลอม ถ้าเบ้าไม่ดีผลผลิตมันก็จะบิดเบี้ยวไป ผมคิดว่าอย่างนี้นะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“ตรงนี้ผมว่าเราต้องทำจริง และการเป็นแบบอย่างที่ดีจากผู้ที่เกี่ยวข้องนี้สำคัญ โดยเฉพาะคุณครูที่ควรทำเป็นแม่แบบให้ชัดเจนในเรื่องนี้”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาก็มีบ้างเล็กน้อย ก็พยายามทำความเข้าใจกับคุณครูก่อน คุณครูมักจะไม่เข้าใจ เข้าใจตัวหนังสือนะเข้าใจครับ แต่ในปฏิบัติจริงๆ ต้องพูดกันเรื่อยๆ บ่อยๆ เราต้องคุยกับอาจารย์”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การประชุมครูเพื่อชี้แจงนโยบายเบื้องต้นแก่บุคลากร การจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน และการจัดส่งครูไปอบรมภายนอกโรงเรียนตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ทั้งในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากการฝึกอบรมแล้วโรงเรียนได้จัดทำสื่อ เอกสารแจกเพื่อให้ความรู้แก่ครู การติดตั้งอินเทอร์เน็ตในโรงเรียนเพื่อให้ครูสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นการช่วยเพิ่มช่องทางให้ครูได้พัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการประชุมภายในโรงเรียนเพื่อแจ้งนโยบาย ให้ครูมีความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ มีการฝึกอบรมครู ผู้บริหาร”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“เราส่งไปอบรมและก็มาทบทวนกันอยู่เรื่อยๆ ม.1 3 วัน 2 คืนนะไปอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่วัด โดยครูจะต้องไปด้วย เราส่งครูไปอบรมเรื่อยๆ เรื่องการอบรมนี้ไม่มีปัญหา เรามีการแจก CD มีการโหลดข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่น่าสนใจ และพิมพ์แจกครู มีอินเทอร์เน็ตที่โรงเรียนให้ครูเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากโรงเรียนให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนาครู ส่วนครูเองก็มีความสนใจในการเข้ารับการพัฒนาในด้านต่างๆ ด้วยดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ไม่มีหรือครับปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

“ไม่มีหรือครับตรงนี้ เพราะว่าเราให้อิสระ มีอะไรมาที่ไหนเราก็ส่งตลอดเวลา 3 คนบ้าง 2 คนบ้าง และก็มีโรงเรียนสามารถที่จะพาคุณครูไปได้ ครูส่วนใหญ่อีกก็ไปถ้าไม่ติดภารกิจ”

(สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน, 31 มกราคม 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการและสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนในเนื้อหาของหน่วยเศรษฐศาสตร์ และเรื่องคุณธรรมสอนในเนื้อหาของหน่วยพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากนะ โดยนำมาบูรณาการและสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระ”

“สังคมเองก็ได้นำเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนในหน่วยเศรษฐศาสตร์ คุณธรรมต่างๆ ก็อยู่ในพระพุทธศาสนาหน่อย”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเอง ที่ไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ตัวผู้เรียน จะมีผู้เรียนมาสาย ซึ่งในตอนเช้าที่จะให้นักเรียนนั่งสมาธิและสวดมนต์ก่อนทำการเรียนการสอน จะมาสายเพราะเบื่อก่อนที่จะต้องนั่งสมาธิ”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 31 มกราคม 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ ครูทุกคนในโรงเรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมแนะแนว ที่เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักของโรงเรียน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้กิจกรรมสวดมนต์ที่โรงเรียนจัดขึ้นก็ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนอีกด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม ก็คือ ครูทุกคนแหละนี่ง”

“โรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมสวดมนต์ กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมแนะแนว”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี และกิจกรรมชุมนุมต่างๆ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม หรือคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็มากนะ”

“ด้านการประเมินหรือ ก็มีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรมแหละค่ะ”

“คิดว่ากิจกรรมลูกเสือเนตรนารี และกิจกรรมชุมนุมนะ ที่เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดและได้ผลดีมากในการช่วยปลูกฝังนักเรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 31 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาที่ตัวผู้เรียนเอง ซึ่งไม่ให้ความสนใจต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาก็มีที่ตัวผู้เรียนเองที่บางครั้งยังไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัด”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 31 มกราคม 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณ

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมโดยสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า และในช่วงโมฆกรรมโฮมรูม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โดยรวมก็มีมากครับที่อาจารย์บอกกล่าว สั่งสอน พูดอบรม อาจารย์จะบอกเวลาเราคือ ถ้าไม่ฟังก็ทำโทษ หน้าเสาธงเขาจะมาพูดอบรมหน้าเสาธง ก็จะมีคำถามมาถาม เล่าเรื่องหรืออธิบายให้ฟัง”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ๕.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีมากค่ะโดยรวมๆ นะคะ ก็มี เช่น มีครูมาพูดก่อนเรียน มีการอบรมก่อนสวดมนต์วันศุกร์ พูดหน้าเสาธง และเข้าโฮมรูมอีก ก่อนสอนก็มีพูด มีพูดในคาบเศรษฐกิจพอเพียง”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ๖.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูมีความตรงต่อเวลา เวลาทำการสอนจะเข้าตรงตามเวลาที่กำหนด มีความขยันและตั้งใจสอนนักเรียน นอกจากนี้ครูยังพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน เป็นตัวอย่างให้แก่นักเรียนได้ดี ทำให้นักเรียนอยากปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีมากครับที่ครูทำตัวเป็นแบบอย่างให้เห็น เขาก็จะสอนให้เด็กรู้จักการปลูกผัก เลี้ยงไก่ สอนแล้วก็ลงมือปฏิบัติให้เห็น ครูมาเข้าสอนตรงเวลา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ๕.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“มีมากค่ะ คุณครูส่วนมากก็เป็นแบบอย่างให้นักเรียนดู เช่น คำพูดครูก็จะพูดด้วยคำพูดที่ไพเราะกับนักเรียน กับเพื่อนครู หรือแขกที่มา...ก็คุณครูมีความขยันและตั้งใจสอนนักเรียน นักเรียนเห็นครูขยันตั้งใจสอนก็อยากจะตั้งใจเรียน”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ๖.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

จากสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้มีความคิดเห็นว่าครูมีส่วนสำคัญต่อ

การที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่า ครูคือผู้ทำหน้าที่
สั่งสอนให้ความรู้และปลูกฝังสิ่งดีๆ แก่นักเรียน และตัวนักเรียนเองจะเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู ดัง
ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูที่นี้มองรวมๆ นะครับถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนแล้ว”

“ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่จะทำให้เราดี เพราะครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สั่ง
สอนนักเรียน ถ้าครูสอนให้นักเรียนเป็นคนดี เด็กนักเรียนจะต้องเชื่อฟังครับ”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ธ.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ได้ค่ะ เป็นแบบอย่างที่ดีมากแล้วค่ะ”

“ก็มีส่วนสำคัญมากค่ะ เพราะถ้าครูเขาไม่อบรมสั่งสอน เราอาจจะ
ปฏิบัติตัวไม่ดีก็ได้”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่อง

คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนทราบว่า
โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 และทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริม
นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการประชาสัมพันธ์ของ
โรงเรียน และในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝัง
ความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน โดยให้เหตุผลว่าเมื่อนักเรียนมาโรงเรียนจะได้รับการอบรมสั่งสอน
จากครูในโรงเรียนให้เป็นคนดี ซึ่งนักเรียนจะให้การเชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครอง และครูจะใช้
เวลาอยู่กับนักเรียนมากกว่าผู้ปกครอง ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความสำคัญที่จะปลูกฝังคุณธรรมและ
พฤติกรรมที่ดีให้แก่นักเรียนอย่างมาก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ทราบว่าเป็นโรงเรียนคุณธรรม เพราะโรงเรียนก็มีการประชาสัมพันธ์อยู่
เช่น ในวันประชุมผู้ปกครอง...และทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมเรื่องของ
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

“คิดว่าโรงเรียนมีส่วนมาก เราเองบางครั้งเราสอนลูก ลูกไม่เชื่อเรา เขา
จะเชื่อครู บางครั้งเราบอกว่าแม่เป็นครูนะ เขาก็บอกว่าไม่ใช่ครูเขา สรุปลง่ายๆ
โรงเรียนนี้ปลูกฝังดี...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ร.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“รู้ค่ะ ว่าโรงเรียนเขาเป็นโรงเรียนคุณธรรมอะไรเนี่ยนะ... ซึ่งก็ทราบด้วยว่าโรงเรียนก็ส่งเสริมอยู่ มีทั้งให้เด็กหัดปลูกผัก ปลูกเห็ด ปลูกอะไร...”

“โรงเรียนมีความสำคัญมากพอสมควร แต่ว่าครูทุกวันนี้เขาก็จะมีภาระเยอะ ผู้ปกครองก็ยิ่งภาระเยอะกว่าครู บางคนไม่เห็นหน้าลูก ไปทำงานแต่เช้า ลูกยังไม่ตื่น กว่าจะกลับมาลูกก็หลับ ก็ไม่รู้พฤติกรรมของลูกเขาไปอย่างไรมายังไง บางทีครูน่าจะรู้ว่าผู้ปกครอง”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนบางคนเห็นว่าการก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนบางคนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน ก็มากขึ้นกว่าเดิมนะ”

“หลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โดยภาพรวมความประพฤติของนักเรียนที่นี่ก็ดีขึ้น”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ร.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

“ก็ให้ความสำคัญมาตลอดนะ เท่าที่มองมากขึ้น โรงเรียนนี้เขาจะปลูกฝังมาตลอด จะได้หรือไม่ได้เขาก็ทำมาเรื่อยๆ ก็พอเห็นอยู่

ก็ดีขึ้นค่ะ เพราะเด็กก่อนๆ จะก้าวร้าว ตอนนี้ก็รู้สึกได้ว่าโดยรวมก็ดีขึ้นๆ เพราะป่าก็อยู่ที่นี้มานานนะ แรกเข้าก็จะดูตามประสาเด็ก จะไม่ค่อยเชื่อก้าวร้าวมันก็มีเป็นบางคนไม่ใช่ทั้งหมด แต่ตอนนี้เท่าที่เห็นโดยรวมดีขึ้นนะ

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.7, 1 กุมภาพันธ์ 2551)

2.3.6 โรงเรียนจุฬารัตนาธิปไตย ชลบุรี

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาที่จัดการสอนในช่วงชั้นที่ 3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) แบบประเภทประจำ มีวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ โรงเรียนจะเป็นผู้นำในการจัดการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับด้าน

คุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพด้านภาษา กีฬา ดนตรี ศิลปะ และการสืบสานงานพระราชดำริ ตลอดจนนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีมาตรฐาน และโรงเรียนได้กำหนดพันธกิจไว้ ดังนี้

1. พัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
2. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และศักยภาพในการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย และสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพเพื่อความเป็นครูมืออาชีพ
3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพเอื้อต่อการบริหารและการจัดการศึกษารวมทั้งส่งเสริมการใช้แหล่งวิทยาศาสตร์ แหล่งเรียนรู้และนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา
4. พัฒนาผู้เรียนให้ได้คุณภาพมาตรฐานการศึกษา มีความเป็นไทย โดยเน้นปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. สืบสานงานพระราชดำริ
6. พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์

โรงเรียนมีการกำหนดเป้าประสงค์ ไว้คือ นักเรียนมีความรู้ ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

1. ข้อมูลด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านของการบริหารจัดการโรงเรียน ได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติ มีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการโดยมีการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ เช่น โครงการเสริมสร้างทักษะทางสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน นโยบายจาก สพฐ.มาเขตพื้นที่ แล้วโรงเรียนมีการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารมีโครงการที่พัฒนาคุณธรรม ต้องรู้ว่าจัดโครงการอะไรบ้างในโรงเรียน เช่น โครงการให้มีการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนที่ไม่ผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วเราก็ไปหาแหล่ง เช่น ยูวพุทธ วัดหนองเขิน เขามีพระธรรมทูตอยู่ วัดเนื่องจำนงค์เขาเป็นศูนย์อบรมเราก็ไปหา...มีโครงการที่นำวิทยากร วิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้เข้ามาจัดอบรมให้นักเรียนในโรงเรียน ในเชิงพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ฝ่ายบริหารมีการจัดพัฒนาครู เพราะว่าครูจะต้องไปสอนเด็ก คุณต้องสอนอย่างไร ต้องทำกิจกรรมอย่างไรถึงจะให้เด็กเกิดคุณธรรมได้ นั่นเขาเรียกว่าโครงการพัฒนาครูให้สอนให้เกิดประสิทธิภาพ โครงการใช้ระบบการนิเทศภายใน โครงการให้นักเรียนไปเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือโครงการตามพระราชดำริ เช่น ไปที่เขาหินซ้อน ฯลฯ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา โดยกำหนดให้มีอยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ของครูทุกคน นอกเหนือจากด้านของวิชาการแล้วยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนประกอบกับเป็นโรงเรียนประเภทประจำ ภารกิจของนักเรียนที่โรงเรียนกำหนดไว้ให้ปฏิบัติในแต่ละวัน มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในด้านวิชาการ ครูต้องนำเรื่องเหล่านี้เข้าไปอยู่ในแผนการสอน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการสอดแทรกเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องมีแผนการสอนทุกคน มีรูปเล่ม นอกจากด้านวิชาการตรงนี้ก็จะมีโครงการต่างๆ ของโรงเรียน ที่จัดขึ้น และเนื่องจากเราเป็นโรงเรียนกึ่งนอกร ภารกิจของนักเรียนตลอดที่อยู่ในโรงเรียนทุกวันก็ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนได้ดี”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนได้มีการจัดให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม

นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดป้ายนิเทศตามบริเวณต่างๆ ของโรงเรียน เกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน มีห้องประชาสัมพันธ์เพื่อให้เด็กได้เป็นผู้ดำเนินการจัดรายการวิทยุเกี่ยวกับเนื้อหาสาระด้านคุณธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เขา เพื่อให้นักเรียนสามารถไปดูเองได้ แหล่งเรียนรู้ไม่ใช่มีห้องอย่างเดียว ต้องมีสื่ออุปกรณ์ให้เขาสืบค้นได้ด้วย ห้องสมุดจะยกมุมจักสานของพนัสฯ เรามาดู เพราะฉะนั้นก็จะซื้ออุปกรณ์จักสานเรามาอยู่ตรงนี้ เพราะว่ามันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้รู้ว่านี่เศรษฐกิจพอเพียงนะ ภูมิปัญญาชาวบ้าน...เด็กสามารถทำแหล่งเรียนรู้ของเขาเองคือ จัดป้ายนิเทศ ทุกวิชาจะมีป้ายนิเทศหมดเลย เด็กก็จะเรียนรู้ อย่างเรื่องของวันสำคัญทางศาสนา เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้เด็กทำ ถ้าเดินดูต้องใช้เวลา เรามีเวทีให้เด็กมาพูดหน้าเสาธง เช่น พระราชดำริของในหลวงที่สำคัญๆ นอกจากนั้นยังมีการจัดรายการวิทยุในช่วงกลางวัน เด็กก็จะเข้ามาจัดรายการ หรือตอนเย็นอย่างนี้เพื่อให้เด็กเป็นยุวประชาสัมพันธ์ พูดไปเขาได้ข้อคิดอะไร ก็เหมือนกับจัดรายการวิทยุทั่วไป”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณไว้เพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยในการจัดทำโครงการ และกิจกรรมต่างๆ จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนเราให้งบประมาณสนับสนุนเพื่อปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตรงนี้เรามุ่งบให้หมดสนับสนุนเต็มที่เลยนะ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะวัด ซึ่งเป็นส่วนของการสอนให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา ตลอดจนคุณธรรมต่างๆ เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ตรงนี้ชุมชนมีส่วนสำคัญ สิ่งที่เราเห็นชัดเจนก็คือวัด คือสอนให้เด็กเข้าใจในพุทธศาสนาให้เขาว่าเขาต้องมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน เด็กของเราไม่ได้มาจากชลบุรีอย่างเดียวเท่านั้นนะ...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชนตามที่ได้รับคำร้องขอจากชุมชน มีการให้เด็กไปร่วมพัฒนาชุมชน เช่น วัด ซึ่งจะไปในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ มีการจัดให้ครูและนักเรียนไปจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของชุมชน เพื่อให้ความรู้แก่บุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมเปิดบ้านคุณธรรม แต่เนื่องจากนักเรียนที่เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนหลายคนนั้นมาจากจังหวัดอื่นๆ ไม่ใช่คนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ทำให้กิจกรรมระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมีไม่มากนัก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการให้ความช่วยเหลือชุมชนในเรื่องการนำวงโยธวาทิตเข้าไปช่วยงานของชุมชนตามที่ขอมา หรือทาง อบต.หนองซาก วัดเนื่องจำนงขอมา เราก็ให้ไปวันสำคัญทางศาสนาก็นำเด็กเข้าไป เพื่อสร้างให้เขามีจิตสาธารณะก็เอาเขาไปพัฒนาวัด ก็หมายความว่าไปเก็บกวาดขยะอย่างนี้ ตรงนี้ก็ทำเป็นประจำ ทำอย่างต่อเนื่อง ด้านความรู้เราก็เปิดบ้านคุณธรรม คือเราผลงานของเด็ก หรือกิจกรรมในรอบปีเนี่ย ซึ่งทางจังหวัดเห็นว่าเราเป็นโรงเรียนผู้นำตรงนี้ เปิดบ้านเปิดกิจกรรม บรรยายให้ความรู้แก่ครู แก่ชุมชนที่นี่ เชิญเขามา เรามีการจัดรายการที่วัดเนืองฯ เขาจะมีรายการกระจายเสียง เพราะฉะนั้นฝ่ายประชาสัมพันธ์เขาก็เอาความรู้เนี่ยเกี่ยวกับคุณธรรมไปสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ก็คือให้กับชุมชน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

“คุณแม่เองไม่ได้มาประสานงานกับโรงเรียนเลย เพราะอยู่ไกล แล้วก็มาร่วมงานไม่ได้ จะมีมาก็แค่รับลูกกลับบ้านวันศุกร์เอง”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.9, 25 มกราคม 2551)

“ไม่ค่อยได้มาคลุกคลีนัก เราอยู่ไกลด้วย ไม่ใช่คนแถวนี้เลยไม่ค่อยทราบเท่าไรหรอกว่าโรงเรียนเขามีกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ว่าทุกๆ วันศุกร์เราต้องมารับลูก ก็จะได้เจอกับคุณครูประจำชั้น”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.9, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนขออนุญาตนำนักเรียนไปในสถานที่ต่างๆ นอกโรงเรียน นอกจากนี้ได้จัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน เพื่อแจ้งผลการดำเนินงาน ข่าวสารของโรงเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่ถ้าเรามีกิจกรรมอะไร หรือจะพานักเรียนไปไหนก็จะมีหนังสือไปแจ้งผู้ปกครอง หรือขออนุญาตพานักเรียนไป...มีการทำวารสารของโรงเรียน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

“ถ้าจะพาเด็กไปทำกิจกรรมข้างนอกสถานที่ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ เขาก็จะมีหนังสือมาให้ผู้ปกครอง วันนี่ๆ นะ ทางโรงเรียนมีกิจกรรมเข้าค่ายที่นั่นที่นี้ ให้ไปส่งที่นั่นที่นี้ วันนั้นวันนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.9, 25 มกราคม 2551)

“มีหนังสือมาบ้าง เป็นวารสารของโรงเรียนที่ทำขึ้นบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือลักษณะจดหมายมาบอก”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.9, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ได้แก่ การที่พระสงฆ์ในวัดของชุมชนได้เข้ามาเป็นผู้อบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนถึงแม้จะมีลักษณะไม่เป็นทางการ แต่ในทุกวันศุกร์ครูและผู้ปกครองนักเรียนจะมีโอกาสได้บอกกล่าวพูดคุยถึงพฤติกรรมของนักเรียนและให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

ชุมชน คือวัด พระได้สอนให้เด็กเข้าใจในพุทธศาสนา คุณธรรมต่างๆ... และโรงเรียนเราเนะทุกสัปดาห์นะพบผู้ปกครองตลอด ผู้ปกครองเขาจะมารับลูก เขาวันศุกร์ ยิ่งกว่าโรงเรียนธรรมดาอีก...

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า นอกเหนือจากด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญในด้านของการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูภายในโรงเรียนอีกด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในส่วนของ การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากที่กล่าวมาคือ ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาแล้ว ในฐานะผู้บริหารโรงเรียนก็คิดว่าการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องประกอบด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดีของครู คือเขาบอกว่า ตัวแบบมีค่ากว่าคำสอน ยกตัวอย่าง เราอาจสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบเนี่ย หรืออดออมมันแน่นนอนอยู่แล้ว ตัวแบบมีค่ากว่าคำสอน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัญหาด้านการบริหารจัดการไม่มีหรอก งบประมาณก็ไม่มี ทำอะไรบุคลากรของเราก็ให้ความร่วมมือดี”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

2. ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การนิเทศภายในโรงเรียน การจัดอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากร โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยาย มีการจัดส่งครูไปอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น นอกเหนือจากการฝึกอบรมแล้วการพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนปฏิบัติ คือ มีการแจกเอกสารเพื่อให้ความรู้แก่บุคลากร และมีการกำกับติดตามจากผู้อำนวยการโรงเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการนิเทศภายในโรงเรียน คำว่านิเทศต้องเป็นการช่วยเหลือ ผอ.ขอโทษได้ถ้าผิด แต่ในขณะเดียวกันเราต้องถามเขาว่า เขาทำไมทำไม่ได้ ครูเขาบางที่เขาไม่บอกเราหรอก เช่น เขาขาดเงิน อยากให้เขาทำนะ เขาขาดความรู้เราต้องไปหาคนข้างนอกมาให้ความรู้เขานะ...การพัฒนาบุคลากรสิ่งแรกเลยเราใช้กระบวนการนิเทศ คือ แจกเอกสาร พอได้เอกสารมาฝ่ายวิชาการ เขาก็จะได้

เอกสารนะ และอธิบายให้ฟัง ซึ่งเอกสารเป็นของสำนักงานปลัดกระทรวงนะ ใช้การนิเทศคืออบรมอย่างไม่เป็นทางการ แจ่งว่าต้องเอาไปใส่ในแผนการจัดการเรียนรู้อะไรบ้าง และมีการส่งครูไปปรับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการกำกับติดตามจากผู้อำนวยการโรงเรียนด้วย...ซึ่งการฝึกอบรมที่นี้ทำมาก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนตระหนักและเข้าใจบุคลากรภายในโรงเรียนดีดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ไม่เคยมี เพราะเราเป็นผู้ให้เขาก่อน คือหนึ่งต้องให้เขาก่อน สองต้องเข้าใจในจิตใจของมนุษย์ เพราะฉะนั้น เขาเจ็บเป็นเราก็เจ็บเป็น เราร้อนเป็นเขาก็ร้อนเป็น เพราะฉะนั้นเราค่อยๆ เออทำไมหนูทำไม่ได้ หนูขาดอันนั้น อย่าไปว่าพอลอกไปก็สดชื่น คุยกับเขา คือ ผอ.จะยึดการนิเทศเป็นหลัก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน, 25 มกราคม 2551)

3. ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการและสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้นำเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนโดยสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาวิชาทั้ง 4 สาระ และแยกวิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นอีกวิชาหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็ที่จริงก็มีอยู่ตามทุกหมวดนะ มีการสอดแทรกไปทุกกลุ่มสาระ บางทีบอกว่าสังคมรับไป ความจริงไม่ใช่ วิทยาศาสตร์ก็ได้เชิงเหตุเชิงผล ซึ่งที่นี้ก็คือว่าให้ความสำคัญมากและโรงเรียนเราเป็นโรงเรียนในโครงการด้วย”

“ก็ต้องสอดแทรกไปในเนื้อหาวิชา อย่างพุทธศาสนา ถ้าที่อื่นจะเอาไปรวมใน 5 สาระเอาไปรวมเลย แต่ที่นี้แยกเป็นหนึ่งวิชาเลย คือวิชาสังคมจะเป็นสี่สาระ และกวีวิชาพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งหน่วยกิตเลย สองคาบต่อสัปดาห์นี้ ก็

จะเน้นเข้าห้องจริยธรรม ฝึกสมาธิ และอีกคาบจะเป็นเน้นหาจากหนังสือเรียน ก็แทรกเข้าไปทุกคาบ ซึ่งการแยกอย่างนี้ดี เพราะคุณธรรมมันต้องใช้เวลา มันต้องให้ตรงนี้เยอะๆ เพราะว่าเขาบอกว่า อยากให้ลูกดีต้องพูดบ่อยๆ อย่าเบื้ออย่าท้อ ถ้าเราต้องสอนเขา ให้เขาซึมซับ และครูต้องเป็นแบบอย่าง...อย่างของพี่ พี่สอนม. 5 หลักธรรมที่เรียนจะเป็นพวกนี้หมดเลยนะ ที่มันเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพี่มาดูแลมันเชื่อมโยงกันหมดเลย พระพุทธเจ้าเขาพูดถึงการใช้จ่ายทรัพย์ยังไง จะใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์อย่างไร ต้องเอาทรัพย์ไปทำความดีอะไรบ้างอย่างงี้ จะสอนในเรื่องการใช้จ่ายต้องประหยัดอย่างไร ก็ยังว่าเอาทำไมท่านถึงทันสมัย ความเป็นเหตุเป็นผลว่าต้องใช้อะไรบ้างให้เกิดประโยชน์ คือในหลวงท่านฉลาดมาก ท่านใช้หลักไม้ที่ตัวหอก แต่ท่านจะเชื่อมโยง เพราะพี่ชอบอ่านคำสอนของพ่ออย่างนี้ ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือคำสอนที่อยู่ในหลักธรรม”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของครูซึ่งยังไม่มี ความเข้าใจดีพอเกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับเด็กนักเรียนมีปริมาณมาก ครูจึงต้องทำงานหนักในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เด็กที่นี้ค่อนข้างเยอะ ครูก็เหนื่อยเราต้องพูดบ่อยๆ เด็กสมัยนี้นะ เราสู้กับสื่อไม่ไหว บางเรื่องครูบางคนก็ยังไม่มีความเข้าใจ บางทีในหลวงท่านใช้คำพูดยาก เราอาจเข้าใจไม่ถึง ท่านฉลาดมากไง”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 มกราคม 2551)

4. ข้อมูลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ ครูทุกคน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี/ยุวกาชาด กิจกรรมชุมนุม ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียนที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังรวมถึงกิจกรรมค่ายของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการอบรมคุณธรรมประจำสัปดาห์ด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีผู้ที่รับผิดชอบ ก็คือครูอาจารย์ทุกคน”

“ก็มีนี่แหละกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี/ ยุวกาชาด กิจกรรมชุมนุม
กิจกรรมค่าย ค่าส่วนใหญ่จะทำทุกวิชาเลย การอบรมคุณธรรมประจำสัปดาห์”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากในการช่วยส่งเสริม ปลุกฝังให้
นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุก
กิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมได้มีส่วนช่วยในการปลุกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงทั้งสิ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“จัดอยู่ในเกณฑ์มากนะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการ
ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง...โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุก
กิจกรรม”

“คิดว่าทุกกิจกรรมมีส่วนช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำ
ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่ว่ากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรอก”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 มกราคม 2551)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาใน
ด้านการให้ความร่วมมือของครูและนักเรียน ซึ่งก็พบว่าเป็นเพียงปัญหาส่วนน้อยเท่านั้น ดัง
ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ความร่วมมือของครูบางคน แต่น้อยนะ ส่วนใหญ่ก็จะดี การ
ประสานงานในหมู่ครูด้วยกัน บางที่ก็งานเขาคงเยอะ งานที่นี้ครูเครียด เพราะว่า
เด็กมันอยู่กับเรา 24 ชั่วโมง ความร่วมมือกับเด็กก็มีปัญหาบ้าง แต่ก็น้อย คือเด็ก
ส่วนใหญ่อยู่ที่นี้เขาจะชอบกิจกรรม”

(สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ, 25 มกราคม 2551)

5. ข้อมูลด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณ

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมโดยสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า การพูดบอกกล่าวอบรมตามกิจกรรมเข้าค่ายต่างๆ และในช่วงโครงการโฮมรูม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ครูส่วนใหญ่มีการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนโดยพูดบอกกล่าวอบรมสั่งสอนก็มีมากค่ะ อย่างช่วงโฮมรูมพระพุทธรูป เอง หรือวิชาต่างๆ วิชาเรียนก็จะมีเรื่องของคุณธรรมอยู่ ครูจะพูดสอนระหว่างเรียน”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.9, 25 มกราคม 2551)

“ก็ค่อนข้างมากครับ ครูจะบอกในกิจกรรมการเรียน บอกหน้าเสาธง ช่วงเวลาที่โฮมรูม และตอนเข้าค่ายต่างๆ ก็สอนเรื่องคุณธรรมสอดแทรกอยู่”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.9, 5 มีนาคม 2551)

และครูส่วนใหญ่ยังมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนหรือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ได้แก่ ครูพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สุภาพ มีความตรงต่อเวลา จะเห็นได้จากครูจะมาเข้าสอนตรงเวลา และหลังจากเลิกสอนครูจะปิดไฟปิดพัดลมทุกครั้ง เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็มีมากค่ะที่ทำตนเป็นแบบอย่าง เช่น การพูดจาที่สุภาพ การตรงต่อเวลา อาจารย์จะมาคอยเรา มาสอนตรงเวลา”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.9, 25 มกราคม 2551)

“มาก ปกติจะเป็นอาจารย์ประจำชั้น เช่น พอโฮมรูมที่ก็จะพูด ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องความรับผิดชอบในการทำความสะอาดห้อง เวลาที่ครูออกนอกห้องจะมีนะที่แบบว่าห้องเปิดไฟไว้ ไม่ได้ปิดพัดลม ครูก็จะเดินมาดูทุกคาบแล้วก็ปิดให้”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.9, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โดยรวมนักเรียนเห็นว่าครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และนักเรียนยังได้สังเกตเห็นความสำคัญว่าครูมีส่วนสำคัญต่อการที่นักเรียนจะเป็นคนดีและไม่ดี มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรม โดยให้เหตุผลว่า ครู

คือผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอน แนะนำให้นักเรียนรู้จักว่าสิ่งใดดี สิ่งใดควรนำมาปฏิบัติ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โดยภาพรวมครูอาจารย์ส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว”

“ครูสำคัญมาก เพราะครูเขาจะอบรมสั่งสอน อย่างเราเป็นเด็กคุณธรรม บางเรื่องเราอาจไม่เข้าใจ เรื่องบางเรื่องเรายังไม่รู้ว่าเป็นดีหรือเปล่า แต่ครูเขาจะอธิบายและก็สอนเราไปเรื่อยๆ นะคะ ให้เรารู้ว่าเราต้องปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อจะได้มีคุณธรรมตัวนี้และเป็นคนดีของสังคม”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ส.9, 25 มกราคม 2551)

“ครูส่วนใหญ่ที่นี่มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมากแล้วครับ”

“ครูอาจารย์ได้มีส่วนสำคัญมากครับ ครูอาจารย์เป็นผู้คอยสั่งสอนอบรมอะไรอย่างนี้”

(สัมภาษณ์นักเรียน รหัส ว.9, 5 มีนาคม 2551)

6. ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ยังไม่ทราบว่าโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 แต่ก็ได้มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ทราบว่าโรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่ผู้ปกครองต้องส่งบุตรหลานมาเล่าเรียน และการปลูกฝังคุณธรรมกับเด็กในช่วงวัยนี้จะได้ผลดี แต่ทั้งนี้ก็ยังต้องอยู่กับตัวนักเรียนด้วยว่าจะนำไปปฏิบัติตามมากน้อยเพียงใด ประกอบกับผู้ปกครองนักเรียนก็ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังธรรมแก่เด็กนักเรียนด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ไม่ทราบค่ะว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำอะไรเนี่ย”

“โรงเรียนก็มีการส่งเสริมเรื่องของคุณธรรมนะคะ ในส่วนของบางอย่างคิดว่ามันอยู่ที่เด็กด้วยนะคะ”

“โรงเรียนมีความสำคัญมากนะ เพราะว่าเด็กต้องเรียนหนังสือตั้งแต่เด็ก เป็นช่วงวัยที่จะปลูกฝังง่าย โรงเรียนจึงสำคัญต้องทำหน้าที่ปลูกฝังเด็กให้ดี ที่นี้

ค่อนข้างดีที่จะสอนให้เด็กอยู่ในระเบียบวินัย หรือในด้านการประพฤติปฏิบัติตัวให้ดี เขาก็มีกฎมีระเบียบของเขาดี”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.9, 25 มกราคม 2551)

“อันนี้ไม่ทราบว่าเป็นโรงเรียนเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ”

“ก็พอรู้ ลูกเขาเล่าให้ฟัง เรื่องการเรียนการสอนเขาก็มีพูดให้ฟังบ้าง แต่บางที่เราก็คงคอยถามคุณครูเขา”

“คือถามว่าโรงเรียนมีส่วนปลูกฝังพฤติกรรมดีๆ ให้แก่เด็ก พี่ว่ามันมีส่วนสำคัญ แต่มันก็ขึ้นอยู่กับเด็กด้วย เพราะบางคนคือโรงเรียนเขาปลูกฝัง แต่เด็กบางคนมันแบบว่า ไม่รับ...คือโรงเรียนเขาก็บอกก็สอน แต่ว่าบางที่ขึ้นอยู่กับตัวเด็กด้วย ผู้ปกครองก็มีส่วน”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.9, 5 มีนาคม 2551)

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญเท่าเดิม นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และบุตรหลานเท่าเดิมนะ ไม่แตกต่างกัน”

“มองภาพรวมส่วนใหญ่ของที่นี่ เด็กก็มีพฤติกรรมดีขึ้น”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส ป.9, 25 มกราคม 2551)

“พี่ก็ว่าน่าจะเท่าเดิมนะ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และบุตรหลานไม่แตกต่างกัน ก็เรียกว่าน่าจะมากพอสมควรนะ มันก็ชื่อเสียงจาภรณ์ด้วยซึ่งตรงนี้นั้นก็เป็นตัวที่บังคับเขาอยู่แล้ว”

“รวมๆ พี่คิดว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เพราะจากการสอบถามจากเพื่อนๆ ลูกๆ เขาก็มีพฤติกรรมที่คอยข้างที่ดีขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลตัวเอง ช่วยเหลือตัวเอง คือปกติแล้วเนี่ย เวลาอยู่กับพ่อแม่ เขาที่นอนไม่ค่อยพับที่นอน กระเป๋าไม่ค่อยเก็บ...เพื่อนพี่ส่วนมากเขาบอกว่าพฤติกรรมดีขึ้น ไม่ว่าจะ

เรื่องของความรับผิดชอบ ที่เขาเรียนมา 2-3 ปีแล้วนะ เขาว่าลูกเขาดีขึ้น เดียวนี้
ลูกรับผิดชอบ พูดยุ่เรื่อง ไม่ต้องมาคอยจ้ำจี้จ้ำไช"

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน รหัส น.9, 5 มีนาคม 2551)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างนักวิชาการและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ เพื่อนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ได้แนวทางดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ การวางแผนนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมอย่างชัดเจนและเป็นระบบ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การกำหนดนิยามความหมายของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน การสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมในการรับรู้และขับเคลื่อนนโยบายของโรงเรียน กระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพฤติกรรม การสร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมโครงการ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลาย และเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เช่น สร้างความตระหนักและความเข้าใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การสร้างแบบบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน และจัดระบบการติดตามประเมินผล เช่น การติดตามประเมินผลผู้บริหารและครู การติดตามประเมินผลนักเรียน

1.1 การบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ

โรงเรียนควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การรับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และลงมาสู่โรงเรียนควรมีการสอดรับและประสานกัน โดยมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเป็นสำคัญ

"ในด้านของการบริหารงานเนี่ยควรจะดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่หนึ่งเมื่อมีนโยบายจากรัฐบาลที่เรารับนโยบายว่าคุณธรรมนำความรู้ มีนโยบายที่ออกมาอย่างชัดเจนแล้วทาง สพฐ.เนี่ยก็สอดรับนโยบายตรงนี้เพื่อที่จะ

ลงสู่พื้นที่คือสำนักงานเขตพื้นที่ สำนักงานเขตพื้นที่ที่มีบทบาทในการขยายผล ขยายนโยบายตรงนี้ออกมา...โรงเรียนจะเข้ามารับนโยบายตรงนี้มีจุดประสงค์ที่จะทำด้วยความเต็มใจ ทำด้วยความศรัทธาหรือทำด้วยความเต็มใจเบื้องต้นเลย”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“การบริหารจัดการยังขาดเป็นช่วงๆ จริงๆ ถ้ามันร้อยกันเป็นระบบเลย โดยที่บุคลากรทุกคนผู้ที่ต้องปฏิบัติงาน ทุกคนชัดเจนในเรื่องนี้หมดทุกคนแล้วก็มี การตระหนักรู้ อย่างสำนึก เรื่องนี้อย่างจริงๆ ก็สามารถลงสู่เด็กได้ดีกว่านี้”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

“ส่วนสำคัญส่วนที่ 1 ก็คือตัวนโยบายต้องชัดเจน ถ้าว่าจะชัดเจนได้ ยังไง ก็คือกระบวนการขับเคลื่อนตรงนี้ นโยบายตรงนี้จะต้องมีกระบวนการที่เป็น ระบบเราวางระบบการขับเคลื่อนอย่างไร จากกระทรวงศึกษาธิการที่จะมี นโยบายตรงนี้ขึ้นมาก่อนเลย สพฐ.รับลูกจากกระทรวงศึกษาธิการมากำหนดเป็น ตัวนโยบาย จาก สพฐ.เสร็จจะต้องส่งนโยบายของเขตพื้นที่ สำนักงานเขตพื้นที่ จะต้องขับเคลื่อนไปสู่โรงเรียน เรามองเป้าหมายสูงสุดตรงนี้อยู่ที่ตัวเด็ก ทำ อย่่างไรให้เด็กเกิดหลักปรัชญาตรงนี้ แสดงว่าโครงสร้างทั้ง 4 ตัว ต้องสอดรับและ ต้องประสานกัน กระบวนการขับเคลื่อนตรงนี้”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

1.2 การวางแผนนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

โรงเรียนรับนโยบายมาปฏิบัติ และมีการวางแผนนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมภายใน โรงเรียนให้มีความชัดเจนและเป็นระบบ

“การวางแผนอย่างเป็นระบบอย่างจริงจัง...มีการประชุมที่เป็นทางการ และมีการวางแผนในด้านคุณธรรมที่จะปลูกฝังคุณธรรม...มีการวางแผนอย่างเป็นระบบตลอดปีการศึกษา”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“โรงเรียนทุกแห่งต้องบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การเรียนการสอนในชั้นเรียน นั่นคือตัวนโยบายที่ออกมาให้ชัดเจน”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

1.3 การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

โรงเรียนเมื่อได้ดำเนินนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วควรทำอย่างต่อเนื่องและจริงจังแบบกัดไม่ปล่อย ถึงแม้จะเป็นเปลี่ยนผู้บริหารแต่ก็มีการดำเนินการต่อ

“ควรทำไปจริงๆ ทำไปเรื่อยๆ ทำอย่างต่อเนื่อง จริงๆ... ขึ้นอยู่ที่ว่าจะต่อเนื่องไหม จริงจังไหม และก็ทำไปแบบกัดไม่ปล่อยหรือเปล่า”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

1.4 การกำหนดนิยามความหมายของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน

โรงเรียนได้กำหนดนิยามความหมายของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นกรอบในการปฏิบัติ และเห็นเป็นรูปธรรมในการนำมาปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนมากยิ่งขึ้น

“ต้องนิยามให้ชัดว่าเศรษฐกิจพอเพียงกับนักเรียน กับชาวบ้าน มันบริบทแบบไหน”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

1.5 การสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จ

ภายในโรงเรียนอาจจะต้องสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการปลูกฝังคุณธรรมขึ้น และมีการนำตัวชี้วัดความสำเร็จมาตั้งเป็นเกณฑ์เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ดังกล่าว

“มีการศึกษาถึงตัวชี้วัดความสำเร็จ เอาตัวชี้วัดเป็นตัวตั้งเลยว่าผลของเด็กต้องเป็นอย่างไรออกมา”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

1.6 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนจัดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ทั้งผู้บริหาร ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน สื่อต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“การที่จะพัฒนาให้เด็กเกิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องทำทั้งระบบโรงเรียน”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“มันต้องเป็นนโยบายจากทั้งระบบ ทั้งสี่ทั้งอะไร ต้องไปด้วยกันหมด
ทุกภาคส่วนต้องช่วยกัน”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

1.6.1 กระบวนการมีส่วนร่วมในการรับรู้และขับเคลื่อนนโยบายของ โรงเรียน

โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้
แนวทาง นโยบายของโรงเรียน ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้
เป็นไปตามนโยบายนั้น

“คือผู้บริหารหรือจากการมีส่วนร่วมของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง
ชุมชน หรือ แม้กระทั่งตัวนักเรียนเอง ตรงนี้อยากจะมองไปในจุดเบื้องต้นของการ
รับนโยบายตรงนี้ มันน่าจะจากการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในทุกๆ
ด้าน เพื่อที่จะมารับนโยบายตรงนี้”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“การกำหนดแนวทางปลูกฝังเด็ก ให้เกิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ผมว่าตัวสำคัญคือตัวนโยบายที่จะขับเคลื่อนให้บุคลากรทุกฝ่ายนะครับที่จะ
ร่วมกันผลักดันตัวนี้”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

1.6.2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพฤติกรรม

โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ
ประเมินผลพฤติกรรมนักเรียน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประเมินครูอย่างเป็นรูปธรรม มีรูปแบบอย่าง
เป็นทางการ และมีการนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

“โดยที่อาจจะเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครอง เพื่อน หรือแม้แต่ ชุมชนมีโอกาส
ที่ได้ประเมินตัวเด็ก หรือแม้แต่ประเมินครูบ้าง”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

1.7 การสร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

ภายในโรงเรียนควรมีการสร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จ และขยายผลต่อไปยังบุคลากรอื่นๆ

“ลักษณะเชิงการบริหารจัดการ คือการสร้างเครือข่ายและแนวร่วม”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“มันเป็นการสร้างเครือข่ายร่วมในการพัฒนาโดยที่เราดึงจุดเด่นของแต่ละคนมาเป็น ดึงมาเป็นตัวแบบที่แตกต่างกันให้กับเด็กอีก”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

1.8 จัดกิจกรรมโครงการ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลาย และเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน

ภายในโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรม หรือโครงการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดกับนักเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเป็นสำคัญ

“ตัวโครงการตัวกิจกรรมที่จะขับเคลื่อนคุณธรรมหลักเศรษฐกิจพอเพียง ต้องหลากหลายตามสภาพของบริบทของแต่ละพื้นที่”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“โรงเรียนคิดว่ามีความเด่นแตกต่างกันไปตามบริบท ตามความพร้อมของโรงเรียนนะคะ คิดว่ามีความเหมาะสมในเรื่องของกิจกรรม นักเรียนมีหลากหลายประเภท โรงเรียนมีความพร้อมที่แตกต่างกัน”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

1.9 การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับผู้ปกครองและชุมชน ควรมีการประสานและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.9.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน

โรงเรียนควรสร้างความเข้าใจ สร้างค่านิยมใหม่ ให้ผู้ปกครองและชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และสร้างความเข้าใจที่ตรงกันว่าไม่ใช่เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้นที่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน แต่ต้องเป็นความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย

“สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง ว่าภัยมีโซอยู่ใกล้ตัว มีโซว่าลูกคุณเรียนแพทย์มานี่ ลูกคุณจบระดับสูง ได้วิชาการลูกคุณจะประสบผลสำเร็จเมื่อไปดำเนินชีวิต ทำไมหมอมถึงฆ่าแฟนตัวเอง ทำอย่างไรเราจะให้ผู้ปกครองเห็นว่ามิโซเรื่องที่ต้องเน้นทางวิชาการอย่างเดียว คุณธรรมต่างหาก”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“...ต้องร่วมมือกันทั้งระบบโรงเรียน ภาคประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครองก็ต้องเข้ามามีส่วนรวม ผู้ปกครองจะต้องไม่ยึดเยียดบอกว่าโรงเรียนก็ทำไปซิ ในเมื่อเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะทิ้งภาระให้โรงเรียน...”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

1.9.2 การเยี่ยมบ้านนักเรียน

โรงเรียนควรจัดให้มีการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อประสานและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนได้รับรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางครอบครัว พื้นฐานของชุมชน สิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยง และปัญหาต่างๆ ของนักเรียน จะทำให้เกิดความเข้าใจในตัวนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

“การร่วมมือกับผู้ปกครอง ตัวเองมีโอกาสไปเยี่ยมบ้านนักเรียน 100 % ...ไปเยี่ยมแล้วรู้สึกน้ำตาไหล เพราะว่าเด็กมีปัญหาเยอะมาก และเรานึกไม่ถึงเด็กน่าตาดี รูปร่างหน้าตาดี แต่ต้องอยู่ห้องแถวเช่าที่เป็นห้องเดี่ยว และก็มีพ่อเลี้ยง โดยที่ไม่มีห้องกัน เด็กสาวเด็กโตมีปัญหา ชุมชน ยาเสพติด มีปัญหาเยอะมาก พอครูไปแล้ว ครูมีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น จากเมื่อก่อนเธอทำไม่ต้องเป็นอย่างนี้ เธอทำไม่ต้องเป็นอย่างนั้น แต่เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ไปจนถึงบ้านจนถึงชุมชน ก็เกิดความเข้าใจมากขึ้น จึงอยากจะตรงนี้ว่าทำอย่างไร เราจะประสานกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน ผู้ปกครองให้ได้มากกว่านี้ มากกว่าการในที่จะนั่งในห้องเรียน แล้วตรวจ ปพ. หรือเอกสารที่เชื่อมกันระหว่างโรงเรียนและบ้าน”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

1.9.3 การสร้างแผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน

โรงเรียนควรมีการจัดสร้างแผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชนได้เข้ามาสืบบทบาทและส่วนร่วมกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

“อาจจะมีแผนหรือว่ามีอะไรสักอย่างเพื่อไปพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองให้รู้ว่าจริงๆ แล้วบทบาทของผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมกับตัวคุณครู แผนอะไรสักอย่างที่จะผลักดันให้เกิดการดำเนินงานอย่างชัดเจนเหมือนยกตัวอย่าง... แผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองจะเป็นในลักษณะของการอบรมหรือว่าการทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ต้องเข้ามามีส่วนร่วม”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

1.10 จัดระบบการติดตามประเมินผล

โรงเรียนควรได้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในทุกๆ กิจกรรม อย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง ทั้งการประเมินผู้บริหาร ครู และนักเรียน

“...ตัวของระบบติดตามประเมินผลการดำเนินงานจะต้องกระตุ้นส่งเสริมให้ตรงนี้เกิดและเห็นความสำคัญ”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“อยากจะทำให้มีนโยบายของการติดตามประเมินอย่างจริงจัง”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

1.10.1 การติดตามประเมินผลผู้บริหารและครู

โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลผู้บริหารและครู ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อเรื่องคุณธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง

“ดิฉันสังเกตดูจากในฐานะที่อยู่ในสายบริหาร ครูทำอย่างจริงจังค่ะ แต่ขาดการประเมิน ประเมินพฤติกรรมเด็ก ประเมินหลังการจัดกิจกรรม ประเมินหลังจากเกิดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เป็นรูปธรรม อาจประเมินเป็นไปถึงบ้านให้ผู้ปกครองประเมิน แล้วเอาข้อมูลตรงนี้กลับมาพัฒนา...รูปธรรมที่ชัดเจนในเรื่องของการประเมินพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นของผู้บริหารของบุคลากรที่บอกว่าตัวเองมีความเข้าใจ...”

“กระบวนการเรียนการสอนของเขาที่เขาบอกว่าบูรณาการ 8 กลุ่มสาระเนี่ย ในแผนการสอนเขาเขียนอย่างจริงจังหรือไม่ ใช้แผนตามนั้นหรือไม่”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

1.10.2 การติดตามประเมินผลนักเรียน

โรงเรียนควรมีการติดตามประเมินผลนักเรียนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม หลังจากการจัดกิจกรรม โครงการต่างๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เพื่อศึกษาว่าสิ่งที่ครูได้จัดการเรียนการสอนไปนั้นเกิดผลกับนักเรียนมากน้อยเพียงใด

“รูปธรรมที่ชัดเจนในเรื่องของการประเมินพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นของนักเรียนเมื่อสร้างกิจกรรมกระบวนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมไปใน 8 กลุ่มสาระแล้ว เรามีอะไรที่ไปวัดได้กว่าเด็กเกิด คุณธรรมเหล่านี้จริงจัง”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

2. ด้านการพัฒนาบุคลากร

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากร การพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ให้ครูไปศึกษาดูงาน จัดฝึกอบรมครู จัดระบบช่วยเหลือครู โดยจัดให้มีครูแกนนำและนาระบบการประเมินวิทยฐานะมาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากร

2.1 สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากร

โรงเรียนควรมีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากรภายในโรงเรียนให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้น เพื่อให้บุคลากรนำมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นกับนักเรียนอย่างเป็นทางการ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน

“ต้องสร้างความตระหนักให้ผู้ปฏิบัติในเรื่องนี้ทำอย่างไรให้เขาออกมาจากจิตของเขา คือคิดออกมาแล้วก็ ออกมา แสดงเป็นแบบอย่างให้นักเรียนดูได้ ...ไม่ใช่ว่าทำกันตามหน้าที่เฉยๆ ตามหน้าที่เหมือนว่าเพราะว่าเป็นนโยบายให้ปลูกฝังคุณธรรมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนะ เออ ทำแล้ว ไปดูซีในแผนการสอนก็มี แต่จริงๆ แล้วยังหาความเป็นแบบอย่างที่ชัดเจนที่เด็กจะมองเห็นไม่ได้”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

“...ผู้บริหารจะตระหนักและมุ่งมั่นที่จะทำงานอยู่แล้วแต่ที่ว่า อาจจะต้องต่อเนื่องคือไม่แฉ่ว...ครูคือกลไกสำคัญ...ครูเนี่ยในการปลูกฝังคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องตระหนักและถือเป็นสิ่งที่จะต้องทำ”

“กระบวนการของการพัฒนาคุณธรรมที่ปลูกฝังเด็กเนี่ย เราน่าจะพัฒนาบุคลากรต้องทำอย่างเป็น Step นั่นคือ ก่อนที่จะสอนเด็ก ปลูกฝังเด็กก็ต้องพัฒนาครู สร้างความตระหนักก่อน พัฒนาศุภคณากรก่อน”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“...ผู้บริหาร ครู เชื่อหรือเปล่าว่าเศรษฐกิจพอเพียงมันเป็นทางออกของโลก อันนี้แหละที่ต้องให้เกิดความตระหนักขึ้นมาในตัวบุคลากร”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

“บุคลากรสำคัญที่สุด ทุกฝ่ายทุกส่วน ในเรื่องของความตระหนัก การตระหนักรับรู้และความพยายามในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้มากที่สุด”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

2.2 การพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนในเบื้องต้น เพื่อที่บุคลากรจะสามารถนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนเพื่อลงไปสู่เด็กนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

“...วิธีการหนึ่งทำอย่างไรให้ครูรู้ว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงจริงๆ แล้วมันคืออะไร แก่นหลักของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร ดังนั้นจึงเริ่มสู่กระบวนการพัฒนาครู ก่อนที่จะลงสู่การพัฒนาตัวเด็ก ถ้ามองว่าการพัฒนาครูคือพัฒนาตัวอะไร 1. คือพัฒนาตัวความรู้...อันที่ 2 ตัวกระบวนการ ที่เราพูดกันมากว่ากระบวนการส่งเสริมให้เด็กเกิดทำอย่างไร...”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

2.2.1 การสร้างแหล่งเรียนรู้ให้ครูไปศึกษาดูงาน

การพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจต้องมีการสร้างแหล่งเรียนรู้ เป็นต้นแบบที่สามารถนำบุคลากรภายในโรงเรียนไปศึกษาดูงาน

“...สร้างแหล่งซักแหล่งหนึ่งเอาครูเข้าไปดูงานให้เห็นต้นแบบ ให้เห็นแหล่งเรียนรู้ ได้ปฏิบัติตาม นั่นก็เป็นแนวทางแนวทางหนึ่ง”

(นักวิชาการ คนที่ 1)

2.2.2 จัดฝึกอบรมครู

การพัฒนาบุคลากรโดยการสนับสนุนบุคลากรภายในโรงเรียนให้มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบการจัดฝึกอบรม

“แนวทางที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดผ่านกระบวนการอบรมครู ผ่านการสนับสนุนให้ครูเกิดองค์ความรู้...นั่นก็เป็นแนวทางแนวทางหนึ่ง ลักษณะของการอบรม...”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

2.3 จัดระบบช่วยเหลือครู โดยจัดให้มีครูแกนนำ

การพัฒนาบุคลากรโดยการจัดระบบช่วยเหลือครู ให้มีครูแกนนำหรือให้มีระบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการช่วยกันเขียนแผนการสอน หรือจัดทำหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

“ลักษณะของครูแกนนำ การที่ครูช่วยกันภายในโรงเรียนที่จะทำอย่างไรให้เด็กเกิด ช่วยกันเขียนแผน ช่วยกันจัดทำหลักสูตรบูรณาการ ตรงนั้นเป็นกระบวนการพัฒนาครูทั้งหมด...”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“มีการสอนครูบอกว่าการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรมเนี่ยเขียนอย่างไร”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

2.4 นำระบบการประเมินวิทยฐานะมาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากร

ในการประเมินวิทยฐานะของครู ควรมียุทธศาสตร์คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเกณฑ์ในการประเมิน

“กระทรวงฯ จะมีบทบาทหลักที่จะดูแลบุคลากรภายในสังกัด อาจจะต้องออกมาเป็นนโยบาย ซึ่งโยงไปสู่การประเมินวิทยฐานะ”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมให้

เกิดขึ้นทุกที่ ทุกเวลา การจัดการเรียนการสอนที่ใช้การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนให้เกิดความตระหนัก การจัดการเรียนการสอนที่เน้นย้ำ และให้ทำบ่อยๆ เป็นประจำ และการจัดการเรียนการสอนโดยสร้างให้เกิดคุณธรรมหลักเป็นคุณธรรมร่วม

3.1 การจัดการเรียนการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการสอดแทรก และบูรณาการเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่เพียงแต่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะต้องนำมาเน้นย้ำและปลูกฝัง

“...หลายคนอาจจะคิดว่าสาระสังคมศึกษาฯ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องในเรื่องของคุณธรรมโดยตรง จริงๆ แล้วไม่ใช่ว่าจะเป็นวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมอย่างเดียว มันควรจะบูรณาการเข้าไป หรือว่าสอดแทรกเข้าไปในทุกวิชา และก็ในเรื่องของด้านการพัฒนาผู้เรียน”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 3)

“...ระบบเรียนรู้ก็โดยทั้ง 8 กลุ่มสาระ ฉะนั้นเรื่องการสอดแทรกในกลุ่มสาระจะทำอยู่แล้วในระบบการเรียนรู้ ซึ่งทุกแผนการสอน เชื้อได้เลยว่าครูทุกคนมีทั้งนั้น แต่เอาไปสอนหรือไม่อีกเรื่องหนึ่ง”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

“สร้างกิจกรรมกระบวนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมไปใน 8 กลุ่มสาระ”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

3.2 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นทุกที่ ทุกเวลา

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียน ภายในโรงเรียนสามารถดำเนินการปลูกฝังได้ไม่เฉพาะแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรปลูกฝังผ่านการบอกกล่าวสั่งสอนอบรมได้ตลอดเวลา

“...มีการเรียนการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกที่ นอกห้องเรียน...”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“...ทุกที่ทุกเวลาเราสามารถที่จะปลูกฝังคุณธรรม...”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

3.3 การจัดการเรียนการสอนที่ใช้การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน

โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน ที่สามารถปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดกับนักเรียนเพื่อให้ได้ตระหนักด้วยตนเอง

“ในเรื่องของการเรียนการสอนนอกจากที่เราจะสอดแทรกในสาระแล้วนะคะ ก็อาจจะให้นักเรียนไปตามแหล่งเรียนรู้ก็ได้ นำเขาไปในแหล่งเรียนรู้หรือว่าได้ไปปฏิบัติจริง...หรือว่าไปยังสถานที่เขาอาจจะได้รับประสบการณ์ตรง...ไม่จำเป็นว่าเราจะต้องมีการเรียนการสอนแต่ในห้องเรียนอย่างเดียว เป็นแหล่งเรียนรู้อะไรก็ได้ที่คิดว่าน่าจะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็ก”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 3)

3.4 การจัดการเรียนการสอนให้เกิดความตระหนัก

โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เกิดความตระหนัก เพื่อนำมาซึ่งความตระหนักและเห็นความสำคัญ โดยใช้การระเบิดจากภายในตัวนักเรียน และจากความคิดของนักเรียนเอง ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

“การเรียนการสอนเรื่องของการเราพูดถึงเรื่องของการตระหนัก ต้องทำให้ตระหนักก่อน...ก็เลยมีความรู้สึกว่สิ่งที่เราขาดไปในการนำเสนอ ก็คือตัวต้นตอเลย ต้นตอของว่แล้วเราทำไมต้องพึ่งเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเราทำสิ่งหนึ่ง ถ้าเราไม่พอเพียงเราเกิดการลุกคืบ ทำลาย เบียดเบียน ทำร้าย...”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

“...ต้องเอาสถานการณ์ที่เป็นปัญหามาให้เขาเกิดความตระหนัก...”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“การปลูกฝังคุณธรรมเนี่ย มันต้องระเบิดจากภายใน ก็คือจากตัวเด็กนี้แหละ จากตัวเด็ก ให้เขาตระหนักก่อน เพื่อให้เกิดความตระหนัก และถึงลงมือทำ”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

3.5 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นย้ำ และให้ทำบ่อยๆ เป็นประจำ

โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นย้ำให้นักเรียนได้ทำบ่อยๆ เป็นกิจวัตรประจำจนเกิดความเคยชิน ให้เป็นวิถีชีวิตที่ต้องกระทำ

“อีกส่วนหนึ่งน่าจะเป็นแนวทางให้เด็กได้เกิดหลักตัวนี้ คือทำซ้ำ ทำบ่อยๆ ตอกย้ำเข้าไป ให้กลายเป็นกิจวัตร ให้กลายเป็นวิถีของเด็ก ตัวแบบพูดไปแล้ว ต้องต่อเนื่องเป็นประจำทุกวัน”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

“...ต้องเอาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก วิถีชีวิตของเด็กนี่มาสอนและให้เขาซึบซับในสิ่งที่เขาทำอยู่ทุกวันๆ”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

3.6 การจัดการเรียนการสอนโดยสร้างให้เกิดคุณธรรมหลักเป็นคุณธรรมร่วม
จัดการเรียนการสอนควรมีการกำหนดคุณธรรมหลักขึ้นมา และนำคุณธรรมหลักนี้มาเป็นคุณธรรมร่วม คือเมื่อนักเรียนผ่านกระบวนการเรียนการสอนนี้แล้วจะเกิดคุณธรรมอื่นๆ ตามมา

“...สร้างคุณธรรมหลัก คือกำหนดคุณธรรมหลัก เป็นคุณธรรมร่วม ซึ่งถ้าเกิดสมมุติว่าเด็กได้รับการพัฒนาคุณธรรมตรงนี้ ตัวอื่นจะตามมาด้วย”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“...คงต้องเป็นการกำหนดคุณธรรมหลักมาก่อน...”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

4. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนภายในโรงเรียนควรมีความหลากหลาย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดเน้นให้นักเรียนเป็นแกนนำหลัก กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเน้นการพัฒนานักเรียนในทุกมิติ (มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม) และการจัดทำโครงการที่เน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนภายในโรงเรียนควรมีความหลากหลาย

เนื่องจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้เกิดคุณธรรมต่างๆ ได้ สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้ดี โรงเรียนจึงควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย

“...กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเนี่ยเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนได้ดีมาก เพราะด้วยเหตุผลก็คือ กิจกรรมพัฒนามีน้ำหนักการประสม มีการเรียน

ปนเล่น มีการเรียนการสอนในรูปแบบที่เด็กจะให้ความสนใจมากกว่าการเรียนการสอนปกติ...ดังนั้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรมีความหลากหลาย...”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“...คิดว่าต้องใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและต้องทำอย่างหลากหลาย...”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

4.2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดเน้นให้นักเรียนเป็นแกนนำหลัก

ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน นักเรียนควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่างๆ ของโรงเรียน หรือเป็นแกนนำหลัก โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำชี้แนะ

“เราใช้การพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โดยให้เด็กเป็นแกนนำ คืออย่างครูอย่างนี้เป็นคนชี้แนะ เนาะเขา แต่เวลาที่เราทำกิจกรรมเราจะใช้เด็ก...การปลูกฝังผู้เรียนในเรื่องของคุณธรรมเนี่ยคิดว่าต้องใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและต้องทำอย่างหลากหลายโดยเด็กเป็นตัวตั้ง เด็กเป็นตัวนำ เด็กนำเด็ก และเด็กก็จะเข้าใจได้ดี แล้วก็ชื่อของกิจกรรมเราก็พยายามปรับให้เด็กมันสนใจ”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

4.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเน้นการพัฒนาให้นักเรียนในทุกมิติ (มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม)

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนควรเน้นการพัฒนานักเรียนให้ครบทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

“...ส่วนใหญ่ที่ทำอยู่ที่ชลบุรี คือไปเน้นอยู่ในเรื่องของเศรษฐกิจอย่างเดียว...มีข้อแนะนำเนาะอยู่ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะอธิบายในด้านของมิติต่างๆ ได้ อาจจะเป็น 1 มิติ หรือเป็น 4 มิติ มีกิจกรรมบางตัวครบทั้ง 4 มิติ มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม”

(นักวิชาการ คนที่ 4)

4.4 การจัดทำโครงการที่เน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนควรจัดในรูปแบบของโครงการ ซึ่งโครงการนั้นเน้นเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“ทำตัวโครงการที่เน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นตัวโครงการแต่ว่าแฝงอยู่ แฝงในส่วนที่เป็นหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ถามว่าโครงการมันเกิดอย่างไร

พยายามให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กในชุมชน ให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิต บริบท ภายในโรงเรียน ภายในวิถีชีวิตประจำวันของเด็ก พบว่าจะทำให้เด็กซึมซับได้ง่าย ขึ้นกับสิ่งที่เขาเรียนรู้ นำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของตัวเด็กนั้นแหละมาเป็นตัวเนื้อหาในการเรียนรู้ของเด็ก มีหลายที่ที่เคยเห็นเป็นแหล่งเรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียง อาจจะเป็นใช้ตัวหมู่บ้านเป็นศูนย์แหล่งเรียนรู้ และการที่จะให้เด็กเข้าไปซึมซับกับ ตรงนี้ก็คือคุณครูต้องออกแบบตัวกิจกรรม ที่จะต้องให้เด็กเข้าไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้ น่าจะช่วยให้ผล”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

5. ด้านอื่นๆ

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมา ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี การเริ่มปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปฐมวัย การสนับสนุนด้านต่างๆ จากกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านงบประมาณ ด้านการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการผลิตบัณฑิตด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้มีความรู้ในด้านการวิจัยและพัฒนา

5.1 การเป็นแบบอย่างที่ดี

การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียน ส่วนหนึ่ง จะต้องมีแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติตาม โดยแบบอย่างที่ดี ได้แก่ ครู ซึ่งเป็นเสมือนกระจกเงาที่นักเรียนสามารถมองเห็น และคนใกล้ชิดนักเรียน ซึ่งอาจเป็นคนในครอบครัว ในชุมชน เป็นต้น

“เรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมเนี่ย ครูนะจะต้องเป็นต้นแบบ เป็นแบบอย่างการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิถีชีวิตก็ต้องมาจากครู เพราะครูก็เปรียบเสมือนกระจกเงาที่เด็กได้มองเห็น”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

“เด็กเขาดูครูอยู่ ทุกอย่างที่คุณทำ ทุกอย่างที่คุณแสดงออกมา ครูพูดคุณทำตัวอย่างให้เห็น เป็นตัวอย่างที่สอนเด็กทั้งนั้นเลย”

(นักวิชาการ คนที่ 2)

“ครูอาจจะเป็นตัวแม่แบบ และเป็นแบบอย่างที่จะทำให้เด็กๆ ที่จะคอย
ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“...ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดี”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 1)

“คนในสังคมที่ใกล้ตัวเด็กจะเป็นแบบอย่างได้”

(นักวิชาการ คนที่ 1)

5.2 การเริ่มปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ ปฐมวัย

การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก
โดยเริ่มในระดับปฐมวัย เพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะไวต่อการรับรู้ จดจำ และมักชอบการเลียนแบบ

“เด็กอนุบาลจะรับและไวต่อการเห็นหรือว่าเลียนแบบ”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

“ควรจะเริ่มตั้งแต่แรกหญ้าก็คือเด็กอนุบาลไปจนโตและก็ทำอย่าง
ต่อเนื่อง จริงจังนะคะ ตรงนี้เนี่ย”

(บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนฯ คนที่ 2)

5.3 การสนับสนุนด้านต่างๆ จากกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โดยการปลูกฝังคุณธรรมจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมได้ส่วนหนึ่งต้องได้รับการ
การสนับสนุนจากฝ่ายที่มีความรับผิดชอบโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งในด้านการสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

5.3.1 ด้านงบประมาณ

ควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณลงมายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ
จัดสรรมายังโรงเรียน ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารงานและการดำเนินงานในการ
ปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

“เรื่องของพวกเขา สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ ตรงนี้เรามีการจัดสรร
ไปยังเขต ต้องมีการจัดสรรให้กับโรงเรียน เพราะเราปฏิเสธไม่ได้ว่าถึงแม้โรงเรียน
จะจัดกิจกรรมต่างๆ อยู่เป็นปกติ แต่มันต้องมีงบประมาณส่วนหนึ่งในการ

ข้อเคลือบนโยบายตรงนี้ให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ถ้ามีงบประมาณสักก้อนหนึ่ง เป็นตัวส่งเสริมให้กับโรงเรียน ให้กับคุณครู ผมว่ามันน่าจะทำให้โรงเรียนมีอิสระในการดำเนินงานมากขึ้น”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

5.3.2 ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ควรมีการสนับสนุนด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และมีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังด้านคุณธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ในการนำไปดำเนินการปฏิบัติ

“ในเรื่องของการให้มีการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ผลการดำเนินงานของโรงเรียน หรือว่าของเขตพื้นที่ที่มีการดำเนินการอยู่ก็ดี มาเป็นส่วนที่ทำให้เกิดผลที่ตัวเด็ก”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

5.4 การผลิตบัณฑิตด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้มีความรู้ในด้านการวิจัยและพัฒนา

ควรมีการเน้นผลิตบัณฑิตที่จบด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ผู้ที่จะต้องทำหน้าที่สั่งสอน และปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัยและพัฒนา ทั้งในการผลิตสื่อและนวัตกรรมการสอนต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน

“ในเชิงบริหารจัดการ ถ้ามองในแง่ของครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในเรื่องของการผลิตบัณฑิตที่จบด้านครูเนี่ย ทำอย่างไรที่จะให้บัณฑิตเหล่านี้มีความรู้วิจัยหรือว่าเชิง R&D ในเรื่องของการผลิตนวัตกรรม สื่ออุปกรณ์ในการพัฒนาคุณธรรมของเด็ก”

(นักวิชาการ คนที่ 3)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การนำเสนอสรุปผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย คือ ใช้การส่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปยังโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่นำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาดำเนินการปฏิบัติ จำนวน 97 แห่ง เพื่อสอบถามบุคลากรภายในโรงเรียน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครู

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นส่วนของการศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน และทำการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 9 แห่ง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูที่รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน นำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมของการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งบุคคลที่เข้าร่วมในการ สนทนาประกอบด้วย นักวิชาการซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ นักวิชาการด้านคุณธรรม นักวิชาการ ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิชาการด้านการศึกษา และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูผู้สอน พิจารณาสัดส่วนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในสัดส่วน 50:50

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1.1 แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและแบบปลายเปิด ใช้สอบถาม ผู้บริหารโรงเรียนและครู แบ่งออกเป็น 3 ตอน

1.2 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลการปลูกฝังคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่ได้รับการคัดเลือก จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 4 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านการบริหาร จัดการโรงเรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการ สอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์นักเรียน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านการประพฤติตัวเป็น แบบอย่างที่ดีของครู

ฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของ นักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ได้รับการตรวจสอบจาก ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความ ถูกต้องและความเหมาะสมของการใช้ภาษา จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เป็นฉบับสมบูรณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 โทรศัพท์ติดต่อและแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการไปยังสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อขอสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นก่อนการวิจัย

2.2 ขอนหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อขอ อนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามแบบเลือกตอบทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และข้อมูลจากแบบสอบถามแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลจากทั้งสองส่วนคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เสนอเป็นภาพรวมเพื่อนำเสนอในการจัดสนทนากลุ่ม

3.3 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและยกตัวอย่างคำพูดของนักวิชาการและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำไปดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้เห็นรายละเอียดในประเด็นต่างๆ มากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 54.9) มีอายุระหว่าง 50 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 60.5) ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 52.5 และร้อยละ 45.7 ตามลำดับ) มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นข้าราชการครูเป็นเวลา 15 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 87.0) เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 96.3) และเคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 80.9)

ครู ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 77.4) มีอายุระหว่าง 40-49 ปี รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 50 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 46.3 และร้อยละ 41.5 ตามลำดับ) มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 89.6) มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นข้าราชการครูเป็นเวลา 15 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 76.8) เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ 87.8) และเคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 61.6)

บุคลากรภายในโรงเรียนมีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความสนใจอยู่ในระดับสนใจเป็นอย่างมาก ($\bar{x}=2.62$) ซึ่งสูงกว่าครูที่มีความสนใจในระดับสนใจ ($\bar{x}=2.46$)

บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกัน มีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนามีความสนใจในระดับสนใจเป็นอย่างมาก ($\bar{x}=2.58$) สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาที่มีความสนใจในระดับสนใจ ($\bar{x}=2.44$)

2. ความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง

ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่รับทราบเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 (ร้อยละ 97.5) ได้นำกลยุทธ์ต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาปฏิบัติในบางกลยุทธ์ รองลงมาคือ นำมาปฏิบัติในทุกกลยุทธ์ (ร้อยละ 51.2 และร้อยละ 48.8 ตามลำดับ) และมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองกลยุทธ์ (ร้อยละ 100)

ครู ส่วนใหญ่รับทราบเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 (ร้อยละ 96.3) ได้นำกลยุทธ์ต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาปฏิบัติในบางกลยุทธ์ รองลงมาคือ นำมาปฏิบัติในทุกกลยุทธ์ (ร้อยละ 57.9 และร้อยละ 40.9 ตามลำดับ) และมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองกลยุทธ์ (ร้อยละ 99.4)

บุคลากรภายในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์มาดำเนินปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.23$) ซึ่งสูงกว่าครูที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.07$)

บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกัน ได้ให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์มาปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.17$) สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.92$)

บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ได้ให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์มาดำเนินการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.24$) สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.94$)

2.1 ความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในด้านความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบุคคลากรมีความเข้าใจในหลายความหมาย แตกต่างกันไปตามความเข้าใจของแต่ละบุคคล ดังนี้

บุคลากรภายในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี รองลงมาที่มีความเข้าใจว่า คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีจิตใจที่ดีก่อน และเข้าใจว่า คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริต อุดม ซัน มีสติปัญญา แบ่งปัน และประหยัดอดออม

นอกจากนี้บุคลากรยังมีความเข้าใจว่า คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมอันสอดคล้องกับเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสอนเกี่ยวกับเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน คือ การใช้คุณธรรมเป็นตัวกำกับการใช้ความรู้ คือ การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง และเข้าใจว่าคือ การนำธรรมะคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยมีบุคลากรภายในโรงเรียนบางส่วนได้ตอบแบบสอบถามโดยอธิบายถึงความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงรัฐทั้งในพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีความประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต้องรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม

และบุคลากรมีความเข้าใจว่า คือ การนำเอา 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ มาปฏิบัติในโรงเรียน เข้าใจว่าเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง คุ้มตนเองได้ และมีความเข้าใจว่า คือ การสร้างจิตสำนึกในความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2.2 คุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตามความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียน ผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ผู้ที่มีคุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย

1. ประหยัดดอดออม คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ รู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็น ควรแก่ฐานะและเก็บออม รู้จักเลือกค่าใช้จ่ายให้ ครอบคลุมการใช้ของที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่า วางแผนการใช้จ่าย ทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย และรู้จักฐานะการเงินของตน

2. ซื่อสัตย์ สุจริต คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ ไม่โลภ ไม่คดโกงผู้อื่น มีจิตใจมั่นคงที่จะไม่ทำในสิ่งที่ผิดต่อตนเองและผู้อื่น ประพฤติตรงต่อเวลา หน้าที่ อาชีพของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรง ไม่ยกยอก ไม่พุดปด ไม่คอรัปชั่น มีความจริงใจ ปราศจากอคติและลำเอียง ไม่อยากได้ของผู้อื่น โปรงใส ตรวจสอบได้ทุกอย่าง ทำตามข้อตกลง และเก็บเงินหรือสิ่งของได้แล้วนำส่งคืน

3. ขยันหมั่นเพียร คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ ไม่นิ่งดูดาย กระตือรือร้นในการทำงาน ตั้งใจเรียน ตั้งใจปฏิบัติงาน ไม่เกียจงาน หมั่นเพียรทำหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วง มีความตั้งใจจริง ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก แม้จะไม่ได้ผลสำเร็จตามคาดหวัง ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง หรือใช้เวลาอย่างเปล่าประโยชน์

4. สามัคคี คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ มีความรักและความสามัคคี กลมเกลียวในหมู่คณะ ร่วมมือกันปฏิบัติงาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง ขจัดความขัดแย้ง รู้จักสันติและสมานฉันท์ ไม่สร้างความแตกแยก

5. มีระเบียบวินัย คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบข้อตกลงของสังคม มีระเบียบวินัยในตนเองและสังคม

6. มีน้ำใจ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเอื้ออาทรระหว่างกัน

7. สุภาพอ่อนน้อม คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสม มีจิตสำนึกที่ดี ประณีประนอม

8. สะอาด คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ รักษาความสะอาดของสถานที่ และสุขอนามัยของตนเอง มีจิตใจแจ่มใส คิดดีต่อผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยา

นอกจาก 8 คุณธรรมพื้นฐานแล้วตามความเข้าใจของบุคคลากรภายในโรงเรียน ผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ผู้ที่มีคุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ดังนี้

1. อดทนอดกลั้น คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ สามารถทนต่อสภาวะกดดันต่างๆ ได้ เช่น ทนต่อร้อน ต่อหนาว ต่อความหิวกระหาย ความยากลำบากต่างๆ และต่อการทำงานหนัก ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค ต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคอย่างเข้มแข็ง ตั้งมั่นทำหน้าที่หรือทำงานที่พึงพาตนเอง อดทนในความอยากได้อะไรมี ยับยั้งชั่งใจ

2. พอเพียง พอประมาณ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ มีความต้องการที่ต้องไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่หุหุระพุ่มเพื่อพพอประมาณในความเป็นอยู่ ในการคิด ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ย่อท้อต่อหน้าที่ที่ทำ

3. สติปัญญา ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

4. แบ่งปัน คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ แบ่งปันในส่วนที่ตนมีหรือรู้จักให้กับผู้อื่นบ้าง รู้จักการให้บริจาคกับผู้ที่ควรบริจาคให้

5. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถ แบ่งปันสิ่งของ

6. รับผิดชอบ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ มีความรับผิดชอบงานในหน้าที่ตนเองเป็นอย่างดี

7. เสียสละ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น รู้จักให้และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ช่วยเหลือผู้อื่นเสมอๆ เมื่อมีโอกาส ให้โอกาสผู้ที่ด้อยกว่า

8. มีเหตุผล คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี มีความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิต ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

9. รอบคอบ ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

10. พึ่งตนเอง ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

11. เมตตา ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

12. รอบรู้ ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

13. ไม่เบียดเบียน ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

14. กตัญญู ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

15. ใฝ่รู้ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ สนใจขวนขวายหาความรู้ตลอดเวลา เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

16. ระมัดระวัง ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

17. ตรงต่อเวลา ไม่ระบุคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม

18. มีภูมิคุ้มกัน คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม คือ รู้เท่าทันเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้อง นอกจากนี้บุคลลากรภายในโรงเรียนบางส่วนมีความเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นได้ครอบคลุมคุณธรรมทุกๆ เรื่อง และมีความเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลายหลักธรรมด้วยกัน ดังนี้

อิทธิบาท 4 มรรค 8 พรหมวิหาร 4 เบญจศีล-เบญจธรรม สังคหัตถ์ 4 หิริโอตตัปปะ ไตรสิกขา อริยสัจ 4 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ สันโดษ สัมปยุตธรรม 7 ธรรมาภิบาล คิหิสุข ฆราวาสธรรม สาราณียธรรม และไตรลักษณ์

3. ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บุคลากรภายในโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ได้เสนอเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ ดังนี้

1. วิธีการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โดยเห็นว่าควรมีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงไปในทุกสาระวิชา ทุกสาระการเรียนรู้ และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการเสริมสร้างคุณธรรม เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี กิจกรรมชุมนุม โครงการธนาคารความดี โครงการธนาคารชยะ ในส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนต้องให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และทำบ่อยๆ ฝึกให้เด็กรู้จักการนำสิ่งของต่างๆ มาใช้ใหม่ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า กิจกรรมที่โรงเรียนจัดควรมีความหลากหลายเหมาะสมแก่วัยของผู้เรียน มีการจัดให้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ให้เด็กได้สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติสมาธิ มีการนำพระมาสอนธรรมะในโรงเรียน นำเอาเรื่องของศีล 5 และคุณธรรมต่างๆ มาสอนนักเรียน ทุกสาระวิชาควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในการปลูกฝังคุณธรรม และฝึกฝนให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน

2. การให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เสนอให้มีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ซึ่งคุณธรรมที่ควรปลูกฝัง ได้แก่ ความประหยัด อุดม อม ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความพอเพียง พอประมาณ ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความกตัญญู และความมีสติ นอกจากนี้ยังได้เสนอว่าควรนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเน้นและปลูกฝังให้แก่ นักเรียน เช่น หลักอิทธิบาท 4 มรรค 8 และหิริโอตตัปปะ การปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ที่สำคัญควรเริ่มจากการทำให้บุคคลทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของคุณธรรม โดยถือว่าคุณธรรมนั้นเป็นเรื่องจำเป็นในสังคม ควรปฏิบัติและเร่งสร้างอย่างรีบด่วน ซึ่งประโยชน์ที่เกิดจากการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เรียนจะมีหลายประการ เช่น การอยู่ในสังคมได้อย่างรู้เท่าทัน ชีวิตมีแต่ความสุข รู้จักตนเอง ทำให้สังคมน่าอยู่ และแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ประกอบกับการเข้ามาของสื่อต่างๆ ได้มีอิทธิพลอย่างมากทำให้เด็กเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี

3. บุคคลที่เกี่ยวข้องในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรภายในโรงเรียนได้ให้ความเห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยการเป็นแบบอย่างที่ดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากครู ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับเด็ก ผู้นำประเทศ ตลอดจนการให้เด็กนักเรียนได้เป็นแบบอย่างซึ่งกันและกัน ครูต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้เด็กนักเรียนมีคุณธรรม ผู้ปกครอง ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน การปลูกฝังคุณธรรมต้องอาศัยความร่วมมือ ความเอาใจใส่จากบุคคลทุกๆ ฝ่าย เช่น ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมมือกัน เริ่มต้นครูควรจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมในตัวเองก่อน เป็นผู้ที่ต้องให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนให้ทราบว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีคุณธรรมอะไร ครูควรได้สอนเรื่องของคุณธรรมทุกๆ วัน สอนซ้ำๆ ครูมีการผลิตสื่อที่ทันสมัย มีเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้อยากเรียนรู้ และครูต้องรู้จักให้โอกาสและรางวัลกับนักเรียน ตลอดจนมีการสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

4. ระยะเวลาในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โดยเห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมเป็นเรื่องที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และจริงจัง คุณธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ต้องใช้ระยะเวลา และต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป การปลูกฝังคุณธรรมนั้นควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เป็นไปได้ควรเริ่มในระดับอนุบาล เป็นต้นไป และมีการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนในทุกระดับชั้น

5. นโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ได้เสนอว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านนี้ควรมีนโยบายที่ชัดเจน และเมื่อนโยบายมาแล้วก็มีการนำมาปฏิบัติจริงโดยมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีนโยบายที่จะนำเอาวิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม กลับเข้ามาสอน ในส่วนของโรงเรียนควรมีการส่งเสริม พัฒนาด้านบุคลากร โดยการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรให้มีความเข้าใจตรงกันก่อน ในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีกิจกรรมตัวอย่างหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้เป็นตัวอย่างให้แก่โรงเรียนและครู โรงเรียนควรมีนโยบายการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นคุณธรรมมากขึ้น โดยกำหนดเป็นหลักสูตรของโรงเรียน เน้นให้ความสำคัญด้านวิชาการควบคู่กับด้านคุณธรรม ขยายเรื่องของคุณธรรมนี้ลงสู่ชุมชน มีนโยบายให้ครูลงโทษนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ เช่น การเขียนตี และมีระบบส่งเสริมความประพฤติ ควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน

6. การประเมินผล บุคลากรภายในโรงเรียนให้ข้อคิดเห็นว่า ควรมีการติดตามประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

4. ข้อมูลการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550

เมื่อพิจารณาบริบทของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 พบว่า ภายในโรงเรียนทั้ง 9 แห่ง มีบริบทที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้แบ่งโรงเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.1 การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษา

จากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน และการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งโรงเรียนอนุบาลชลบุรี เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแห่งเดียวที่มีการจัดการสอนในระดับปฐมวัย และในช่วงชั้นที่ 1-2 ประกอบกับเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ที่มีลักษณะที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง

ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในพันธกิจ วิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ของโรงเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 โรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นและมีการดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ปรากฏในแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน มีการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการชีวิตวิถี โครงการส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้สู่การประยุกต์ใช้ชีวิตพอเพียง ภายใต้โครงการนี้ได้มีการจัดทำศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย “บ้านคุณธรรม” เชิญวิทยากรมาบรรยายธรรมะ ให้นักเรียนทุกชั้นใส่บาตรอาหารแห้ง การจัดกิจกรรมทอดผ้าป่า จัดให้นักเรียนสวดมนต์นั่งสมาธิ เข้าค่ายธรรมะ “ค่ายพุทธบุตร” การประกวดแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ และกิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มีโครงการให้นักเรียนได้ทำบุญชื้อรายรับ-รายจ่าย และโรงเรียนยังได้เปิดให้นักเรียนนำเงินที่เหลือไปฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์ของโรงเรียนอีกด้วย ในด้านวิชาการมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา นอกเหนือจากด้านของวิชาการโรงเรียนมีการจัดให้มีกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนี้สามารถสอดแทรกไป

ในทุกกลุ่มสาระวิชาได้ ในด้านการจัดอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้เหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนั้นโรงเรียนอนุบาลชลบุรีได้ถือว่าเป็นภาระหลักของโรงเรียนอยู่แล้ว ได้จัดสถานที่และแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องพุทธศาสตร์ ห้องมินิเธียเตอร์ ศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย ศูนย์การเรียนรู้วิถี เป็นต้น ตลอดจนโรงเรียนได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยทุกกิจกรรม ทุกโครงการที่ครูผู้สอนเขียนขึ้นและเสนอของบประมาณส่วนใหญ่จะได้รับการอนุมัติ ประกอบกับโรงเรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมให้เด็กมีคุณธรรม ตลอดจนเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมและสร้างอาคารสถานที่แหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมในวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียน วันชุมนุมศิษย์เก่า วันจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมวันเด็ก โดยมีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนหลายวิธีด้วยกัน ได้แก่ การจัดทำเป็นลักษณะหนังสือหรือจดหมายเพื่อเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การประชุมผู้ปกครอง การประสานงานโดยใช้การโทรศัพท์ติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง การจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงขึ้นภายในโรงเรียน และการจัดทำเป็นวารสารโรงเรียน การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของโรงเรียน แต่ผู้ปกครองก็ได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน ได้แก่ การเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมแก่นักเรียน มีผู้ปกครองบางส่วนได้นำนักเรียนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม รวมทั้งการเข้ามาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นและร่วมแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล ซึ่งมีทั้งปัญหาในตัวของครูและตัวนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีทัศนคติต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียนว่าเป็นเรื่องที่เขย ไม่ทันสมัย

ด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

มีการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากร โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยาย การส่งบุคลากรไปอบรมตามที่หน่วยงานอื่นๆ มีการนิมนต์พระมาเทศน์สั่งสอนอบรมครูในโรงเรียน ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนเองได้มีการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนโดยการบอกกล่าวและพยายามสอดแทรกไปในการ

ประชุมครูแต่ละครั้ง นอกเหนือจากการอบรมการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การแจกเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่บุคลากร และการจัดให้บุคลากรได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร เนื่องจากโรงเรียนมีครูจำนวนมาก และการพัฒนาบุคลากรบางครั้งต้องพิจารณาความเหมาะสมในการอนุมัติด้านงบประมาณ โดยการพัฒนาบุคลากรนั้นต้องไม่ไปกระทบต่อการเรียนการสอนนักเรียน

ด้านการจัดการเรียนการสอน

เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมในเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้นำเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนในเนื้อหาของหน่วยเศรษฐกิจศาสตร์ และเรื่องคุณธรรมสอนในเนื้อหาของหน่วยพระพุทธศาสนา และหลังแผนการสอนทุกวิชาจะมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนไว้ว่าเมื่อจบการเรียนการสอนแล้วนักเรียนจะมีคุณธรรมอะไรบ้าง

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน คือปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอน เมื่อครูยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีพอ ทำให้ไม่สามารถประยุกต์และนำไปจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนได้

ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักของโรงเรียน รวมทั้งโครงการ โครงการต่างๆ ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมาก คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรม ทุกโครงการ ทั้งนี้ต้องมีการทำทั้งระบบโรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ ปัญหาด้านเวลา ซึ่งมีความจำกัดด้านเวลา ประกอบกับเนื้อหาวิชาการที่ต้องสอนมีมากแต่เวลาน้อย ทำให้เหลือเวลาที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจำกัดลง โรงเรียนจึงต้องดำเนินการขยายเวลาออกไป

ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู

ครูส่วนใหญ่ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ปรากฏในลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมโดยสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน

การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า ซึ่งจะมีครูเวรประจำวันกล่าวอบรมกับนักเรียน และมีการกระทำ
ตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วย

ด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ
แล้วพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น

4.2 การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ขยายโอกาส

จากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน และการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียน
นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำในบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา คือ โรงเรียน
ชุมชนวัดหนองรี และโรงเรียนบ้านสวนอุดมวิทยา ซึ่งแม้จะเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ที่จัดการสอนในระดับช่วงชั้นที่ 1-3 เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างของลักษณะที่ตั้งของโรงเรียน คือ
อยู่นอกเขตเมืองและในเขตเมือง ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงให้แก่ นักเรียน มีความเหมือนและแตกต่างกันในบางประการ

ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

โรงเรียนทั้ง 2 แห่ง ไม่ว่าจะตั้งอยู่นอกเขตเมืองหรือในเขตเมืองก็ได้ให้ความสำคัญกับการ
ปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในพันธ
กิจ วิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ของโรงเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม
นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายจากสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ตลอดจนมีการ
ดำเนินการต่างๆ ในด้านของการส่งเสริมคุณธรรมขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติ
การประจำปีของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้ดำเนินการวางแผนหรือมี
โครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
สอดแทรกคุณธรรมนำความรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการส่งเสริม
ประชาธิปไตยวินัยนักเรียน โครงการส่งเสริมพัฒนาครูไปสู่การจัดหลักสูตรและประยุกต์ใช้ปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงในการสอนควบคู่กับการสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรม โครงการพัฒนาการ
จัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญา โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสร้างเสริม
พัฒนาเจตคติผู้เรียนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โครงการพัฒนาคุณธรรมนำชีวิต โครงการชีววิถี
เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน โครงการสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน โครงการธนาคารโรงเรียน โครงการ

ธนาคารขยะรีไซเคิล และโครงการตลาดนัดโรงเรียน เป็นต้น โดยจัดให้มีการประชุมครูและกรรมการสถานศึกษาเพื่อจัดตั้งเป็นคณะทำงานขึ้นมา แตกต่างจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ซึ่งแต่เดิมโรงเรียนมีนโยบายที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม ต่อมาได้มีการปรับตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการวิถีพุทธสู่วิถีชีวิต โครงการวันสำคัญในวิถีชีวิต โครงการโครงการงานวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

ในด้านวิชาการโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมืองมีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการลงไปเป็นหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งคล้ายกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ที่มีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในรายวิชา ให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรครูผู้ที่ต้องทำหน้าที่สั่งสอนและปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ด้านคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกเหนือจากด้านวิชาการโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมืองและโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดกิจกรรม โครงการต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียนเหมือนกัน

ด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้มีการจัดให้มี ความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มีทั้งสถานที่ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ห้องวิถีพุทธ ห้องปฏิบัติธรรม และมีสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีการจัดสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังด้านคุณธรรม เช่น มีหอพระ ที่ใช้ในการเรียนรู้และทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน แต่ในด้านแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่ที่เอื้อต่อการปลูกฝังด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยเฉพาะนั้นยังไม่มี

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน โดยงบประมาณนี้ส่วนหนึ่งทางโรงเรียนก็ได้ติดต่อขอรับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล และการสนับสนุนจากภาคเอกชน สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้ให้ความสนใจและมีการสนับสนุนเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนมากโดยเฉพาะในด้านงบประมาณได้มีการจัดสรรเพื่อใช้ในการดำเนินการทำกิจกรรม โครงการที่ส่งเสริมคุณธรรมเช่นกัน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมืองได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่าเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่บางครั้งโรงเรียนก็ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเท่าที่ควร เนื่องจากคนในชุมชนยังเห็นความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่า โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมตัดบาตรอาหารแห้งของโรงเรียน นอกจากนี้กิจกรรมภายในชุมชนที่ได้จัดขึ้นโรงเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสมอไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่ทำร่วมกับวัด หรือการนำผลงานของนักเรียนไปร่วมจัดแสดงในงานกิจกรรมของชุมชน โดยมีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญฝากนักเรียนไปให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีการจัดทำเป็นวารสาร มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียนโดยผ่านสถานีวิทยุของชุมชน มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองและช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองคนอื่นได้รับทราบ ผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน เมื่อโรงเรียนจัดอบรมให้ความรู้จะให้ผู้ปกครองได้เข้ามาอบรมเกี่ยวกับโครงการชีวิตดีและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อผู้ปกครองได้รับความรู้จากการฝึกอบรมแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะสอนหรือทำการเผยแพร่ ปลูกฝังให้แก่บุตรหลานต่อไป รวมทั้งผู้ปกครองได้มีส่วนช่วยทำหน้าที่สอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียนด้วย นอกจากนี้แม้โรงเรียนจะยังไม่มีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นทางการ แต่ก็เปิดรับข้อมูลข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน โดยเฉพาะวัด ได้นิมนต์พระสงฆ์เข้ามาสอนนักเรียนและนิมนต์มาในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น รวมทั้งยังพระสงฆ์ได้เป็นผู้สนับสนุนและมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียน โรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชน และมีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมวันเด็ก การประชุมผู้ปกครอง การประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง และการจัดให้มีตลาดนัดขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนได้นำสิ่งของต่างๆ มาขาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาร่วมซื้อสิ่งของดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ได้จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรม โครงการต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียน เช่น เป็นผู้ช่วยในการดูแลนักเรียนในการที่โรงเรียนจัดพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นจดหมายเชิญ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการจัดทำวารสารสัมพันธ์เป็นวารสารของโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จัดขึ้นให้ผู้ปกครองได้รับ

ทราบ นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมาประชุม และรับรู้กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ตลอดจนช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโรงเรียนแก่ผู้ปกครอง คนอื่นๆ ได้ทราบต่อไป ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน โดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ได้แก่ พระสงฆ์เข้ามาสั่งสอนอบรมนักเรียนภายในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนเข้าร่วมอบรมในโครงการต่างๆ ซึ่งจะได้ช่วยเผยแพร่และสั่งสอนบุตรหลานของตน ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมมีความต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนและบ้าน การจัดให้มีเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และช่วยให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนานักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีปัญหาด้านความร่วมมือของครูที่บางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง จะมีปัญหาเกี่ยวกับครู ซึ่งมีปริมาณงานมาก ทำให้ไม่ค่อยมีเวลามากนัก

ด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร โดยการจัดส่งครูไปอบรมตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้นทั้งในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นก็นำความรู้ที่ได้รับมาเผยแพร่ในโรงเรียนและภายในชุมชนจัดการนิเทศและการประชุมครู โดยตัวผู้บริหารโรงเรียนเองได้มีการกำกับติดตามอยู่เสมอ ซึ่งเหมือนกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง คือ ปัญหาด้านงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนในการส่งบุคลากรไปฝึกอบรมยังมีไม่เพียงพอต่างจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ที่มีปัญหาเกี่ยวกับตัวครู ซึ่งไม่เห็นความสำคัญและยังนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติน้อย

ด้านการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมลงในเนื้อหาวิชา ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีทั้งหมด 5 สาระวิชา ได้มีการนำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เหมือนกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้แก่ ปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการปลูกฝังคุณธรรมระหว่างบ้านกับโรงเรียน ซึ่งขาดความสัมพันธ์กัน เนื่องจากครูได้จัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังนักเรียนอย่างหนึ่ง เมื่อนักเรียนกลับไปบ้านก็พบกับสถานการณ์ที่ขัดแย้งกับที่ครูในโรงเรียนสั่งสอน ทำให้นักเรียนเกิดความสับสนและเกิดการขัดแย้งขึ้นในใจ นอกจากนี้มีปัญหาที่ครูยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมดีพอ ทำให้ไม่สามารถดึงเอาข้อคุณธรรมต่างๆ เข้าไปสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู นอกจากนี้ระหว่างโรงเรียนและบ้านการปลูกฝังคุณธรรมยังขาดความต่อเนื่องและไม่สัมพันธ์กัน ทำให้การเรียนการสอนที่ครูสอนไปนั้นไม่ได้รับการสานต่อจากทางบ้าน การปลูกฝังคุณธรรมจึงไม่เห็นผลและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักของโรงเรียน นอกจากนี้กิจกรรมหรือโครงการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรมแก่ผู้เรียนต่างๆ เช่น กิจกรรมการเข้าฐาน 3 ฐาน โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมโดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบประเมินในบางกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากที่สุด คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนตอนเช้าหน้าเสาธงและกิจกรรมฝึกสมาธิ สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี กิจกรรมแนะแนว เช่นกัน นอกจากนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมากที่สุด คือ กิจกรรมที่ทำเป็นรายวันจะเห็นผลชัดเจน เช่น การสวดมนต์ประจำวันและนั่งสมาธิ

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง คือ ปัญหาที่ตัวเด็กนักเรียน ซึ่งบางคนไม่ได้ให้ความสนใจและปฏิบัติตามในสิ่งที่ครูสั่งสอน แต่สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองไม่มีปัญหาและอุปสรรค

ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู

ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ปรากฏในลักษณะรูปแบบของการอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า การโฮมรูม และการอบรมในระหว่างทำการเรียนการสอน เหมือนกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขต

เมือง นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง และโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้มีการกระทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วย

ด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง เห็นว่าพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น สำหรับผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง เห็นว่าพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง โดยสังเกตจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่เคยแสดงออกลดน้อยลง

4.3 การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา

จากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน และการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งโรงเรียนทั้ง 6 แห่ง แม้จะเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่จัดการสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เหมือนกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันในลักษณะของที่ตั้งโรงเรียนพบว่า มีโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ทั้งนอกเขตเมืองและในเขตเมือง นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี ที่เป็นโรงเรียนประเภทประจำแห่งเดียวในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 6 แห่ง ที่มีความแตกต่างกันทั้งในลักษณะที่ตั้ง และประเภท ต่างก็ให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในพันธกิจ วิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ของโรงเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายและกลยุทธ์จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และลงมาสู่โรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ภายในเขตพื้นที่ พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เหมือนกับ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง และ โรงเรียนประจำ ซึ่งในแต่ละโรงเรียนจะมีการจัดตั้งโครงการต่างๆ แตกต่างกันไป มีจำนวนโครงการน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพและความพร้อมของโรงเรียน

ในด้านวิชาการ โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้มีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เฉพาะแต่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเท่านั้น ซึ่งเหมือนกับ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง และ โรงเรียนประจำ

นอกเหนือจากด้านของวิชาการโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ยังมีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และโรงเรียนยังฝึกให้นักเรียนได้ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย โดยมีครูที่ปรึกษาคอยดูแล ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยได้มีการจัดโครงการ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียน นอกจากนี้ยังมีการจัดส่งนักเรียนรวมทั้งครูไปอบรม ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดประชุมนักเรียนทุกระดับชั้นทุกสัปดาห์ ตลอดจนจัดอาคารสถานที่และสร้างแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง สำหรับโรงเรียนประจำ มีการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนเช่นกัน แต่ด้วยภารกิจของนักเรียนที่โรงเรียนประเภทประจำได้กำหนดไว้ให้นักเรียนปฏิบัติในแต่ละวัน ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี

ในด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้มีการจัดให้ความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีห้องพระพุทธรักษา สำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติสมาธิและได้เรียนรู้เกี่ยวกับด้านคุณธรรม มีหอประชุมสำหรับทำกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น มีห้องสมุดสำหรับสืบค้นข้อมูลต่างๆ บริเวณด้านล่างอาคารเรียนจัดทำสวนพุทธศาสนสุภาษิต มีการจัดทำป้ายนิทรรศการ เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนทั้งในเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำแปลงสาธิต เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และฝึกลงมือปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้มีการจัดอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น หอพระ ห้องจริยธรรม ธนาคาร โรงเรียน มีจัดทำป้ายคำขวัญและพุทธศาสนสุภาษิต ติดตามอาคารเรียน ห้องเรียน ทางเดิน เพื่อให้ความรู้และเน้นย้ำให้นักเรียนได้ตระหนักในการทำความดีมากขึ้น ส่วนโรงเรียนประจำ ได้มีการจัดทำป้ายนิเทศตามบริเวณต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน มีห้องประชาสัมพันธ์เพื่อให้เด็กได้เป็นผู้ดำเนินการจัดรายการวิทยุโดยมีเนื้อหาสาระด้านคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการ กิจกรรมต่างๆ โดยงบประมาณดังกล่าวของโรงเรียนมาจากส่วนราชการ และจากการขอความสนับสนุนจากหน่วยงาน บริษัทห้างร้านต่างๆ สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนเช่นกัน และนอกเหนือจากงบประมาณที่โรงเรียนจัดสรรให้แล้ว บางแห่งยังได้ขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วย ส่วน

โรงเรียนประจำ การจัดทำโครงการ และกิจกรรมต่างๆ จะได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนและมีการจัดสรรงบประมาณมาให้เช่นกัน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียน โดยการเป็นแบบอย่างที่ดีเมื่อเด็กนักเรียนออกจากโรงเรียนไปสู่ชุมชนและสังคม โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมวันกีฬาสี ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนได้ให้ความร่วมมือในการมาร่วมกิจกรรมนั้นด้วยดี โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยให้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญฝากนักเรียนไปให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการจัดทำวารสารของโรงเรียนขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์งานและการดำเนินงานของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองและช่วยในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองคนอื่นได้รับทราบ ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน โดยโรงเรียนจะนำนักเรียนไปเรียนที่วัดหรือนิมนต์พระสงฆ์มาทำการสั่งสอนอบรมให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน การจัดให้มีเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อช่วยประสานเรื่องราวต่างๆ ภายในโรงเรียน นอกจากนี้ได้ให้ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในวันประชุมผู้ปกครอง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงโรงเรียนต่อไป สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยบางแห่งเห็นว่า ชุมชนคือ ผู้สนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นผู้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณในการจัดทำโครงการ กิจกรรมของโรงเรียน และเป็นผู้ที่คอยช่วยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียน โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยให้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญฝากนักเรียนไปให้ผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหรือขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการจัดทำวารสารของโรงเรียนขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์งานและการดำเนินงานของโรงเรียนเหมือนกัน แต่ในการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน บางแห่งใช้วิธีการ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเสียงตามสายของโรงเรียนให้ผู้ปกครองที่อยู่บริเวณใกล้โรงเรียนได้รับทราบข่าวสารต่างๆ การจัดทำหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน การใช้โทรศัพท์ติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง การจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน ที่มีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โรงเรียนได้ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝัง

คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน เช่น ให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้ อบรมสั่งสอนนักเรียน ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนานักเรียน เป็นผู้สั่งสอนอบรมนักเรียนระหว่างอยู่บ้าน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการปลูกฝังคุณธรรมระหว่างบ้านและโรงเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น มีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การประเมินที่เป็นทางการมากนัก ส่วนโรงเรียนประจำ ได้เห็นความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน โดยเฉพาะวัด ซึ่งเป็นส่วนของการสอนให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม คำสอนทางพุทธศาสนาและคุณธรรมต่างๆ โรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชนตามที่ได้รับภารกิจจากชุมชน มีการให้เด็กไปร่วมพัฒนาชุมชน เช่น วัด มีการจัดให้ครูและนักเรียนไปจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของชุมชน เพื่อให้ความรู้แก่บุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมเปิดบ้านคุณธรรม แต่เนื่องจากนักเรียนที่เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนหลายคนนั้นมาจากจังหวัดอื่นๆ ไม่ใช่คนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ทำให้กิจกรรมระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมีไม่มากนัก โรงเรียนได้มีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน โดยใช้การส่งเป็นหนังสือหรือจดหมายเชิญ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนขออนุญาตนำนักเรียนไปในสถานที่ต่างๆ นอกโรงเรียน นอกจากนี้ได้จัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน เพื่อแจ้งผลการดำเนินงาน ข่าวสารของโรงเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบ ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ได้แก่ การที่พระสงฆ์ในวัดของชุมชนได้เข้ามาเป็นผู้อบรมสั่งสอนนักเรียนและให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนถึงแม้จะมีลักษณะไม่เป็นทางการ แต่ในทุกวันศุกร์ ครูและผู้ปกครองนักเรียนจะมีโอกาสได้บอกกล่าวพูดคุยถึงพฤติกรรมของนักเรียนและให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดกับนักเรียน สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีปัญหาด้านความร่วมมือของครูภายในโรงเรียน และปัญหาด้านความพร้อมและสภาพพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างของผู้เรียนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนโรงเรียนประจำ ไม่มีปัญหาและอุปสรรค

ด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง มีการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การประชุมครู เพื่อชี้แจงนโยบายเบื้องต้น การจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร และการจัดส่งครูไปอบรมภายนอกโรงเรียนตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ทั้งในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้การฝึกอบรมโรงเรียนได้จัดทำสื่อ เอกสารแจกเพื่อให้ความรู้แก่ครู การติดตั้งอินเทอร์เน็ตในโรงเรียนเพื่อให้ครูสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นการช่วยเพิ่มช่องทางให้ครูได้พัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้มีการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากร โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายภายในโรงเรียน และมีการส่งครูไปอบรมตามสถานที่หรือหน่วยงานอื่นๆ เช่นกัน และนอกเหนือจากการฝึกอบรมยังมีวิธีการพัฒนาบุคลากร เช่น จัดส่งครูไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ การนิเทศภายในโรงเรียน การกำกับติดตามจากผู้บริหารโรงเรียน การจัดโครงการเสริมขวัญและกำลังใจแก่ครู เพื่อให้มีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองมากขึ้น อีกทั้งมีการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีจากผู้บริหารโรงเรียน ส่วนโรงเรียนประจำ มีการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การนิเทศภายในโรงเรียน การจัดอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากร โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยาย มีการจัดส่งครูไปอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น นอกเหนือจากการฝึกอบรมได้มีการแจกเอกสารเพื่อให้ความรู้แก่บุคลากร และมีการกำกับติดตามจากผู้อำนวยการโรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง และโรงเรียนประจำ ไม่มีปัญหาและอุปสรรค ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีปัญหาที่ตัวบุคลากร เนื่องจากครูภายในโรงเรียนบางส่วนยังไม่ตระหนัก และเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมการฝึกอบรมพัฒนา ปัญหาด้านงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนในการจัดอบรมภายในโรงเรียนและค่าใช้จ่ายในการจัดส่งครูไปฝึกอบรมตามที่ต่างๆ ต้องใช้งบประมาณมาก ประกอบกับปัญหาและอุปสรรคด้านเวลาในการจัดฝึกอบรม ซึ่งมีจำกัดไม่สามารถทำได้บ่อยครั้ง เพราะครูมีภารกิจในการจัดการเรียนการสอนมาก

ด้านการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ในเขตเมือง และโรงเรียนประจำ เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกัน โดยมีการบูรณาการและสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้นำเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนในเนื้อหาของหน่วยเศรษฐศาสตร์ และเรื่องคุณธรรมสอนในเนื้อหาของหน่วยพระพุทธศาสนา จะแตกต่างกันตรงที่โรงเรียนประจำคือโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย ชลบุรีนั้น ได้นำเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนโดย

สอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาวิชาทั้ง 4 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และได้แยกวิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นอีกวิชาหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเอง ที่ไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีปัญหาและอุปสรรคได้แก่ ปัญหาด้านข้อจำกัดในเรื่องเวลา กิจกรรมของโรงเรียนมีมากและหลากหลาย ทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามที่กำหนดไว้ ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจของครู ซึ่งบางคนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดี ทำให้ไม่สามารถประยุกต์ใช้และสอดแทรกในการเรียนการสอนได้ดี และความสามารถของครูแต่ละคนในการนำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรกในการเรียนการสอนมีความแตกต่างกัน ครูบางคนยังไม่เห็นความสำคัญของการนำเรื่องคุณธรรมเข้ามาสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน เพราะเกรงว่าจะทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามที่กำหนดไว้ และปัญหาการขาดความต่อเนื่องและขาดความสัมพันธ์กันในการปลูกฝังคุณธรรมระหว่างบ้านและโรงเรียน ส่วนโรงเรียนประจำ มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของครู ซึ่งยังไม่มีความเข้าใจดีพอเกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับเด็กนักเรียนมีปริมาณมาก ครูจึงต้องทำงานหนักในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน

ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมแนะแนว ที่เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักของโรงเรียน นอกจากนี้กิจกรรมสวดมนต์ที่โรงเรียนจัดขึ้นก็ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนอีกด้วย โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมาก คือ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และกิจกรรมชุมนุมต่างๆ สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี/ยุวกาชาด และกิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียนเช่นกัน นอกจากนี้โครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนก็ถือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในทุกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรม โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมาก พบว่า บางแห่งเป็น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรม บางแห่งเป็นกิจกรรมที่เป็นโครงการของโรงเรียน และกิจกรรมที่เกี่ยวกับทางพุทธศาสนา สำหรับโรงเรียนประจำ ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี/ยุวกาชาด กิจกรรมชุมนุม

ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ นอกจากนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังรวมถึงกิจกรรมค่ายของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการอบรมคุณธรรมประจำสัปดาห์ด้วย โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมเช่นกัน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดแล้วได้ผลดีมาก คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรม

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง คือ ปัญหาที่ตัวผู้เรียน ซึ่งไม่ให้ความสนใจต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีปัญหาด้านงบประมาณที่ต้องใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาที่ผู้ปกครองนักเรียนบางคนไม่เห็นความสำคัญในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาด้านความร่วมมือในการจัดและเข้าร่วมกิจกรรมของครูและนักเรียน โดยเฉพาะปัญหาที่ตัวนักเรียน ที่ไม่ได้ให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น สำหรับโรงเรียนประจำ มีปัญหาในด้านการให้ความร่วมมือของครูและนักเรียน แต่ก็พบว่าเป็นเพียงปัญหาล้วนน้อยเท่านั้น

ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู

ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการบอกกล่าวอบรมโดยสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า และในช่วงมโหรีธรรม ซึ่งเหมือนกับวิธีการปลูกฝังคุณธรรมของครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง และโรงเรียนประจำ นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ในเขตเมือง และโรงเรียนประจำ ได้มีการกระทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วย

ด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง และโรงเรียนประจำ เห็นว่าพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่ดีขึ้น ส่วนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง เห็นว่าพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่มีทั้งดีขึ้นและไม่ดีขึ้นแตกต่างกันไป

5. แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างนักวิชาการและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงภายในโรงเรียนที่นำกลยุทธ์ไปดำเนินการปฏิบัติ ได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

โรงเรียนควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การรับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และลงมาสู่โรงเรียนควรมีการสอดรับและประสานกัน โดยมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเป็นสำคัญ โดยโรงเรียนรับนโยบายมาปฏิบัติ และมีการวางแผนนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมภายในโรงเรียนให้มีความชัดเจนและเป็นระบบ และเมื่อได้ดำเนินนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วควรทำอย่างต่อเนื่องและจริงจังแบบกัดไม่ปล่อย ถึงแม้จะเป็นเปลี่ยนผู้บริหารแต่ก็มีการดำเนินการต่อ มีการกำหนดนิยามความหมายของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นกรอบในการปฏิบัติ และเห็นเป็นรูปธรรมในการนำมาปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนมากยิ่งขึ้น ภายในโรงเรียน อาจจะต้องสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการปลูกฝังคุณธรรมขึ้น และมีการนำตัวชี้วัดความสำเร็จ มาตั้งเป็นเกณฑ์เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ดังกล่าว จัดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ทั้งผู้บริหาร ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน สื่อต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เปิดโอกาสให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้แนวทาง นโยบายของโรงเรียน ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบายนั้น รวมทั้งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลพฤติกรรมนักเรียน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประเมินครูอย่างเป็นรูปธรรม มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ และมีการนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ควรมีการสร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จ และขยายผลต่อไปยังบุคลากรอื่นๆ มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดกับนักเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองและชุมชน ควรมีการประสานและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้างความเข้าใจ สร้างค่านิยมใหม่ให้ผู้ปกครองและชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และสร้างความเข้าใจที่ตรงกันว่าไม่ใช่เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้นที่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน แต่ต้องเป็นความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย จัดให้มีการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อประสานและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนได้รับรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางครอบครัว พื้นฐานของชุมชน สิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยง และปัญหาต่างๆ ของนักเรียน จะทำให้เกิดความเข้าใจในตัวนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น มีการจัดสร้างแผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชนได้เข้ามามี

บทบาทและส่วนร่วมกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ควรได้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในทุกๆ กิจกรรม อย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง ทั้งการประเมินผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีการติดตามประเมินผลผู้บริหารและครู ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง และมีการติดตามประเมินผลนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม หลังจากการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อศึกษาว่าสิ่งที่ครูได้จัดการเรียนการสอนไปนั้นเกิดผลกับนักเรียนมากน้อยเพียงใด

2. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ควรมีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากรภายในโรงเรียนให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้น เพื่อให้บุคลากรนำมาปฏิบัติให้เกิดกับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ นักเรียน ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนในเบื้องต้น เพื่อที่บุคลากรจะสามารถนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนเพื่อลงไปสู่เด็กนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการพัฒนาบุคลากรให้มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจต้องมีการสร้างแหล่งเรียนรู้ ให้เป็นต้นแบบที่สามารถนำบุคลากรไปศึกษาดูงาน สนับสนุนบุคลากรให้มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบการจัดฝึกอบรม จัดระบบช่วยเหลือครู โดยให้มีครูแกนนำหรือมีระบบเพื่อนช่วยเพื่อน ในการช่วยกันเขียนแผนการสอนหรือจัดทำหลักสูตร และในการประเมินวิทยฐานะของครู ควรมีเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเกณฑ์ในการประเมิน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ควรมีการจัดการสอนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสอดแทรกและบูรณาการเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่เพียงแต่กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะต้องนำมาเน้นย้ำและปลูกฝัง การจัดการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการปลูกฝังได้ไม่เฉพาะแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรปลูกฝังผ่านการบอกกล่าวสั่งสอนอบรมได้ตลอดเวลา ควรจัดการสอนโดยให้นักเรียนได้ไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อให้ได้ตระหนักด้วยตนเอง มีการจัดการสอนให้นักเรียนได้เกิดความตระหนัก เพื่อนำมาซึ่งความตระหนักและเห็นความสำคัญ โดยใช้การระเบิดจากภายในตัวนักเรียนและจากความคิดของนักเรียนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดการสอนที่เน้นย้ำให้นักเรียนได้ทำบ่อยๆ เป็นกิจวัตรประจำ จนเกิดความเคยชิน ให้เป็นวิถีชีวิตที่ต้องกระทำ ควรมีการกำหนดคุณธรรมหลักขึ้นมา และนำคุณธรรมหลักนี้มาเป็นคุณธรรมร่วม ซึ่งเมื่อนักเรียนผ่านกระบวนการเรียนการสอนนี้แล้วจะเกิดคุณธรรมอื่นๆ ตามมา

4. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เนื่องจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนให้เกิดคุณธรรมต่างๆ ได้แล้วยังสามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้ดี โรงเรียนจึงควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย และควรให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่างๆ ของโรงเรียน หรือเป็นแกนนำหลักโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำชี้แนะ ควรเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้ครบทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบของโครงการที่เน้นเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. ด้านอื่นๆ

การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียน ส่วนหนึ่งจะต้องมีแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติตาม โดยแบบอย่างที่ดี ได้แก่ ครู ซึ่งเป็นเสมือนกระจกเงาที่นักเรียนสามารถมองเห็น และคนใกล้ชิดนักเรียน ซึ่งอาจเป็นคนในครอบครัว ในชุมชน เป็นต้น การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มในระดับปฐมวัย เพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะไวต่อการรับรู้ จดจำ และมักชอบการเลียนแบบ การปลูกฝังคุณธรรมจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมได้ส่วนหนึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายที่มีความรับผิดชอบโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งในด้านการสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ มีการสนับสนุนด้านงบประมาณลงมายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และจัดสรรมายังโรงเรียน ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารงานและการดำเนินงานในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ควรมีการสนับสนุนด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังด้านคุณธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ในการนำไปดำเนินการปฏิบัติ ควรมีการเน้นผลิตบัณฑิตที่จบด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ผู้ที่จะต้องทำหน้าที่สั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัยและพัฒนา ทั้งในการผลิตสื่อและนวัตกรรมการสอนต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1. ความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง

ด้านความเข้าใจของบุคลากรเกี่ยวกับความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากผลศึกษาวิจัย พบว่า บุคลากรมีความเข้าใจความหมายในหลายประเด็น ทำให้การนิยามความหมายมีหลากหลายแนวคิดด้วยกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า บุคลากรมีความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีมากน้อยเพียงใด โดยส่วนใหญ่บุคลากรเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี (99 คน) รองลงมา มีความเข้าใจว่า คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมมีจิตใจที่ดีก่อน (77 คน) รองลงมา มีความเข้าใจว่า คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริต อุดหนุน ชยัน มีสติปัญญา แบ่งปัน และประหยัดอดออม (67 คน) เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ความเข้าใจของบุคลากรที่มีต่อเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถ้าไม่มีความชัดเจน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาจทำให้การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ให้แก่แก่นักเรียนนั้นมีความหลากหลายตามความเข้าใจของบุคลากรแต่ละคน บางครั้งอาจทำให้การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่แก่นักเรียนภายในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า ได้แก่ 8 คุณธรรมพื้นฐาน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น และยังเข้าใจว่าเป็นคุณธรรมตัวอื่นๆ ด้วย เช่น อุดหนุนอดกลั้น พอเพียงพอประมาณ สติปัญญา ประกอบกับบุคลากรบางส่วนยังเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น อิทธิบาท 4 (21 คน) มรรค 8 (17 คน) พรหมวิหาร 4 (15 คน) เบญจศีล-เบญจธรรม (13 คน) สังคหวัตถุ 4 (13 คน) หิริโอตตัปปะ (6 คน) ไตรสิกขา (5 คน) อริยสัจ 4 (4 คน) ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ (4 คน) สันโดษ (3 คน) สัมปรีชธรรม 7 (2 คน) ธรรมาภิบาล (1 คน) คิหิสุข (1 คน) ฆราวาสธรรม (1 คน) สาราณียธรรม (1 คน) และไตรลักษณ์ (1 คน) ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า มีข้อธรรมปลีกย่อยที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่เพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมประสบความสำเร็จ จึงควรมีการกำหนดคุณธรรมหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นคุณธรรมที่ควรพัฒนาก่อนในเบื้องต้น เพราะการที่จะนำคุณธรรมอันหลากหลายมาเน้นหรือปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

2. การบริหารจัดการโรงเรียน

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 9 แห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ พบว่า ทุกโรงเรียนได้มีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบาย และกลยุทธ์จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และลงมาสู่โรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ภายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” นี้ มาดำเนินการขยายผลสู่การปฏิบัติให้เกิดกับนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่โรงเรียนได้เห็นความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการขยายผลสู่การปฏิบัติให้เกิดกับนักเรียน เพราะคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องสำคัญและควรต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับบุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 66) ที่ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ต้องปลูกฝังกันตั้งแต่เด็กเพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมเมื่อบุคคลนั้นเติบโตขึ้น สังคมจะสงบสุขถ้าหากสมาชิกมีคุณธรรมจริยธรรมยึดเหนี่ยว ปัจจุบันยุคสังคมวิกฤต คุณธรรมจริยธรรมจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการลดวิกฤตสังคมลง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้จะไม่ได้กำหนดเป็นกลยุทธ์ ทุกโรงเรียนก็ได้นำเรื่องของคุณธรรมมาเน้นและปลูกฝังกับนักเรียนอยู่แล้ว สำหรับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแม้จะยังเป็นเรื่องที่น่ามาดำเนินการปฏิบัติในโรงเรียนไม่นานนัก แต่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้มีคุณธรรมต่างๆ แฝงอยู่มากมาย จึงไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับการปลูกฝังที่จะกระทำควบคู่กันระหว่างคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ อภิชาติ พันธเสน, สรวิชญ เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดชปัญญา (2546: 14) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอย่างมีสติ เพื่อให้เกิดความพอเหมาะพอควรในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะทำอะไร และสอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักปฏิบัติของพุทธศาสนา ที่ใช้สติกำกับให้เดินเข้าสู่ทางสายกลางได้ การน้อมนำของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของแต่ละคน แต่ละหน่วยงาน จึงเป็นเสมือนการเชื่อมโลกของการปฏิบัติธรรมกับโลกแห่งการทำงานเข้าหากัน เพื่อให้คนสามารถมีและใช้ธรรมะนำหน้าการพัฒนาได้ อันจะเป็นวิถีทางที่นำไปสู่ความสงบสุข สันติ และความสมดุล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่า การให้ความสำคัญและนำกลยุทธ์มาดำเนินการขยายผลสู่การปฏิบัติให้เกิดกับนักเรียนอย่างแท้จริง ต้องเริ่มเกิดจากความตระหนักของบุคลากรทุกๆ ฝ่าย ทั้งผู้บริหารและครู มิใช่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น และจากการที่มีการส่งรับนโยบายมาเป็นทอดๆ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และลงมาสู่

โรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ภายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แสดงถึงความเป็นระบบและยังง่ายต่อการติดตามประเมินผลการดำเนินการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยงาน

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ทั้ง 9 แห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ได้มีการดำเนินการวางแผนหรือมีโครงการในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันคือ ในแต่ละโรงเรียนมีการจัดตั้งกิจกรรมโครงการต่างๆ ขึ้นตามบริบทของโรงเรียน กิจกรรมโครงการมีมากน้อยต่างกันตามสภาพและความพร้อมของโรงเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่โรงเรียนมีการวางแผนการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่ดี ทำให้มีกรอบแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งข้อค้นพบจากการสนทนากลุ่มด้านการบริการจัดการโรงเรียน คือ ควรมีการวางแผนนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมอย่างชัดเจนและเป็นระบบ การจัดตั้งโครงการต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปตามบริบทตามสภาพและความพร้อมของโรงเรียน ซึ่งตรงนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสม เพราะการที่โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งมีทรัพยากรและความพร้อมในรูปแบบหนึ่งจะให้มีการจัดทำโครงการเหมือนกันกับโรงเรียนที่มีความพร้อมหรือมีทรัพยากรที่แตกต่างกันไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงบริบทของแต่ละโรงเรียนด้วย

ส่วนในด้านวิชาการ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ทั้ง 9 แห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ได้มีการปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นให้กลุ่มสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่เฉพาะแต่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เท่านั้น ดังที่ สุমন อมรวีวัฒน์ (2545) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรม ควรสอดแทรกในทุกวิชาและทุกกิจกรรมการเรียนการสอน และดังที่ปรากฏในเอกสารของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550จ: 33-35) ที่กล่าวถึงว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการปลูกฝังคุณธรรมนั้นไม่ใช่เฉพาะหน้าที่ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด กลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งเท่านั้น เพียงแต่ว่าอาจจะต้องมีกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งที่เป็นแกนนำหลักในโรงเรียนในการพัฒนาเรื่องดังกล่าว เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ได้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนว่ามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในแง่ของการเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นผู้ให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน สนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณในการจัดทำกิจกรรมโครงการ และการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ชุมชน โดยเฉพาะวัด เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม สนับสนุนด้านทุนการศึกษาให้กับนักเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และมีส่วนในการหล่อหลอมให้นักเรียนมีคุณธรรม ทั้งยังคอยช่วยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียนด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า การที่โรงเรียนเห็นความสำคัญของชุมชนนั้นเหมือนกับเป็นการสร้างรั้วที่แข็งแรงมั่นคง ตลอดจนชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเด็กจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ด้วย ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นทางการมากนัก โดยผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีที่จะให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีบทบาทในการประเมินพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงรวมถึงการประเมินผู้บริหารและครูด้วย แต่ทั้งนี้ควรจะมีรูปแบบการประเมินที่ชัดเจน และนำผลที่ได้จากการประเมินมาพัฒนาต่อไป โดยข้อค้นพบบางประการจากการสนทนากลุ่ม คือ ควรมีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เช่น สร้างความตระหนักและความเข้าใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน การเยี่ยมบ้านนักเรียน มีการสร้างแผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน และจัดระบบการติดตามประเมินผล เช่น การติดตามประเมินผลผู้บริหารและครู การติดตามประเมินผลนักเรียน นับเป็นแนวทางที่น่าสนใจอีกทางหนึ่ง

ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียน จากผลการศึกษาวิจัย พบว่าแต่ละโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคที่เหมือนและแตกต่างกันบางประการ ปัญหาต่างๆ ได้แก่ ปัญหาด้านความร่วมมือของบุคลากรครูภายในโรงเรียน ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรครูในเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาด้านความร่วมมือและความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองนักเรียน ทศนคติของผู้เรียนต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียน ความพร้อม และสภาพพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างของผู้เรียน ตลอดจนภาระงานของครูที่มีปริมาณมาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้แก่นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านความร่วมมือของครูภายในโรงเรียน เพราะในการทำสิ่งใดก็ตามถ้าปราศจากความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการกระทำนั้นย่อมไม่เกิดผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พรรัตนถน เพชรวิวรรณ์ (2545) ที่พบว่า ด้านการบริหาร โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายได้ทั้งหมด เนื่องจาก

ขาดความร่วมมือจากบุคลากร ครูขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน และปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจของบุคลากรครูในเรื่องคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจดีพอการนำไปสอนหรือปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร

3. การพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นกรณีศึกษา ทั้ง 9 แห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ได้พัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายภายในโรงเรียน และมีการส่งครูไปอบรมตามสถานที่หรือหน่วยงานอื่นๆ พร้อมทั้งให้มีการนำมาขยายผลต่อให้กับบุคลากรคนอื่นๆ ภายในโรงเรียน และจากการตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรภายในโรงเรียนที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนามีความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนา ซึ่งเป็นข้อค้นพบประการหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเข้าอบรมสัมมนาอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังที่ ไมตรี ทองประวัติ (2529: 5 อ้างถึงใน พัฒนา สุขประเสริฐ, 2541: 4) กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมและการสัมมนาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสัมฤทธิ์ผล โดยอาศัยการพัฒนานิสัยในการใช้ความคิดและการกระทำ ทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่เหมาะสม หรือกระบวนการในด้านที่จะเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาศักยภาพในการทำงาน สมรรถนะของบุคคลทั้งมวลในสังคมใดสังคมหนึ่ง ตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในทางที่ดี และโดยเฉพาะยิ่งเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งหลายคนยังไม่มี ความรู้ ความเข้าใจดีพอ เมื่อไม่รู้ความเข้าใจจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งให้ไม่สนใจ ดังนั้นการเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนาจะทำให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจดีขึ้น และมีความสนใจต่อเรื่องการพัฒนา นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นตามมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา ฝ่องสุวรรณ (2540) ที่พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพด้านการสอน จริยศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรมมีการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ดังนั้นหากต้องการให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมต่างเพื่อปลูกฝังนักเรียนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้จึงควรให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมครูให้มากขึ้น และจากผลการศึกษาวิจัย พบว่า บุคลากรที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกัน ให้ความสำคัญในการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาได้ให้ความสำคัญสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนา และพบว่าบุคลากรที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ให้ความสำคัญในการนำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” มาดำเนินการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนาได้ให้ความสำคัญสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมสัมมนา ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจประการหนึ่งและผู้วิจัยเห็นว่า การเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เล็งเห็นความสำคัญของเรื่องที่ได้อบรมมา ก่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องดังกล่าวมากขึ้นสามารถเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียนได้ ดังที่ วาสนา สิงห์โกวิท (2528: 1 อ้างถึงใน พัฒนา สุขประเสริฐ, 2541: 4) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการศึกษาต่อชนิดหนึ่งเพื่อการพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น วัตถุประสงค์หลักของการฝึกอบรมโดยทั่วไปมุ่งเน้นที่การพัฒนาตัวบุคคลในด้านความรู้ ความชำนาญ (ทักษะ) ทักษะและพฤติกรรมโดยหวังว่าตัวคนที่ได้รับการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวแล้วนี้จะเป็นตัวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาองค์กรได้ ซึ่งมีข้อค้นพบบางประการจากการสนทนากลุ่ม คือ ควรมีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากร มีการพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ให้ครูไปศึกษาดูงาน จัดฝึกอบรมครู จัดระบบช่วยเหลือครู โดยจัดให้มีครูแกนนำ และมีการนำระบบการประเมินวิทยฐานะมาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากร ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรสนับสนุนให้มีการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้มากขึ้น ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูที่อย่างน้อยในภาคการศึกษาหนึ่งครูในโรงเรียนควรรับการฝึกอบรมเรื่องเหล่านี้ทุกคน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนผู้ซึ่งมีส่วนสำคัญสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการฝึกอบรม ดังในผลการศึกษาวิจัยของ พรรัตนถน เพชรวิวรรธน์ (2545) ที่กล่าวว่า ควรจัดให้มีการอบรมคุณธรรมแก่ผู้บริหารทุกคนเป็นประจำทุกปีด้วย เพราะถ้าผู้นำมีคุณธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความศรัทธา เคารพ และให้ความร่วมมือการปฏิบัติงาน

ปัญหาและอุปสรรคในด้านการพัฒนาบุคลากร จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า แต่ละโรงเรียนก็มีปัญหาและอุปสรรคที่เหมือนและแตกต่างกันบางประการ ปัญหาต่างๆ ได้แก่ ปัญหาที่ตัวบุคลากร เนื่องจากครูภายในโรงเรียนบางส่วนยังไม่ตระหนัก และเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมการฝึกอบรมพัฒนา ตลอดจนยังไม่นำความรู้ที่ได้จากการอบรมพัฒนาไปปฏิบัติให้เกิดกับผู้เรียนน้อย ปัญหาด้านงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนในการจัดอบรมภายในโรงเรียนและค่าใช้จ่ายในการจัดส่งครูไปฝึกอบรมตามที่ต่างๆ ต้องใช้งบประมาณมาก ปัญหาและอุปสรรคด้านเวลาในการจัดฝึกอบรม ซึ่งมีจำกัดไม่สามารถทำได้บ่อยครั้ง เพราะครูมีภารกิจในการจัดการเรียนการสอนมาก และการพัฒนาครูต้องไม่ไปกระทบต่อการเรียนการสอนนักเรียน ทั้งจำนวนบุคลากรมีมาก บางครั้งจึงต้องพิจารณาความเหมาะสมในการอนุมัติด้านงบประมาณในการจัดส่งบุคลากรไปฝึกอบรม จากปัญหาดังที่กล่าวมา สำหรับผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าบุคลากรเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการฝึกอบรมในเบื้องต้นจะส่งผลถึงการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมพัฒนาไปปฏิบัติให้เกิดกับผู้เรียนมากขึ้น และครูที่จะมีการติดตามประเมินผลด้วย สำหรับการฝึกอบรมแม้จะทำได้ไม่บ่อยครั้งเพราะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการพัฒนาบุคลากรต้องไม่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ซึ่งการฝึกอบรมสามารถจัดให้ต่อเนื่องสภาพดังกล่าวได้โดยอาจจัดในช่วงปิดภาคเรียนหรือก่อนเปิดภาคเรียน

4. การจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาวิจัย พบว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการสอดแทรกเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังที่กรมวิชาการ (2539) กล่าวว่า วิธีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมสามารถสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการนำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอนโดยตรงอยู่แล้ว เนื่องจากเนื้อหาวิชาในกลุ่มสาระฯ นั้นมีความเอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เนื้อหาในสาระเศรษฐศาสตร์และสาระพระพุทธศาสนา ข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่ม คือ ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พรตตฤณ เพชรวิวรรณ์ (2545) ที่ให้ความเห็นว่า หากครูมีความตั้งใจจริงที่จะปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนและมีการวางแผนการสอนเป็นอย่างดี

แล้วครูทุกคนสามารถปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนได้ตลอดเวลาโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน ดังที่ สมพงษ์ จิตระดับ (2530) ที่กล่าวถึงแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาว่า ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมจริยธรรมระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาและอุปสรรคแต่ละโรงเรียนมีปัญหาก็เหมือนและแตกต่างกันบางประการ ปัญหาต่างๆ ได้แก่ ปัญหาด้านข้อจำกัดในเรื่องเวลา กิจกรรมของโรงเรียนมีมากและหลากหลาย ทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามที่กำหนดไว้ ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจของครู ซึ่งบางคนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดี ทำให้ไม่สามารถประยุกต์ใช้และสอดแทรกในการเรียนการสอนได้ดี และความสามารถของครูแต่ละคนในการนำเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรกในการเรียนการสอนมีความแตกต่างกัน ครูบางคนยังไม่เห็นความสำคัญของการนำเรื่องคุณธรรมเข้ามาสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน เพราะเกรงว่าจะทำให้การเรียนการสอนไม่ทันตามที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อรุณศรี เหลืองไทยงาม (2533) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมจริยศึกษาของผู้บริหารและครู มีอยู่ในระดับมากในด้านต่างๆ คือ ปัญหาด้านคะแนนพฤติกรรมของแต่ละรายวิชา ไม่ได้เป็นผลรวมของการประเมินพฤติกรรมที่เหมาะสม ปัญหาเนื้อหาวิชาแต่ละวิชามีมาก ครูไม่สามารถจะใช้วิธีการสอนอื่นที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังคุณลักษณะทางจริยศึกษาให้แก่นักเรียนได้ ปัญหาการเรียนการสอนมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากเกินไป ทำให้ละเลยเรื่องของการปลูกฝังคุณลักษณะอื่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่โรงเรียนควรตระหนักและหาแนวทางแก้ไข เพราะถ้าครูไม่เห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่สำคัญ คำนี้ถึงการเรียนการสอนเพียงให้ครบตามเนื้อหาอย่างเดียว ไม่พยายามสอดแทรกเรื่องดังกล่าวเข้าไปในระบบการเรียนการสอน นักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตจากการอบรมสั่งสอนจะไม่มีคุณภาพ คือ มีความเจริญทางสติปัญญาแต่ขาดความเจริญทางด้านจิตใจ สำหรับปัญหาหนึ่งจากการศึกษาวิจัย คือ การขาดความต่อเนื่องและขาดความสัมพันธ์กันในการปลูกฝังคุณธรรมระหว่างบ้านและโรงเรียน ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อภิชา แดงจำรูญ (2548) ที่เสนอแนะว่าควรสนับสนุนให้เกิดการประสานงานกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน โดยปรึกษาหาแนวทางและความเป็นไปที่จะปฏิบัติร่วมกันเพื่อที่จะให้เกิดความประสานร่วมมือกันระหว่าง “บวร” ขึ้น อย่างเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของสถานที่นั้นๆ และตามที่กรมวิชาการ (2539) กล่าวไว้ว่า การประสานงานและร่วมมือกันของบุคลากรหลายฝ่าย ทั้งในบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน จะช่วยให้การพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วน ทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจ ให้ความสำคัญร่วมมือในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และผู้ที่ได้รับการปลูกฝังจะไม่รู้สึกสับสนต่อสิ่งที่ทำว่าควรปฏิบัติ หรือไม่ควรปฏิบัติ

5. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของทั้ง 9 แห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ส่วนใหญ่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี/ยุวกาชาด และกิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักๆ ของโรงเรียน นอกจากนี้กิจกรรมโครงการต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนา นักเรียนก็ถือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย โดยกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่จัดแตกต่างกันตามบริบท สภาพและความพร้อมของโรงเรียน ทำให้กิจกรรมโครงการที่จัดแล้วได้ผลดีในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความแตกต่างกันด้วย และเนื่องจากบุคคลแต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อปลูกฝังผู้เรียนจึงควรมีความหลากหลายเพื่อสนองต่อความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งตรงกับข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่ม คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนภายในโรงเรียนควรมีความหลากหลาย เน้นให้นักเรียนเป็นแกนนำหลัก และเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ (มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม) ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่แล้วโรงเรียนจะเน้นการพัฒนาผู้เรียนในมิติด้านเศรษฐกิจมากกว่ามิติด้านอื่นๆ ตลอดจนควรมีการจัดทำโครงการที่เน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและรู้จักประยุกต์แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

6. การเป็นแบบอย่างที่ดี

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 9 แห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือโรงเรียนมัธยมศึกษา จะตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือนอกเขตเมือง เป็นโรงเรียนประจำหรือไป-กลับ ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะรูปแบบของการอบรมสั่งสอนระหว่างการทำการสอนในชั้นเรียน นอกจากนี้ในโรงเรียนบางแห่งครูส่วนใหญ่ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยผ่านการพูดบอกกล่าว การอบรมสั่งสอน ในช่วงเวลาอื่นๆ ที่แตกต่างกันไป เช่น การอบรมในช่วงชั่วโมงโฮมรูม การอบรมหน้าเสาธง การอบรมบอกกล่าวเวลาอื่นที่พบเห็นนักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม การอบรมบอกกล่าวในคาบกิจกรรมแนะแนว และการอบรมบอกกล่าวในกิจกรรมค่ายต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็น

ว่า การปลูกฝังคุณธรรมสามารถทำได้ทุกที่และทุกเวลา เพียงแต่ครูต้องเห็นความสำคัญ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ใช้ความพยายามและมีตั้งใจในการสอดแทรกเรื่องดังกล่าวอยู่เสมอ จากการศึกษาวิจัย ยังพบว่า ครูส่วนใหญ่ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วย ดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (ธีระพร อุวรรณโณ, บรรณาธิการ, 2530) กล่าวว่า ครูควรแสดงแบบอย่างที่ดีอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดศรัทธาและเห็นสิ่งที่ดีอยู่ตลอดเวลาและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งตรงกับที่ พระราชวรมุนี (2540) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของครูว่า ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ วิชา คือ ความรู้ดี จรณะ คือ ความประพฤติดี วิชาทำให้ครูแะดี จรณะทำให้ครูน่าดี แะคือสอนให้จำเพื่อทำตาม นำคือทำให้ดูเป็นแบบอย่างสร้างแรงบันดาลใจ บทบาทสำคัญของครูมีสามคำ คือ แนะนำให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น และเป็นไปตามที่ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (2527 อ้างถึงใน เทพไท ศรคาวรณ, 2535: 33) ที่กล่าวว่า การสร้างเจตคติและศรัทธาต่อค่านิยมที่จะปลูกฝัง ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ตัวของผู้ทำหน้าที่ปลูกฝัง เพราะผู้ที่ได้รับการปลูกฝังมองเห็นและยึดถือผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังเป็นแบบอย่างในความประพฤติ หากผู้ปลูกฝังไม่ได้ทำในสิ่งที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนแล้ว ความศรัทธาเชื่อถือในค่านิยมที่จะปลูกฝังก็หมดไป มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ มยุรี เสวตนัย (2541) ที่พบว่า คุณลักษณะของครูที่ดีตามแนวคิดของนักเรียนประถมศึกษา คือ ครูควรวางตนเป็นแบบอย่างที่ดี สอนดี สอนให้นักเรียนแก้ปัญหาได้ ครูควรเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความยุติธรรม ให้อภัย เห็นค่าของศิษย์ และสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พรรตณฤน เพชรวิวรรณ (2545) ที่ว่า ครูจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของตนเองในด้านที่เป็นแบบที่สำคญของนักเรียน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ที่เชื่อว่าเด็กมักได้รับจริยธรรมจากผู้ใกล้ชิด ด้วยกระบวนการถือตนตามอย่างกับบุคคลที่เขายึดเป็นแบบอย่าง ผู้วิจัยเห็นว่าไม่เพียงตัวอย่างที่ดีจากครูเท่านั้น แต่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีจากทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สื่อต่างๆ ไปจนถึงผู้นำของประเทศด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่มและจากข้อมูลบางส่วนของการตอบแบบสอบถาม ดังนี้

รัฐ ควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเห็นความสำคัญต่อเรื่องการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างต่อเนื่อง และควรให้มีการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น ด้านงบประมาณ ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เมื่อมีนโยบายหรือกลยุทธ์ออกมาควรมีการสร้าง ความเข้าใจของบุคลากรที่ตรงกันก่อนในเบื้องต้น โดยบุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจว่าคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในทิศทางและ

ในประเด็นเดียวกัน มีการกำหนดคุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นกรอบและแนวทางให้กับโรงเรียนได้มุ่งพัฒนาปลูกฝังนักเรียน ให้มีคุณธรรมและคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งจะง่ายต่อการปลูกฝังและได้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน ควรมีการให้ความสนใจกับการจัดฝึกอบรม ทั้งการอบรมผู้บริหารและครู มีการส่งบุคลากรไป อบรมเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้มีความสนใจและเห็น ความสำคัญของการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียน โดยบุคลากรทั้งผู้บริหารและครู ควรมีความตั้งใจและจริงจังกับการดำเนินงาน การ จัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างที่ดี แก่นักเรียน ประกอบกับนโยบายของโรงเรียนควรชัดเจน มีการวางแผนการขับเคลื่อนโรงเรียนเพื่อเป็น กรอบแนวทางในการดำเนินการปฏิบัติ โดยมีการจัดกิจกรรมโครงการตามบริบทของโรงเรียนที่เน้นการ ปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่หลากหลายและให้เด็กเป็นแกนนำในการ คิดและจัดกิจกรรม โรงเรียนต้องสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการปลูกฝังคุณธรรมขึ้นมา และมีการนำ ตัวชี้วัดความสำเร็จมาตั้งเป็นเกณฑ์เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ดังกล่าว ตลอดจน มีการส่งเสริม พัฒนาบทบาทกระบวนกรมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งการรับฐนโยบาย การดำเนินงาน ของโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยมีรูปแบบการประเมินที่เป็นทางการ

ผู้ปกครองและชุมชน ควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดแก่นักเรียน ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการปลูกฝัง คุณธรรม โดยมีปละอยให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงการจัดกิจกรรมโครงการที่จัดแล้วได้ผลดีมากในการพัฒนานักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการ ปลูกฝังคุณธรรม และศึกษาในบริบทของโรงเรียนที่ต่างกัน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการเพื่อปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของผู้บริหารและครูว่ามีความเข้าใจอยู่ในระดับใด มากน้อยเพียงใด เนื่องจากผู้บริหาร และครูเป็นบุคลากรในโรงเรียนที่ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงแก่นักเรียน ถ้าผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดปลูกฝังอย่างผู้บริหารและครูไม่มีความรู้ความ เข้าใจดีพอ ผลที่จะลงไปสู่เด็กนักเรียนจะไม่ประสบความสำเร็จและได้ผลเท่าที่ควร จากนั้นควรจะมี การนำเสนอแนวทางเพื่อที่จะพัฒนาในด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากร ซึ่งถ้าผลการวิจัย เป็นไปในทางที่ไม่ดีจะมีแนวทางพัฒนาความรู้ความเข้าใจของบุคลากรอย่างไรให้ดีขึ้น และถ้า ผลการวิจัยเป็นไปในทางที่ดีจะมีแนวทางพัฒนาความรู้ความเข้าใจของบุคลากรอย่างไรให้ดียิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกพรพรรณ บุญธรรม. (2540). พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษณา ผ่องสุวรรณ. (2540). การศึกษาผลของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพด้านการสอนจริยศึกษาของครูระดับประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาการศึกษา (วิทยาศาสตร์ศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กาญจนา บุญเรือง. (2542). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติด้านเศรษฐกิจแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การศาสนา, กรม. (2538). การจัดจริยศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- การศึกษาแห่งประเทศไทย, สมาคม. (2525). การศึกษาเพื่อคุณธรรม. ใน ชม ภูมิภาค และจันทร์ ชุ่มเมืองนัก (เรียบเรียง), บทความวิทยุกระจายเสียง: ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม, หน้า 4. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- การศึกษาแห่งประเทศไทย, สมาคม. (2525). การศึกษาเพื่อคุณธรรม: บทสรุป. ใน ชม ภูมิภาค และจันทร์ ชุ่มเมืองนัก (เรียบเรียง), บทความวิทยุกระจายเสียง: ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม, หน้า 327. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- การศึกษาแห่งประเทศไทย, สมาคม. (2525). บทความวิทยุกระจายเสียง: ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม, หน้า 3. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กীরติ บุญเจือ. (2519). จริยศาสตร์สำหรับผู้เรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. (2546). กรอบแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- โกเศศ ดัวงอินทร์. (2528). ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1, สำนักงาน. กลุ่มนโยบายและแผน. (2550). *ทะเบียนโรงเรียน ภาครัฐและเอกชน ปีการศึกษา 2550*. ชลบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1. (อัดสำเนา)
- เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1, สำนักงาน. (2550). *ทิศทางการขับเคลื่อนปี 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1*[Online]. แหล่งที่มา: <http://www.chon1.go.th/html/newchonburi1/vision.pdf>[28 สิงหาคม 2550]
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2550). *การขับเคลื่อนนโยบาย สพฐ. ปี 2550-2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2550). *พระราชดำริที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษา* [Online]. แหล่งที่มา: <http://www.one.go.th/theking/k008.htm>[30 สิงหาคม 2550]
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2547). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2550). *สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. (2535). *รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม.
- เฉลิมชัย วาสะสิริ. (2533). *บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จิตรจำนง รัตนสกุล. (2538). *การศึกษาเนื้อหาด้านคุณธรรมในหนังสือการ์ตูนภาษาไทย-อังกฤษ*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์. (2542). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิด
 เศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2525). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สหบุรุษการพิมพ์.
- ชูจิตร แซ่มลำเจียก. (2537). *แนวทางการอบรมคุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาจิตใจนักเรียน
 โรงเรียนมัธยมศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *คุณธรรมและจริยธรรม: หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาใน
 สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน, ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และสุวัจฉรา เปี่ยมญาติ. (2549). *สังเคราะห์องค์
 ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี. (2543). *การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหาร
 จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการ
 ประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดารา ทีปะปาล. (2538). *เอกสารคำสอนรายวิชา การศึกษากับการพัฒนาประเทศ*. พิมพ์ครั้งที่ 1.
 กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สำนักงาน. (2548). *สมุดบันทึกเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ.
- ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สำนักงาน. *โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง*. (2549ก). การขับ
 เคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. ใน สีลาภรณ์ บัวสาย (บรรณาธิการ),
เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล. หน้า 226-229. พิมพ์ครั้งที่ 1.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สำนักงาน. *โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง*. (2549ข). *หลักแนว
 คิดของเศรษฐกิจพอเพียง*[Online]. แหล่งที่มา: <http://sufficiencyeconomy.org/mfiles/1153821454/490718.pdf>[30 สิงหาคม 2550]
- ทิตนา แหมมณี. (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*.
 พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เมธิพิส จำกัด.

- เทพไท ศรคำรณ. (2535). *การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เทพวาณี วินิจำทร. (2548). *การปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2544). *ความเป็นครูไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์ (1996).*
- บุญมี แทนแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.*
- ประภาศรี สีอำไพ. (2531). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ปลัดกระทรวงศึกษา, สำนักงาน. *ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (มิถุนายน 2550). ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (พ.ศ. 2550-2554). ข่าวที่น่าสนใจ[Online]. แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php?option=com_content&task=view&id=287&Itemid=36[18 กันยายน 2550]*
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2514). *ปรัชญากรีก. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.*
- ปรีชา เศรษฐีธรร. (2523). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.*
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2550). *การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*
- ผกา สัตยธรรม. (2544). *คุณธรรมของครู. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- พรตณณ เพชรวิวรรธน์. (2545). *การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). (2529). *ธรรมสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.*
- พระเทพเวที (ประยูร ปรียุตโต). (2533). *จริยธรรมกับชีวิต. พระนครศรีอยุธยา: ศูนย์ประสานงานจริยศึกษา สหวิทยาลัยพระนครศรีอยุธยา.*

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนูณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2540). *ขอบฟ้าแห่งความรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนา สุขประเสริฐ. (2541). *กลยุทธ์ในการฝึกอบรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. (2545). *บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พินิจ รัตนกุล. (2515). *เพลโตและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, สถาบัน. (2543). *เศรษฐกิจพอเพียงกับวงจร PDCA*. เอกสารประกอบการอบรมผู้บริหาร. (อัครา).
- มยุรี เสวตนัย. (2541). *คุณลักษณะของครูที่ดีตามแนวคิดของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2550). *พระราชดำริเกี่ยวกับการศึกษา*[Online]. แหล่งที่มา: http://www.king60.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid=50[6 กันยายน 2550]
- มานิต มานิตเจริญ. (2519). *พจนานุกรมไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- แรมสมร อยู่สถาพร. (2537). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลัดดา เสนาวงษ์. (2532). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: พิเศษการพิมพ์.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สหภาพสื่อและการพิมพ์.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2549). *ยุทธศาสตร์การศึกษาที่เน้นคุณธรรมนำความรู้*. รายงานเบื้องต้นการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. เอกสารประกอบการประชุมห้องการศึกษา 7.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2550ก). *การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ระดับชาติ ครั้งที่ 12*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2550ข). *คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์*. คู่มือประกอบการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (24 สิงหาคม 2550ค). *ซีเด็กไทยวิกฤตหนัก! คุณธรรมลด-ก้าวร้าว* หนึ่งเป็นยุวอาชญากร. *มติชนรายวัน*: 1[Online]. แหล่งที่มา: http://db.onec.go.th/thaied_news/index1.php?id=37176[6 กันยายน 2550]

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2550ง). *นานาทักษะในการวิจัยประเมินผลคุณภาพของคนไทย: ดี เก่ง และมีความสุข*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2550จ). *รายงานเบื้องต้น การสร้างเสริมคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2550ฉ). *ศธ.เดินหน้าแก้ไขวิกฤตเยาวชนพบหลายปัญหาเร่งเสริมสร้างสังคมคุณธรรม*. *วารสารการศึกษาไทย* 4,30(มีนาคม): 29.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). *วิสัยทัศน์การศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: เอส อาร์ พรินติ้ง.

วิชาการ, กรม. (2539). *คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา คุณธรรมพื้นฐาน: 2539*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2524). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

สหทัย พลบั๊ดพี. (2548). *การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* อักษรบัณฑิต. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สีลาภรณ์ บัวสาย.(2549). *เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล*. ใน *สีลาภรณ์ บัวสาย (บรรณาธิการ), เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล*. หน้า 23-24. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุขุมล เกษมสุข. (2548). *การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุมน อมรวิวัฒน์. (2522). การปลูกฝังค่านิยมในตัวเด็ก. *ครูปริทัศน์*: 101-102.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). การเสริมสร้างศีลธรรมในสถานศึกษา. ใน *ธีระพร อุวรรณโณ* (บรรณาธิการ), *จริยศึกษากับการศึกษา*. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2545). รายงานผลการดำเนินโครงการนำร่องระดับชาติ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง: รูปแบบที่คัดสรร. เอกสารโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ ลำดับที่ 7. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอส พี เค เปเปอร์ แอนด์ ฟอรัม.
- สุรางค์ลักษณ์ โรจน์พานิช. (2545). การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานสงเคราะห์: กรณีศึกษา: สถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนบ้านเบธานี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- โสภา (ชูพิกุลชัย) ซิลมันน์. (2549). การพัฒนาจริยธรรมเด็กและเยาวชนต้องทำเป็นขั้นตอน ค่อยเป็นค่อยไป. *วารสารการศึกษาไทย* 3,27 (ธันวาคม): 24.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สมศักดิ์ ลาดี. (2543). การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- อดุลย์ สารบาณ. (2535). การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). วิถีเศรษฐกิจพอเพียง. ใน *สีลาภรณ์ บัวสาย* (บรรณาธิการ), *เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล*. หน้า 23-24. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ เบรมชื่น และพิเชษฐุ์ เกียรติเดชปัญญา. (2546). *จะประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชา แดงจำรูญ. (2548). การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

อรุณศรี เหลืองไทยงาม. (2533). *การส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อำพล เสนาณรงค์. (2541). *ประมวลพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับ
ทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

Barnhart, Clarence L., and Barnhart, Robert K. (1967). *The World Book Dictionary*.

Chicago: World Book Childcraft International.

Cobuild, C. (1987). *Dictionary English Language*. London: Harper Collins Publishers.

Dewey, J. (1975). *Moral Principles in Education*. London: Feffer & Simons.

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill Book.

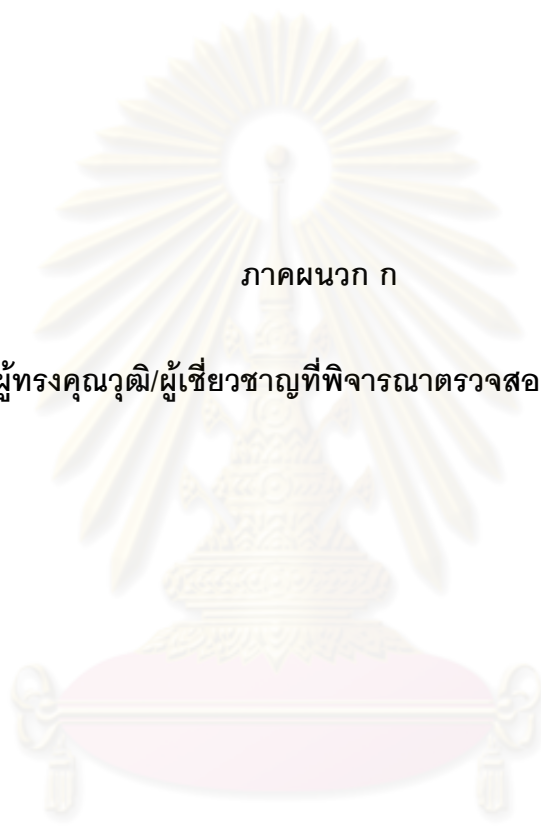
Lowe, Marshall G. (1976). *Value Orientation in Counseling and Psychotherapy*. The
Central Press Publishers.

Titus, Harold H. (1966). *Ethics for Today*. Ohio: Denison University.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาทราบข้อบกพร่องเครื่องมือวิจัย

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ อมรา รอดดารา

อดีตผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ดร. อรสุดา เจริญรัตน์

ผู้อำนวยการกอง กองโครงการสัมพันธ์ สำนักราชเลขาธิการ

3. คุณนราทิพย์ พุ่มทรัพย์

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

4. คุณสุภาพิมพ์ เกสสมบูรณ์

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

5. คุณกัณหา อัมพวัน

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

นักวิชาการด้านคุณธรรม

1. รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ผลเนืองมา
อาจารย์กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม

นักวิชาการด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. คุณวิวัฒน์ ศัลยกำธร
ประธานมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง
มอบหมายให้ คุณวิภา ภิญโญโชติวงศ์ ฝ่ายวิชาการ เป็นตัวแทนเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

นักวิชาการด้านการศึกษา

3. ดร. วิษณุ ทรัพย์สมบัติ
นักวิชาการศึกษา 6 ว.
สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้บริหารโรงเรียน

4. คุณวรัญญา อีธรรมมากร
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสวนอุดมวิทยา
โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1
มอบหมายให้ คุณจิระพันธ์ สาดสูงเนิน รองผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นตัวแทนเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

5. คุณจินตนา จันทร์เปล่ง
ครูชำนาญการ โรงเรียนชุมชนวัดหนองรี
โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ครูผู้สอน /ครูผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรมชั้นนำ

6. คุณชลลดา ยิ้มเจริญ
ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสวน (จันอนุสรณ์)
โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ศึกษานิเทศก์

7. คุณพสุธา ลิ่มลาวัลย์

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

จดหมายขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330

8 มกราคม 2551

เรื่อง ขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

เนื่องด้วย นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล นิสิตสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการแจกแบบสอบถามแก่โรงเรียนภาครัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 และทำการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 ซึ่งทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

สาขาพัฒนาศึกษา คณะครุศาสตร์

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน

กรุงเทพฯ 10330

16 มกราคม 2551

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. สำเนาเรื่อง ขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล นิสิตสาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภักตร์ชิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการแจกแบบสอบถามแก่โรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งนิสิตผู้วิจัยได้ประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัยแล้วตามเอกสารที่ได้แนบมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภักตร์ชิน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สาขาพัฒนาศึกษา คณะครุศาสตร์
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330

16 มกราคม 2551

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี
เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาเรื่อง ขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล นิสิตสาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยทำการสัมภาษณ์บุคลากรภายในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี 2550 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งนิสิตผู้วิจัยได้ประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัยแล้วตามเอกสารที่ได้แนบมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330

12 กรกฎาคม 2551

เรื่อง ขอเชิญร่วมสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่องานวิจัย

เรียน .....

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

ด้วย นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล นิสิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ซึ่งมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ ศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาและนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อนึ่งในส่วนของวิธีการดำเนินการวิจัย อันนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จะเป็นการสนทนากลุ่มเพื่อนำสิ่งที่ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นผลการดำเนินการวิจัยต่อไป

ในการนี้จึงใคร่ ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ หัวข้อแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในวันอังคารที่ 22 กรกฎาคม 2551 เวลา 14.00 น. – 16.00 น. ณ ห้อง 404/1 อาคารประชุมสุข อาชีวอ้างค์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อให้ นิสิตได้นำประเด็นจากการสนทนากลุ่มเป็นข้อมูลในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ภาคผนวก ง

รายชื่อโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนภาครัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1
(กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1, 2550: 1-5)

อำเภอเมืองชลบุรี

1. โรงเรียนชลกันยานุกูล
2. โรงเรียนชลบุรี "สุขบท"
3. โรงเรียนชลราษฎรอำรุง 2
4. โรงเรียนชลราษฎรอำรุง
5. โรงเรียนบ้านสวน (จันอนุสรณ์)
6. โรงเรียนชลกันยานุกูล แสนสุข
7. โรงเรียนหนองรีมงคลสุขสวัสดิ์
8. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี
9. โรงเรียนบ้านสวนอุดมวิทยา
10. โรงเรียนชุมชนวัดหนองรี
11. โรงเรียนนาปามโนรถ
12. โรงเรียนบ้านช่องมะเฟือง
13. โรงเรียนบ้านซากพุดซา
14. โรงเรียนบ้านปากคลองโรงนาค
15. โรงเรียนบ้านมาบสามเกลียว
16. โรงเรียนบ้านไร่ไหหล่า
17. โรงเรียนบ้านวังตะโก
18. โรงเรียนบ้านหนองตะโก
19. โรงเรียนบ้านห้วยกะปิ
20. โรงเรียนบ้านห้วยสาธิตา
21. โรงเรียนบ้านหัวโกรก
22. โรงเรียนบ้านแหลมแท่น
23. โรงเรียนพระตำหนักมหาราช
24. โรงเรียนวอนนภาคัพท์
25. โรงเรียนวัดเขาเชิงเทียนเทพาราม
26. โรงเรียนวัดดอนตำรังธรรม
27. โรงเรียนวัดตาลล้อม
28. โรงเรียนวัดเตาปูน

29. โรงเรียนวัดทองคั้ง
30. โรงเรียนวัดธรรมนิมิตต์
31. โรงเรียนวัดนาเขื่อน
32. โรงเรียนวัดบางเป้ง
33. โรงเรียนวัดบุญญราศรี
34. โรงเรียนวัดผาสูการาม (สุวรรณวิทยาคาร)
35. โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา
36. โรงเรียนวัดราษฎร์สโมสร
37. โรงเรียนวัดศรีพโลทัย
38. โรงเรียนวัดสำนักบก
39. โรงเรียนวัดเสม็ด (วุฒิสุนทรวิทยา)
40. โรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม (วิบูลย์ราษฎร์วิทยา)
41. โรงเรียนอนุบาลเมืองชลบุรี
42. โรงเรียนอนุบาลพุทธคยา (วัดเขาบางทราย)
43. โรงเรียนอนุบาลวัดกลางดอนเมืองชลบุรี
44. โรงเรียนอนุบาลวัดช่องลม (ศึกษารัฐราษฎร์นุกูล)
45. โรงเรียนอนุบาลวัดอรัญญิกาวาส
46. โรงเรียนอนุบาลวัดอุทยานนที
47. โรงเรียนอุทยานวัดอู่ตะเภา (ตะเภาแก้ววิทยาคาร)

อำเภอบ้านบึง

1. โรงเรียนคลองกิ้วี่งวิทยา
2. โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย ชลบุรี
3. โรงเรียนบ้านบึง “มัญญวิทยาคาร”
4. โรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์”
5. โรงเรียนชุมชนบ้านหัวกุญแจ
6. โรงเรียนชุมชนบ้านอ่างเวียน
7. โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม
8. โรงเรียนบ้านเขาดิน
9. โรงเรียนบ้านเขาแรต
10. โรงเรียนบ้านตาลดำ
11. โรงเรียนบ้านเนินโมก

12. โรงเรียนบ้านบึงกระโดน
13. โรงเรียนบ้านป่าแดง (ไชยคุปต์มภ์)
14. โรงเรียนบ้านป่ายุบ
15. โรงเรียนบ้านโป่ง
16. โรงเรียนบ้านมาบกงูด
17. โรงเรียนบ้านมาบค้ำ
18. โรงเรียนบ้านมาบไผ่
19. โรงเรียนบ้านมาบลำบิด
20. โรงเรียนบ้านโสม
21. โรงเรียนบ้านหนองเขิน
22. โรงเรียนบ้านหนองซาก (ประโยชน์นุกาฬารัฐกิจ)
23. โรงเรียนบ้านหนองซ้าซาก
24. โรงเรียนบ้านหนองปรือ
25. โรงเรียนบ้านหนองปลาไหล
26. โรงเรียนบ้านหนองไผ่แก้ว
27. โรงเรียนบ้านหมื่นจิต
28. โรงเรียนบ้านห้วยมะไฟ
29. โรงเรียนบ้านห้วยยาง
30. โรงเรียนวัดเขาไผ่ (เชี่ยวชาญคุณ)
31. โรงเรียนวัดคลองใหญ่
32. โรงเรียนวัดหนองชันจันทนาราม
33. โรงเรียนวัดหนองน้ำเขียว
34. โรงเรียนวัดหนองบอนแดง
35. โรงเรียนวัดหนองยาง
36. โรงเรียนวัดอรุณรังษี
37. โรงเรียนอนุบาลบ้านบึง (อำนาจคุณูปถัมภ์)

อำเภอหนองใหญ่

1. โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา
2. โรงเรียนชุมชนบ้านคลองพลู
3. โรงเรียนบ้านคลองตะเคียน
4. โรงเรียนบ้านคลองสิบแปด

5. โรงเรียนบ้านชากนา
6. โรงเรียนบ้านท่าจาม
7. โรงเรียนบ้านหนองประดู่
8. โรงเรียนบ้านหนองผักหนาม
9. โรงเรียนบ้านหนองเสือช้าง
10. โรงเรียนบ้านห้วยมะระ
11. โรงเรียนบ้านห้างสูง (เกตุวัตถาประชานุเคราะห์)
12. โรงเรียนวัดเฉลิมลาภ
13. โรงเรียนอนุบาลหนองใหญ่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ และเสนอประกอบการพิจารณาเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เหมาะสมต่อไป
2. ในการตอบแบบสอบถาม ขอให้ท่านโปรดตอบตามความเป็นจริง คำตอบของท่านผู้วิจัยจะถือว่าเป็นความลับอย่างยิ่ง และผลการวิจัยจะนำเสนอเป็นภาพรวม

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

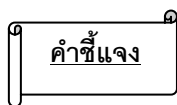
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับ
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในข้อ 1-8 โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่เป็นจริง

1. เพศ

- ( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

2. อายุ

- ( ) 1. ต่ำกว่า 30 ปี ( ) 2. 30-39 ปี
( ) 3. 40-49 ปี ( ) 4. 50 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

- ( ) 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี ( ) 2. ประกาศนียบัตรบัณฑิต
( ) 3. ปริญญาตรี ( ) 4. ปริญญาโท
( ) 5. ปริญญาเอก

4. ประสบการณ์ในการทำงานเป็นข้าราชการครู

- ( ) 1. 1-5 ปี ( ) 2. 6-10 ปี
( ) 3. 11-15 ปี ( ) 4. 15 ปีขึ้นไป

5. ตำแหน่ง/หน้าที่สูงสุดที่รับผิดชอบภายในโรงเรียน

- ( ) 1. ผู้อำนวยการโรงเรียน
( ) 2. รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน
( ) 3. หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
( ) 4. ครูผู้สอนภายในโรงเรียน

6. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

- ( ) 1. เคย ( ) 2. ไม่เคย

7. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

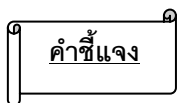
- ( ) 1. เคย ( ) 2. ไม่เคย

8. ความสนใจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ( ) 1. ไม่สนใจ
( ) 2. สนใจ
( ) 3. สนใจเป็นอย่างมาก

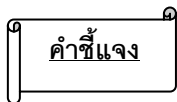
ตอนที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจของบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรม นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในข้อ 9-12 โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่เป็นจริง

9. ท่านทราบเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ท่านสังกัดอยู่หรือไม่
- ( ) 1. ทราบ
( ) 2. ไม่ทราบ
10. ท่านได้นำกลยุทธ์ต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ท่านสังกัดอยู่มาปฏิบัติหรือไม่
- ( ) 1. ไม่ได้นำกลยุทธ์ใดมาปฏิบัติ
( ) 2. นำมาปฏิบัติบางกลยุทธ์
( ) 3. นำมาปฏิบัติในทุกกลยุทธ์
11. ท่านให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่ว่าด้วยการ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย”
- ( ) 1. น้อยที่สุด
( ) 2. น้อย
( ) 3. ปานกลาง
( ) 4. มาก
( ) 5. มากที่สุด
12. ท่านได้มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองต่อกกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 หรือไม่
- ( ) 1. มี
( ) 2. ไม่มี

ในข้อ 13-14 โปรดเขียนคำตอบตามความเข้าใจของท่าน

13. จากกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ปี 2550 ที่ว่าด้วยการ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” สำหรับตัวท่านเข้าใจว่า **คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

14. **คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** ตามความเข้าใจของท่านครอบคลุมคุณธรรมอะไรบ้าง และมีคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (ฉบับที่ 1)

เรื่อง

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อโรงเรียน.....วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....
ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร.....ปี

ตอนที่ 1 ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน

1. โรงเรียนของท่านมีนโยบายที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
แก่นักเรียนหรือไม่ ถ้ามี นโยบายดังกล่าวเป็นของใคร
.....
.....
.....
2. โรงเรียนมีการจัดทำแผนการปลูกฝัง/ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
แก่นักเรียนหรือไม่
.....
.....
.....
3. โรงเรียนของท่านมีการวางแผนหรือโครงการเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริม
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามี ได้แก่โครงการอะไรบ้าง
.....
.....
.....
.....
.....

4. โรงเรียนได้ดำเนินการอย่างไรในด้านวิชาการ เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนอกเหนือจากด้านวิชาการแล้วโรงเรียนของท่านมีวิธีการ ใดบ้างที่แสดงถึงการส่งเสริมในด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน

.....

.....

.....

5. โรงเรียนได้มีจัดการด้านอาคารสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการ ปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีท่าน ดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

6. โรงเรียนได้มีการจัดงบประมาณเพื่อปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีท่านดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

7. ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ท่านคิดชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มี คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยแค่ไหน โรงเรียนของท่านมีการ ปฏิบัติกิจกรรมใดบ้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ต่อชุมชน

.....

.....

.....

8. โรงเรียนมีการติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนโดยวิธีการใดบ้าง

.....

.....

.....

9. ในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานโดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

10. โรงเรียนของท่านได้มีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนหรือไม่ ถ้ามีมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

.....

11. ในส่วนของการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากที่กล่าวมาคือในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนแล้ว ท่านในฐานะผู้บริหารโรงเรียนคิดว่าการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

12. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ด้านการพัฒนาบุคลากร

13. โรงเรียนของท่านมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง
ของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการใดบ้าง

.....
.....
.....

14. โรงเรียนให้ความสนใจในการจัดฝึกอบรมบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความ
เข้าใจในเรื่องของคุณธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด และได้แก่อะไรบ้าง

.....
.....
.....

15. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมี
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีได้แก่อะไรบ้าง

.....
.....
.....

*****
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (ฉบับที่ 2)

เรื่อง

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อโรงเรียน..... วันที่สัมภาษณ์..... เวลา.....
 ผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ..... ปี
 ตำแหน่ง.....
 วุฒิการศึกษาสูงสุด สาขา..... ปัจจุบันสอนวิชา.....

ตอนที่ 1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

1. จากการศึกษาที่โรงเรียนของท่านได้นำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเสมอภาค สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาปฏิบัติ และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในด้านการปลูกฝังคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

.....
 .....

2. ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ฯ ได้จัดการเรียนการสอนโดยนำเอาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาอยู่ในเรื่องที่สอนหรือบูรณาการอย่างไรบ้าง โปรดยกตัวอย่างประกอบ

.....
 .....

3. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีได้แก่อะไรบ้าง

.....
 .....

ตอนที่ 2 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. ผู้ที่มีส่วนร่วมและทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมได้แก่ใครบ้าง

.....

.....

.....

5. เมื่อโรงเรียนของท่านได้นำกลยุทธ์ “เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ” ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 มาปฏิบัติ และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนได้แก่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอะไรบ้าง ที่ตอบสนองต่อการนำกลยุทธ์ดังกล่าวมาปฏิบัติ

.....

.....

.....

.....

6. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่จัดขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม/ คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

7. โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนหรือไม่ ถ้ามีประเมินด้วยวิธีการใด

.....

.....

.....

8. ในฐานะที่โรงเรียนของท่านเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดและได้ผลดีมากในการช่วยปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้คือกิจกรรมใด

.....

.....

.....

9. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม
นำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

*****

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (ฉบับที่ 3)

เรื่อง

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อโรงเรียน.....วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....
นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ระดับชั้น.....

ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของคุณ

1. ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการพูดบอกกล่าว การอบรม
สั่งสอน อยู่น้อยเพียงใด โปรดยกตัวอย่างประกอบ

.....
.....
.....

2. ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนโดยการกระทำ การประพฤติตนเป็น
แบบอย่าง อยู่น้อยเพียงใด พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

.....
.....
.....
.....

3. โดยภาพรวมครูส่วนใหญ่ในโรงเรียน มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วของนักเรียน อยู่น้อย
เพียงใด

.....
.....
.....
.....

4. นักเรียนคิดว่าการศึกษาที่นักเรียนเป็นคนดีหรือไม่ดี มีคุณธรรมหรือไม่มีนั้น ครูได้มีส่วนสำคัญมากหรือน้อยเพียงใด เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

*****

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (ฉบับที่ 4)

เรื่อง

การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อโรงเรียน.....วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....
ผู้ปกครองนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....

ด้านพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่สถานศึกษานำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าโรงเรียนที่บุตร-หลานท่านศึกษาอยู่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียน
คุณธรรมชั้นนำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

.....
.....
.....

2. ท่านทราบหรือไม่ว่าโรงเรียนที่บุตร-หลานท่านศึกษาอยู่ได้มีการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้มี
คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....
.....
.....

3. โรงเรียนที่บุตร-หลานท่านศึกษาอยู่มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองนักเรียนได้ทราบ และ
เข้ามีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรม หรือการดำเนินงานของโรงเรียนด้วยวิธีการใดบ้าง

.....
.....
.....

4. โรงเรียนที่บุตร-หลานท่านศึกษาอยู่มีกิจกรรมหรือการดำเนินงานที่ประสานกับผู้ปกครองนักเรียนหรือไม่/ อย่างไร

.....

.....

.....

5. โรงเรียนที่บุตร-หลานท่านศึกษาอยู่ได้มีการจัดให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าโรงเรียนนั้นมีส่วนในการปลูกฝังความประพฤติที่ดีแก่นักเรียนและบุตร-หลานของท่านมากน้อยเพียงใด และอย่างไร

.....

.....

.....

.....

7. ก่อนและหลังที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ประจำปี 2550 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ท่านคิดว่าโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน และบุตรหลานแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่าหลังจากที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ประจำปี 2550 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 นักเรียน และบุตร-หลานท่านมีพฤติกรรม/ความประพฤติที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นางสาวพัชรินทร์ รุจิรานุกูล
วัน เดือน ปีเกิด	7 มีนาคม พ.ศ. 2525
ที่อยู่ปัจจุบัน	39 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งขวาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
การศึกษา	
2544-2548	ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2548-2549	ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา
2549-2551	ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย